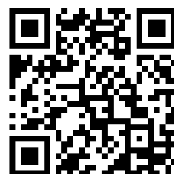
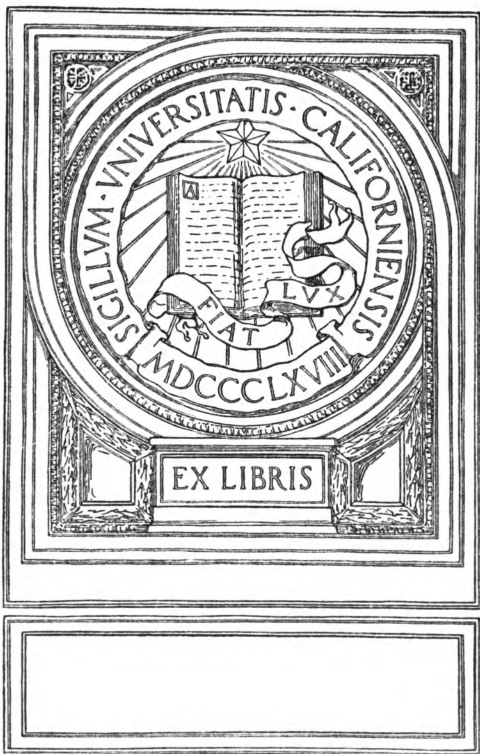

SIGILLVM·VNIVERSITATIS·CALIFORNIENSIS
LVX
FIAT
MDCCCLXVIII
EX LIBRIS

NEMESII EMESENI

LIBRI

ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

VERSIO LATINA.

E LIBR. MS. NUNC PRIMUM EDIDIT ET APPARATU CRITICO INSTRUXIT

CAROLUS HOLZINGER,

EQUES,

PROF. EXTR. IN UNIV. GERMAN. PRAGENSI.

LIPSIAE | PRAGAE

SUMPTUS FECIT G. FREYTAG | SUMPTUS FECIT F. TEMPSKY.

MDCCCLXXXVII.

Vindobonae, typis Adolphi Holzhauseni.

PRAEFATIO.

Utebar in edenda hac vetusta Nemesii versione codicibus duobus, Bambergensi (B) et Pragensi (P). Ac Bambergensis quidem idem est, quem Carolus Rudolphus Fickert (in praefatione volumini III. operum L. Annaei Senecae praefixa, pag. VI. edit. Lips.) obiter describit indicans hunc codicem, M. IV. 16. Jaeck N:° 1089, membranaceum, saeculi XI., foliorum 69, column. 1, lin. 38, Fol., praeter Naturalium quaestionum libros etiam *alia* continere. De eodem libro Georgius Müller in dissertatione de L. Annaei Senecae quaestionibus naturalibus nuper edita[1]) admodum accurate egit, ita ut de totius codicis aetate, specie, natura universe disserere facile supersedeam. Hoc unum annotavisse sufficiat Asclepii, Senecae, Nemesii libros, qui in cod. Bambergensi leguntur — reliqua enim sciens praetermitto — saeculo XIII. ab uno eodemque librario esse exaratos. Versionis Nemesii desunt in hoc codice capita septem: XXXV.—XXXVIII. et XLII.—XLIV.[2]) Reliqua, a fol. 45. v. — fol. 69. r., hoc ordine scripta sunt: I.—XIX., XXI., XX., XXII., XXVI., XXVII., XXIX.—XXXIV., XXXIX.—XLI., XXVIII., XXV., XXIII., XXIV. Hunc capitum ordinem, quem perversum esse ipsa rei natura satis demonstratur, ligator aliquis magis etiam turbavit.

Folium enim illud, quod nunc in cod. Bambergensi numero 67. insignitum est, olim 65. fuit. Trium igitur foliorum,

---

[1]) Bonnae, typ. Car. Georgi, 1886.

[2]) Capitum indicibus, qui in libris BP desunt, iisdem utor, quibus Chr. Frid. Matthaeius.

quae nunc habentur 65., 66., 67. ordinem ligator commutavit. Neque ulla manifesto errore oritur difficultas. Folium enim 64. in haec verba desinit: „neque de his" (cf. hujus versionis pag. 83. l. 1.); folium autem 67. his verbis incipit: „que dis quae dicta sunt", unde facile apparet librarium finem folii 64. mente tenuisse, cum proximum folium (67.) exararet. Simili modo folium 66. folio duodeseptuagesimo excipitur. Illud enim explicit syllabis: „secundum acci", hoc vero incipit syllabis: „dens fiant". Sic etiam ultima verba folii 67., quae sunt: „in anima" continuantur primis syllabis folii 65.: „libus et plantis", ita ut pristinus harum paginarum ordo dubius esse non possit. Etiam de tempore, quo haec pestis codicem ceteroquin sanissimum invaserit, conjecturam facere in promptu est. Conspiciuntur enim, ut in anteriore, sic etiam in posteriore tegiminis parte insignia quaedam auro picta, quorum illi quidem nomen capituli Bambergensis inscriptum est, in hoc autem praeter alia index anni MDCXI facili oculorum labore deprehenditur. Aut hoc igitur anno, aut post id tempus folia illa, quae supra diximus, conglutinata et confuso demum ordine numeris insignita sunt.

Codex Pragensis bibliothecae Metropolitanae L 94, foliis I. r. — XXI. r. L. Annaei Senecae Naturalium quaestionum libros, foliis XXI. v. — XXV. v. Asclepium, foliis XXVII. r. — XXXIX. r. Nemesii librum περὶ φύσεως ἀνθρώπου in sermonem latinum conversum complectitur. Folia XXVI., XL., XLI. vacua, praeterea etiam paginae 50.ae et 77.ae partes magnae et omnis pagina 78. vacuae relictae sunt. Addo codicem constare foliis membranaceis formae minoris singulasque paginas in binas linearum XLVIII columnas divisas esse.[1]) Libra-

[1]) Continetur igitur Nemesius columnis L, quas dimidiatas in margine hujus editionis enumeravi. Notavi praeterea versiculorum uniuscujusque columnae seriem duplicique hoc numerorum genere in citandis exscribendisve hujus versionis verbis per totum hoc opus utebar.

riorum manus in Nemesio — nam de hoc solo dicam — deprehenduntur duae. Quarum altera non solum textum omnem aequabili ductu, sed adhibitis permultis syllabarum compendiis perscripsit, sed etiam omissa in margine addidit et errata pleraque correxit. Nonnullis autem locis, ut dicam, quod sentio, dubitari potest, utrum vere una eademque manus haec omnia exaraverit, an altera quaedam manus priori aetate suppar statui debeat, quae lineolas nonnullas, quibus aut corriguntur literae aut compendia syllabarum mutantur, addiderit. Qua de re ubicumque ne atramenti quidem colore certior fiebam, in apparatu critico correctoris manum obiter modo indicavi; ubi certus mihi videbar, manum primam correxisse apertis verbis significavi. Attamen etiam nunc, postquam totum Nemesii codicem identidem perlegi, haec omnia non minus, quam literas initiales rubrica pictas, quibus capitum initia distinguuntur, ab una eademque manu profecta esse credere malo. Longe diversa ab hac librarii manu et toto saeculo posterior illa est, quae in codicis folio XXXVII. v. (cf. 86. 27 et 86. 29) vocabula duo, quae manus prima omiserat, in margine addidit. Haec est, quam in apparatu critico manum recentem nominavi.

Primam Senecae Pragensis Asclepiique notitiam Carolo Schenkl debemus, cujus verba ea, quae memoratu dignissima sunt, infra apponam.[1]) Codicem enim Pragensem cum Bambergensi artiore quodam cognationis vinculo conjunctum esse Vir Clarissimus jam ante hosce XXIII annos verissime, ut mox ostendam, suspicatus est. Utilissimum etiam de eodem

---

[1]) Sitzungsber. der kais. Akademie der Wissensch., phil.-hist. Cl., 1863, XLIV. Bd., 1. Heft, pag. 33 Anm.: „Der Text der Quaestiones nat. stimmt im Ganzen mit dem Bamberg. n. 1089 . . . Bei der eben nicht grossen Anzahl von Hilfsmitteln, die uns für die Textkritik der Quaest. nat. zu Gebote stehen, dürfte eine Vergleichung dieser Handschrift (sc. cod. Prag.) vielleicht nicht ohne Werth sein.“

codice Aloisius Goldbacher suffragium tulit.[1]) Nam cum liber Pragensis, antequam in Goldbacheri manus perveniret, saeculo XI. exaratus crederetur, is V. D. eum saeculo XIII. ascripsit. Cui judicio non solum Georgius Müller et — id quod summopere juvat scire — Hermannus Usener astipulantur,[2]) sed etiam ego nunc ex animi mei sententia accedo. Nam ubi primum codicem Pragensem e manibus Canonici doctissimi Clementis Borowii, qui nunc bibliothecae Metropolitanae praeest, accepi, collatis quibusdam codicum saeculi XII. imaginibus a Chatelaino editis huic potissimum saeculo librum meum, etiamsi non debere omnino, attamen posse ascribi putabam; sed postquam singulari Friderici Leitschuh, bibliothecarii Bambergensis humanitate effectum est, ut librum Bambergensem cum Pragensi juxta conferre mihi liceret, hunc ab illo aetate superari vel ipso oculorum obtutu mihi persuasi. Quodsi, ut diximus ante, codex Bambergensis saeculo XIII. exaratus est, Pragensis libri origo ad finem ejusdem saeculi descendit.

Ceterum Aloisius Goldbacher, cum in eo esset, ut Asclepium ederet, subsidio Pragensi abstinere, quam uti maluit, bonis videlicet nihil magis officere ratus, quam meliora. Neque dubito, quin V. D. hunc codicem in tanta praestantiorum librorum multitudine atque eo praesertim tempore, quo Asclepius Bambergensis latitabat, jure neglexerit. Attamen, si quando apparatus criticus ad Asclepium codicis Bambergensis lectionibus augebitur, num pendeat omnino Asclepius Pragensis ab illo et, quae lux ex toto hoc loco lectionibus obscuris affulgeat, non inutile erit perquirere.

Ac Georgius quidem Müller, qui praeter alia de lectionibus Annaeanis diligenter docteque disputata etiam de similitudine codicum B et P quaestionem instituit schedulis quibusdam meis

---

[1]) Apulei Madaur. opusc. rec. Al. Goldbacher, Vindob. 1876, praef. pag. X.

[2]) Cf. dissertat. Müllerianae, pag. 6.

usus Hermanno Usenero commissis, codices B et P ex eodem fonte derivatos aut, ut ait ipse, fratres esse censuit. Nec tamen amplius ego, postquam ipsum librum Bambergensem vidi, ejusdem sententiae socius auctorve esse volo. Nam si quidem ex ea codicis parte, qua Nemesii versio continetur, etiam de Senecae libris, quos attigi levissime, judicium facere licet, codex Pragensis non ex eodem fonte, sed ex ipso libro Bambergensi fideliter descriptus est.

Quam sententiam ut saltem de Nemesio comprobem, praeter ea, quae singulatim in apparatu critico exponuntur, haec fere universe explicare sufficiet. Ac primo quidem in codice Pragensi eadem Nemesii capita eodemque ordine disposita inveniri, quo in libro Bambergensi leguntur, vix est quod pluribus persequar. Etiam literae initiales, quibus capitum initia distinguuntur, iisdem locis pictae sunt, quibus in codice Bambergensi, qui hoc ornamento excepto primi capitis exordio caret, spatia his ipsis literis initialibus destinata a librario vacua relicta sunt.

Quas literas indoctum codicis P librarium non ex antiquiore libro petivisse, sed proprio Marte addidisse ex eo intelligitur, quod desinentibus earum vocum syllabis, quarum literae initiales in codice B desunt, bis in errorem deductus est. Cf. apparatum crit. ad 8. 43 et 72. 38. Priore loco librarius B omissa litera *H* solum *ō* scripsit vocem *Homo* aptiore videlicet tempore exaraturus. Librarius P autem particulam *Non* significari putabat. Speciosius vero etiam altero loco erravit. Nam cum librarius B syllabas *oni* incerto quodam signo in vocali *o* posito exornaverit sic, ut omissa praesertim litera initiali dubium de vera lectione facile oriri posset, librarius P *Sōni* descripsit, quod *Somni* est, quum *Rationi* legi deberet. Animadverso autem errore idem, opinor, librarius in ipsum rubricae S ambitum literam R atramento ascripsit.

Tum lacunae reputandae sunt, quibus codex Bambergensis abundat. Quarum longiores pleraeque, ubi plus duo triave

vocabula exciderunt, homoeoteleuto explicantur. Sed qualiacumque sunt ea, quae in cod. Bambergensi desideramus, haec omnia etiam librarius P omisit ita, ut ne unam quidem harum omnium lacunarum ex antiquiore codice expleverit. Itaque siquando textus Pragensis Bambergensem vocula una superat, hoc explementum e solo librarii arbitrio originem duxisse et levissimae conjecturae instar habendum existimo.[1]) Quod ut statuam, eo etiam adducor, quod, cum librarius P inter ipsum quidem describendi laborem satis multa atque adeo integros nonnunquam versiculos omiserit, resarciens vero laborem suum, quaecumque sua culpa praetermiserat, paucissimis quibusdam voculis exceptis in margine apposuerit, profecto nullus est inter hos locos omnes, quem non etiam librarius Bambergensis summa cum fide posteritati tradiderit.

Unico autem loco eo,[2]) ubi librarius Pragensis voces duas inter versiculos ascripsit sic, ut, cum desint in libro Bambergensi, aliunde videri possint esse petita, textu graeco adhibito manifestum fiet librarium Pragensem eandem lectionem ante oculos habuisse, quam Bambergensis perscripserat. Nam quoniam Nemesius illic ait: τίς ὁ λόγος τοῦ τὸ ζῶον ἓν λέγεσθαι, in libro Bambergensi autem legitur: „quae erit ratio, ut dicatur anima unum“, literam *l* solam a librario omissam esse apparet. Librarius vero Pragensis nimirum ingenio suo fretus scripsit: quae erit ratio, ut dicatur anima „cum corpore unum„. Nulla igitur hinc statui potest antiquioris cujusdam codicis auctoritas.

Idem denique e verbis quibusdam duplici lacuna interruptis disci potest.[3]) Uterque illic codex praebet: „*Nuтm ua ē* humor iste“, cum scribi debuerit: „Nutrimentum enim vasorum horum est humor iste“. Mirum certe, si librarii duo eundem

---

[1]) Cf. 41. 10, ubi librarius P infinitivum *esse* inter lineas recte supplevit, cum B *est elementa* praebeat.

[2]) Cf. quae ad pag. 34. l. 36 annotavimus.

[3]) Cf. pag. 96. l. 4.

describentes codicem archetypum simplicissima haec verba textu graeco apposito extricare non potuerint. Facile autem is saltem excusatur, qui Pragensem librum exaravit, si nec textus Nemesii graecus ei praesto fuit, neque alio omnino subsidio utebatur, quam ipso codice Bambergensi, quem describere jussus erat.

Multo vero etiam latius tertium patet similium diversorumque locorum genus, quod totum in singulis vel binis literis compendiorumve lineolis versatur.

Atque inter bonas quidem codicis Bambergensis lectiones, quas etiam liber Pragensis praebet, nulla omnino potest esse, quae ad solvendam hanc quaestionem quidquam conferat, quam de affinitate horum codicum instituimus. Nam quae bonae genuinaeque sunt in utroque codice lectiones, originem eorum non produnt, cum omnis quaestio tam artis duorum librorum finibus circumscripta sit. Verendum etiam, ut codicum origo ex iis bonis libri Bambergensis lectionibus possit indagari, quas librarius Pragensis fallaci quadam verioris sensus specie deceptus imprudenti mutatione pessumdedit. Veluti in pag. 56. l. 38 scribens: „mediam vestem“, cum antea „medium vectem“ exhibuisset, quod B praebet, a simplicissima laudabilissimaque interpretis voluntate consulto quidem deflexit; sed si liber archetypus ipse ei fuisset describendus, in hoc errorum genus nihilominus poterat incidere. Plus certe, utpote in re dubia et subtili, ii loci valent, quibus codex Bambergensis solus veram lectionem servavit, Pragensis autem librarius obscuriorem aliquem literarum ductum, qui ei depingendus erat, falso intellexit. Atque hujus quidem generis errores librarius P alios, postquam scripsit, correxit, alios non animadvertit; cf. 40. 29, ubi codex B *mingentia* praebet, codex P *in ingentia,* quod postea radendo in *mingentia* commutavit; cf. etiam 15. 23, ubi codex B recte praebet „unione“, P autem perperam „in uocem“. Cum vero his aliisque ejusdem generis locis litera-

rum ductus in codice B is sit, ex quo librarii P errores facile explicari possint, verisimile est antiquiorem illum codicem, quem librarius B descripsit, iisdem locis facile legi potuisse, quibus librarius P propter ductuum, quos ante oculos habebat, obscuritatem in errorem incidit. Non igitur librarii B et P eundem codicem descripserunt.

Jamjam autem, quoniam de bonis codicis B lectionibus satis disputavimus, ad pravas ejusdem codicis lectiones progrediamur. Atque harum quidem librarius P alias servavit, emendavit alias, alias etiam deturpavit. Triplex igitur haec quoque est ejusdem generis locorum species. Ex quibus cum alia, tum haec fere exempla memoratu digna videntur: Pag. 69. lin. 24 BP exhibent: „quod secundum quem unumquemque" pro „quod secundum unumquemque". Cum vero in codice B voces „quem unum" inter versiculos positae sint, ita ut etiam causa, quae librarium in errorem induxerit, manifesta sit, librarius P has voces tamquam in legitimum verborum ordinem recepit.

Emendationum autem librarii Pragensis series est duplex. Alios enim qui in codice B leguntur errores librarius P inter ipsum scribendi laborem correxit, velut 9. 6, 17. 24, 40. 25, 59. 10, 91. 7, ubi codex B falso exhibet: *tēpe* (tempore), moriribus, ton, emoriale, luxiriandi, librarius vero Pragensis recte scripsit: *tpc̄* (tempus), moribus, toti, memoriale, luxuriandi; alios autem locos librarius P primum quidem eodem errore inquinavit, quo in libro Bambergensi corrupti sunt, ac tum demum adhibita scalpelli ope correxit. Sic 2. 25, 51. 3, 75. 21 codex B praebet: Au, noruit, orgamea, quae librarius P correxit scribens: ab, noluit, organica. Addo in cod. P locos conspici haud paucos, qui ne rasurae quidem honore dignati sint, sed in quibus simplicior correctoris opera appareat; velut 58. 26, 62. 31, 67. 19, ubi B quidem praebet: eam, tracheateria, diffini, P autem recte: *ea/n̤*, trache^ar^ateria, diffini^unt^.

Argumento vero vix mihi opus esse sentio, si contendam veriores hasce lectiones originem suam non ex antiquiore aliquo codice duxisse, sed a libero librarii P arbitrio pendere.

Denique, ut dixi ante, nonnullis locis, quibus jam librarius Bambergensis turpe vitium insperserat, librarius Pragensis turpiorem etiam medicinam paravit; cf. 5. 23, ubi B exhibet: „ei $\underset{\cdots}{\overline{au}}$ perfectionem". Librarius igitur B falso $\overline{au}$ (= autem) scripsit pro $\overline{an}$ (= ante) et errorem suum punctis notavit, videlicet veram lectionem $\overline{an}$ juxta appositurus. Sic igitur hoc loco et vera archetypi lectio et erroris origo etiam e falsa libri Bambergensis lectione facile cognoscitur. Librarius P autem praepositionem „ante" plane omisit, punctis illis, ut equidem puto, quibus librarius Bambergensis errorem suum notaverat, in graviorem etiam errorem deductus.

Triplici igitur via ac ratione, si quis summam spectet horum argumentorum omnium, codicem Pragensem non ex ignoto quasi fonte fluxisse, sed ex ipso libro Bambergensi descriptum esse demonstratum est.

At si quis eas, quas supra protulimus, codicum B et P differentias et ipsam quoque universam eorum similitudinem satis inde explicari posse dicat, si liber archetypus, ex quo uterque codex manaverit, aut plane codici Bambergensi similis fuerit aut libri Pragensis formam ac speciem non universe modo, sed etiam in minimis quibusque rebus retulisse statuatur, quo tandem argumento ad defendendam sententiam nostram utemur? Sunt enim, qui negent omnino id posse fieri, ut argumentis ex apparatu critico petitis ostendatur codicem aliquem ex ipso altero aliquo libro descriptum esse; deperditum enim codicem tertium semper non solum animo fingi, sed etiam cogitatione accuratius posse informari, e quo servati alterius libri origo repetatur.

Nisi igitur argumenta extrinsecus petita ipsam alterutrius codicis originem prodant, non plus illi duorum codicum lectio-

nibus probari posse concedunt, quam aut neutrum codicem ex altero esse descriptum, aut alterutrum saltem codicem ex altero *non* duxisse originem.

Quibus, ut pro viribus aliqua saltem ex parte satisfaciam, tribus illis, quae supra exposui argumentis e literis initialibus, lacunis, singulis codicum lectionibus petitis, quartum addam, quod, quamquam ex ipso libro Bambergensi erui debebat, tamen extrinsecus accessisse optimo jure contendam.

Folium enim 63. v. codicis B et folii 10. v. columna prior codicis P iisdem verbis („praecipua vero sunt“, cf. 78. 48) clauduntur, cum tamen capitis XXXI. finis proximus sit. Atque hoc semel forte evenisse aliquis non sine veri specie contendat. Sed in codice Bambergensi post verbum „facit“, quo folium VIII. codicis Pragensis finitur (64. 48) recta quaedam lineola eodem atramento picta est, quo librarius Pragensis totum codicem suum perscripsit. Exarato igitur folio codicis sui VIII vo librarius Pragensis in codice eo, quem describebat, finem illius folii notavit atque sic describens codicem Bambergensem manifesto deprehenditur.

Ex uno igitur codice Bambergensi, si respiciatur lectionum origo, omnis nostra pendet hujus Nemesii interpretationis notitia.[1])

Cum autem hic liber, quamquam non sine diligentia exaratus est, jam scateat erroribus iis, qui non ad ipsum interpretem, sed ad indoctos quosdam librarios referri debeant, verisimile non est eum ex ipso interpretis exemplari descriptum esse. Hinc autem, quoniam codicem Bambergensem saeculo XIII. ascripsimus, non sine veri specie colligitur interpretationem ipsam ad XII. saltem saeculum redire. Itaque etiamsi vanam augenda ejus vetustate gloriam appetere in animo non est,

---

[1]) Quam ob rem futuri Nemesii editores codicis Pragensis rationem raro habebunt. Ego in apparatu critico lectiones ejus diligenter enotavi, quo magis sententiam de eo prolatam probarem.

libere tamen profitendum videtur eam antiquissimis Nemesii codicibus graecis, qui quidem aetatem tulerunt, esse coaevam. Hos enim, Dresdensem dico D_1 et Augustanum A_2, Matthaeius affirmat saeculo XII. esse exaratos.

Sed in aestimanda codicis Bambergensis utilitate longius etiam progredi licet. Nam nisi vetusta Nemesii interpretatio alterutrius codicis graeci (D_1 aut A_2) textum repraesentat, ex ignoto adhuc fonte petita est. Novus autem ille Nemesii codex (cod. β), quem ex interpretatione latina non solum cogitatione adumbrare, sed accurate refingere possumus, aut saeculo XII. scriptus est, aut multo etiam fuit vetustior, ita ut nobile subsidium Nemesii editionem paraturis accesserit. Atque haec omnino fuit causa, quae me adduxit, ut hanc interpretationis latinae editionem susciperem eamque apparatu critico instruerem.

Sed priusquam de ratione et consilio, quibus hanc editionem instituerim, singula persequar, de ipsa etiam vetusta Nemesii interpretatione nonnihil praefabor. Duplici enim officio mihi satisfaciendum esse sentio, primum ut de auctore, aetate, virtutibus ac vitiis hujus interpretationis, quae indagare potuerim, pluribus exponam, tum ut validis argumentis comprobem eam non esse ad codicem Dresdensem Augustanumve accomodatam.

Ac quoniam primum de nomine interpretis inquirendum videtur, quis est, quin illico de Joanne Burgundione conjecturam faciat?

De hoc enim jurisconsulto et judice Pisano, Friderici imperatoris praefecto,[1]) qui anno MCLXXXXIV. obiit, Jo. Albertus Fabricius[2]) e Laurentii Pignorii epistula XXXIX. praeter alia

[1]) Cf. Joannis Cononis praef. ad Gregorii Nysseni philosophiae libros VIII. Basileae 1512.

[2]) Cf. Fabr. Bibl. gr. vol. VII. p. 550. et p. 647. et Bibl. lat. med. et inf. aetat. tom. I. p. 281. et 273. Cf. etiam Matthaeii praef. p. 7. et 33. (qui eundem Burgundionem Richardum nominat).

haec fere excerpsit: „Incidit etiam in manus meas versio libelli nescio cujus Gregorii Nysseni ita inscripta: Liber B. Gregorii Nysseni incipit: Invictissimo et gloriosissimo Domino.“ Friderico enim imperatori hic liber oblatus est anno MCLX. Finiebat autem verbis: „propter utilitatem illorum abstulerunt“. Ac Nemesii Emeseni opusculum de natura hominis significari jam Fabricius vidit, titulus autem ejus vel ipsum Pignorium latuisse videtur. Is enim erat: „Liber de anima“, si Joanni Diacono Veronensi fides est, cujus ex Historia Imperiali Gustavus Gallettus hoc attulit. Ac ne quis hoc titulo deceptus, qui Nemesii operi universo accomodatus non est, Burgundionem partem modo totius libri vertisse suspicetur, ultima capitis XLIV. verba, quae sunt: διὰ τὸ συμφέρειν ἐκείνοις ἀφεῖλοντο cum illis comparavisse sufficiet, quae Pignorius extrema latinae interpretationis verba fuisse affirmat. Eadem enim sunt, ita ut dubitari nequeat, quin Burgundio totum Nemesii librum in sermonem latinum converterit. Neque omnino Albertus Fabricius hac de re dubitabat, licet ipse hanc Burgundionis interpretationem non viderit. Utebatur autem ea Joannes Cono Norimontanus (Co.), Marci Musuri discipulus, qui Beato Rhenano hortante eundem Nemesii librum Gregorii Nysseni nomine falso inscriptum latine interpretatus est. Atque ad hunc Cononem solum ea omnia videntur redire, quae doctis posterioris aevi hominibus de vera libri Burgundionis indole omnique ejus interpretandi genere innotuerunt.

Is enim in epistula ad Beatum Rhenanum data, quam operi suo [1]) praemisit, cum alia, tum haec fere de Burgundionis interpretatione scribit: Gregorii Nyssae episcopi librum . . . olim a Burgundione Pisano . . . vel indocte e graeco versum vel *vetustate temporis* aut *librariorum inertia depravatum* . . .

---

[1]) Editionem principem Basileensem anni 1512 non vidi, sed altera usus sum, quam Nic. Episcopius anno 1562 paravit, in qua Cononis liber inter Gregorii Nysseni opera legitur pag. 471—550.

peregrina Gothicaque barbarie offundi, ut *neque legentibus sensa elucere possint,* imo *fastidium illa barbarolatina structura et vocum extorta affectataque fictio ingerat.* Atque altero loco Cono in eadem epistula queritur, quod Burgundio iste versione sua, quae rectius inversio dicatur, *Graeca quidem bona et lepidissima sordidis Latinis immergens* et *verbum verbo reddens* foedaverit, et gloriatur fere, quod per haec *verborum portenta et sensorum vepres,* licet *omnia scatere mendis* omniaque *inversa et cuncta fere Gothica et peregrina esse* senserit, tamen a *capite usque ad finem* transcurrerit. Neque minus acerbe Burgundionis laborem perstringit, quotienscumque laudantis aut saltem excusantis personam induit. Haec enim tertio quodam ejusdem praefationis loco dicit: „Ceterum absit a me haec indignitas, ut Burgundionem παραφραστὴν illum Latinae linguae ignarum vel operosum illius studium et conatum ab omni prorsus laude proscribam. Quin potius illi gratias non mediocres habeamus, cujus occasione nostra clariora reddere potuimus et quasi in sordibus repertum aurum suo nitori restituere. Absque enim Burgundione nec penitus haberemus hanc praeclaram Gregorii Nysseni philosophiam demusque potius hoc horrisonum et Gothicum dicendi genus temporum vitio, quo omnes bonae artes et cultiores literae sepultae erant et quasi exstinctae. Quid quaeris? Nonne Burgundio praefectus votis omnibus optasset, ut Gregorium Nyssenum suo decore Attico incedentem vel Liviana eloquentia aut Ambrosiana gravitate Imperatoriae majestati potius, quam Sarmatica sua eloquentia horridula et incompta protulisset atque consecrasset? . . . Sed non poterat divo Friderico Caesari praeclarius quidquam afferre.“

Haec igitur est illa Cononis in vetustum Burgundionis librum declamatio. Nec modice, si quis mihi credat, vitia ejus exaggeravit. Unde enim per deos jurisconsultus Pisanus Gothica et praesertim Sarmatica illa hauserit, quae sermoni suo immi-

sceret, cum tamen idem inter doctos illius aevi Pisanos summa interpretis laude floruerit? Atque hoc non solum inde suspicamur, quod Burgundio librum suum Friderico Imperatori inscribere non dubitavit, sed etiam ex epitaphio ejus discimus, quod Fabricius e Mutii Pansae Bibliotheca Vaticana attulit.[1])

Facile igitur concesserim Cononem vetustiorem illam Nemesii interpretationem sescentis locis emendare aut plane etiam reficere studuisse, ubicumque Burgundionem aut sententiarum nexum vel singula quaedam vocabula non intellexisse aut vulgares quasdam municipalium suorum voces sermoni latino inspersisse senserat; sed plura etiam Cononem in librum suum, uti erant, transsumpsisse aut levissima quadam mutatione expolivisse putaverim. Veluti si quis ultima illa capitis XLIV. verba, quae supra e Burgundionis interpretatione attulimus,[2]) a Conone sic conversa legat: „propter illorum utilitatem abstulerunt“, non solum Gothica illa et Sarmatica Burgundionis vocabula frustra quaeret, sed etiamsi repugnare studeat, coactus profitebitur Cononem in Burgundionis vestigiis etiam ibi mansisse, ubi abscedere facile erat.

Ac revertatur nunc jam, postquam totum hunc de Burgundione atque Conone locum absolvi, ad Bambergensem codicem oratio. In quo, si caput Nemesii XLIV. benignior servavisset fortuna, vel ipsa ultima libri verba satis amplam materiam praeberent, ex qua de tota conjectura illa judicaretur. Destitutus autem certiore illo argumento in levioribus quibusdam et veri similibus, quamquam invitus, versabor.

---

[1]) Haec enim est epitaphii illius clausula:

Doctor Doctorum jacet hac Burgundius urna
Schema magistrorum laudabilis et diuturna.
Dogma Poëtarum, cui Litera Graeca Latina
Ars Medicinarum patuit Sapientia trina.
Et nunc Pisa dole, tristeris Thuscia tota
Nullus sub Sole est, cui sic sunt omnia nota (et q. s.).

[2]) „propter utilitatem illorum abstulerunt“ cf. pag. XIV.

Ac primum quidem, quae vitia in Burgundionis interpretatione jure reprehendi poterant, ea omnia etiam hoc vetustum incerti adhuc interpretis opus, quod editurus sum, deformant. Desunt sane Gothica et Sarmatica illa, quae Cono apud Burgundionem se legisse hariolatur, sed aliquot profecto locis vetusta haec interpretatio vulgari Italorum sermoni proxima est. Pinguedo enim plus semel *anxugia* vocatur (cf. 2. 46, 39. 8, 39. 17), quam Itali *songia* nuncupabant,[1]) 10. 32 *repausatio* pro requiete, 75. 5 *tormentare* notione puniendi usurpatur. Ex iis autem, quae singulatim quidem etiam apud melioris notae scriptores leguntur, acervatim vero frequentata sermonis colorem commutant, haec quasi specimina sermonis afferam: modernus (13. 3), factura (κατασκευή, 12. 35), annullare (12. 48), plagare (78. 44), confortare (94. 41), quorum pleraque in indicem verborum ablegare satius est.

Nonnunquam interpres etiam depravatis verborum latinorum formis utebatur aut in sententias male conjunctas pejores etiam locutiones infersit.

Nam scripsit: geometri (50. 33), Lacedaemones (86. 36), in agere ponunt (ἐν τῷ πράττειν τίθενται, 74. 46), ut . . . erit (ὥστε ἔσται, 19. 13), cum . . . nascuntur (καὶ γὰρ . . . τίκτεται 28. 25), ut nonnulla saltem hoc loco afferam.

Multo vero etiam frequentiores ii interpretis errores sunt, in quos propter mediocrem linguae graecae cognitionem incidit. Quorum haud pauci, opinor, etiam codicis graeci, quo utebatur, obscuritate excusantur. Ac praecipue interpunctio codicis Bambergensis tot erroribus confusa est, ut hos omnes ad librarium Bambergensem et ipsum interpretem redire verisimile non sit. Sed interpretem sermonis graeci minus peritum fuisse, quam „Doctorem Doctorum“ decebat, non solum ex sententiis

---

[1]) Cf. Jos. Laurentii Amaltheae onomasticae (Lugdun. 1664) pag. 78: Axungia, interior porci pinguedo, Songia, Axunga, et Diefenbachii suppl. lex. med. et inf. lat. Ducangii s. v. anxugia.

multis male intellectis et verbo tenus modo conversis,[1] sed praecipue e singulis quibusdam vocabulis proditur, quae aut alieno sensu latine reddidit aut etiam latinis modo literis transscribere satis habuit. Veluti cum scribit: selachia (17. 6), malachia (17. 7), sfikes (17. 17), astaci (17. 8), adenes (95. 1), kypseli (97. 19), aut cum dicit: didascalus (34. 40) pro magistro, spondilius (74. 35) pro σφόνδυλος, aestus (92. 38) pro αἰθάλη, spolia (7. 16) pro φολίδες, diaforesias (7. 27) pro διαφορήσεις, tyriacae (12. 44) pro θηριακαί, sensibilitas (7. 18 et 20) pro ἐσθής, sentientes (8. 32) pro ἰώμενοι, fasianos (11. 3) pro φάσσαι, abundantes passiones (13. 9) pro πλεονεκτήματα, inquirit (13. 25) pro ὠνεῖται, in haplis (21. 13) pro ἐν ἁπλοῖς, regionalis in regione (34. 25) pro χορευταὶ ἐν χορῷ, disponens (35. 10) pro θεσπίζουσα, lucerna (35. 19) pro θρυαλλίς, obaudientes (38. 41) pro προςηκούσας, lateribus (42. 38) pro κεραυνῶν, pulverem (50. 33 et 36) pro κῶνον, deviet (53. 7) pro ἀπατήσῃ, contrabit (54. 33) pro συνταράσσει, perfectio (63. 6) pro τελεία, actio (67. 18) pro πείσεις et permulta hujus generis, quae in apparatu critico appositis ipsis Nemesii verbis notavi, aut tardum saepe ingenium aut miram interdum sermonis et graeci et latini ignorantiam prodit. Quae cum ita sint, integros Nemesii locos eos, a quorum sensu interpres aberraverit, hic singulatim exponere supersedeo. Nam quo quis severius vanam Cononis jactationem perstringat, eo facilius etiam, quaecumque in Burgundionis libro suo jure vituperaverat, in hac vetusta interpretatione videri reprehendenda, ex his vitiis codicis Bambergensis satis apparet. Neque est omnino inter haec vitia ullum, in quod Burgundio incidere non potuerit. Non igitur hac via procedendum erit, si quis conjecturam illam de Burgundione prolatam refellere studeat.

---

[1]) Veluti si 91. 22 „praeter expertorum“ scripsit, quia graecum πλὴν genetivus sequebatur. Hunc enim a substantivo quodam praecedente pendere putabat. Ceterum interpres πεπηρωμένων confudit cum πεπειραμένων. Quamobrem corrigenda sunt, quae in app. crit. notavi.

At dicat aliquis e lacunis codicis Bambergensis et interpretationis Norimontanae indagari posse verene verum Burgundionem invenerimus. Non pauca enim in utraque interpretatione diversis locis exciderunt. Desunt in codd. BP verba: 5. 2 μετιέναι — καλά, 9. 11 ἴδιον — πολυπάθειαν, 43. 24 ὡς — τετραφαρμάκῳ, 46. 25 μὴ — σῶμα, 76. 28 ἢ — κακόν, 90. 42 ὡς — ἐκτίσθησαν et alia pleraque, quae apud Cononem leguntur.

Permulta vero etiam ea sunt, quae, cum apud Cononem desiderentur, in codicibus BP exstant, veluti: 16. 26 quod enim — dicitur, 23. 18 Corpus — consistit, 43. 1 similiter — exstinctus, 49. 13 sed — sensus, 81. 13 praeelectionem — falsam, 81. 14 non — singula, 85. 4 Sed — foderet, 90. 42—44 Sed accidit — obtinent.

Atque ex hoc quoque lacunarum genere multo plures facile poteram afferre. Nihil autem, opinor, ex hac lacunarum comparatione consequitur, quod conjecturae illi, quae de Burgundione interpretationis Bambergensis auctore supra prolata est, omnino obstet. Cono enim praeter Burgundionis librum etiam codicem graecum in opere suo conficiendo adhibuit et multis locis, quibus ille defecerat, e Basilii Magni, Joannis Damasceni aliorumque scriptis satis multa, ut ipse in epistula illa ad Beatum Rhenanum data profitetur, supplevit. Quid mirum igitur, si etiam Burgundionis interpretationem nonnullis locis resarsit. Ex iis autem, quae Burgundio sua manu perscripserat, librariorum incuria nonnulla in eo libro excidere potuerunt, ex quo codex Bambergensis — si quidem haec videatur vera hujus libri origo — descriptus esse dicetur. Nec minus facile in Cononis interpretatione nonnulla ipsius monachi Norimontani neglegentia excidere poterant — ita ut argumenta ex hoc loco petita vana et irrita videantur.

Nec mutato capitum ordine aut diversa eorum divisione quidquam certi hac in re efficitur. Perversus enim ille ordo, quo Nemesii capita in codice B disposita leguntur, nullius

librarii consilio, sed solo casu explicari potest; non magis igitur ad Burgundionem, quam ad ullum exemplar graecum redit. Quam ob rem non mirum, si capitum ordo apud Cononem differt. Solo autem loco eo, ubi capitum ordo, quem B exhibet, ab editione quidem Ellebodii differt simulque cum aliquot codicibus graecis concinit — quod in capitibus XXI. et XX. factum esse constat, quae non solum in B P, sed etiam in D_1, A_3, M_1 inverso ordine collocata leguntur — ibi praeter Vallam etiam Cono cum BP conspirat. Ubi autem Cono insolitum quendam paragraphorum ordinem praebet, proprio arbitrio eum instituisse videtur. Pariter igitur eo loco et a codicibus graecis et a codice Bambergensi discedit, quod a Matth. p. 171—174 accidisse videmus, cum haec verba: διαιροῦνται — τῶν αἰσθητηρίων inter capita XI. et XII. transtulerit.

Similia vero etiam de capitum divisionibus facili labore ostendi possunt, quippe in quibus Cono haud exigua Marte suo novaverit.

Accedit in re dubia multisque difficultatibus intricata, quod apud Cononem admodum pauca me legere memini, in quibus vetusta haec interpretatio, quam Bambergensem breviter vocabo, in pejus commutata dici possit. Monachus igitur Norimontanus, qui haud modice gloriatur, quod sescentos Burgundionis errores correxerit, simul etiam totidem interpretationis Bambergensis vitia vitavit. Quod quam sit mirum, facile e Vallae (Va.[1]) exemplo disci poterit. Atque hic quidem plane reticet, quibus subsidiis in Nemesii libro interpretando usus sit, sed in unoquoque capite prodit interpretationem Bambergensem sibi cognitam non fuisse. Veluti cum Valla p. 17. 5 τοὺς νεφροὺς vocis sono deceptus *nervos* dici putet, ubi in codd. BP

[1]) Nemesii philosophi clarissimi de natura hominis liber utilissimus Georgio Valla Placentino interprete. Lugduni apud Seb. Gryphium 1538. Hunc librum Guilelmus Hartel, Eques clarissimus, benigne mihi commodavit.

renes legitur, aut cum p. 29. 13 pro δεῖσθαι *vinciri* dicat, ubi BP recte *indigere* exhibent, aut cum p. 61. 8, quae de lanario (sic BP, ἐριουργοῦ) dicuntur, de sacerdote (ἱερουργοῦ) dicta putet, aut cum p. 93. 17 λοβοῖς et λωβαῖς (summitatibus BP, summis fibris Co., profligationibus et perditionibus Va.), aut p. 96. 46 κύημα et κῦμα (conceptum BP, undam Va.) confundat, dubium jam non est, quin interpretationem Bambergensem ignoraverit. Qua argumentandi ratione usus si quis etiam de Cononis versione judicium certum ferri posse putet, in errorum hujus generis paucitate haerebit. Quorum gravissimum et ad solvendam hanc quaestionem efficacissimum eo loco repperisse mihi videor, quo Matthaeius quidem p. 147 πόροι, codices BP: 39. 17 *pori,* Cono autem p. 500. *tophus* scribit; πῶρος igitur aut legit aut intellexit. Cum autem e Cononis p. 509. (Matth. p. 189.) manifestum sit eum vocem πόροι novisse — vertit enim illic: *foramina* — statui potest eum etiam priore loco aut *pori* aut *foramina* scripturum fuisse, si in vertendo Nemesio hujus interpretationis Bambergensis subsidio usus esset.

Licet autem tam pauca exstent apud Cononem hujus generis vitia, ut singulari quadam et subita quasi interpretis levitate excusari posse videantur, hoc saltem iis, qui unumquodque argumentum a nobis prolatum aestimare et momento suo ponderare volent, me persuasisse spero, multo pluribus artificiis in defendenda illa conjectura opus esse, quam si quis vetustam versionem Bambergensem ad Burgundionis librum redire neget.

Ac quoniam de ipso interpretationis Bambergensis auctore certiora indagari nequibant, ad alteram quaestionem transire consilium est, quae in recensendis comparandisque codicibus graecis tota versabitur. De quibus, cum Matthaeius, quae legentibus usui forent, satis accurate exposuerit,[1]) etiam nostra certior evadet argumentatio.

[1]) Ipse codices Nemesii graecos non contuli.

Inter codices graecos a Matthaeio recensitos duo sunt libro Bambergensi antiquiores. Horum alter Dresdensis est membranaceus (D_1). Atque hic quidem capita Nemesii omnia I.—XLIV. continet et cum Matthaeio saeculo XII. exaratus esse videretur, praecipuum editionis ejus fundamentum fuit. Attamen si cum libro Bambergensi comparetur, Dresdensis non solum textum permultis iisque inutilibus additamentis auctum praebet, sed etiam in singulis lectionibus interpretatione vetusta haud raro est deterior. Iam hinc igitur colligi possit antiquum illum interpretem, sive Burgundio recte nuncupatur, sive alius fuit, non hoc codice graeco usum esse. Quod certius etiam ex ejusdem codicis lacunis iis cognoscitur, quas interpretatio latina explet. Desunt enim in D_1 praeter alia, quae aut etiam in codice Bambergensi desunt aut ab interprete suo ingenio refici poterant, haec fere: 3. 17 et instant BP (καὶ ἑστάναι Matth. p. 41.), 11. 11 et hi aliorum BP (καὶ πάλιν ταῦτα τῶν ἄλλων Matth. p. 59), 21. 4 Sed si omne corpus animam habet BP (εἰ δὲ πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχει Matth. p. 88.), 22. 42 ipsumque convenienter habet BP (καὶ αὐτὸ ἔχει ἐπιτηδείως Matth. p. 91), 43. 19 unum quid (H) et aliud quam sunt ipsa BP (ἕν τι καὶ ἄλλο παρ' αὐτὰ Matth. p. 159.), 58. 33 et gravedinem, lenitatem BP (καὶ τὴν βαρύτητα λειότητά τε Matth. p. 197.), 59. 6 et praemeditatio BP (καὶ προαιρετικόν Matth. p. 201.).

Non minus expedita erit de codice Augustano altero (A_2) disquisitio, cujus partes vetustiores a Matthaeio aut saeculo XI. aut XII., recentiorės saeculo XVI. tribuuntur. Atque hic codex, si Matthaeii sententiam recte interpretor, olim membranaceus fuit totus totumque Nemesii librum continebat. Nunc autem pro deperditis quibusdam membranis folia chartacea locis duobus inserta sunt, ut quatuor hujus libri partes distingui debeant. Quarum prima ab initio cap. I. Τὸν ἄνθρωπον — cap. II. μὴ χρῆσθαι αὐτῷ (Matth. p. 35.—97., hujus versionis: 1. 1 A multis et prudentibus — 24. 28 uti ipso) chartacea est;

secunda a cap. II. οἷον ὄψιν ἔχοντα — cap. XXXIII. ἀλλ' οὐδὲ τοῦτο (Matth. p. 97.—278., 24. 29 sicut visum habentem — 80. 40 Sed nec hoc est, et 92. 25 Anhelitus — 100. 3 fumositates) membranacea; tertia a cap. XXXIII. διαιρεῖται γὰρ — cap. XL. ἡ προαίρεσις (Matth. p. 278.—320., 80. 40 Dividitur enim — 88. 26 est praeelectio) chartacea; quarta a cap. XL. τὸ γὰρ ἔργον — XLI. τὰ αὐτὰ παρὰ πᾶσιν (88. 26 opus namque — 91. 24 eadem in omnibus) praeterea in capitibus XLII.—XLIV., quae in codice Bambergensi desunt (Matth. p. 320.—368.), membranacea.[1]) Ex solis igitur partis secundae et quartae lacunis cognoscetur, utrum interpretatio Bambergensis a codice A_2 pendeat, necne. Desunt autem praeter alia, quae hoc loco praetereunda videntur, haec potissimum in cod. A_2: 25. 16—17 Eodem modo et anima secundum naturam mobilis, secundum naturam quiescere non potest. BP (τὸν αὐτὸν τρόπον — δύναται Matth. p. 101.), 30. 36 alii quidem proprie intellexerunt leones et lupos BP (οἱ μὲν — λέοντας Matth. p. 116.), 79. 19 nec ignorantia BP (οὔτε δὴ ἀγνοοῦντα Matth. p. 276.), 91. 5 Una namque et eadem potestas BP (μία γὰρ καὶ ἡ αὐτὴ δύναμις Matth. p. 329.), 99. 17 arteria, quae vasculum est BP (ἡ ἀρτηρία τὸ ἀγγεῖον Matth. p. 241.).

Quoniam igitur ex his antiquissimorum codicum graecorum lacunis certo cognoscitur interpretem in conficiendo opere suo codd. D_1 et A_2 non adhibuisse, necessario consequitur tertium olim exstitisse Nemesii librum a codd. D_1 et A_2 diversum, quippe cujus verba graeca ignotus interpres in sermonem latinum converterit. Atque hic codex, quem litera β notabimus, non solum coaevus fuit codicibus D_1 et A_2 aut, id quod conjectura assequimur, antiquior, sed etiam utroque libro praestantior. Vacat enim futilibus additamentis illis, quibus fides codicis Dresdensis persaepe, interdum etiam libri Augustani

[1]) Adjungitur in iisdem codicis A_2 membranis pars prior cap. XII. Gregorii Nysseni de hominis opificio; cf. Matth. p. 10. et 368.

labefactatur auctoritas, explet aliquot locis ea, quae in his codicibus librariorum incuria interciderant, cum optimis reliquorum codicum lectionibus fere semper conspirat, nonnullas vero etiam vel contra ceterorum omnium consensum unus solusque servavit.

At infringitur, dixerit quispiam, haec omnis ratiocinatio, si de aetate, cui Matthaeius codicem Augustanum primum (A_1) ascripsit, dubitetur. Hunc enim librum Matthaeius quidem saeculo XV. exaratum esse censuit. Sed cum charta bombycina constet, eique permultae lectiones cum optimis codicibus graecis atque adeo cum codice Bambergensi sint communes, praeterea vero etiam ut liber Bambergensis in fine capitis XLI. deficiat, facile a VV. DD. veniam impetrabo, si sententiam meam vel contra vanam suspicionem defendero. Afferam igitur hujus quoque codicis lacunas, quas codd. BP explent. Hae sunt: 11. 5 non — sed BP (οὐ μέχρι — ἀλλὰ Matth. p. 59.), 26. 25—27 res — numeri BP (τὰ πράγματα — ποιοῦσα Matth. p. 102—103. In cod. A_1 igitur hoc loco multo plura exciderunt, quam in BP), 26. 45 dixerit — fieri BP (ἡγοῖτο — αὐτὴν Matth. p. 105.), 38. 40 et descensiones BP (καὶ καταβάσεις Matth. p. 144.), 45. 22 aërem — feruntur BP (τὸν δὲ ἀέρα — φέρονται Matth. p. 164.), 47. 3 pati — qualitas BP (πάσχειν — ποιότης Matth. p. 168.), 47. 25 Explementum — operatio BP (τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ἡ πρᾶξις Matth. p. 171.), 55. 16 et sic sentire BP (καὶ οὕτως αἰσθάνεσθαι Matth. p. 191.), 65. 20 congrua diaeta BP corr. H (ἁρμοζούσῃ διαίτῃ Matth. p. 220.), 75. 4 hae vero venia indignae BP corr. H (αἱ δὲ συγγνώμης ἀξιοῦνται A_3, Matth. p. 264.), 77. 9 involuntaria — involuntaria BP (οὐχ ἑκούσια — ἀκούσια Matth. p. 270.), 90. 25 sed liberum arbitrio BP (ἀλλ᾽ αὐτεξούσιον Matth. p. 326.).

Satis multa igitur deesse videmus in libro Augustano I., quae interpretatio Bambergensis suppeditat. Quam ob rem, etiamsi aetas alterutrius codicis plane esset incerta, nunquam

tamen credi posset interpretationem Bambergensem e codice Augustano I. originem duxisse. Atque idem de codice Augustano tertio (A_3) et Monacensi priore (M_1) pluribus demonstrare supersedeo. Sunt enim chartacei. Repperi autem in hoc lacunas XII, in illo XX, quas codices BP explent.

Nunc vero, postquam, quantum quidem fieri potuit, demonstravimus interpretationem Bambergensem ad codicem graecum (β) saeculi XI. vel XII. redire, hunc autem diversum quidem a codicibus A_2 et D_1 neque ex alterutro descriptum fuisse, tertium versionis editori ex his ipsis argumentis oriri video officium, ut ostendat, quo tandem loco codex β in omni Nemesii librorum prosapia habendus sit. Qua in re enucleanda inde praesertim nascitur difficultas, quod Matthaeius, in cujus fide ac labore haec omnis niti debebat inquisitio, nunquam ipse eo devenit, ut quidquam certi de codicum, quos recensuit, origine statueret.

Nec minor difficultas in eo sita est, quod Matthaeius singulis locis non omnium deinceps codicum lectiones indicavit, sed delectu quodam variae lectionis habito ita plerumque reliquas praetermisit, ut ex silentio ejus argumentari lubricum sit. Attamen ea, opinor, quae editor Halensis e codicibus suis additis librorum siglis enotavit ad imaginem omnis horum codicum cognationis adumbrandam sufficient.

Ac primum quidem lacunis potissimum codicum A_2, D_1, A_3, A_1, M_1 insistens[1]) ostendam originem horum librorum e quinque codicibus hac aetate deperditis esse repetendam. Qua in re explicanda secundum tempora, quibus Matthaeius hos codices addixit, sic fere progrediendum videtur:

1. Ex iis, quae in codice D_1 desunt, codex A_2 haec explet: 58. 33 (Matth. p. 197.) καὶ τὴν βαρύτητα (βραχύτητα A_2) λειότητά

[1]) Chartaceorum illorum codicum, in quibus paucissima quaedam Nemesii capita servata sunt (D_2 saec. XV. et M_2 saec. XVI.) rationem habere consilium non est.

τε et 59. 6 (Matth. p. 201.) καὶ προαιρετικόν. Cum autem utramque codicis D_1 lacunam non solum codex β expleverit, ut codicum BP lectionibus proditur, sed etiam codex A_3 eadem verba suppeditet, consentaneum est ea non a librario codicis A_2 temere addita, sed e vetustiore quodam exemplo in codicem A_2 translata esse. Quae cum desiderentur, ut diximus, in codice D_1, fieri non potest, ut codex A_2 e libro D_1 descriptus dicatur.

2. Ex iis vero, quae in antiquiore codicis A_2 parte desunt, liber D_1 haec exhibet: 25. 17 (Matth. p. 101.) τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ ψυχὴ κατὰ φύσιν ἀεικίνητος οὖσα (κινουμένη D_1) κατὰ φύσιν ἠρεμεῖν οὐ δύναται, 30. 36 (Matth. p. 116.) οἱ μὲν κυρίως — ὄνους, 79. 19 (Matth. p. 276.) οὔτε (δὴ) ἀγνοοῦντα. Haec autem non esse additamenta librarii D_1 inde conficitur, quod prima harum lacunarum (25. 17), quae homoeoteleuto satis explicatur (δύνανται — δύναται), partim etiam codicibus BP, alterius autem (30. 36) pars major etiam codicibus BP, A_1, A_3, Va., tertia vero (79. 19) tota iisdem codicibus BP, A_1, A_3, Va. expletur. Addo lacunas duas a Matthaeio p. 267. et 285. notatas (ἢ δι' ἐλπίδα — κακὸν et ἀλλὰ περὶ — γινομένων), quae homoeoteleutis explicantur et codici A_2 cum A_1 et BP (cf. 76. 28 et 83. 3) communes sunt. Quarum priorem codices D_1, A_3, M_1, Co., posteriorem D_1, A_3 explent. Non igitur codex D_1 e libro A_2 descriptus est.

3. Codicem A_3 quatuor codicis A_2 lacunas explere (30. 36, Matth. p. 116; 76. 28, Matth. p. 267; 79. 19, Matth. p. 276; 83. 3, Matth. p. 285) supra diximus.

Idem codex A_3 duobus locis (58. 33, Matth. p. 198 et 59. 6, Matth. p. 201) ea subministrat, quae a codice D_1 absunt.

Nonnullis locis Matthaeius etiam codicis A_1 lacunas e libro A_3 expleri posse annotavit. Quorum unus verba: 47. 3, Matth. p. 168 πάσχειν, εἰ δὲ μόνον ἓν ἦν τὸ στοιχεῖον, οὐκ ἦν ἂν ἑτέρα ποιότης complectitur, quae tamen, cum Hippocratis sint, etiam ex ipso hoc fonte peti potuisse videbuntur (cf. Hippocr. π. φυσ. ἀνθρ. tom. III. p. 102 D); alius autem 75. 4, Matth. p. 264.

invenitur, ubi pro verbis καὶ συγγνώμης ἀξιοῦνται in A_1 omissis ex A_3 suppleri potest: αἱ δὲ συγγνώμης ἀξιοῦνται. Atque eandem lacunam codices BP, D_1, A_2 varie explent, ita ut dubium non sit, quin genuina quaedam Nemesii sententia hoc loco in codice A_1 exciderit. Alia denique ejusdem rei argumenta ex iis lacunis peti possunt, quas a Matthaeio pagg. 267., 285. indicari supra dixi. Addam denique codicem A_1 in fine cap. XLI. deficere, cum in codice A_3 etiam initium cap. XLII. (usque ad μηδένα, Matth. p. 335.) legatur. Nihilo magis igitur liber A_3 e codice A_1, quam aut e D_1 aut ex A_2 fluxisse putandus est.

4. Eadem argumentandi ratione utar, ut ostendam codicem A_1 e libris A_2, D_1, A_3 non esse derivandum. Quorum primi lacunas duas (30. 36, Matth. p. 116. et 79. 19, Matth. p. 276.) e libro A_1 expleri posse jam ostendimus (ad 2.).

Codice D_1 autem librum A_1 pleniorem esse Matthaeius tribus locis indicavit: p. 94. (23. 9 hujus versionis), ubi ἀνάλογον δὲ, p. 298., ubi οὔτε ἀνάξιος, p. 307., ubi μάλιστα in codice D_1 quidem desideramus, sed lacunas ejus ex A_2 et A_1 explemus.

Denique in codice A_3 Matthaeius p. 110. (28. 37) verba tria: τὴν τῶν πάντων deesse annotat, quae ut in codicibus D_1 et A_2, sic etiam in libro A_1 leguntur.

E codicibus igitur A_2, D_1, A_3 liber A_1 describi non potuit.

5. Librum M_1 vero e codicibus A_2, D_1, A_3, A_1 non fluxisse his lacunarum exemplis demonstrabimus: Desunt in D_1 verba: ἀνάλογον δὲ (Matth. p. 94., 23. 9), in A_2: περὶ μὲν οὖν (Matth. p. 66., 14. 35) in A_2 et A_1: ἢ δι' ἐλπίδα μείζονος κακοῦ καταδέξηταί τις τὸ ἔλαττον κακὸν (Matth. p. 267., 76. 28) et ἀνασχετέον ἢ (Matth. p. 290.), in A_3: οὐκοῦν ἀστέρων κινήσεις καὶ οὐρανὸς καὶ ὧραι καὶ ὄμβροι καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα διὰ ταῦτα γέγονεν (Matth. p. 60., 11. 15—16), quae aut integra omnia aut magnam saltem eorum partem codex M_1 sic suppeditat, ut lectiones ex eo prolatae unoquoque loco unius saltem antiquioris codicis auctoritate defendi possint.

Atque haec hactenus. Alia enim argumenta, quibus in indagando codicum Nemesianorum stemmate egemus, diversus capitum ordo subministrabit. Atque in D1 quidem capita I.—XXI. perverso hoc ac plane singulari ordine sequuntur: I.—VI., XII.—XIII., VII.—XI., XIV.—XIX., XXI., XX.[1]) Longissime igitur hic codex, ut in singulis lectionibus, sic etiam in omni libri Nemesiani dispositione a reliquis codicibus discedit. Capita enim I.—XIX. non solum in BP, sed etiam in A1,2,3, M1 eodem ordine disposita leguntur, quem editio Matthaeii exhibet. Restat autem, ut de capitibus XX., XXI. dicamus. Atque haec quidem eodem ordine, quem D1 exhibet (XXI., XX.) etiam in codd. BP, A3, M1 et apud Cononem et Vallam scripta reperiuntur, in codicibus autem A2, A1 caput vicesimum vicesimo primo excipitur (XX., XXI.). Qua ex re ne quis duas Nemesii codicum familias discerni posse confidat, quarum altera codices A2, A1, altera reliquos codices omnes (BP, D1, A3, M1, Co., Va.) complectatur, eo cautum est, quod codicem D1 a reliquis longissime distare diximus. Explicatur autem mirus iste diversissimorum librorum in hac una re consensus eo, quod jam codex archetypus (α) eodem vitio laborabat, quo nunc codices BP, D1, A3, M1, Co., Va. pessumdatos videmus. In eo autem libro, unde codices A2, A1 deducti sunt, genuinus capitum ordo librarii ingenio partim restitutus est. Quam sententiam ne quis obscuram esse queratur, ipsis Nemesii verbis illustrabo.

In capite XVII. Nemesius sic fere proximam disputandi materiam disponit: Διαιρεῖται . . . τὸ ἄλογον τῆς ψυχῆς τὸ ἐπιπειθὲς λόγῳ εἰς δύο, τό τε ἐπιθυμητικὸν καὶ τὸ θυμικόν· πάλιν δὲ τὸ ἐπιθυμητικὸν διαιρεῖται εἰς δύο, εἰς ἡδονὰς καὶ λύπας. Hanc argumenti partitionem si Nemesius sequi voluisset, primum universe egisset περὶ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ, tum singulatim περὶ ἡδονῶν

[1]) Capitum indices, ut semper, e Matthaeii editione deprompsi.

et περὶ λυπῶν, denique περὶ τοῦ θυμικοῦ. Non autem, quae περὶ λυπῶν disputari poterant, uno eodemque capite absolvit, sed hanc materiam sic distribuit, ut περὶ λύπης et περὶ φόβου seorsum ageret.

Qua ex re elucet philosophum in exponenda disciplinae suae materia non hanc priorem, sed alteram illam partitionem spectavisse, quam eodem etiam capite XVII. proposuit: τινὲς τὸ πάθος εἰς τέσσαρα διαιροῦσιν, ἐπιθυμίαν, ἡδονήν, φόβον καὶ λύπην. Quodsi haec fuit causa, quae Nemesium movebat, ut de cupiditate, de voluptatibus, de metu, de aegritudine diversis capitibus dissereret, cogimur, opinor, ut eum hunc sermonis cursum, quem sollerter instituerat, accurate tenuisse dicamus. Unde conficitur, ut hic verus capitum illorum ordo statui debeat: XVII., XVIII., XX., XIX., XXI., quem codex nullus, nulla virorum doctorum editio repraesentat. Atque hic est capitum ordo, quem jam in codice archetypo (α) interiisse supra contendi. In eo enim libro, si ullam auctoritatem codicum BP, D1, A3, M1, Co., Va. consensui tribuimus, hic fuit eorundem capitum ordo: XVII., XVIII., XIX., XXI., XX., quem in plerisque codicibus propagatum fuisse videmus. Unus autem librarius ille, qui errorem codicis archetypi sensit, caput (XX.) περὶ φόβου ante caput (XXI.) περὶ θυμοῦ collocare satis habuit, cum ante caput (XIX.) περὶ λύπης rejici deberet. Atque ex archetypi (α) apographo (γ) ab hoc librario exarato codices A2, A1 originem duxerunt.

Ac nunc demum, quoniam fundamenta jacta sunt, facile erit aedificare. Paucis igitur ea, quae de singulis codicibus jam demonstrata sunt, et quae inde consequuntur, definiam.

1. Codex A2 non ex ipso communi librorum archetypo α, sed e deperdito codice γ descriptus est, cujus librarius perversum capitum ordinem, quem jam α exhibuerat, corrigere studebat.

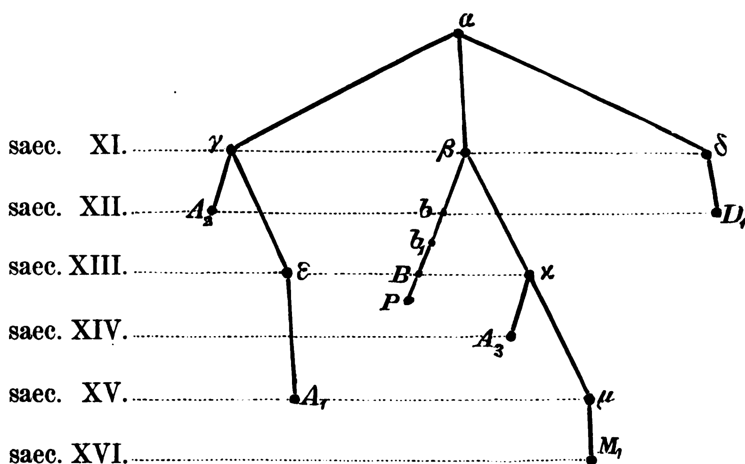
2. Codici A1 permultae lacunae cum codice A2 communes sunt; praeterea eodem capitum XX. et XXI. ordine excellit,

quo A_2. Cum autem non ex ipso codice A_2 descriptus sit, e proximo ejus archetypo γ per alium codicem deperditum ε originem duxit. Nam quominus codices A_2 et A_1 ex eodem exemplo descriptos esse putemus, et aetatis discrimen lectionumque diversitas prohibet.

3. Codex D_1 ex archetypo α alio ramo atque A_2 descendit. Neque tamen ex ipso codice α descriptus est. Nam quamquam huic inutilia quaedam additamenta cum A_2 communia sunt, alia tamen permulta solus exhibet. Haec autem non in margine codicis α, sed in apographo quodam ejus (δ) ascripta fuisse ideo verisimile est, quia non minus quam alia illa in codice A_2 propagata essent, si jam a librario codicis γ legi potuissent. Praeterea ex ipsa singularum lectionum diversitate intelligitur codices A_2 et D_1 ex uno eodemque exemplari α describi non potuisse. Necessario igitur codicum stemmati libri γ et δ inseruntur.

4. Codex Pragensis (P) e Bambergensi (B) descriptus est, Bambergensis autem e graeco aliquo codice β fluxit. Cum autem codex Bambergensis multis jam vitiis laboret, non ex ipso interpretis autographo (b), sed ex apographo ejus (b_1) descriptus est. Codex β autem, cujus causa omnem hanc quaestionem instituimus, neque ex A_2 aut codice γ, neque ex D_1 aut codice δ descendit. Capita enim XXI. et XX. eo ordine disposita exhibuit, quo librorum omnium archetypus, et plerisque additamentis illis caret, quibus librarius δ apographum suum oneravisse videtur. Tam prope igitur codex β ab archetypo α abest, quam codices γ et δ, totoque fortasse saeculo codices A_2 et D_1 praecedit. Tertius igitur hic est totius stemmatis ramus, qui ex eodem archetypo deducitur. Cum autem codex D_1 a reliquis, qui aetatem tulerunt, codicibus remotissimus sit, et codicis Bambergensis lectiones multo magis ad textum codicum A_2 et A_1, quam ad librum Dresdensem accedant, medium hic ramus in toto stemmate locum tenebit.

5. Codices A_3 et M_1 in singulis lectionibus multo artiorem cum codicibus β, A_2, A_1 cognationem produnt, quam cum codice D_1, cujus additamentis eadem fere ratione, qua libri reliqui, vacant. Non igitur librorum A_3 et M_1 origo e codicibus D_1 aut δ poterit deduci. Prohibet vero etiam capitum ordo ille, quo libri A_2, A_1 a reliquis discedunt, quominus libri A_3, M_1 prosapiae codicis γ ascribantur. Medio igitur totius familiae ramo hi libri e codice β descenderunt, cujus imaginem temporum injuria maculatam longoque saeculorum tractu pallentem repraesentant. Quos codices recentes cum ex ipso codice β descriptos fuisse credibile non sit, una saltem litera κ a litera β in stemmate separare non dubitavi. Utrum autem uterque codex A_3, M_1 e libro κ pari ratione pendeat, an M_1, qui duobus circiter saeculis libro A_3 recentior esse fertur neque ex ipso descriptus est, a communi horum librorum fonte κ remotior sit, vix poterit e Matthaeii apparatu dijudicari. Ac me quidem lacunae quaedam, quae codici M_1 propriae sunt, commoverunt, ut in tanto praesertim codicum A_3, M_1 aetatis discrimine literam μ inter stemmatis literas κ et M_1 inserendum esse putarem. Quae cum ita sint, haec fere est totius codicum Nemesianorum originis imago:

Hoc stemmate composito, ex quo intelligitur, quo loco codex ille β habendus sit, ad quem libri BP redeunt, necessarium videtur, ut etiam de ratione, qua hanc editionem instituerim nonnulla persequar. Qua hoc potissimum efficere studui, ut versionem vetustam exstirpatis librariorum mendiś quam possem nitidissime accuratissimeque repraesentarem. Ipsius autem interpretis errores, quamvis facile fuerit, non correxi, ne reficiendus magis labor ejus, quam typis mandandus videretur.[1]) Quam ob rem cum necessario futurum esse perspexissem, ut ii, qui hanc versionem legere vellent, interpretis verba intelligere nequirent, graeca ipsius Nemesii verba in calce, quasi latinorum interpretamenta, haud raro addenda putavi. Aliis autem locis graeca aliis de causis addi debebant, praecipue ut, quantopere haec versio cum ipsis Nemesii verbis concineret aut ab iis discreparet, sine mora aut haesitatione judicaretur. Atque hac ipsa in re ratio triplex sequenda fuit. Aut enim codicum graecorum consensum omissis librorum siglis enotavi, aut Matthaeii textum addito ejus nomine exscripsi, aut denique singulas variorum codicum lectiones versioni latinae apposui. Inter quos, ut par erat, maxime codicis D_1 et antiquae partis codicis A_2 rationem habui, ne levioribus scripturis e recentioribus codicibus allatis commentarium criticum plus aequo extenderem. Lemmata autem, quibus hae notulae omnes distinguuntur, cum edito versionis textu ubique locorum conspirant. Quibus literas B aut P addidi, ubicumque alterutrius codicis auctoritatem sequebar; literae BP conjunctae horum codicum consensum indicant; litera H librariorum errores vel levissima in re a memet ipso correctos esse significavi,

[1]) Ut unum saltem exemplum proponam, afferam lectionem „estu" ab utroque codice BP pro graeco αἰθάλης traditam. Qua in sententia non „fuligine" posui, sed explicato interpretis errore literam unam mutare satis habui. Cf. ad 92. 38 notata.

nisi quod mutationes orthographicas permultas silentio praetereundas putabam.[1])

De his enim hoc loco conjunctim agere satius est, praesertim cum codices BP in rebus orthographicis ab aliis ejusdem aetatis libris non differant. Collectis igitur ex alterutro codice scripturarum speciminibus facile intelligetur, cujus generis errores in textu tacite mutaverim. Ac Pragensis quidem librarii consuetudines ex his fere codicis P lectionibus cognoscuntur:

e ponitur pro ae et oe: 73. 24 fedemur, 98. 44 feculentum, 61. 9 cepit (pro: coepit), 63. 2 hobedit, 63. 20 egritudines, 78. 40 cecavit, 19. 1, 20. 43 que (pro: quae), 63. 19 equivoce, 8. 40 penitet, 67. 2 penitentia, 8. 44 demones, 9. 17 inherent, 9. 21 longeva, 13. 9 illesi, 23. 1 sepe, 28. 25 mechis, 46. 37 celum, 46. 25 ethereum, 5. 10 Hebrei, 59, 8 hebreos, 90. 25 malicie, 76. 38 ethyopum.

y ponitur pro i: 12. 25 ymagine, 31. 24 ymaginem, 24. 30 ymaginatur, 14. 40 stoycorum, 14. 42 yppon (pro: Hippo), 18. 28 analogyam, 32. 44 symia, 76, 38 ethyopum, 44. 35 pyramoydes, 45. 23 Stoyci, 46. 46 ypocratis, 47. 13 yparcus, 50. 41 ydola, 97. 2 alantoydes, 50. 41 Epycurei, 62. 42 phylosophus, 19. 16 dynarchus (15. 4 Denarcus), 49. 17 ygemonicon (pro: hegemonicon), 75. 17 hyme (pro: hieme).

i ponitur pro y: 17. 22 silogismum, 22. 45 lire, 19. 18 liram, 9. 20 nimphas, 3. 21 zoofita, 74. 35 spondilius, 94. 39 stipticus, 58. 29 dactilis, 76. 42 martiriis, 51. 16 Porfirius, 46. 37 abisso, 46. 38 abissi (46. 40 abyssum, 46. 42 abyssi), 75. 24 dionisio, 61. 5 sintomata, 62. 44 phisicis (62. 48 physicis), 72. 34 tuchidides.

c ponitur pro t: 63. 22 affliccio (sed: 70. 35 afflictionis), 47. 25 accio, 11. 21 servicium, 14. 44 tocius, 15, 12 senten-

---

[1]) Ubicumque lemmata siglis B, P, H carent, non solum cum textu, sed etiam cum codicum BP lectionibus consentiunt, sed ita plerumque, ut minutiarum quarundam orthographicarum rationem non habuerim.

ciis, 8. 26 disposicio, 23. 5 terciam, 31. 15 ociosam, 31. 23 astuciam, 71. 2 ebullicio, 63. 9 inicium, 65. 21 exerciciis, 67. 23 sicientes, 74. 41 noticia, 71. 14 pigriciam, 56. 33 duricia, 43. 7 molliciem.

t pro c: 24. 31 inditium, 75. 5 inditia (75. 8 indicia), 87. 15 perspicatiores, 87. 16 ratiotinationes, 75. 22 proitiunt.

g ponitur pro c: 70. 26 pragtica.

f pro ph: 72. 33 diaffragmate, 92. 30 diafragma, 43. 22 farmacho, 43. 23 tetrafarmacum, 60. 38 parente falida (pro: parencephalida), 61. 6 frenesi, freneticorum, 51. 16 Porfirius, 11. 1 sarcofagis, 11. 3 fasianos, 59. 1 fantastica, 17. 2 flegma.

h deest: 30. 27 ellines (pro: Hellenes), 92. 30 epar, 39. 1 omiomiri (pro: homoeomeri), 30. 40 Iamblicus, 38. 45 colera, 47. 9 tales (pro: Thales), 92. 25 toracem, 52. 44 exagonas, 62. 36 cordarum, 99. 22 armoniam, 76. 25 enaxarcus, 74. 35 spondilius (pro: sphondylus), 46. 46 ypocratis, 47. 13 yparcus (50. 31 Hyparcus), 14. 44 Eraclitus, 15. 1 Pytagoras, 7. 17 cocleas, 21. 13 aplis (pro: haplis = ἁπλοῖς).

h abundat: 95. 23 prohicimus, 42. 46 perhenniter, 43. 22 farmacho, 71. 8 cothos, 81. 22 ethymologia, 78. 25 inhebriaretur, 72. 34 tuchidides, 58. 44 hodorum, 58. 38 hodoratus, 63. 2 hobedit (63. 10 obediens), 10. 42 honerare, 75. 22 honera, 58. 27 habundaverit, 13. 18 habundantes, 7. 19 superhabundante (58. 30 superabundat), 14. 43 athomis.

h transpositum est: 70. 27 tehorica (pro: theoretica), 78. 36 rethoricis, 93. 11 anehlitus, 7. 7 anehlantes, 40. 29 hanelant, 17. 19 hanehlans (17. 19 anhelat, 17. 15 anhelare).

ch pro h positum est: 38. 34 nichil, 46. 44 nichilo.

nt ponitur pro mpt: 61. 5 sintomata.

mpt ponitur: 31. 16 temptant, 76. 43 temptatione.

mpn ponitur: 5. 15 dampnaret, 29. 3 dampnari, 35. 9 sompno, 35. 10, 59. 7 sompnis, 92. 31 columpnarum (cf. ad 92. 31 notata).

sc ponitur pro x: 16. 40, 25. 23 Scenocrates.

s omittitur: 61. 8 exurgens, 43. 1 extinctus, 43. 2 extinctio.

s abundat: 88. 29 mixstio.

duplicantur consonantes: 23. 11 occulus (23. 10 et 12 oculus), 50. 31, 34. 35 occulis, 52. 36 neccessario, 57. 23 peccorinam, 21. 16 peccoris, 7. 15 peccoribus, 58. 29 ficcu, 17. 20 refferuntur, 26. 46 reffert, 95. 4 reffrigeratur, 85. 4 aufferret, 49. 16 diffiniunt, 64. 26 diffinitio, 72. 33 diaffragmate (92. 30 diafragma), 18. 40 cocodrillus, 58. 35 cartillaginosum, 58. 36 cartillago, 20. 48 crassis (pro: crasis), 43. 14 dupplicem, 1. 10 appollinaris, 13. 18 ennarrare, 76. 25 inennarranda, 61. 18 comittantibus.

Consonans simplex ponitur pro duplicata: 17. 22 silogismum, 18. 48 silogismos, 14. 42 inflamantem, 36. 25 difusa, 78. 28 sagitans, 50. 48 dimititur, 74. 28 dimituntur, 88. 26 permititur, 26. 45 immititur, 95. 8 aproximantibus, 27. 22 apolenario, 86. 36 apollinem, 46. 46 ypocratis, 47. 13 yparcus, 98. 35 atrahunt.

Litera initialis major in nominibus propriis negligitur: 76. 38 ethyopum, 46. 46 ypocratis, 47. 13 yparcus, 15. 10 manichei, 17. 20 cloanti, 17. 20 crysippi, 17. 22 platonici, 19. 18 socrates, 19. 18 phedone platonis, 46. 39 iob, 86. 35 dianam, 86. 36 apollinem.

Ex his autem orthographiae codicis Pragensis speciminibus id quoque cognoscitur, quam parum librarius sibi ipsi constet. Atque hoc praesertim de vocabulorum compositorum commissuris valet, in quibus idem librarius consonantium stridores compositione concurrentium modo tollit assimilatione, modo dissimillimas patitur collidi.[1])

[1]) Cf. 13. 9 illesi, 2. 36 irrationabilibus, 96. 29 inbibunt, 19. 12 inpossibile, 81. 3 impossibilibus, 5. 2 inmortalis, 70. 35 Afflictionis, 6. 45 apponi, 21. 19 assit, 50. 41 attendere, 91. 15 acquirere, 86. 25 adquisita, 50. 39 adtendentes, 32. 33 adsunt, 20. 29 obpugnat, 20. 28 optinet, 73. 5 conexiones, 93. 9 connexiones, 96. 39 cofuderint, 9. 1 collidunt.

Easdem plane scribendi leges — si quidem legum nomine in tanta licentia uti licet — etiam codicis Bambergensis librarius secutus erat; nec minor in tanta consuetudinum similitudine ejus inconstantia fuit. Facile igitur excusatur librarius Pragensis, si quando in his minutulis rebus ab exemplaris sui textu discedit.[1]) Quam anxie autem librarii Bambergensis vestigia premere soleat, inde facillime cognoscitur, quod aliis locis errores ejus imitatur, aliis eodem modo quo ille solitum suum scribendi morem repente commutat.[2])

In verborum autem locutionumque indice conficiendo id maxime tenebam interpretem graeca pleraque verbo tenus in sermonem latinum transtulisse. Qua ratione atque indole totius versionis — id quod supra pag. XVIII efficere studebam — exposita, operae pretium me non facturum esse videbam, si sescentarum illarum constructionum graecarum mole indicis columnas replevissem. Exceptis igitur quibusdam pessimarum ac fere incredibilium harum structurarum speciminibus, eae solae in indicem congestae ibique tamquam in propatulo positae sunt, quae ipsius interpretis sermoni propriae fuisse videri poterant. Singula autem vocabula singularesque quasdam vocabulorum formas, quibus interpretis aut linguae graecae ignorantia aut dubius latini sermonis color judicari posset, quam potui religiosissime collegi.

Reliquum est, ut ei viro gratias agam, qui de hoc opere optime meritus est, HERMANNO USENER. Is enim non solum e schedulis quibusdam ei commissis, in quibus codicem Pragensem rogatus breviter descripseram, prior Nemesium latinum tituloque carentem agnovit, sed etiam, postquam idem Nemesii liber in codice Bambergensi detectus est, de re mira

1) Cf. 1. 10 apollinaris B, appollinaris P, 59. 8 pitagorici B, pytagorici P, 62. 48 phisicis B, physicis P.

2) Cf. 27. 22 apolenario BP, 62. 44 phisicis BP, 50. 39 adtendentes BP, 50. 41 attendere BP.

illico me certiorem fecit et per epistolas identidem missas hortabatur, ut ignotae adhuc versioni vetustae operam navarem.

Suscepto autem, postquam virtutes hujus versionis penitus cognitas habebam, editionis parandae labore nihil adeo me juvit, quam quod supplicanti mihi CAES. REG. MINISTERII liberalitate concessum est, ut a majore munerum academicorum parte per menses duos vacarem.

Operarum errores Julius Jüthner, sem. phil. Prag. sod., mecum correxit.

Scribebam Pragae auctumno a. MDCCCLXXXVI.

CAROLUS HOLZINGER.

NEMESII EMESENI

LIBRI

ΠΕΡΙ ΦΥΣΕΩΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

VERSIO LATINA.

Cap. I.

1 A multis et prudentibus | viris confirmatum est hominem 1, 2
ex anima intelligibili et | corpore tam bene compositum, ut 3
nequaquam oportuerit eum aliter fieri vel consistere. | Sed ex 4
eo quod intelligibilem habere dicitur animam dubitationem ha-
bent, | utrum superveniens intellectus animae ut alius aliam 5
intelligibi|lem fecerit, an intellectum anima a se ipsa natura- 6
liter possederit, | ut hic sit ejus optima pars, ut oculus corpo- 7
ris. Sed quidam, quorum est | Plotinus, aliam esse animam et 8
alium intellectum docentes ex tribus | hominem constare volunt 9
corpore sive anima et intellectu, quos imi|tatus est Apollinaris 10
Laodicensis episcopus. Hoc namque fundamen|tum firmans pro- 11
priae sententiae et reliqua superaedificavit secundum doctri-
nam | propriam. Quidam vero non separant ab anima intellec- 12
tum, sed suae essentiae | principalem esse illum asseverant. 13

A multis BP] Desunt nomen scriptoris et libri titulus. 3 tam bene] ἄριστα . . καὶ οὕτω καλῶς. compositum] κατεσκευάσθαι Matth.; κατεσκευασμένον D1. oportuerit] ἐνεδέχετο D1 ex corr. m. pr. vel BP] καὶ D1. 4 ex eo] τοῦ Elleb. Matth.; ἐκ τοῦ D1. dubitationem habent] ἀμφιβολίαν ἔχοντος Elleb. Matth.; ἀμφιβολίαν ἔσχον D1. 6 naturaliter] καὶ φύσει. 7 ejus optima pars B] optima pars ejus P. ut BP] καὶ. corporis] ἐν σώματι. est] ἐστι καὶ. 9 sive BP] καὶ. Interpres igitur hoc quoque loco, ut saepe, ἢ et καὶ confudit. 10 Laodicensis H] laodocensis B, laodicensis P, ὁ τῆς Λαοδικείας γενόμενος. 12 separant] διέστειλαν. 13 illum] τὸ νοερὸν.

Aristoteles autem potestate quidem in|tellectum complasmatum 14
esse homini refert, actu vero nobis extrinse|cus contingere pro- 15
bat non essentiam hominis supplentem, sed superve|nientem ad 16
profectum notitiae et contemplationis naturalium. Val|de ergo 17
paucos homines et solos philosophantes actu intellectum | ha- 18
bere confirmat. Plato autem inquit hominem non esse utrum-
que, animam et | corpus, sed animam tali corpore utentem, 19
melius contemplatus, quae sunt | circa hominem et inde nos 20
convertit ad animae solius divinitatem | et studium, ut animam 21
nos ipsos esse credentes animae bona sola dili|gamus atque 22
sequamur, virtutes quidem et beatitudinem et non cor|poris 23
desideria amemus, tamquam de non existentia hominis, sed
animalis | quidem principaliter, hominis vero cônsequenter, quo- 24
2 niam et animal est homo. Sed et aliter ‖ digniorem corpore ani- 25
mam esse cunctis hominibus manifestum est. Ab | hac nam- 26
que movetur corpus instar instrumenti, quod mors demonstrat.
Se|parata namque anima immobile remanet corpus omnino abs- 27
que opere, ut se|moto artifice immobilia remanent instru- 28
menta. Manifes|tum est autem, quia et inanimatis communicat 29
et irrationabilium animalium par|ticipat vita et rationabilium 30
notitia communicat. Communicat namque inani|matis per cor- 31
pus et per iv elementorum temperantiam. Plantis vero et per
hoc | et per nutribile et generativam vitam seu virtutem, 32

15 essentiam] τὸ εἶναι καὶ τὴν ὕπαρξιν. 17 homines] τῶν ἀνθρώπων. 18 Plato autem inquit B] Plato inquit P, Πλάτων δὲ οὐ δοκεῖ λέγειν D1. 21 diligamus atque sequamur] μεταδιώκωμεν D1, διώκωμεν Elleb. 23 de non existentia hominis] οὐκ οὔσας ἀνθρώπου ἢ (sic) ἄνθρωπος D1. Interpres intellexit: οὐσίας. 24 Sed et aliter] καὶ ἄλλως δὲ Elleb., Matth., καὶ ἄλλω δὲ D1. 25 Ab P corr. ex: Au] Au B. 26 instar instrumenti H] instrumenti BP, ὡς ὄργανον. quod mors demonstrat] δηλοῖ δὲ ὁ θάνατος. In marg. cod. D1 haec a manu recentiore addita sunt. 29 irrationabilium animalium] τῶν ἀλόγων ζώων D1, τῶν ἀλόγων Elleb. 31 hoc] ταῦτα.
32 vitam seu virtutem] δύναμιν. „Vitam“ fortasse librarius scripsit pro „vim“.

irrationabilibus autem et in | his quidem secundum moderatio- 33
nem et per motum ad placitum et per appetitum et | furorem 34
et per sensibilem atque flatilem virtutem. Haec etenim omnia
communia sunt | hominibus et irrationabilibus, licet non om- 35
nibus omnia. Conjungitur autem per rationabilita|tem quidem 36
incorporeis et intellectualibus naturis ratiocinans et dignoscens
ac | dijudicans singula et virtutem sequens virtutumque sum- 37
mitatem concupi|scens beatitudinem scilicet. Ideoque tamquam 38
in medio est intellectualis | atque sensibilis essentiae. Conjunc- 39
tus quidem per corpus corporalesque virtutes | animalibus aliis 40
et inanimatis, per rationalem vero et incorporeis substantiis, ut
praedictum est. | Creator etenim per gradum et per modicum con- 41
junxit adinvicem diversas na|turas, ut unam esse uniusque gene- 42
ris omnem creaturam constaret. Unde maxi|me patet unum esse 43
omnium existentium creatorem. Non enim solum univit | essen- 44
tiam indivisibilium secundum partem, sed et singula adinvi-
cem conjunxit | proprie; quemadmodum namque in unoquoque 45
animalium univit insensibilia sensibilibus, | ossa, anxugiam at- 46
que pilos aliaque insensibilia sensibilibus nervis | et fecit ex 47
insensibilibus et sensibilibus compositum animal et non solum
3 compo‖situm, sed et unum existens ostendit. Eodem quoque 1

---

33 secundum moderationem et per motum] ἐξ ἐπιμέτρου δέ · κατά τε κτλ. D_1. 37 virtutem] τὰς ἀρετὰς. 39 quidem per] κατὰ μὲν D_1. 40 per rationalem vero BP] κατὰ δὲ τὸ λογικὸν. Malim igitur: „per rationale“. et incorporeis substantiis H] et in corporis substantiis B, et in substantiis corporis P, ταῖς ἀσωμάτοις οὐσίαις. 41 etenim per gradum H] etenim gradum BP, ἐκ τοῦ κατ᾽ ὀλίγον. conjunxit] ἔοικεν ἐπισυνάπτειν. 42 esse . . constaret] εἶναι. uniusque P] unius cujusque B. 46 anxugiam H] anxuiam B, anxuiam P superscripta semel litera u. Aliis locis BP „anxugiam“ praebent. aliaque insensibilia B] atque insensibilia P, καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἀναίσθητα Matth. Desunt in D_1. nervis] νεύροις καὶ σαρξὶ καὶ τοῖς ὁμοίοις. Desunt in D_1: καὶ — ὁμοίοις. 1 fecit B] fecit P corr. ex: facit. in alia B] in alia P ambigue correctum ex: in animalia

modo fecit et in alia secundum | suam speciem creatura con- 2
jungens adinvicem gradatim proprietate et immuta|tione natu- 3
rae, ut non multum distarent omnia a plantis habentibus nu-
tribi|lem virtutem, neque haec ab irrationabilibus et sensibili- 4
bus animalibus nec irrationabi|lia a rationabilibus alienarentur 5
omnino et inconvenientia et sine quolibet essent | naturali et 6
colligenti. Differt et lapis a lapide virtute qualibet. Lapis mag-|
netes praecellere videtur aliorum lapidum naturam ac virtutem 7
in hoc, quod ma|nifeste trahit ad se atque continet ferrum, 8
tamquam sibi facere escam vo|lens et non solum in uno hoc 9
efficit, sed et aliud per aliud continet dan|do cunctis habitis 10
suam virtutem. Continet igitur et ferrum ferrum, quando a mag-|
nete fuerit habitum. Tum iterum consequenter a plantis ad 11
animalia proce|dens non confestim ad mobilem et sensibilem 12
pervenit naturam, sed grada|tim ad hanc et modice studiose 13
pervenit. Pinnas namque et eri|cios marinos velut sensibiles 14
plantas fecit. Radicavit namque | in mari quasi plantas et ve- 15
lut ligna apposuit ostraca et sta|re fecit ut plantas et sensum 16

---

2 suam BP] addidit interpres. adinvicem] ἄλληλα D1. immutatione H] imitatione BP. 3 omnia BP] τὰ πάντη ἄψυχα. Habetur autem πάντα in M1. Malim: „omnino inanimata“. 4 haec ab irrationabilibus H] hoc a rationabilibus BP, αὖ ταῦτα τῶν ἀλόγων. 5 naturali et colligenti] δεσμοῦ . . συμφυοῦς καὶ φυσικοῦ. 6 Differt et lapis] διαλλάττει μὲν γὰρ καὶ λίθος D1. Lapis magnetes] ἀλλ' ἡ μαγνῆτις λίθος D1. 9 et non solum . . continet] Haec a prioribus pendent, ubi legitur: „in hoc quod . . . .“ Non igitur ποιεῖν et κατέχειν mutanda in ποιεῖ et κατέχει. in uno] ἐφ' ἑνὸς σιδήρου. 10 suam virtutem] τῆς δυνάμεως αὐτῆς D1 pro: τ. δ. ἑαυτῆς. ferrum ferrum H] ὁ σίδηρος σίδηρον. Alteram vocem „ferrum“ om. BP. 11 Tum H] Sic BP. Fortasse autem interpres vocem εἶτα legens „ita“ significari putabat. 13 gradatim . . . et modice] ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον. ericios marinos] τὰς ἀκαλύφας. Urticas dicit marinas. 15 namque in mari H] namque quod in mari BP. „Quod“ fortasse ex „quidem“ ortum est. ostraca H] ostenta BP, τὰ ὄστρακα. 16 ut plantas] ὡς φυτά D1, ὥσπερ φυτά Elleb. Matth.

eis dedit tangibilem omnium quidem | animalium sensum com- 17
munem, ut communicent plantis, quia radicantur et in|stant, 18
animalibus vero, quia tactum possident. Spongiam igitur et
quae in petris in|nascuntur et extendi et attrahi, cum sense- 19
rint advenire aliquem, Aristoteles | narrat. Ideoque haec omnia 20
antiqui philosophorum consuerunt vocare | zoophyta. Iterumque 21
pinnis et aliis hujusmodi proximavit mobilium anima|lium ge- 22
nus, sed longius ire non valentium, circa vero locum eundem se
mo|ventium, qualia sunt plurima eorum, quae dicuntur ostra- 23
codermata et vermes ter|reni. Deinde paulatim apponens aliis 24
4 quidem plus sensibilitatis, aliis vero ‖ plus mobilitatis ad per- 25
fectiora pervenit irrationabilium animalium. Di|co autem per- 26
fectiora omnes sensus habentia longiusque valentia ire iterum-
que promovens | ab irrationabilibus ad rationale animal, homi- 27
nem, neque hoc repente condidit, sed prius aliis | animalibus 28
naturales quasdam notitias et ingenia astutiasque ad | salva- 29
tionem indidit, ut propinqua rationabilibus ipsa apparerent et
sic cre|avit hominem, verum rationale animal. Hoc etiam modo 30

---

17 et instant] καὶ ἑστάναι deest in D1. 18 quia tactum possident] κατὰ τὴν ἁφήν. Post haec legitur in D1: καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι. et quae in petris innascuntur BP] καίτοι προσπεφυκότα ταῖς πέτραις. Interpres autem intellexit: καὶ τὰ προσπεφυκότα κτλ. 19 cum senserint B in marg. a m. pr.] consuerunt B in textu, consueuerunt P superscripta syllaba: eu. Spongiam — aliquem] Verba corruptissima sensu omnino carent. Desunt haec: ἀνοίγεσθαι ἢ μᾶλλον . . . (καὶ ἀμύνεσθαι) . . ὅταν . . αἴσθηται. D1 habet: συστέλλεσθαι καὶ ἀμύνεσθαι. 20 narrat] ἱστόρησε. 21 pinnis et aliis H] pinnis aliis BP, πίνναις καὶ τοῖς τ. 23 vermes H] vermi BP. quae — terreni] τῶν ὀστρακοδέρμων καὶ τὰ καλούμενα γῆς ἔντερα. 24 Deinde] εἶθ' οὕτω D1. aliis quidem H] aliis quae BP, τοῖς μὲν. 25 plus mobilitatis] τὸ μεταβατικὸν ἐπιπλεῖστον. 26 habentia H] habenti BP, ἔχοντα. valentia ire iterumque H] valentia iterumque BP, προϊέναι μακρὰν κτλ. promovens] μεταβαίνων. 28 aliis animalibus B] animalibus aliis P, καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις. ingenia] μηχανὰς. 29 creavit] προεβάλετο. 30 verum rationale animal] τὸ ἀληθῶς

et in voce quaerens invenies | ex simplici et uniformi equorum 31
et boum exclamationem. Paulatim | vero variam diversamque 32
corvorum et modulantium avium voces, donec | ad articulatam 33
et perfectam hominis devenies, sicque articulatam adhi|buit lo- 34
cutionem notitiae et rationi, nuntiam eam faciens motionum
in|tellectus et sic omnibus omnia concordanter coaptavit colli- 35
gavitque in unumque | conduxit visibilia et invisibilia genere ho- 36
minum mediante. Ideoque bene | Moyses creationem exponens 37
postremo narrat hominem factum, non so|lum quod omnibus 38
propter eum conditis necesse esset prius creari usui ejus ha-
benda et | sic ipsum utentem apponi, sed quia invisibilis es- 39
sentiae atque visibilis | quiddam oportuit fieri utriusque colli- 40
gamentum, ut unum essent omnia et adinvi|cem compatientia, 41
nec a se ipsis aliena. Factum est igitur utrasque colligans |
naturas animal, homo. Ad enarrandum igitur breviter sapien- 42
tiam creatoris haec sa|tis sint, quod in medio irrationabilis ra- 43
tionabilisque naturae homo positus, siquid corpori | inflectetur 44
magisque corporea dilexerit concupieritque vitam irrationabi-
lium, | his quidem connumerabitur terrenusque vocabitur iux- 45
ta Paulum et audiet: | terra es et in terram reverteris et com- 46

λογικὸν ζῶον D1. in voce quaerens] ἐπὶ τῆς φωνῆς κατὰ μέρος ζητῶν D1. 31 uniformi] ὁμοειδοῦς D1 pro: μονοειδοῦς. exclamationem. Paulatim vero variam diversamque BP] Nihil mutavi. Non enim librarii hi sunt errores, sed interpretis, qui ἐξ ἁπλῆς . . . ἐκφωνήσεως male conjunxit cum εὑρήσεις et hanc ob causam post ἐκφωνήσεως distinxit et παραχθεῖσαν omisit. 33 devenies] κατέληξε. sicque] πάλιν τε. adhibuit] ἐξῆψε. 36 invisibilia] νοητὰ. 37 narrat] ἔφησε. 38 quod H] quidem BP. conditis] γινομένων D1. 39 utentem] χρησόμενον. 40 quiddam] τινὰ. Malim „quoddam“. Attamen καὶ, quod post τινὰ legitur, ipse interpres videtur omisisse. omnia] τὸ πᾶν. adinvicem compatientia] συμπαθὲς ἑαυτῷ. 43 quod BP] Sententias igitur interpres perperam conjunxit. Distinguendum erat post: „satis sint“. Tum autem „quod“ posuit pro: οὖν, addidit „que“ in: „concupieritque“ et scripsit „his quidem“ pro: καὶ τούτοις. 46 verba citata partim solis primis

paratus est iumentis irrationabilibus et similis factus est illis.
Quod si per rationabili|tatem erigetur omnesque floccipenderit 47
delectationes corporeas ad di|vinam et deo dilectam vitam per- 48
veniet hominique principaliter dispositam ‖ et erit quasi coe- 1
lestis audiens qualis coelestis tales et coelestes. Rati|onalis 2
enim creaturae capitale est haec fugere et averti a malis. Sed
quia | bonorum haec quidem sunt communia animae et corpo- 3
ris. Solius animae secundum ipsam so|lam corpore nihil indi- 4
gentem, ut et beatitudo et existentium contem|platio. Quicum- 5
que hominis vitam ut hominis vivere elegerunt, non tantum |
a malis ad virtutem perveniunt, sed et ad beatitudinem. Sed 6
quae ad vir|tutes, quaeve ad beatitudinem pertineant, in se- 7
quentibus determinabitur, | cum de anima et corpore reddideri- 8
mus rationem. Ignoto namque quid sit nostra anima, | incon- 9

---

literis indicata leguntur in BP. est H] es BP priore loco. iumentis irrationabilibus B] iumentis P. et similis — illis] καὶ ὡμοιώθη αὐτοῖς. Haec desunt in D_1. per rationabilitatem erigetur] ἐπὶ τὸ λογικὸν χωρήσῃ. 48 deo dilectam BP] θεοφιλεστάτην D_1. perveniet] μετέρχηται D_1. dispositam P] disposita B. 1 audiens qualis B] audiens quasi P. Inter haec exciderunt verba: κατὰ τὸ εἰρημένον, οἷος ὁ χοϊκὸς, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοὶ καὶ. 2 enim] δὲ. haec fugere et] φεύγειν μὲν καὶ D_1. malis. Sed BP] Post „malis“ desunt igitur in BP haec: μετιέναι δὲ καὶ αἱρεῖσθαι τὰ καλὰ. Ceterum D_1 habet: μετέρχεσθαι τὰ καλά pro: αἱρεῖσθαι τ. κ. 3 corporis. solius BP] Post „corporis“ desunt in BP haec: ἐχόντων καὶ τούτων ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἀναφορὰν, οἷον ψυχῆς προσχρωμένης σώματι, ὡς αἱ ἀρεταί· τὰ δὲ. 5 Quicumque] ὅσοι τοίνυν. ut hominis] ὡς ἀνθρώπου. Hoc autem in marg. D_1 a rec. manu additum est. elegerunt] προαιροῦνται. non tantum a malis ad virtutem perveniunt, sed et BP] καὶ μὴ ὡς ζώου μόνου, τὰς ἀρετὰς μετέρχονται καὶ. „a malis“ facile in „animalis“ mutare poteram, sed utrum post ζώου legerit interpres μόνου et quae in codd. sequuntur, an οὐ μόνον τὰς ἀρετὰς μετέρχονται ἀλλὰ καὶ non aeque patet. 8 namque B] namque P, sed inter lineas ex corr. m. pr. additum. nostra anima B] anima nostra P, ἡμῶν . . ψυχὴ κατ᾽ οὐσίαν. 9 virtutibus] τῆς ἐνεργείας.

veniens est de virtutibus ejus disserere. | Hebraei vero hominem 10
in principio nec mortalem manifeste nec | immortalem factum 11
esse testantur, sed in medio utriusque naturae ita quidem, | ut 12
si mortales imitatus fuisset passiones, corporales incideret | per- 13
mutationes, si autem animae imitatus fuisset dona, immortali-
ta|te donaretur. Nam si in principio mortalem eum fecisset 14
deus, nequa|quam peccantem morte damnaret. Nullus etenim 15
mortale | mortalitate infestat, si vero iterum immortalem, ne- 16
quaquam nutrimento | indigeret. Neque sic facile poenituisset, si 17
factum immortalem con|festim mortalem fecisset. Neque enim 18
in peccantibus angelis hoc apparu|it factum, sed iuxta princi- 19
palem naturam immortales permanserunt, | aliam recipientes 20
pro peccatis vindictam et non mortem. Melius est igitur | aut 21
hoc modo dignoscere propositum, aut quia mortalis creatus sit, |
potens autem in procedenti perfectus immortalis haberi, quod 22
est po|testate immortalis. Quia vero non contulit ei ante per- 23
fectionem cognoscere | suam ipsius naturam, prohibuit gustare 24
6 lignum scientiae. Erant namque || potius quam modo sint vir- 25
tutes in plantis maximae. Tunc vero, ut in prin|cipio creationis 26
mundi, purissimae existentes fortissimum ex|hibebant effectum. 27
Erat igitur et gustatio cujusdam fructus notitiam fa|ciens pro- 28
priae naturae et noluit eum deus ante perfectionem scire pro-

---

10 Hebraei H] ebrei B, Hebrei P. In utroque codice lineae parte vacua relicta hinc novum caput incipere significatur. Litera initialis H in codice P minio picta est. 12 incideret] περιπέσῃ καὶ. 13 imitatus fuisset dona] προτιμήσῃ καλὰ. immortalitate B ex corr.] immortalitate P. 16 nutrimento] πάλιν τροφῆς D1. 17 indigeret] ἐνδεᾶ κατεσκεύασεν. Quae post haec apud Matth. leguntur: οὐδὲν γὰρ τῶν ἀθανάτων τροφῆς σωματικῆς δεῖται, desunt in BP. si factum BP] καὶ τὸν γενόμενον. Pro „si“ igitur „et“ scribi debebat. 18 fecisset P a m. pr. corr. ex: fecit] fecit B. 19 factum] πεποιηκὼς. 20 et non] ἀλλ᾽ οὐ. 23 ei ante perfectionem H] ei āū perfectionem B, ei perfeccionem P, αὐτῷ πρὸ τῆς τελειώσεως. 25 potius quam modo sint BP] μᾶλλον δέ εἰσιν ἔτι καὶ νῦν. Interpres vero intellexisse videtur: μᾶλλον ἢ εἰσιν νῦν.

priam | naturam, ne cognoscens se ipsum pluribus indigentem 29
corporali stude|ret usui derelinquens animae praescientiam. Et 30
hac de causa prohibuit eum | accipere fructum notitiae. Sed 31
transgrediens et se ipsum cognoscens | a perfectione cecidit et 32
corporalibus necessitatibus egenus factus | est. Operimentum 33
igitur confestim quaesivit. Dicit Moyses, quia sciens esset. |
Prius autem in extasi fecerat eum et in ignorantia sui. Ca- 34
dens igitur a per|fectione cecidit simul et ab immortalitate, 35
quam postea accepit | gratia creantis eum. Post ruinam vero 36
et carnium subintravit co|mestio. Prius enim a solis terrae fruc- 37
tibus eum satis habere iussit, quia | haec erant in paradiso; 38
sed deleta perfectione per ruinam necesse fuit | subintrare gu- 39
lositatem. Et quoniam ex corpore est homo, omne autem cor|
pus ex IV elementis consistit, necesse est eum eisdem subja- 40
cere | passionibus, quibus et elementa, excisioni, permutationi, 41
discursioni, | quae sunt solius corporis, permutationi quidem se- 42
cundum qualitatem, discursui secundum | inanitionem; exinani- 43
tur namque semper animal per manifestos po|ros et per im- 44
manifestos, de quibus post dicemus. Necesse est igitur aut eva-|

---

32 corporalibus necessitatibus egenus factus est] τῆς δὲ σωματικῆς χρείας ἐγένετο. Excidisse videtur: ἐνδεής. 33 Dicit] φησὶ γάρ. quia sciens esset BP] ὅτι γυμνὸς ὢν ἔγνω. Nihil fortasse excidit praeter: „nudus“. 34 Cadens igitur] ἐκπεσὼν γὰρ D1. 35 simul] ὁμοίως Matth. In D1 deest. Sed praestat ὁμοῦ. Itaque etiamsi „simul“ et „similiter“ saepe confunduntur, hic tamen graeca corrigere malim. accepit] ἀναλήψεται. „Recipiet“ omnino necessarium, sed vereor, ut hoc intellexerit interpres. 36 subintravit] αὐτῷ συνεχωρήθη. 37 Prius enim a solis terrae fructibus] πρότερον μὲν γὰρ τοῖς ἀπὸ τῆς γῆς μόνοις. In D1 μὲν omissum. 38 per ruinam necesse fuit] τῇ συγκαταβάσει λοιπὸν. Idem legit interpres. Quid D1 habeat, non satis apparet. Si Matthaeii notam recte interpretor, κατὰ βασίλειον illic legitur; qua lectione, quamvis falsa sit, confirmatur tamen reliquorum librorum consensus. 40 eisdem] τούτοις τοῖς. 42 corporis P] corporis et B. 43 secundum inanitionem] τῇ κενώσει D1. 44 et per BP] deest διὰ in D1.

cuatis aequalia apponi aut animal dissolvi indigentia introeun- 45
tium. | Siccis vero existentibus et humidis et spiritu evacuatis 46
necesse | est sicco et humido indigere nutrimento animal atque 47
spiritu. Est namque | nobis esca et potus necessarius propter 48
7 elementa ex quibus constamus. Unum‖quodque enim proprio 1
quidem et simili nutritur, contrario vero curatur. Sed e|lemen- 2
torum haec quidem per se, haec vero per quaedam media in-
feruntur, ut aqua quidem | nunc per se, nunc mediante vino et 3
oleo vel cunctis humorosis fruc|tibus. Nihil enim aliud est vi- 4
num, nisi aqua a vino facta. Similiter autem et ignem | acci- 5
pimus, nunc quidem per se ab ipso calefacti, nunc vero me-
diantibus quae come|dimus et bibimus. In cunctis namque sive 6
major sive minor pars | conspersa est. Eodem quoque modo de 7
aëre. Per se quidem utimur anhelantes et circa nos | illum dif- 8
fusum habentes et in comedendo et bibendo trahentes. Per
alia vero | mediantibus omnibus aliis, quibus vescimur. Terram 9
vero per se quidem nullo modo | accipimus, sed per quaedam 10
media. Terra namque fit frumentum et frumentum | comedi- 11
mus. Corniculae autem et columbae atque perdices frequenter
terra | cibantur. Homo vero mediantibus seminibus et acrumi- 12
nibus atque car|nibus. Quoniam vero non solum per pulcritu- 13
dinem, sed et per sensum tangibilem | homo praecellit cuncta 14
animalia, non circumposuit nobis corium grossum, | ut bubus 15

---

45 apponi aut animal H] apponi animal BP. 48 necessarius propter elementa] διὰ τῶν στοιχείων. ex quibus] ἐξ ὧν καὶ D1.

2 per se] προσεχῶς. Sic etiam infra. inferuntur] προσφερόμεθα. quidem H] que BP μὲν. 3 nunc mediante] ποτὲ δὲ καὶ διὰ μέσου. humorosis] τῶν καλουμένων ὑγρῶν. 4 a vino] ὑπ' ἀμπέλου D1. 5 mediantibus B] mediatibus P. διὰ μέσου D1. 6 et bibimus] ἢ πίνομεν. pars] μοῖρα τοῦ πυρὸς. conspersa est] κατέσπαρται D1. 8 Per—aliis] διὰ μέσου δὲ τῶν πάντων[β] ἄλλων[α] D1.

10 per—media] διὰ μέσου δέ τινων D1. 11 corniculae] κόρυδοι.

14 praecellit] ᾗ μάλιστα πλεονεκτεῖ. nobis] ἡμῖν, οὔτε.

15 bubus B] bobus P ex corr. hujusmodi] τοῖς παχυδέρμοις.

et aliis hujusmodi, nec pilos magnos et spissos, ut capris et
pe|coribus et leporibus, neque spolia, ut serpentibus et pisci- 16
bus neque co|chleas, ut testudinibus et ostreis, neque molles 17
cochleas, ut locustis | et cancris neque pennas, ut avibus. Ne- 18
cessario igitur sensibilitate eguimus | superabundante in nobis 19
plus quam aliis natura dedisset. Propterea igitur nutri|mento 20
et sensibilitate familiari necesse habuimus et non solum prop-
ter haec, | sed ut fugeremus et qualitatum distemperantiam et 21
dissolutionem continuati|onis corporis. Ideoque medicis et cura- 22
tione opus habuimus. Nam permu|tatione facta qualitatum ne- 23
cesse est per contrarias qualitates ad temperantiam re|ducere 24
corporis constantiam. Non enim, ut quidam noverunt, calefac-
8 tum corpus infrigi‖dare simpliciter pertinet medicis, sed potius 25
restituere ad temperamentum. | Si enim infrigidetur simpliciter, 26
in contrarium morbum deveniet dispositio. | Necessitas igitur 27
fuit homini cibus et potus propter evacuationes et diaphore-
sias. | Sensibilitate quoque opus habuit, ut nullam naturaliter 28

---

16 spolia BP] φολίδας. cochleas] ὄστρακα. 17 molles—cancris] ἀπαλόστρακα, ὡς τοῖς καράβοις. 18 Necessario—dedisset] Haec sensu carent. Interpres ἐσθῆτος cum αἰσθήσεως confudit: ἀναγκαίως ἐσθῆτος ἐδεήθημεν, τῆς ἀναπληρούσης ἐν ἡμῖν, ὅπερ ἡ φύσις τοῖς ἄλλοις ἐδωρήσατο. cf. 8. 28. 20 sensibilitate] ἐσθῆτος. Sic iterum paulo post. Familiari autem pro οἰκήσεως posuit: οἰκήσεως δὲ καὶ διὰ ταῦτα μὲν, δι' ἃ καὶ τροφῆς καὶ ἐσθῆτος, quae excepta voce prima omisit omnia interpres. non solum] οὐχ ἥκιστα. 21 ut fugeremus] καὶ διὰ τὰς τῶν θηρίων ἀποφυγάς. et qualitatum distemperantiam H] equalitatem distemperantiam BP. διὰ τὰς δυσκρασίας τῶν ποιοτήτων D1. Interpres igitur sententias perperam conjunxit, ut etiam e proximis intelligitur. 22 nam] δὲ. 23 qualitatum] κατὰ ποιότητα. per contrarias qualitates] διὰ τῆς ἀντικειμένης ποιότητος. temperantiam] τὸ σύμμετρον. 24 constantiam] κατάστασιν. novere] οἴονται. infrigidare B] infrigdare P. simpliciter BP] Hoc ab interprete additum. Idem in proximis factum videmus. 26 in contrarium P] Hoc iteravit librarius B, sed lineola errorem castigavit.

28 sensibilitate quoque] ἐσθῆτος δὲ cf. 7. 18. ut] διὰ τὸ.

haberet fortem permutationem; | domo vero opus habuit prop- 29
ter distemperantiam aëris et propter feras; curatione | autem 30
propter permutationes qualitatum et sensibilitatem inditam cor-
pori. Si enim | non affuisset nobis sensibilitas, non doleremus 31
et non dolentes curationem | non quaereremus et deleremur cum 32
ignorantia mali passionem non sentien|tes. Sed propter artes et 33
disciplinas opus nobismet ipsis habuimus adinvicem. | Quia ergo 34
egemus adinvicem multi in unum convenientes communicamus
alterutris | propter ea quae vitae sunt utilia in congregatione, 35
quam congregationem et cohabitationem | civitatem nominave- 36
runt, ut de propinquo et non de longe auxiliaremur | adinvicem. A 37
natura namque congregabile animal et civile factus est homo.
Nu|llus etenim solus sibi sufficit in omnibus. Manifestum est 38
igitur, quod civitates | propter commutationes et disciplinas con- 39
stitutae sunt. Sed ex duabus his digni|tatibus homo singulariter 40
honoratus est. Solus etenim veniam percipit poenitens | et hujus 41
solius corpus mortale existens immortale fit et corpus quidem
per | animam, anima vero per corpus. | Homo itaque rationabilium 42, 43
solus singulariter habuit in poenitendo venia dig|num fieri. Nam 44
neque daemones neque angeli poenitentes venia digni sunt, | ex 45

---

permutationem] περιβολήν. Interpres praepositiones περὶ et παρὰ confudit et sic in graviorem etiam errorem incidit. 29 aëris] τοῦ περιέχοντος. 32 sentientes] ἰώμενοι. 33 opus—habuimus] καὶ τὰς ἀπὸ τούτων χρείας ἀλλήλων ἐδεήθημεν καὶ δεόμεθα D_1. 34 Quia ergo] διὰ δὲ τὸ D_1. alterutris H] alterutrum BP. 35 propter] κατὰ. in congregatione BP] ἐν τοῖς συναλλάγμασιν. 36 nominavere] ὠνομάσαμεν. 37 factus est] γέγονεν deest in D_1.
39 Sed—est] δύο δὲ τούτων πρεσβείων ὁ ἄνθρωπος ἐξαιρέτων ἔτυχε. Interpres igitur legit: ἐξαιρέτως. D_1 habet: ἐξαιρέτων. 41 et corpus—per corpus] καὶ τοῦ μὲν σωματικοῦ διὰ τὴν ψυχὴν, τοῦ δὲ ψυχικοῦ, διὰ τὸ σῶμα. 43 Homo itaque H] ō itaque B, Non itaque P. In utroque codice lineae praecedentis parte vacua relicta hinc novum caput incipere significatur. In cod. B litera initialis deest; quam librarius P „Non“ scribens falso supplevit. 45 iustus et misericors] ἐλεήμων καὶ δίκαιος D_1. apparet] δείκνυται καὶ λέγεται D_1.

quo maxime deus et iustus et misericors apparet. Angelis nam-
que nullum | habentibus compulsorium attrahens ad peccan- 46
dum, sed naturaliter existentibus liberis | a corporalibus passio- 47
nibus et necessitatibus ac delectationibus iuste nulla | concessa 48
est venia illis poenitentibus. Homo vero, quia non solum est
9 rationalis, sed et ‖ animalis. Necessitates vero animales sunt et 1
passiones merito frequenter col|lidunt rationem. Quando igitur 2
exsurgens reliquerit et ad virtutes incesserit, | donatur ei venia 3
iustae misericordiae. Et velut proprium est homini risibile,
quia et soli | huic inest et omni. Sic secundum gratiam dei 4
proprium est homini super omnem rationalem | creaturam ab- 5
solvi per poenitentiam a vinculis peccatorum. Etenim soli ho-
mini | hoc datum est et omni et semper in tempus mundanae 6
vitae. Post mortem vero nequaquam. | Similiter autem quidam 7
angelos volunt nequaquam post ruinam per poenitentiam perci-
pere | veniam, quia mors istorum est ruina, sed ante ruinam 8
ad similitudinem vitae hominum | dignos fuisse venia. Sed pec- 9
cantes dignam receperunt vindic|tam justitiae perpetuam qui- 10

---

48 Homo vero quia non solum BP] ὁ δὲ ἄνθρωπος οὐ μόνον. 1 necessitates — sunt et passiones. merito — rationem BP] αἱ δὲ χρεῖαι τοῦ ζώου καὶ τὰ πάθη πολλάκις περιέλκουσι τὸν λογισμόν. Interpres fortasse post sunt interpungi voluit. Hanc ob causam sunt non delevi. Non enim temere additum putabam merito, quod in graecis deest quidem, sed non desideratur. 2 exsurgens reliquerit] ἀνανήψας ἀποφύγῃ μὲν ταῦτα. 3 homini] τῆς οὐσίας αὐτοῦ. 4 et omni BP] καὶ παντὶ καὶ ἀεί. secundum gratiam dei] ἐν τοῖς κατὰ χάριν. 5 absolvi . . a vinculis peccatorum] ἀποδύεσθαι τῶν προημαρτημένων τὰς αἰτίας D 1 (v. l. ἀπολύεσθαι). Ubi eadem recurrunt (p. 141 Matth.): ἀποδυόμεθα τὴν αἰτίαν, codd. BP habent: exuimur causationem. Videtur igitur interpres priore loco legisse: ἀπολύεσθαι.

6 in tempus P] in tempore B παρὰ τὸν καιρόν. 7 similiter] οὕτω . . καί. 8 quia mors] θάνατος γάρ. vitae hominum B] hominum vitae P. 9 dignos fuisse] καὶ αὐτοὺς ἀξιοῦσθαι. sed peccantes BP] ὅπερ μὴ ποιήσαντες. receperunt] ἔχουσι τὸ λοιπόν.

10 igitur] οὖν ἐκ τούτων. quicumque — proscribuntur] οὐ δε-

dem et sine venia. Manifestum est igitur, quod, quicumque |
poenitentiam non acceperunt, singulari dono hominis proscri- 11
buntur. Proprium | quoque est ipsi artium disciplinarumque 12
doctrinam addiscere artiumque opera | exercere. Ideoque defi- 13
niunt hominem animal esse rationale, mortale, men|tis et dis- 14
ciplinae perceptibile; animal quidem, quia homo est substantia
animata, sen|sibilis. Haec est namque animalis definitio; ra- 15
tionale vero, ut separetur ab irrationabilibus; | mortale, ut di- 16
vidatur ab immortalibus rationabilibus; mentis autem et dis-|
ciplinae perceptibile, quia discendo inhaerent nobis artes et 17
disciplinae. | Nam habent potestatem perceptibilem mentis et 18
artium, sed actum discendo | atque studendo percipiunt. Sed di- 19
cunt hoc definitioni apponi superfluo. Nam | sufficere definitio- 20
nem absque hoc. Sed quia nymphas et alia quaedam genera
daemonum | introducunt, longaeva quidem, sed non immortalia, 21
ut ab his dividant | hominem, apposuerunt mentis et discipli- 22
nae perceptibile. Nullum namque | istorum addiscit, sed natu- 23
raliter novit, quod novit. ‖ Hebraeorum vero doctrina habet om- 24
nia haec propter hominem facta, velut subjuga|lia et boves 25
pro terrae cultura, herbam autem propter boves. Eorum nam-

χόμενοι τὴν ἐξαίρετον δωρεὰν καὶ τὴν ἰδίαν ἀνθρώπου περιγράφουσιν. Tum etiam in D1 haec sequuntur: ἴδιον δὲ αὐτοῦ καὶ ἐξαίρετον καὶ τὸ μόνον τῶν ἄλλων ζώων τὸ τούτου σῶμα μετὰ θάνατον ἀνίστασθαι καὶ εἰς ἀθανασίαν χωρεῖν· τυγχάνει δὲ τούτου, διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν, ὥσπερ ἐκείνου, διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειάν τε καὶ πολυπάθειαν. 12 addiscere — exercere] μαθήματα — ἐνέργειαι. 14 quia] ὅτι καὶ. 15 animata] post ἔμψυχον deletum καὶ in D1. 16 mortale] καὶ θνητὸν. 18 Nam habent — discendo atque studendo percipiunt] ἔχουσι — κτωμένοις ἐκ τῶν μαθημάτων. 19 superfluo] ὕστερον. 20 quia] ἐπειδὴ καὶ. 21 introducunt] τινὲς εἰσάγουσι. ut] ἵνα καὶ. 23 quod novit] ἃ οἶδεν. 24 Hebraeorum H] ebreorum B, Hebreorum P. In utroque codice lineae parte vacua relicta novum caput hinc ordiri significatur. Litera initialis H in codice P minio picta est. doctrina habet] δόγμα. velut] προσεχῶς μὲν δι' αὐτὸν, οἷον. 25 propter boves] διὰ ταῦτα.

que, quae facta | sunt, haec quidem propter se ipsa facta sunt, 26
haec vero propter alia; propter se ipsa rationalia omnia, | propter 27
vero alia irrationabilia et inanimata. Si ergo haec propter alia
facta sunt, propter quae facta | sint, videndum. Numquid nam 28
propter angelos? Sed nullus sapiens dicet propter | angelos ea 29
facta fuisse. Quae enim propter alia facta sunt, ad consisten-
tiam | eorum et permanentiam et requiem facta sunt. Aut enim 30
facta sunt causa habitaculi | illius generis aut nutrimenti vel ope- 31
rimenti vel curationis sive deductionis | vel repausationis. Ange- 32
lus autem nullius horum indiget. Nam neque re | ceptaculum 33
habet generis, nec nutrimento indiget corporeo nec operimento
nec | aliorum aliquo. Si autem indiget, non erit angelus. Mani- 34
festum est autem, | quod pro nulla alia natura facta sint, quae 35
angelis praemineat. Quanto enim | amplius praeminet, tanto plus 36
nullo indiget. Quaerendum igitur naturam | rationalem indigen- 37
tem praememoratis. Quae igitur altera talis apparet | praeter 38
hominem? Colligitur igitur per hoc propter hoc facta fuisse ir-
rationabilia et in | animata. Quia igitur, ut monstratum est, prop- 39
ter hominem facta sunt, ideo principem eum | constituit. Sed 40
principis officium est moderato usu, quibus principatur, uti et |
non ad fatigationem vel laesionem ea indeficienter cogere nec 41

---

26 propter alia] τὰ δὲ δι᾽ ἕτερα, D1. Sic etiam in proximis.
29 ea] ταῦτα D1. facta sunt] γινόμενα D1. 30 causa H] cū BP.
habitaculi illius generis BP] τῆς διαδοχῆς τοῦ γένους. 31 deductionis] διαγωγῆς. 32 receptaculum — generis BP] διαδοχὴν ἔχει γένους. 33 nec aliorum aliquo] οὔτε τῶν ἄλλων. 34 Si — angelus. Manifestum est autem BP] εἰ δὲ μὴ ἄγγελος, δῆλον. Interpres igitur post δὲ minorem, post ἄγγελος majorem interpunctionem adhibendam esse putavit. Idcirco etiam proxima mutavit. 35 angelis] ἄγγελον D1. 36 nullo indiget] αὐτῇ καὶ τὸ ἀνενδεὲς πρόςεστι D1.
naturam P] natura B. 37 indigentem] μὲν, ἐνδεᾶ δὲ.
38 per hoc, propter hoc] διὰ τοῦτον. 39 propter hominem] δι᾽ αὐτὸν. principem eum constituit] ἄρχων αὐτῶν κατέστη. 40 uti] κεχρῆσθαι D1. 41 ad fatigationem — cogere] πρὸς ἡδυπάθειαν· ἀκολάστως ἐξυβρίζειν.

graviter et in|tolerabiliter onerare. Peccant igitur, qui irratio- 42
nabilibus non bene | utuntur. Nam nec opus faciunt principis 43
nec justi secundum quod scriptum | est: Iustus conservat ani- 44
mas jumentorum suorum. At juste quis dicet: nul|lum propter 45
aliud, sed unumquodque propter se ipsum factum est. Separe-
mus igitur animata | ab inanimatis et videamus, si inanimata 46
possunt propter se ipsa facta | esse. Si enim haec propter se 47
ipsa essent, quomodo vel unde nutrirentur animalia? | Videmus 48
namque naturam concedentem animalibus escam de terra et
11 fructibus ‖ et plantis exceptis sarcophagis paucissimis, sed et 1
his quidem in es|cam habentibus animalia terram pascentia, ut 2
lupi et leones agnos | et capras et cervos atque porcos vorantes, 3
et aquilae perdices, phasianos | et lepores et similia, quae fructus 4
terrae sunt depascentia. Sed et piscium natura | comestibilis adin- 5
vicem existens non se in omnibus extendit, ut omnes carnes |
devorent, sed de comedentibus sunt phykia et alia quaedam 6
in aqua nascen|tia. Si enim erant omnia genera piscium sarco- 7
phaga, nequaquam vel ad modicum | durarent, sed perderentur, 8
haec quidem ad invicem, haec vero per nutrimenti indigentiam. |
Ut hoc itaque non fieret, quidam de piscibus facti sunt a car- 9
nibus abstinentes | et, ut ita dicam, marinam herbam pas- 10

---

42 onerare] προςφέρεσθαι τοῖς ἀρχομένοις. Prima manus D1 non post haec interpunxisse videtur, sed post ἁμαρτάνουσι. Hanc ob causam proximum γὰρ in D1 erasum est. Manus rec. vera in marg. ascripsit.
43 justi H] justis BP. 44 conservat] οἰκτείρει. juste] ἴσως. 45 unumquodque] ἓν ἕκαστον D1. separemus P] separamus B. 48 de terra et fructibus] ἐκ τῆς γῆς καρπῶν. 1 paucissimis] ὀλίγων D1. sed—habentibus] καὶ αὐτὰ—ποιεῖται. 3 et capras] καὶ deest in D1. cervos—vorantes] σύας καὶ ἐλάφους. phasianos] φάσσας. fasianos P, fasianas B. 6 de comedentibus sunt] κατέληξεν ἐν τοῖς νεμομένοις. 7 sarcophaga, nequaquam] σαρκοφάγα, καὶ μηδὲν ἦν ἐκφεῦγον τὴν τῆς σαρκὸς σίτησιν, οὐκ ἂν D1.
8 durarent P] durarunt B. 9 hoc H] haec BP. abstinentes et] μὲν ἀπεχόμενοι, τὴν δὲ. 10 ut ita dicam] ὡς ἄν τις εἴποι.
alii] τὰ ἄλλα.

centes, ut ex his et alii salvaren|tur. Sed horum voratores 11
facti sunt qui dicuntur phykia et hi quidem aliorum et hi alio-
rum | substantiam salvantem. Manifestavit igitur ratio plan- 12
tarum genus non propter se ipsum, sed nu|trimentum et su- 13
stentamentum omnium animalium factum. Si igitur haec et
propter hominem et | animalia sunt, manifestum quod et cau- 14
sae generationis et incrementi hominum propter haec | fac- 15
tae sint. Igitur et astrorum motus et coelum et tempora et
pluviae et omnia talia | propter haec facta sunt, ut in cibis, 16
velut in circulo semper procedentibus, semper | permaneat in- 17
deficiens natura ferentium fructus, ut inveniantur | haec qui- 18
dem propter fructus condita, fructus vero propter animalia et
hominem. Reliquum | est igitur inspicere, utrum irrationabilium 19
natura propter se ipsam facta sit, an | propter hominem. Sed 20
inconveniens merito est scientiae expertia et ad placitum na-
turalem | tantum viventia et ad terram deorsum inclinata ser- 21
vitiumque figura de|monstrantia dicere propter se facta esse. 22
Multis autem de his dicto necessa|riis existentibus propriaque 23
conscriptione pro multitudine indigentibus non | recipienda dis- 24

---

11 Sed—quidem] γίνεται γὰρ βορὰ μὲν τούτων τὰ φυκία, ἐκεῖνα δὲ. et hi aliorum] καὶ πάλιν ταῦτα τῶν ἄλλων desunt in D1.
12 substantiam salvantem] ὡς διὰ τὴν τῶν τελευταίων τροφὴν, ἀδιαλείπτως ἐκ τοῦ γεώδους τοῦ κατὰ τὴν θάλασσαν παρεχομένην, καὶ τὴν τῶν ἄλλων ὑπόστασιν σώζεσθαι. His duobus igitur verbis exceptis reliqua in BP exciderunt. genus] γένεσιν, ut saepe pro: generatione. 13 omnium animalium] τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἄλλων ζώων. 14 hominum] τούτων. 15 et pluviae] καὶ ὄμβροι in D1 a m. rec. additum. 16 procedentibus] χορηγουμένων. Interpres confudit χορηγεῖσθαι et χωρεῖν, quod jam 10. 48 factum videtur.
17 ferentium fructus] τῶν προσφερομένων τοὺς καρπούς. 19 est igitur] ἐστι. utrum] πότερον καὶ. 20 merito] ἴσως. scientiae expertia H] scientia experta BP. τὰ φρονήσεως ἄμοιρα. ad placitum] καθ' ὁρμὴν. 21 viventia H] invenientia BP. ζῶντα. 23 conscriptione] συγγραφῆς. 24 recipienda dispositione P] recipienda a dispositione B. non recipienda—prolixitate] μὴ χωρούσης τῆς προ-

12 positione proposita pro verborum prolixitate ad brevia ‖ quidem 25
et utilia perveniendum. Si igitur in homine velut in imagine
qua|dam perspexerimus, quae sunt exteriorum, per eam cogno- 26
scemus demonstrationem | facientes eorum, quae quaeruntur 27
esse. Videamus igitur in nostra anima irrationabili|tatem hu- 28
jusque partes. Dico autem appetitum et furorem ad servitium |
data rationabilitati et hanc quidem principantem, haec vero 29
obsequentia | hanc iubentem, haec vero iussa necessitatibusque, 30
quibus ratio supposuerit, | deservientia, ut salvetur secundum 31
naturam homo. Quod si nostrorum irrationabilium | rationale, 32
quod in nobis est, dominatur, quomodo non consequenter idem
dominabitur exteriorum | irrationabilium, ut ad necessitates ei 33
data sint. Nam a natura est dis|positum irrationale servire ra- 34
tionali, ut in nobis demonstratum est. Mani|festat hoc autem 35
factura multorum animalium ad servitium congrua facta; bo-|
ves namque et omnia jugalia ad agri culturam et ferendam 36
sarcinam | nata sunt; multa vero avium et aquatilium et ter- 37
restrium ad delectamentum mo|dulationes dulciter ad suavita- 38
tem et requiem. Quod si non omnia tali|bus utilitatibus ser- 39
viant, sed quaedam et hominem destruant, sciendum quod |
principaliter propter servitium facta sunt, ut omnia convenien- 40
tia sint creata | nihilque desit in creatura, quod non sit con- 41

κειμένης ὑποθέσεως τὸ μῆκος τῶν λόγων. 26 perspexerimus] ἐσοπτρισθείημεν. per eam — esse] ἐξ αὐτῆς ἂν εἴημεν τῆς τῶν ζητουμένων οὐσίας τὰς ἀποδείξεις ποιούμενοι. 27 videamus] ὁρῶμεν. 28 partes H] partis BP. 29 hanc quidem B] τὸ μὲν. Dubitavit librarius P. utrum quidam scriberet, an quidem. 30 supposuerit H] supposuerunt BP. 31 ut] ὅταν. 32 consequenter] εἰκότως D1.

33 ut — data sint] καὶ — δεδόσθαι 34 in nobis] ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς. 35 ad servitium] πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἀνθρώπων. boves namque] βόες μὲν. In proximis interpres addidit nata sunt et haec a sequentibus gravius distinxit. 38 modulationes dulciter] τὰ δὲ μιμηλὰ.

40 servitium B] servientium P. facta sunt — creata] τῶν .. γενομένων (γινομένων D1), καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ ἐνδεχόμενα κατεσκεύασται.

41 sit conveniens] τῶν ἐνδεχομένων γενέσθαι. haec B] hoc P.

veniens. Neque haec omnino aufugi|unt auxilium praestare ho- 42
minibus, quia et venenosis ad proprium auxilium | ratio utitur. 43
Utitur namque ipsis ad curationem laesionum eorundem et ad |
remedium medicamentumque aliarum aegritudinum, quales sunt 44
thiria|cae vocatae compositiones, quales adinvenit ratio, ut et 45
ab ipsis oppug|nentur et oppugnatis tamquam ab oppositis 46
auxilientur. Sed et da|ta sunt homini a creatore x millia virtu- 47
tum, his omnibus oppugnantium re|pellere et contrahere, an- 48
13 nullare atque dirigere eorum subdolas ‖ potestates. Sed quia 1
aliis conveniunt utilitatibus, communiter omnia ad cu|ratio- 2
nem hominis perficiendum sunt nata, etiam quae aliis usibus
sunt inutilia. Et | haec quidem dicta sunt secundum modernam 3
substantiam nostrae vitae. Nam secundum pri|mariam nul- 4
lum aliorum animalium ausum erat laedere hominem; sed
erant | ei omnia famulantia et supposita atque oboedientia, 5
donec se reti|nuit a propriis passionibus et irrationabilitate, 6
quae in ipso. Non se autem re|tinens a propriis passionibus, 7
sed contentus ab illis, digne obtentus est et | a feris. Coin- 8
travit namque et istorum laesio peccato. Quod autem verum |

---

42 quia et] ἀλλὰ καί. 44 ad remedium medicamentumque] ἰάσεως. thiriacae H] tiriace B, tyriace P, θηριακαί. 45 ut — oppugnentur] ἵνα καὶ τούτων κρατῇ δι' αὐτῶν. 46 oppugnatis] κρατηθέντων, quod in marg. D1 a manu rec. additum est. ab oppositis] ἀπὸ πολεμίων D1. 47 data sunt] ἔχει . . . δεδομένας. x millia H] x BP μυρίας. virtutum] ἀντιπαθεῖς τούτων δυνάμεις. his — potestates] εἴργειν καὶ ἀμύνεσθαι καὶ διορθοῦσθαι τὰς ἐπιβουλὰς (D1) αὐτῶν δυναμένας. 48 annullare B] an nulla re P. In proximis interpres ἐπιβουλὰς legit, non ἐπιβολὰς; adjectivum enim id esse putavit (ἐπίβουλος); tum etiam δυναμένας et δυνάμεις confudit. 1 Sed quia aliis] ἄλλα μὲν γὰρ ἄλλαις. Interpres ἄλλα et ἀλλὰ confudit.
2 perficiendum BP] Similiter interpres in superioribus (10. 36) dixerat: quaerendum naturam. 3 dicta sunt] λεγέσθω. secundum — vitae] ὡς πρὸς τὴν νῦν κατάστασιν τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου. 4 secundum primariam] τό γε ἀρχαῖον. aliorum] τῶν ἄλλων D1. 6 propriis ἰδίων D1. 8 a feris] παρὰ τῶν ἔξωθεν εὐλόγως θηρίων D1.

sit hoc, manifestum ex his, qui optimam vitam ducunt. Nam 9
illae | si reperti sunt a ferarum rabie, ut a leonibus Daniel, Paulus 10
a viperae | morsu. Quis igitur digne miretur nobilitatem hujus 11
animalis colligantis | in se ipso mortalia immortalibus, rationabilia 12
conjungentis irrationa|bilibus, ferentis in sua natura omnis crea- 13
turae imaginem. Et propterea micro|cosmus nominatur in tan- 14
tum sublimatus a dei praescientia, ut propter eum sint omnia |
et praesentia et futura, propter quem deus homo factus est, 15
pertingens ad incorruptio|nem mortalitatemque ignorans, in 16
coelis regnat ad imaginem et simili|tudinem dei factus, cum 17
Christo degit, filius dei est, omni principatui | ac potestati prae- 18
sidet. Sed quis enarrare valebit hujus abundantes | passiones? 19
Pelaga transit, coelum contemplando transcendit, astrorum |
motus et distantias ac mensuras novit, terram et mare usu- 20
fruc|tu possidet, feras et cete despicit, disciplinam et artem et 21
regulam | dirigit, literis quae vult exponit, a corpore nulla im- 22
peditus prophetat futura, | omnibus principatur, omnia tenet, 23
gaudet in omnibus, angelis et deo loquitur, crea|turae iubet, 24
daemonibus imperat, existentium naturam disponit, deo cooper-|
atur, domus et templum dei fit; et haec omnia per virtutes 25

---

9 vitam ducunt] βίον μετελθόντων D1. Nam illaesi] κρείττους γὰρ ἀδηρίτως. 10 reperti sunt] ὤφθησαν οὗτοι. leonibus — Paulus] λεόντων μὲν .. Παῦλος δὲ. 13 ferentis in sua natura] τοῦ φέροντος ἐν τῇ καθ' ἑαυτὸ (D1) φύσει. 14 in tantum sublimatus] τοῦ τοσαύτης ἠξιωμένου ... propter eum] δι' ὃ (ras. ex ὃν) D1. 15 propter quem deus] δι' ὃ (ras. ex ὃν) καὶ θεὸς D1. 16 in coelis regnat] ὃ (deest in D1) οὐρανῶν βασιλεύει. 17 factus] γεγονὸς (ras. ex γεγονὼς) D1. 18 hujus] τούτου τοῦ ζῴου. 19 abundantes passiones] πλεονεκτήματα. 10 motus — novit] κίνησιν καὶ διαστήματα καὶ μέτρα κατανοεῖ D1. cete P corr. ex: cepe] cepe B. 21 et cete] καὶ κτηνῶν (sed in marg. a m. rec. γρ. καὶ κητῶν) D1. despicit H] decipit BP. disciplinam] πᾶσαν ἐπιστήμην. 22 literis — exponit] ὑπερόριον διὰ τῶν γραμμάτων, οἷς βούλεται, προσομιλεῖ. nullo] μηδὲν. impeditus] ἐμποδιζόμενον D1. 24 daemonibus] δαίμοσιν (ras. et correct. e δαιμονίοις Matth.) D1. deo cooperatur] θεὸν περιεργάζεται. 25 per virtutes inquirit] τῶν ἀρετῶν ὠνεῖται D1. Inter-

14 inquirit et beatitu‖dinem. Sed ne videamur nimis accurate in 26
laudem hominis prorumpere et na|turam non exponere secun- 27
dum quod proposuimus, hic sermo est claudendus. Sed maxi|me 28
naturae abundantias dicentes naturam ipsam exponamus. Vi-|
dentes igitur, quantam ingenuitatem percepimus et quod planta 29
sumus coelestis, | non degeneremus a natura, ne talibus donis 30
appareamus indigni, | neque nosmet ipsos privemus potestate 31
et gloria atque beatitudi|ne et ne pro modico tempore brevique 32
delectatione omnium sempiternorum | amittamus gaudium, sed 33
per bona opera et abstinentiam malorum et | rectam inten- 34
tionem, cui maxime divinitas cooperari solet, et | cum frequen- 35
tibus orationibus ingenuitatem conservemus. De his igitur suf-
fi|ciant haec. Sed quia hominem ex corpore esse et anima 36
praecedens sermo proposuit, | prius de anima incipiamus, de- 37
relinquentes ea, quae valde sunt subtilia, pluri|misque inquiren- 38
tibus ignota.

Cap. II.

Non ignotum est antiquorum omnium sententias de anima 39
esse diversas. Democri|tus namque et Epicurus et omnis Stoi- 40

---

pres legit διὰ τῶν ἀρετῶν. 26 nimis accurate] ἀπειροκάλως. 27 non] μὴ μόνον. hic] αὐτοῦ που. Sed maxime] εἰ καὶ μάλιστα. Interpres fortasse scripserat: si et. 28 exponamus] διηγούμεθα. videntes] εἰδότες. 30 ne] μηδὲ. Interpres fortasse nec scripserat. 34 cooperari B] cooperari P, sed m. pr. corr. ex: incorporari. solet et cum H] solet cum BP. 35 cum frequentibus orationibus] διὰ τῶν εὐχῶν. 36 haec] καὶ ταῦτα. praecedens sermo] ὁ κοινὸς . . λόγος. 37 prius] φέρε διελόντες πρότερον. incipiamus] διαλάβωμεν. subtilia] λεπτὰ καὶ περισκελῆ. 39 Non P] on B. Iuxta hoc novi capitis exordium, cujus litera initialis N in cod. P rubrica picta est, in margine P haec leguntur a manu recentiori (saec. XIV. ut mihi quidem videtur) scripta: Opiniones de anima philosophorum ·§·. Non—diversas] Διαφωνεῖται σχεδὸν ἅπασι τοῖς παλαιοῖς ὁ περὶ ψυχῆς λόγος D1. 40 Stoicorum secta] τὸ τῶν στωϊκῶν αἱρέσεων σύστημα D1.

corum secta animam esse corpus fatentur. | Et isti idem hoc 41
dicentes de ejus essentia discordant. Stoici namque spiritum |
eam dicunt calidum et inflammantem, Critias vero sanguinem, 42
Hippo phi|losophus aquam, Democritus vero ignem. Nam se- 43
cundum eum rotundae figurae ex ato|mis compositae, ignis et 44
aër, animam perficiunt. Heraclitus totius animam | ex humidis 45
vaporem dicit, eam vero, quae est in animalibus, ex genere
nasci ex|terioris vaporis et ejus, qui in ipsis. Iterumque dicen- 46
tium animam esse incorpoream | inepta est discordia. Alii namque 47
substantiam eam et immortalem dicunt, | alii vero incorpoream, 48
sed nec substantiam nec immortalem. Thales autem primus ||
15 dixit animam esse, quod semper est mobile et a se ipso mo- 1
bile. Pythagoras autem | ait esse numerum se moventem. Plato 2
inquit eam esse substantiam intelligibilem | a se ipsa mobilem 3
secundum numerum convenientem. Aristoteles vero eam dicit
esse explemen|tum primum corporis naturalis officialisque, po- 4
testate vitam habentis. Dinar|chus quoque ait eam esse harmo- 5
niam quatuor elementorum, hoc est temperantiam et | concor- 6
diam elementorum, non constantem ex vocibus, sed calidorum
in corpore et | frigidorum, humidorum et siccorum concordem 7

---

41 hoc dicentes] οἱ σῶμα τὴν ψυχὴν ἀποφαινόμενοι. 42 inflammantem] διάπυρον. 43 secundum eum . . . perficiunt] ἀποτελεῖν. 44 compositae] συγκιρνόμενα D1. ignis et aër] πῦρ τε καὶ ἀὴρ D1. perficiunt] ἀποτελεῖ D1. 45 eam H] ea BP. ex genere nasci] ὁμογενῆ πεφυκέναι. Interpres fortasse scripserat: ex eodem genere. exterioris] ἀπό τε τῆς ἐκτὸς. 47 inepta est] ἄπειρος γέγονε. 48 incorpoream, sed nec] ἀσώματον μὲν, οὐ μὴν. Thales H] Thalius BP. autem] μὲν γὰρ. 2 intelligibilem—mobilem] νοερὰν ἐξ αὑτῆς κινητὴν D1. 3 Aristoteles—dicit] Ἀριστοτέλης D1. explementum] ἐντελέχειαν. 4 naturalis H] natura BP. officialisque] ὀργανικοῦ. Dinarchus H] Δικαίαρχος Matthaei ex Plut. de plac. phil. IV. 2. Sic etiam paulo infra et 19. 16; Denarcus BP. 5 quoque] δὲ. hoc est] ἀντὶ τοῦ. 6 concordiam—non] συμφωνίαν τῶν στοιχείων. οὐ γὰρ D1. 7 humidorum] καὶ ὑγρῶν D1. concordem temperiem] ἐναρμόνιον κρᾶσιν καὶ

temperiem. Sciendum vero, | quod et horum alii animam sub- 8
stantiam esse dicunt. Aristoteles vero et Dinarchus non substan-
tiam | dicunt. Item alii quidem dicunt unam et eandem omnium 9
animam esse divisam per singula | et iterum in se ipsam re- 10
deuntem, ut Manichaei et quidam alii, alii vero mul|tas et dif- 11
ferentes secundum speciem, alii vero unam et multas; omnia
vero si dicantur | his objicienda sententiis, necesse est sermonem 12
producere. Sed communiter contra | omnes animam corpus esse 13
dicentes sufficiant, quae ab Ammonio ma|gistro Plotini et Nu- 14
menii Pythagorici dicta sunt. Sunt autem haec; corpora pro-
pria | natura mutabilia et convertibilia esse et divisibilia et om- 15
nino ad ignotum | exsecabilia; nulloque in ipsis indissolubili 16
permanente, indigent | aliquo componente et conducente et ve- 17
lut constringente et continente ipsa, quod | animam dicimus. 18
Si igitur corpus erit anima, ut etiam sit tenuissimum, quid
iterum erit, | quod eam contineat? Monstratum est namque 19
omne corpus indigere continente et | sic ad inconveniens, donec 20
pertingamus ad essentiam incorpoream. Quod si dicatur, velut |
Stoici, robustus motus circa corpora esse, introrsus et extror- 21
sus movens | et, qui movet extrorsus, qualitatibus et quantita- 22

συμφωνίαν βούλεται λέγειν. Sciendum vero] δῆλον δὲ. 8. horum alii] τούτων οἱ μὲν ἄλλοι. Dinarchus H] Dinarcus BP. 9 Item] ἔτι δὲ πρὸς τούτοις. dicunt] νενομίκασι. 11 unam] καὶ μίαν D1.

omnia—producere] πᾶσα τοίνυν ἀνάγκη μηκύναι τὸν λόγον τοσαύταις δόξαις ἀντιλέγοντα. Interpres ἀντιλέγοντα neutrius generis esse putavit. 12 Sed H] si B, si corr. ex sed P. 14 Numenii H] Numinii BP, νουμενίου D1. 15 mutabilia et convertibilia] τρεπτὰ ὄντα. ignotum] ἄπειρον. 16 nulloque] μηδενὸς. indissolubili] ἀμεταβλήτου. 17 aliquo componente] τοῦ συντιθέντος. quod] ὅπερ. 18 erit] ἐστιν. ut etiam sit] οἱονδήποτε, εἰ καὶ.

quid H] quod BP. erit] ἐστὶ. 20 inconveniens] ἄπειρον. ad essentiam incorpoream H] adesse incorpoream BP, εἰς ἀσώματον. Malit forsitan aliquis etiam graecis addere οὐσίαν. Quod si dicatur BP] εἰ δὲ λέγοιεν. 21 movens] κινουμένην. 22 quantitatibus BP] syllabam ta superscripsit m. pr. P. determinativus] ἀποτελεστικὴν.

tibus sit determinativus, qui vero introrsus, | unione et essen- 23
tia, interrogandum eos, cum omnis motus ab aliqua virtute
sit, | quae virtus sit illa et in quo essentietur. Si igitur virtus 24
16 materia quaedam sit, eisdem ‖ iterum utemur rationibus. Quod 25
si non est materia, sed materiatum, aliud quidem erit | a ma- 26
teria materiatum. Quod enim participat materia, materiatum
dicitur. Quid igitur | erit, quod participat materia, utrum ma- 27
teria illud idem, an immateriatum? | Si igitur materia, quo- 28
modo materiatum et non materia? Quod si non materia, im-
materiatum | ergo. Si vero immateriatum, non corpus; omne 29
enim corpus materiatum. Quod si dicatur, quod | corpora tri- 30
pliciter dimensibilia sint, anima vero per totum corpus diffusa
tripliciter di|mensibilis sit ideoque et corpus omnino, respon- 31
debimus quod omne corpus sit tripliciter dimensi|bile, sed non 32
omne tripliciter dimensibile corpus. Etenim locus et qualitas
incorporea | existentia secundum se ipsa, secundum accidens in 33
quantitate quantificantur. Similiter | autem et anima per se ip- 34
sam adest indimensibilis, secundum accidens, ut, in quo est,
existen|te tripliciter dimensibili, conspicitur et ipsa tripliciter 35
dimensibilis. Amplius, omne cor|pus, si extrorsum movetur in- 36
animatum erit, si vero introrsum animatum. Si igitur corpus
est | anima et extrorsus movetur, inanimata erit, si vero in- 37

---

23 unione B] in vocem P, ἑνώσεως. 24 et in quo essentietur] καὶ ἐν τίνι οὐσίωται D1. virtus materia] καὶ ἡ δύναμις ὡς ὕλη D1.
25 materiatum] ἔνυλον. aliud quidem] ἕτερον δὲ. Interpr. sententias inepte conjunxit. 27 erit] ἐστὶ. illud idem] καὶ αὐτὸ.
29 dicatur] λέγοιεν. 30 anima vero] καὶ ἡ ψυχὴ δὲ. 31 sit B] fit P. dimensibile] διαστατὸν. Post hanc vocem Matthaei in D1. ὑπάρχει deletum putat. 32 corpus] σῶμα, ex corr. in D1. locus] τὸ ποσὸν. 33 Similiter autem] οὕτως οὖν. 34 anima—adest] τῇ ψυχῇ, καθ' ἑαυτὴν μὲν πρόςεστι. 36 si extrorsum movetur] ἤτοι ἔξωθεν κινεῖται ἢ ἔνδοθεν· ἀλλ' εἰ μὲν ἔξωθεν. inanimatum B] in anima tum P. Si igitur] εἰ δὲ. 37 et] εἰ μὲν. erit] ἐστιν. Hanc discrepantiam, nisi ubi necessarium visum erit, in sequentibus non amplius notabo.

trorsus, animata. Sed est incon|veniens et animatam et inani- 38
matam dicere animam. Non igitur corpus anima. Amplius, si
anima | nutritur, ab incorporeo nutritur. Eam namque disci- 39
plinae nutriunt. Sed nullum | corpus ab incorporeo nutritur. 40
Ergo non est corpus anima. Xenocrates sic conclusit. | Si au- 41
tem non nutritur, cum omne corpus animalis nutriatur, non
erit corpus anima. Et haec quidem | communiter contra eos, 42
qui dicunt corpus esse animam; singularia vero haec sint con-
tra | eos, qui probant sanguinem vel spiritum esse animam, 43
quia spiritu vel sangui|ne separato moritur animal. Non illud 44
dicendum, quod quidam dignoscentes esse, | quod scripserunt, 45
dicunt: Igitur quando pars sanguinis effluit et animae; vani-
lo|quia sunt haec; quia de homoeomeris pars ablata idem est, 46
quod totum. Est enim | aqua et multa et minima; similiter et 47
argentum et aurum et omnes eorum | partes non differunt ab- 48
17 invicem secundum essentiam. Sic igitur ablatus sanguis ‖ non 1
minus erit anima, quam remanens sanguis. Sed illud magis
est di|cendum, quod si sanguis est anima, quia eo ablato mo- 2
ritur animal, omnino et phlegma | erit anima et cholera utra- 3
que. Quodcumque enim eorum defecerit, finem vitae conducit.
Am|plius quoque: Si horum quodlibet anima est et hepar et 4

---

38 animatam et inanimatam] τὸ ἄψυχον καὶ τὸ ἔμψυχον. 40 Xenocrates H] Scenocrates BP. conclusit H] inclusit, BP οὕτω συνήγαγεν D1.

42 contra eos] πρὸς πάντας. singularia] ἰδίᾳ. Interpres igitur intellexit: ἴδια. 42 sint B] sṇit P. 44 animal. Non BP] ζῶον, οὐκ Matth.; οὐκοῦν D1. Optima est interpretis interpunctio. Scribendum enim: ζῶον. Οὔκουν ἐκεῖνο ῥητέον. 44 quod quidam—dicunt] ὅπερ τινὲς τῶν οἰομένων εἶναί τι γεγράφασι λέγοντες D1. 45 Igitur quando] ὅτι ὅταν D1, οὐκοῦν ὅταν Matth. et animae] μέρος ἀπερρύη τῆς ψυχῆς. 46 sunt haec] γὰρ τὸ τοιοῦτον. ablata] ὑπολειπόμενον. 47 minima] βραχὺ, ταὐτὸν D1, βραχύτατον Elleb. omnes eorum] πάντα, ὧν. 48 igitur ablatus] γοῦν καὶ τὸ ὑπολειπόμενον D1.

1 non—sanguis] ὅσον ἂν ᾖ, ψυχή ἐστιν, εἴπερ ψυχὴ τὸ αἷμα. 2 sanguis] τοῦτο. quia eo ablato] οὗ ἐξαιρουμένου. 4 Amplius—anima est] ἔτι δὲ καί.

cerebrum et cor et stomachus | et renes et intestina et multa 5
alia. Quolibet enim horum ablato mo|ritur animal. Sed multa 6
sunt non sanguinea, animata vero, ut quaedam selachia | et 7
malachia velut sepiae et loligines et osmylia et omnia ostraco-
der|mata et molles habentia cochleas, ut locustae et cancri et 8
astaci. | Si igitur sunt animata et non sanguinea, manifestum 9
est, quod non sit sanguis | anima. Sed et contra eos, qui di- 10
cunt animam aquam esse eo, quod aqua vivificare vide|tur om- 11
nia et absque ea vivere sit impossibile, sed omnia deficiant.
Nam nihil | absque nutrimento vivere putant. Igitur et escas 12
omnes animam dicunt. Contra | quos dicendum cum multa ani- 13
malia non bibentia, ut de quibusdam aquilis dicitur et | per- 14
dicibus, possintque vivere absque potu, cur magis aqua erit
anima, quam aër? | Ab aqua namque possibile est abstinere 15
in longum, anhelare vero nec in permo|dicum. Sed nec aër est 16

---

5 moritur animal] οὐ τεθνήξεται τὸ ζῷον. 6 Sed] ἄλλως τε. selachia H] felachia BP, τὰ σελάχη. 7 malachia] μαλάκια. Interpres legit μαλάχια. sepiae H] sypie BP. loligines H] uligines BP. et osmylia H] et similia BP, καὶ σμύλοι D_1. Forma ὀσμύλια apud Hesychium legitur. ostracodermata H] ostracoadermata BP.

8 molles—cochleas] ἁπαλόστρακα. locustae] οἱ κάραβοι. astaci] ἀστακοί. 9 manifestum—non] δῆλον οὐκ D_1. 10 Sed et contra] πρὸς δέ. 11 ea] ὕδατος. sed omnia deficiant BP] πολλὰ τὰ ἀντιπίπτοντα. Interpretis esse hunc errorem statuo. Nam si quis librariorum neglegentiam incusare malit, statuat necesse est Nemesium post ἀδύνατον scripsisse: ἀλλὰ διαφθείρεται ἅπαντα, πολλὰ τὰ ἀντιπίπτοντα vel similia, interpretem autem vertisse: „sed omnia deficiant, multa sunt opposita“, ita ut altera sententia in exemplaribus graecis, altera in latinis exciderit. 12 vivere putant] ζῆν οἰόντε D_1. Confusa igitur hoc loco οἰόντε et οἴονται. Igitur—dicunt. Contra quos dicendum] ψυχὴν ἄρα καὶ τὰς τροφὰς πάσας καθ' ἑκάστην ῥητέον κατ' αὐτούς. 13 cum multa] ἔπειτα πολλά. Interpres intellexit: ἐπεὶ τὰ πολλά. 14 et perdicibus possintque] καὶ πέρδιξ δὲ δύναται. In D_1 deest δέ. cur] διὰ τί δέ. quam] καὶ μή. 15 in permodicum H] per immodicum BP, τὸ βραχύτατον.

anima. Multa namque sunt viventia, sed aërem non anhe|lantia, 17
velut apes et sphikes et formicae et reliqua non sanguinea |
et marinorum multa et omnia pulmonem non habentia. Nul- 18
lum namque pulmo|nem non habens anhelat aërem, quod et 19
convertitur. Nam nullum non anhelans | aërem pulmonem ha- 20
bet. Quia vero et Cloanthis Stoici et Chrysippi refe|runtur 21
rationes quaedam, exponendum est harum solutiones, ut eas
dissolve|runt Platonici. Cloanthes namque talem colligit syllo- 22
gismum. Non | solum, inquit, similes efficimur parentibus se- 23
cundum corpus, sed etiam secundum animam passionibus, |
moribus ac dispositionibus. Sed corporis est simile et dissimile 24
18 etiam, ut incorporei. || Corpus igitur anima. Sed si secundum 25
animam similes et dissimiles non dicimur, ex partibus totum |
non constabit. At falsum est simile et dissimile non esse in- 26
corporei. Dicimus nam|que numeros similes esse, quorum la- 27
tera sunt similia, ut VI et XXIV, latera namque sunt | VI, II, 28
III, et XXIV, IV et VI. Hanc habet analogiam II quidem ad
IV et tria | ad VI. Dupla ratione referuntur. Nam IV du- 29
plum est II et VI III. | Sed incorporei sunt numeri et figurae 30
quoque figuris similes erunt, quaecumque angulos rectos | ha- 31
bent et latera secundum eandem rationem circa rectos angulos.

---

17 velut apes] ὡς τὰ ἔντομα πάντα, οἷον μέλιτται. sphikes] σφῆκες. et — sanguinea] καὶ τὰ ἄναιμα. 18 nullum H] nullus BP. 19 quod et convertitur] καὶ ἀντιστρέφει. Nam nullum] οὐδὲν. 20 Cloanthis H] cleanti B, cloanti P. 21 quaedam] τινὲς οὐκ εὐκαταφρόνητοι. harum] καὶ τούτων. eas H] eos BP. 24 moribus P] moriribus B. ut incorporei] οὐχὶ δὲ ἀσωμάτου. 25 Sed — dicimur] ἀλλὰ πρῶτον μὲν. Supplevit igitur nonnulla interpres, sed perperam. 26 at — incorporei] πρὸς τούτῳ δὲ καὶ τὸ, οὐχὶ δὲ ἀσωμάτου, ψεῦδός ἐστι. 27 ut VI] ὡς καὶ τὸν ἕξ D1. 28 VI, II, III] τοῦ ἕξ ὁ δύο καὶ τρία. et XXIV H] deest in BP, τοῦ δὲ εἰκοσιτέσσαρα ὁ τέσσαρα καὶ ὁ ἕξ. Hanc habet analogiam] ἀναλογίαν δὲ ἔχει. 29 Dupla — referuntur] ἐν διπλασίονι γὰρ λόγῳ θεωρεῖται. 30 erunt] ἐστιν.

Sed ipsi idem figuram | incorpoream confitentur esse. Amplius 32
sicut quantitatis est proprium aequale | et inaequale, sic et 33
qualitatis simile et dissimile. Sed incorporea est qualitas. Erit
igitur | etiam incorporeum incorporeo simile. Item inquit: Nul- 34
lum incorporeum compatitur cor|pori neque incorporeo corpus. 35
Compatitur autem anima corpori. Condolet enim infir|manti et 36
exciso et corpus animae. Cum ea rubescente fit rubeum, pal-
lidum|que pavente. Corpus igitur anima est. Sed alterum con- 37
cessorum est falsum. Quod autem | nullum incorporeum corpori 38
compatitur, numquidnam in sola hoc anima aderit? Hoc | enim 39
tale est, velut si quis dixerit: Nullum animal superiores genas
movet; | crocodilus autem superiores genas movet; non erit igi- 40
tur animal crocodilus. | Sed falsa propositio est, quae dicit: 41
Nullum animal superiores genas movet. Ecce crocodi|lus ani- 42
mal est et superiores genas movet. Eodem modo se habet, cum
dicitur: Nullum | incorporeum corpori compatitur. Accipitur 43
enim, quod quaeritur, in demonstratione. | Quod si quis conces- 44
serit verum esse, nullum incorporeum corporeo compati, tamen,
quod | consequitur, non erit manifestum, quod compatiatur sci- 45

---

32 confitentur esse H] confitenti videntur esse BP, ὁμολογοῦσιν εἶναι. 34 Item inquit H] iterum inquit BP, ἔτι φησιν. 35 incorporeo corpus] ἀσωμάτῳ σῶμα, ἀλλὰ σῶμα σώματι. Haec ultima etiam a cod. D1 absunt. corpori — infirmanti] σώματι νοσοῦντι.
37 alterum concessorum] καὶ τὸ ἕτερον τῶν λημμάτων. Post falsum desunt haec: κατὰ πρόςληψιν κείμενον, τὸ λέγον. Quod autem ab interprete additum est. 38 nullum H] illum BP. in sola BP] εἰ μόνῃ. Interpr. legit ἐν μόνῃ. Hoc — est BP] add. interpres.
39 superiores genas] τὴν ἄνω γένυν. Sic etiam in proximis. 41 Sed falsa] ψευδὴς γάρ. propositio — dicit] ἡ πρότασις καὶ ἐνταῦθα, κατὰ πρόςληψιν, ἡ λέγουσα. 42 animal] καὶ ζῶον. cum dicitur] ὅταν λέγῃ. 43 compatitur] συμπάσχειν. accipitur] προςλαμβάνει.
in demonstratione] τῇ ἀποφάσει. 44 verum] ἀληθῆ D1. corporeo B] corpore P. 45 quod consequitur] τὸ ἐπαγόμενον. compatiatur .ſ. anima BP] Scripsi igitur „scilicet“. Sed fieri potuit, ut

licet anima infirmanti et exci|so corpori. Dubitatur enim, sive 46
corpus sit, quod dolet, accipiens ab anima sensi|bilitatem ma- 47
netque ipsa impassibilis, sive condoleat corpori. Prius autem
tenetur | magis a sapientioribus. Sed nullus ex dubiis colligit 48
19 syllogismos, sed ex ‖ manifestis. Ex his quoque, quae sunt circa 1
substantiam, ostenditur quaedam incorporea | compatientia esse 2
corporibus. Qualitates enim incorporeae existentes patien|tibus 3
corporibus patiuntur et ipsae in dissolutione et generatione si-
mul | permutatae corporibus. Chrysippus vero dicit: Mors est 4
disjunctio animae a cor|pore. Nil autem incorporeum a corpore 5
disjungitur neque corpori conjungitur, sed | anima conjungitur 6
corpori et disjungitur. Anima igitur non erit incorporea. Sed
horum | verum est mortem esse disjunctionem animae a corpore. 7
Non autem adjungi in|corporeum corpori, falsum quidem est 8
universaliter dictum et in animam verum; falsum | quidem eo, 9
quod linea incorporea existens et adjungitur corpori et disjun-
gitur | a corpore. Similiter et albedo. In animam verum est; 10
non enim adjungitur corpori anima. | Si enim adjungitur mani- 11
festum, quod adjacet ei. Si autem adjacet, non toti ad|jacet. 12

---

interpres ἢ ψυχὴ intelligeret pro ἡ ψυχὴ. Tum „sive anima“ rectius ederetur, etiamsi sensu non minus hoc loco caret, quam 1.9. 46 corpus sit] τὸ σῶμα μόνον ἐστὶ. 47 manetque] δὲ μένει. 48 a sapientioribus] παρὰ τοῖς ἐνδοξοτέροις. colligit] δεῖ . . . συνάγειν.
1 Ex his—substantiam] ἐκ περιουσίας. Interp. vero intellexit: ἐκ τῶν δὲ περὶ οὐσίας. 2 compatientia P corr. ex: et patientia] et patientia B. enim] γοῦν. 3 et ipsae] καὶ αὐταὶ. Sed καὶ αὗται D1. et generatione] καὶ τῇ ῥεύσει D1. Sed in marg. a m. rec. γρ. τῇ γενέσει.
4 corporibus] σώματι. Mors] ὅτι θάνατος. Sed in D1 deest ὅτι.
5 neque corpori conjungitur] οὐδὲ γὰρ ἐφάπτεται σώματος ἀσώματον. 6 non erit incorporea] σῶμα. 8 et in animam BP] ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς. 9 linea H] καὶ ἡ γραμμή. littera B lit̄t̄a P, quod nihil est. Dubius haesisse videtur librarius P, utrum linea scriberet, an littera. 10 In animam H] in animum BP. non enim] οὐδὲ γὰρ D1. 11 Si autem adjacet] εἰ δὲ τοῦτο.

Impossibile enim est corpus corpori totum toti adjacere. Et
sic non erit totum | animatum animal. Ut, si adjungitur, cor- 13
pus quidem erit anima, sed totum non erit animatum animal.
Quod si totum animatum, nec adjungitur nec anima est cor-
pus. Sed animal totum est animatum. | Igitur neque adjun- 14
gitur neque corpus erit incorporea existens. Quia vero non |
sit anima corpus, manifestum est ex iam dictis. Quod vero 15
non sit substantia, dein|ceps dicendum. Quia vero Dinarchus 16
harmoniam esse definivit animam, | quam dicens enim Socra- 17
tem animam harmoniam dixit esse, dicens imitari animam |
harmoniam, corpus vero lyram. Exponendum igitur hujus 18
solutiones, quae sunt in Phaedone | Platonis. Una igitur est, 19
quae constat ex praeostensis ab eo. Praeostensum est nam-|
que, quod disciplinae sint rememorationes. Hoc igitur accep- 20
tum velut mani|festum explevit rationem hoc modo. Si dis- 21
ciplinae rememorationes sunt, | erat anima nostra, antequam in 22
homine fieret. Sed si harmonia est, prius quidem non erat, |
sed posterius facta est adaptato corpore. Omnis enim compo- 23
sitio non aliter se habet, | quam illa, ex quibus constat. Nam 24
communio quaedam est compositorum compositio, harmonia ||
20 ostensa. Et non impedit eam non praecessisse ea, ex quibus 25
est composita, sed potius | subsequi. Oppugnat igitur harmo- 26

---

13 ut . . erit] ὥστε . . ἔσται. quidem H] quod BP. animal. Quod si—totum est animatum] Haec suo loco habet B, in P autem in margine a m. pr. addita leguntur. In quibus bis scripsi est, pro esse, quod illic habetur. ($\overline{ee}$ BP.) 14 corpus erit] σῶμά ἐστ καὶ χωρίζεται D1. Quia vero non] ὅτι μὲν οὐκ D1 (deest οὖν in D1). 15 ex iam dictis] ἐκ τῶν εἰρημένων. Quod vero non sit substantia] ὅτι δὲ οὐδὲ ἀνούσιος. 16 dicendum H] decendum BP. vero] δὲ καὶ D1. 17 quam—Socratem BP] καὶ Σιμμίας ἀντιλέγων τῷ Σωκράτει. 18 hujus] τούτου D1. 21 explevit] κατασκευάζει. 22 erat H] erit BP. in homine P] in hominem B, ἐν τῷ ἀνθρωπείῳ εἴδει D1. 24 quam illa] ἢ ὡς ἔχει ἐκεῖνα τὰ D1. 25 ostensa] οὖσα. sed potius] ἀλλ'. 26 et] τῷ.

niam animam esse et disciplinas re|memorationes esse. Sed 27
hoc verum est; falsum est igitur animam harmoniam esse. |
Amplius, anima et repugnat corpori et principalem obtinet ra- 28
tionem | dominans ei. Sed harmonia neque praecedit neque op- 29
pugnat. Non est | igitur anima harmonia. Item harmonia ab 30
harmonia magis et minus est har|monia in remittendo et in- 31
tendendo rationem harmoniae. Impossibi|le namque est magis 32
et minus habere, nisi in sonoritate. Si enim acutus et gra|vis 33
sonus deinceps permutentur, rationem quidem servabunt ean-
dem in mag|nitudine vocum, sed permutationem suscipit har- 34
monia secundum sonoritatem | magis et minus extensa. Anima 35
autem ab anima non erit magis et minus. Har|monia autem 36
non erit anima. Amplius, anima virtutem et malitiam susci-
pit. | Harmonia autem concordiam et discordiam non suscipit. 37
Harmonia igitur non est anima. | Item anima suscipiendo con- 38
traria secundum partem, substantia est et subjectum. Sed har-|
monia qualitas est et in subjecto. Substantia autem a qualitate 39
aliud. Igitur | ab harmonia anima aliud. Harmonia autem par- 40
ticipare animam nihil | inconveniens. Sed non propter hoc har- 41
monia erit. Neque enim, quia virtute partici|pat, virtus erit 42
anima. Galenus autem testari videtur in demonstrativis sermo-

---

27 Sed hoc] τὸ δὲ τῶν ἀναμνήσεων. 28 obtinet] ἔχει D1. 29 dominans] ἅτε ἄρχουσα. 30 Item harmonia] ἡ γὰρ ἁρμονία D1. 31 in remittendo et H] in remittendorum B, inremitendorum P. rationem harmoniae] οὐ τῷ λόγῳ δὲ τῆς ἁρμονίας. 32 magis] λόγον τὸ μᾶλλον. nisi in sonoritate] ἀλλ' ἐν τῇ ἁρμονίᾳ D1, ἀλλ' ἐν τῇ ἁρμογῇ Matth. 33 deinceps permutentur BP] κεκραμμένω D1, . . . ἔπειτα ἀνεθῶσι D1, quod omisit interpres. servabunt] σώζουσιν. 34 magnitudine] μεγέθεσι. 35 erit] ἔστι. 36 autem non erit] οὐκ ἄρα . . ἐστὶν. 38 Sed harmonia] ἡ δὲ ἁρμονία D1. 39 a qualitate] ποιότητος corr. D1 ex ποιότης. 40 animam H] anima BP. 41 propter hoc] παρὰ τοῦτο. 42 Galenus H] Generalis B, Genera[lis] P. Galenus autem] Γαληνὸς δὲ ἀποφαίνεται μὲν οὐδὲν, ἀλλὰ καὶ. testari videtur] διαμαρτύρεται. demonstrativis] ἐπιδεικτικοῖς D1.

nibus, tamquam nihil de anima appareat loquens; sed est vi- 43
dere ex his, quae | dicit, ut magis velit crasin nempe tempe- 44
rantiam esse animam. Hanc | enim consequuntur morum dif- 45
ferentiae, ex dictis Hippocratis confirmans rationem. Sed si
hoc | est, manifestum, quod et mortalem eam esse noverunt; 46
non omnem autem, sed irra|tionalem animam solam hominis. 47
De rationali vero dubium est hoc dicere. Quia vero | non pos- 48
sit corporis crasis esse anima, ex hoc manifestum. Omne cor-
21 pus animatum ‖ et inanimatum ex IV elementis constat. Nam 1
horum crasis i. e. temperantia | corpora constituit. Si ergo cor- 2
poris crasis est anima, nullum erit inanimatum. | Et sic col- 3
ligitur ratio: Si crasis corporis anima est, cum omne corpus
crasin habeat, omne | corpus animam habet. Sed si omne cor- 4
pus animam habet, nullum corpus erit inanimatum. | Nec lapis 5
ergo, nec lignum, nec ferrum, nec aliud quid inanimatum erit.
Quodsi | non universaliter omnem crasin corporis dixerit esse 6
animam, sed quandam, in|quirendum, quae sit illa crasis, quae 7
facit animal animae locum habens. Quamcumque namque |
dixerit crasin, hanc eandem inveniemus et in inanimatis. No- 8
vem enim existentibus | crasibus, ut ipsemet de crasi loquens 9
demonstrat, octo quidem inaequali|bus et una aequali, secun- 10

---

44 crasin nempe temperantiam] crasin. n. τempanτiā BP, κρᾶσιν. 45 consequuntur] ἐπακολουθεῖν. 46 eam B] superscr. a m. pr. P. noverunt] οἴεται D1. irrationalem B] i̤rrationalem P. 47 dubium vero est hoc dicere] ἀμφιβάλλει λέγων οὕτως. In cod. D1 signis appositis proxima verba tamquam a Galeno profecta notantur. Matthaeius post οὕτως lacunae signum posuit. 1 crasis i. e. temperantia] κρᾶσις. 3 omne corpus animam habet] καὶ πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχει D1. 4 Sed si—habet BP] εἰ δὲ πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχει. Haec desunt in D1. 7 animal animae locum habens] ζῶον καὶ ψυχῆς λόγον ἐπέχουσα. Quamcumque H] quicumque BP, sed in B rasura ortum videtur ex: quācumque. 8 in inanimatis H] in animatis BP. Haec quoque in cod. B in rasura scripta sunt. 9 de crasi loquens] ἐν τῷ περὶ κράσεως D1. demonstrat] ἔδειξεν. 10 constare hominem] κεκρᾶσθαι τὸν ἄνθρωπον, οὐ πάντα δὲ, ἀλλὰ τὸν τῆς μέσης κράσεως.

dum aequalem quidem dicit constare hominem; secundum alias
vero in|aequales alia animalia secundum speciem cum inten- 11
sione et remissione secundum | magis et minus. Sed inveniun- 12
tur IX etiam in inanimatis secundum magis et mi|nus, ut 13
ipsemet in aplis, hoc est in libro simplicium, demonstravit. |
Amplius, si anima crasis est, cum crases permutentur secun- 14
dum aetates, tempora et | diaetas et anima permutabitur. Sed 15
si permutabitur, non eandem habebimus | animam, velut et 16
crasin, sed modo leonis, modo alicujus pecoris, quod est in-
conve|niens. Item crasis non repugnat desideriis, sed coope- 17
ratur. Ipsa enim | ea movet; sed anima oppugnatur. Non igitur 18
crasis est anima. Item, si crasis est anima, cum crasis | sit 19
qualitas, qualitas vero et assit et absit praeter subjecti cor-
ruptionem. | Sed hoc non est verum. Non igitur est verum 20
crasin vel qualitatem esse animam. Nam nec | etiam ut alterum 21
oppositorum naturaliter dicunt inesse animali, ut igni calorem. |
Inseparabile namque est hoc. Sed crasis apparet separabilis; 22
praecipue | enim ipsi medici medicinali arte commutant crases. 23

---

11 intensione BP] sic corr. ex intentione m. pr. P. secundum magis] ἐπὶ τὸ μᾶλλον. 12 IX] αἱ ἐννέα κράσεις. 13 ipsemet] αὐτὸς πάλιν. in aplis — simplicium] ἐν τοῖς ἁπλοῖς. 15 diaetas] διαίτας. et anima] ἡ ψυχή. permutabitur] ἐναλλάσσεται. Sic etiam in proximis. habebimus — et crasin] ἔχομεν ψυχὴν, ἀλλὰ κατὰ τὴν κρᾶσιν. 16 sed modo] ποτὲ μέν. modo alicujus pecoris] ποτὲ δὲ προβάτου, ποτὲ δὲ ἄλλου τινός. 17 Item] ἔτι καὶ D1. desideriis] ταῖς ἐπιθυμίαις τοῦ σώματος. sed] ἀλλὰ καί. 18 oppugnatur] ἐναντιοῦται. Item — anima B] Haec verba suo loco omissa proximis superscripsit m. pr. P. 19 corruptionem] φθορᾶς καὶ ἡ ψυχὴ ἄρα χωρισθήσεται χωρὶς τῆς τοῦ ὑποκειμένου φθορᾶς. Quae hoc loco in codd. BP desunt, desunt etiam in ipso textu cod. D1. Attamen in D1 m. rec. omissa in marg. ascripsit. 20 Non igitur — crasin] οὐκ ἄρα κρᾶσις. Nam nec etiam ut] οὐ γὰρ δήπου. 21 dicunt] φήσουσι. 22 Inseparabile] ἀμετάθετον. separabilis] μετατιθεμένη. praecipue enim] μᾶλλον δέ. 23 ipsi medici .. commutant] οἱ . . . μεταβάλλοντες.

22 Amplius, ‖ omnis corporis qualitates sensibiles sunt. Anima 24
autem non est sensibilis, sed | intelligibilis. Qualitas igitur cor- 25
poris non erit anima. Item corporis | et spiritus cum carnium 26
dispositione et nervorum aliorumque bona | temperantia est for- 27
titudo et calidorum et frigidorum, siccorum et hu|midorum 28
bona temperantia salus est et moderatio membrorum cum |
bono colore pulcritudinem efficit corporis. Si igitur harmonia, | 29
hoc est concordia, salutis et fortitudinis et pulcritudinis anima 30
est, | necesse esset hominem viventem nec debilitari nec infir- 31
mari | nec deturpari. Sed frequenter evenit non unam solum, 32
sed has tres simul | eucrasias deperdi et vivere hominem. Con- 33
tingit namque eundem simul | et turpem esse et debilem et 34
infirmum. Non igitur eucrasia corporis anima est. | Quomodo 35
igitur naturales quaedam malitiae et virtutes hominibus assunt?
Hoc tamen | vere contingit ex crasi corporis. Nam sicut natu- 36
raliter sunt salubres ex crasi | et morbidi, sic quidam natura- 37
liter existentes picrocholi, hoc est constan|tes amaris choleris 38
irascibiles sunt, alii vero pigri, alii vero taciti. | Sed quidam 39
obtinent crasin et reficiunt. Sed aliud est, quod obtinet, | aliud, 40
quod obtinetur. Aliud igitur crasis et aliud anima. Corpus nam-
que or|ganum i. e. instrumentum existens animae, si quidem 41
congrue adaptatur, cooper|atur animae ipsumque convenienter 42
habet; si vero incongrue, obstat et tunc usus | rerum animae 43

---

25 Item corporis] ἔτι ἡ τοῦ σώματος D1. 27 temperantia est H] est temperantia BP. frigidorum, siccorum] ψυχρῶν καὶ ξηρῶν. 28 et moderatio] ἡ δὲ συμμετρία. 29 harmonia hoc est concordia] ἡ ἁρμονία. 35 malitiae] καὶ κακίαι D1. assunt] ἕπονται. 37 picrocholi H] puchrocoli BP. 37—38 picrocholi — choleris] πικρόχολοι. 38 amaris choleris H] a malis coleribus BP. pigri] δειλοί. taciti] καταφερεῖς. 39 obtinent—reficiunt] κρατοῦσι καὶ περιγίνονται· δῆλον δὲ ὅτι τῆς κράσεως κρατοῦσιν. 41 organum i. e. instrumentum] ὄργανον. 42 ipsumque convenienter habet BP] καὶ αὐτὸ ἔχει ἐπιτηδείως. Haec desunt in D1. 43 oppugnatur ab incongruitate] ἀπομαχομένη πρὸς τὴν ἀνεπιτηδειότητα. Et si—convertitur] καὶ ἐὰν μὴ σφόδρα νήφῃ, καὶ συνδιαστρέφεται αὐτῷ.

oppugnatur ab incongruitate organi. Et si nimis re|pugnaverit, 44
ad illud quoque convertitur, quemadmodum musicus simul pec-
cat | cum distorsione lyrae, nisi prius eam correxerit. Ideo igi- 45
tur usus animae est ex | congruitate corporis, ut componat illud 46
organum sibi congruum. Hoc autem | facit ratione et moribus, 47
haec quidem intentendo, illa vero remittendo, ve|lut in har- 48
monia, ut ipsa sibi congruum illud componat eoque tamquam ||
23 organo conveniente utatur, sin autem ipsa convertetur ad illud; 1
quod saepe | contingit. Aristoteles autem animam explementum 2
dicens nihil plus confert, quam hi, qui | dicunt qualitatem eam 3
esse. Sed demonstremus prius, quid dicat explementum. Sub-
stantiam | vero tripliciter dicit, hoc quidem, ut materiam sub- 4
jectam, quae potestatem habet ad generatio|nem, aliam vero 5
formam et speciem, secundum quam specificatur, tertiam vero
ex utrisque, hoc est | ex materia et specie, factam, quae relin- 6
quitur, ut sit animata. Est igitur materia quidem virtus, | spe- 7
cies vero explementum et hoc quidem dupliciter, uno ut scien-
tia, alio ut contemplari | studere, quod est in actu esse scientiam. 8
Et quoniam in consistendo animam et somnus est et vi|gilia, 9

---

45 distorsione B] distorsionem P. correxerit] καταρτήσῃ καλῶς D1. Ideo igitur] διὸ καὶ. 46 ex congruitate] τῆς ἐπιμελείας. 47 ratione] τῶν λόγων D1. intendendo — remittendo] χαλῶσα — ἐπιτείνουσα. 48 eoque tamquam] καὶ. 1 conveniente B] convenienter P. sin autem — contingit] ἐὰν μὴ καὶ αὐτὴ συνδιαστραφῇ αὐτῷ (D1). συμβαίνει γὰρ καὶ τοῦτο. 2 explementum] ἐντελέχειαν. nihil plus confert] οὐδὲν ἧττον συμφέρεται. 3 quid BP] Malim: quod. Substantiam vero] τὴν οὐσίαν. 4 materiam subjectam] ὕλην ὑποκείμενον, ὃ καθ' ἑαυτὸ μὲν οὐδέν ἐστι. 5 aliam vero] ἕτερον δὲ. specificatur] εἰδοποιεῖται ἡ ὕλη. utrisque B] utriusque P. 6 factam, quae] γεγενημένον, ὅ. 7 dupliciter] διχῶς νοεῖται D1. ut contemplari — scientiam] ὡς τὸ θεωρεῖν κατ' ἐπιστήμην, τουτέστι, τὸ μὲν, ὡς διάθεσις, τὸ δὲ, ὡς ἐνέργεια. 8 scientiam P] scientia B. Et quoniam in consistendo] ἐπιστήμη μὲν οὖν (D1), ὅτι ἐν τῷ ὑπάρχειν. 9 vigilia,] Ipse posui virgulam; nam sic certe interpres sententias voluit conjungi. In codd. BP nulla reperitur horum

ad hanc rationem vigilia erit contemplari, somnus vero habere
scientiam, | et non operari. Sed prior scientia actu. Ideoque 10
primum explementum vocat | speciem, secundum vero actum, 11
ut oculus et subjecto est et specie et est quidem subjectum
ut ipso qui re|cipit visum materia oculi. Vocatur autem et 12
ipsa aequivoce oculus. Species vero sive | forma et explemen- 13
tum primum oculi est ipse visus, qui dat ei posse videre, se-
cundum | autem explementum est actus oculi, secundum quem 14
videt. Ut igitur mox genitus catulus | nec unum habet exple- 15
mentum, potestatem vero habet recipiendi explementum, sic
opor|tet accipere in anima. Ut enim ibi adveniens visus explet 16
oculum, sic et in | corpore nata anima explet animal, ut sine 17
corpore nusquam sit anima, nec corpus | absque anima. Corpus 18
etenim non erit, sine anima, quia corpus erit anima. Et propter
hoc in cor|pore consistit et in tali quidem corpore; per se ip- 19
sam vero non existit. Sed primam | quidem passibilem partem 20
animae animam vocat, separans rationabilem; sed oportuit |
totam simul accipere animam hominis et non secundum par- 21
tem et hoc debilissimae partes | de toto apparent. Deinde dicit 22

---

verborum distinctio. ad hanc—operari] ἀνάλογος δὲ (omissa in D1) ἡ μὲν ἐγρήγορσίς ἐστι (in marg. a m. rec. D1) τὸ θεωρεῖν καὶ ἐνεργεῖν (D1), ὁ δὲ ὕπνος, τὸ βλέπειν καὶ μὴ ἐνεργεῖν D1. 10 Ideoque primum] διὸ πρώτην D1. 11 subjectum—oculi] ὑποκείμενον, αὐτὸς ὁ ὀφθαλμὸς· τὸ δεχόμενον δὲ τὴν ὄψιν, ἤγουν, τὸ εἶδος, ὕλη ὀφθαλμοῦ D1. 12 aequivoce] ὁμωνύμως. sive H] sine BP. Species vero—explementum] εἶδος δὲ καὶ ἐντελέχεια. 15 nec unum] οὐδετέραν. 16 accipere in anima] λαβεῖν καὶ τὸ τῆς ψυχῆς. adveniens] γεννηθεῖσα.
sic et] οὕτως ἐνταῦθα. 17 nusquam] . . ποτε. 18 Corpus etenim—erit anima] σῶμα μὲν γὰρ οὐκ ἐστιν ἡ ψυχή· σώματος δέ ἐστι.
19 non existit] οὐχ ὑπάρχει. Sed in D1. οὐχ deest. 20 passibilem] ζωτικὸν D1. separans] χωρίζων αὐτῆς. 21 accipere animam H] accipere partem BP. et non secundum H] et secundum BP.
et hoc—apparent] καὶ ταῦτα τοῦ ἀσθενεστάτου, περὶ τοῦ παντὸς ἀποφαίνεσθαι. 22 potestate B] potestatem P.

corpus habere potestate vivere, etiam antequam fieret | anima. 23
Dicit enim corpus potestate vitam habere in se ipso. Sed oportet cor|pus, potestate vitam habens, esse prius actu corpus. Sed 24
actu corpus esse non potest, | antequam suscipiat formam. Ma- 25
teria namque est informis et non corpus. Im|possibile igitur 26
est, quod non est actu, potestatem habere, ut ex eo fiat ali-
24 quid. || Si vero et corpus potestate sit, quomodo, quod est pote- 27
state corpus, potestate vitam | in se ipso habere potest? Aliter 28
enim, in aliis possibile habentem quid non uti ipso, | sicut 29
visum habentem non uti visu; in anima autem impossibile
est hoc. Nam neque | dormiens erit absque operatione animae. 30
Etenim nutritur et augmentatur et i|maginatur et anhelat, 31
quod praecipuum indicium est vitae. Ex his igitur ma|nifestum, 32
quod potestate vivere non potest inesse alicui, sed omnino actu.
Principa|liter enim quod informat animam, nihil est aliud nisi 33
vita. Vita enim innata | est animae, corpori vero consequenter. 34
Quod dicit igitur salutem idem esse, quod et vitam, | non vi- 35
tam animae dicit, sed corporis et sic cavillatur. Corporalis etenim substantia secundum | partem contrariorum est susceptiva, 36
secundum speciem vero nequaquam. Si enim secundum speciem | diversa mutatio esset, permutaretur et animal. Ideoque 37
substantia secundum speciem | contrariorum non est susceptiva, 38
sed quae est secundum subjectum, hoc est corporalis. | Anima 39
igitur secundum nullum modum potest explementum corporis
esse, sed erit substantia | incorporea, suimet expletiva. Secun- 40
dum partem etenim suscipit con|traria, ut virtutem et vitium, 41

---

23 in se ipso] ἐν ἑαυτῷ, deesse videntur in D1. 24 habens] ἔχον ἐν ἑαυτῷ D1. 25 informis H] infirmis BP. 26 quod non est actu] τὸ μὴ ὂν ἐνεργείᾳ σῶμα D1. potestatem H] potestate BP. 28 Aliter enim] ἄλλως τε. 29 visu] αὐτῇ. est hoc B] hoc P. 32 omnino H] omnium BP. 34 Quod dicit igitur] ὁ λέγων τοίνυν. 35 etenim BP] in cod. D1 γὰρ a rec. m. additum. substantia] οὐσία D1, ὑγεία A2, sed in marg. γρ. οὐσία A2. secundum partem] παρὰ μέρος, sic etiam in proximis. 41 contraria] τὰ ἐναν-

quae non potuit species suscipere. Deinde dicit: | Explementum 42
existentem animam immobilem esse secundum se ipsam, moveri | autem secundum accidens; nihilque inconveniens, immo- 43
bilem existentem movere | nos. Etenim pulcritudo immobilis 44
existens movet nos. Sed si hoc est, quod | est immobile, movet. 45
Sed, quod naturaliter habet moveri, movet, et non immobile. |
Si igitur corpus per se motum haberet, nullum esset incon- 46
veniens ipsi moveri | ab immobili. Unde igitur corpori moveri, 47
nisi ab anima? Corpus enim non est per se | mobile. Primam 48
igitur generationem motus volens ostendere non primam,
25 sed ‖ secundam ostendit. Si enim immobile movet, primum 1
motum fecit. Si vero | mobile per se et aliter movet, se- 2
cundi motus generationem expetiit. Unde igitur | prima ge- 3
neratio motus corpori? Dicere namque a se ipsis moveri elementa, | haec quidem levia natura, haec vero gravia, falsum 4
est. Si igitur gravitas et levi|tas motus esset, nunquam sta- 5
rent levia et gravia. Sed instant proprium assu|mentia locum. 6
Non igitur gravitas et levitas causae sunt primi motus, sed
qualitates ele|mentorum. Si autem et hoc concedatur, quomodo 7
possunt esse ratiocinari et laudare | et discernere opera levi- 8
tatis et gravitatis? Certe si concedatur, nec harum | discer- 9
nerentur opera nec elementorum nec corporum. Amplius, si

τία καὶ αὐτὴ D1. ut virtutem et vitium] κακίαν καὶ ἀρετὴν D1. potuit H] p̄ B, p̄t̄ P. 44 Sed si—movet] ἀλλ' εἰ καὶ τοῦτο, ἀκίνητον ὄν, κινεῖ. 45 moveri H] movere BP, κινεῖσθαι. 46 Si igitur] εἰ τοίνυν καὶ. corpus per se motum B] per se motum corpus P, sed error additis quibusdam lineolis indicatur. ipsi moveri] αὐτὸ κινεῖσθαι D1, A2. 47 ab immobili] ὑπὸ ἀκινήτου· νῦν δὲ ἀδύνατον, τὸ ἀκίνητον ὑπὸ ἀκινήτου κινεῖσθαι. 2 expetiit BP] ἐξηγεῖται. Interpres fortasse scripserat: expedit. 4 Si igitur] εἰ γάρ. gravitas et levitas BP] ἡ κουφότης καὶ βαρύτης. 6 gravitas et levitas BP] βαρύτης καὶ κουφότης D1, A2. In cod. P et levitas a m. pr. proximo vocabulo superscriptum est. 7 possunt H] posset BP. laudare] δοξάζειν. 8 Certe—corporum] εἰ δὲ μὴ τούτων, οὐδὲ τῶν στοιχείων· εἰ δὲ μὴ τῶν στοιχείων, οὐδὲ τῶν σωμάτων.

secundum acci|dens movetur anima et corpus per se, etiam 10
nec existente anima, per se corpus mo|vetur. Si autem hoc 11
est, et animal erit absque anima. Inconvenientia autem haec; |
est inconveniens et antecedens. Sed nec verum est dicere omne, 12
quod est natura | mobile, etiam a violentia moveri nec omne 13
violentia mobile et a na|tura moveri. Mundus enim natura 14
mobilis violentia non movetur. Nec iterum, | quod est secun- 15
dum naturam mobile, hoc idem et secundum naturam quiescit.
Mundus etenim, sol et|luna secundum naturam mobilia, secundum 16
naturam quiescere non possunt. Eodem modo | et anima secun- 17
dum naturam mobilis, secundum naturam quiescere non potest.
Quies enim corruptio est | animae omniumque semper mobi- 18
lium. Ad hoc et quaesitum in principio insolutum | remanebit, 19
hoc est unde corpus contineatur, natura dissolvi natum. Suf-|
ficiant autem haec pauca de multis demonstrare, animam nec 20
explementum | existentem, nec immobilem, nec in corpore na- 21
scentem. Pythagoras autem|consulte assimilare semper et deum 22

---

10 anima, per se corpus movetur] τῆς ψυχῆς, τὸ σῶμα ἐξ ἑαυτοῦ κινηθήσεται. 11 haec BP] In cod. P hoc in haec mutatum esse videtur; interpunctionem ipse mutavi. Nam librarii BP post est interpunxerunt. 12 est inconveniens] ἄτοπον ἄρα. et antecedens] καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς. 14 non movetur] οὐ κινεῖται D_1, sed οὐ a m. pr. insertum. Nec iterum quod] οὐ μὴν οὐδὲ, εἴ τι. 15 hoc idem et] τοῦτο καὶ. In D_1, A_2 καὶ deest. 16 Eodem modo — non potest] τὸν αὐτὸν τρόπον – οὐ δύναται desunt in A_2. 17 mobilis] ἀεικίνητος.

Quies enim] εἰ γὰρ ἠρεμία A_2. 18 omniumque semper mobilium] εἰ ἀεικίνητος φύσει ἐστὶ καὶ παντὸς ἀεικινήτου D_1. insolutum H] insonitum BP. 19 remanebit] μένει. unde H] ante BP.
20 Sufficiant autem haec pauca] ἀρκεῖ καὶ ταῦτα D_1, A_2. Interpres fortasse legit: ἀρκείτω δὲ καὶ ταῦτα. 21 nascentem] γενομένην D_1, A_2. Pythagoras H] Pytagoras BP. In cod. B ante hanc vocem signum aliquod conspicitur, quod numero V non plane dissimile est, in cod. P signum §. Eadem signa, quae in B quidem atramento, in P rubrica picta sunt, bis etiam (in cap. III. et XXV.) inveniuntur.
22 consulte] συμβολικῶς.

et omnia numeris assuetus definit | animam esse numerum se 23
moventem, quod et Xenocrates imitatus exponit; | non quod et 24
numerus sit anima, sed quod in numerabilibus sit et in mul-
26 tiplicatis et quia ‖ anima est, quae discernit res, formas et 25
figuras singulis apponendo. | Ipsa enim est, quae species a 26
speciebus discernens diversas eas monstrat alteratio|ne specie- 27
rum et multiplicatione numeri. Sed per se mobilem etiam ipse
testatus est. | Quia vero numerus non sit, manifestum est ex 28
hoc. Numerus quantitatis est; anima | vero quantitas non est, 29
sed substantia. Anima igitur numerus non est, etsi per pluri-
ma etiam numerum | in intelligibilibus substantiam esse velint, 30
ut dicemus in sequentibus. Am|plius, anima continua est; nu- 31
merus autem continuus non est. Numerus igitur anima non |
est. Item, numerus aut par est, aut impar. Sed anima nec par, 32
nec impar est. | Anima igitur numerus non est. Item, numerus 33
secundum appositionem crescit; anima vero secundum apposi-
tionem non | crescit. Amplius. Anima per se mobilis est; nu- 34
merus vero descriptus est immobilis. | Numerus unus et idem 35
natura manens, nullam qualitatem numeris contingentem | mu- 36
tare potest. Sed anima una eademque manens secundum sub-
stantiam permutat qualita|tes ex indisciplinatione ad discipli- 37

---

23 animam] καὶ τὴν ψυχήν. imitatus exponit] ἠκολούθησεν. 24 et numerus] ἀριθμός. numerabilibus] ἀριθμοῖς D1. 25 apponendo] ὑποβάλλειν A2. 26 Ipsa] αὕτη. est BP] Sed in P praecedenti vocabulo a m. pr. superscriptum. 27 multiplicatione numeri] τῷ πλήθει τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀριθμητὰ ποιοῦσα τὰ πράγματα. ὅθεν οὐ παντάπασιν ἀπήλλακται τῆς κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς κοινωνίας. ipse] αὐτὸς ἑαυτῇ A2. 29 etsi—numerum] εἰ καὶ τὰ μάλιστα καὶ τὸν ἀριθμόν. In D1 deest καὶ loco posteriore. 30 velint BP] βούλονται. 32 nec par] οὐκ ἄρτιος D1. 33 item H] iterum BP. 34 numerus vero descriptus] ὁ δὲ ἀριθμὸς ὁ ὡρισμένος D1, A2. 35 numerus] ἔτι, ὁ μὲν ἀριθμὸς. manens] μένων, Elleb., ὢν A2. numeris H] numerus BP. contingentem] γινομένην. 37 ex indisciplinatione] ἐξ ἀμαθίας.

nam perveniens et a vitio ad | virtutem. Antiquorum igitur 38
sententiae de anima tales sunt. Democritus autem animam |
definit esse substantiam incorpoream in corpore conditam, non 39
dignoscens, ut | peracutus existens, quod tentet ad idem con- 40
ferre inconvenientia. Omne enim, | quod ortum habet tempo- 41
ralem, simul et temporale et corruptibile est et mortale. | Con- 42
veniunt quoque his et quae a Moyse dicta sunt. Sensibilium
etenim genera|tionem describens nullam in ea intelligibilium 43
manifestam posuit | naturam. Sed putantes quidam hoc sen- 44
tiunt, quibus non conveniunt. Si vero quis | ex eo, quod post 45
plasmationem corporis immittitur anima, dixerit post corpus |
eam fieri peccavit a veritate. Neque enim Moyses tunc eam 46
condi refert, | cum corpori immittitur, nec secundum rationem 47
sic habetur. Si ergo mortalem eam di|xerit velut Aristoteles, 48
27 qui dicit eam in corpore nasci, ut Stoici, qui dicunt ‖ esse 1

---

38 virtutem] ἀρετήν· οὐκ ἄρα ἀριθμὸς ἡ ψυχή. Democritus autem BP] Εὐνόμιος δὲ. 39 definit] ὡρίσατο. conditam] κτιζομένην συμφρονήσας ὁμοῦ Πλάτωνι καὶ Ἀριστοτέλει· τὸ μὲν γάρ, οὐσίαν ἀσώματον, ἐκ τοῦ Πλάτωνος εἴληφε· τὸ δὲ, ἐν σώματι κτιζομένην, ἐκ τῆς τοῦ Ἀριστοτέλους διδασκαλίας. ut peracutus] ut per acutus BP, καίπερ ὀξύς. Non putaverim interpretem intellexisse περιοξύς, sed eum voce „utper“ graecum καίπερ reddere voluisse arbitror. 40 quod H] quid BP. tentet H] temperet BP. inconvenientia BP] syll. antepaenultimam superscr. m. pr. P. 41 temporalem simul et temporale BP] Post „temporalem“ P quidem virgulam posuit; B hac distinctione caret. Ipse igitur librarius B erravisse videtur „temporalem“ scribens pro „corporalem“, librarius P autem e nova lectione sensum aliquem extricare conatus est. corruptibile P] corruptile B.
42 Sensibilium — generationem] τὴν γὰρ ὕλην τῶν αἰσθητῶν πάντων γένεσιν D1. 43 nullam in ea] οὐκ ἐν αὐτῇ δὲ καὶ D1, A2. 44 quidam H] quidem BP. non] οὐ πάντες. 45 immittitur] ἐμβεβλῆσθαι. Similiter etiam in proximis verborum tempora commutata sunt. 47 Si ergo mortalem] ἢ τοίνυν θνητὴν. 48 dixerit] λεγέτω.
ut — dicunt] καὶ ὡς οἱ στωϊκοὶ ἢ λέγων (ἔλεγον M1). 1 prohibeto H] prohibeo BP, παραιτείσθω. nobis — opinio] ἔννοιαν ἡμῖν παραστήσῃ.

substantiam incorpoream, prohibeto dicere in corpore conditam,
ne nobis ac|cedat opinio mortalis animae et omnino irrationa- 2
bilis; et aliter, secundum eundem | nondum repletus est mun- 3
dus, sed semiplenus nunc et semper appositione in|digens. Sed 4
quinquies millia, ut minimum, substantiarum intelligibilium |
unoquoque die fiunt ei et quod est deterius, quando expletur, 5
tunc dissolvitur | secundum eundem perfectis hominibus in re- 6
surrectione animarum numerum explentibus; | quo quid erit 7
irrationabilius, dicere mundum tunc corrumpi, cum perficitur.
Valde | enim tenerorum puerorum est iste modus in arena campi 8
mox, ut comple|verint, dissolventium facta. Nam dicere ra- 9
tione providentiae et non creationis | fieri animas, non sub- 10
stantiam novam nec aliam quam existentem est inducere, |
sed existentem per providentiam multiplicari, ignorantium est 11
differentiam | creationis et providentiae. Providentiae etenim 12
opus est ex uniuscujusque semi|ne conservare corruptibilium 13
animalium substantiam. Dico autem eorum, quae non | fiunt 14
per putredinem, quia horum generationem alia iterum putredo
conser|vat. Creationis vero optimum opus est, ex non existen- 15
tibus facere. | Si igitur ex uniuscujusque semine animae fiunt, 16
ratione providentiae fiunt | et corruptibiles sunt, ut alia, quae 17
ex progenie generis fiunt. Si vero ex | non existentibus indu- 18

---

3 semiplenus] ἡμιτελής. nunc] ἔτι καὶ νῦν. et semper] καὶ . . ἀεὶ, sed in D_1 deest καὶ. 4 quinquies millia] πεντάκις μύριαι. 5 fiunt ei] προςγίνονται αὐτῷ. deterius] χαλεπώτατον. dissolvitur] διαλυθήσεται. 8 tenerorum] νηπίων. arena H] harenam BP. campi BP] τῆς παιδιᾶς. Interpres igitur legit πεδίου, aut saltem intellexit; τὰ τῆς παιδιὰς D_1. compleverint] συμπληρῶσαι A_2. 10 est inducere] εἰςάγεσθαι. 11 ignorantium est H] ignorantibus esse BP. 12 ex — semine] ἐξ ἀλληλογονίας. Sic etiam infra. 13 corruptibilium B] syll. antepaenultimam m. pr. superscripsit P. 14 fiunt] γινομένων D_1, A_2. generationem] διαδοχὴν. conservat] διαφυλάττει D_1, sed in marg. a man. rec. γρ. διαδέχεται D_1. 16 ratione — fiunt BP] λόγῳ — γίνονται D_1, A_2.
18 inducuntur] παράγονται. ratione creationis fiunt] κτίσις

cuntur, ratione creationis fiunt et non erit verum, quod | Moyses 19
ait : Requievit deus ab omni opere suo. Sed utraque sunt in-
convenien|tia. Non igitur modo animae fiunt. Illud enim quod 20
ait : pater meus usque modo operatur, | non ad creationem, sed 21
ad providentiam ei dictum esse placet. Videtur autem | Apol- 22
linario animas ab animabus gigni, ut a corporibus corpora;
propagari | namque animam per generationem ait a primo ho- 23
mine in omnes, qui sunt ab | ipso, velut et corpus et neque 24
28 praeexistere animas neque modo creari. Hoc namque di‖centes 25
cooperationem faciunt domini moechis, cum ex his pueri nas-
cun|tur et erit falsum, quod ait : Requievit deus ab omni opere 26
suo, si iterum et modo animas | creat. Sed quia omnia, quae 27
nascuntur per generationem uniuscujusque seminis o|stendun- 28
tur mortalia; ideo enim generant et generantur, ut corrupti-|
bilium permaneat genus, necesse erit aut mortalem dicere 29
animam ex | uniuscujusque semine natam aut non per genera- 30
tionem seminis eam fieri. | Quod autem ex adulterio generatur 31
providentiae rationi relinquimus ignotum no|bis existens. Sed 32

ἐστὶ τὸ γινόμενον. erit] ἔστι. 20 fiunt B] fuerit P. Illud—ait] τὸ γὰρ. usque modo operatur] ἐργάζεται. Sed Gregor. Nyss.: ἕως ἄρτι ἐργάζεται. 21 ei] καὶ αὐτῷ corr. ex αὐτὸ D1. 22 Videtur — Apollinario] ἀπολινάριος δὲ δοκεῖ D1. animabus BP] τῶν ψυχῶν. propagari] προϊέναι. 23 in omnes—ipso] εἰς τοὺς ἐξ ἐκείνου πάντας τεχθέντας D1. 24 et neque praeexistere] μήτε γὰρ ἀποκεῖσθαι. creari] κτίζεσθαί φησι D1. hoc] ταῦτα. 25 cooperationem H] cooperatione BP, συνεργὸν. faciunt] ποιεῖν. 26 erit] εἶναι. quod ait] καὶ τὸ. omni opere suo] πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὧν ἤρξατο ποιεῖν. si iterum et modo] εἴπερ ἔτι καὶ νῦν.
27 Sed quia] ἀλλ', εἰ. 29 necesse erit] ἀνάγκη καὶ τοῦτον.
30 natam P corr. ex: natura] natura B. per generationem seminis] κατὰ διαδοχὴν ἐξ ἀλλήλων D1. eam] τὰς ψυχάς.
31 Quod autem] τὸ γὰρ. relinquimus] καταλείπομεν D1. ignotum] ἀγνώστῳ. nobis] παρ' ἡμῖν. 32 Sed — quomodolibet] εἰ δέ τι δεῖ καὶ. Interpres fortasse εἰ δὲ confudit cum οἶδε (εἶδε).
providentiae H] proni BP.

qui novit quomodolibet rimari, quae sunt providentiae novit
omnino, | quod generatur vel per vitam suam vel per se ipsum 33
utile affuturum et ideo concedi | illi animationem. Hujusque 34
rei sufficiens accipimus indicium Salo|monem de uxore Uriae 35
et David genitum. Consequitur autem, ut Ma|nichaeorum sen- 36
tentiam perscrutemur, quam de anima habent. Fatentur vero
eam etiam | immortalem et incorpoream atque unam solam 37
esse omnium animam, dispersam | ac divisam per singula cor- 38
pora, inanimata quidem et animata. Haec quidem amplius | par- 39
ticipare, haec vero minus; amplius animata, minus inanimata,
multoque | amplius coelestia, ut sic universalis animae partes 40
essent singulorum animae. | Et siquidem individue dividi eam 41
dicerent, ut vocem in audientibus, modera|tum esset malum. 42
Nunc autem ipsam substantiam animae dividi dicunt et, quod |
omnibus est deterius, principaliter eam in elementis esse vo- 43
lunt et dispertiri cum | ipsis morte corporum. Iterumque ad 44
se reverti dissolutis corporibus, | ut aqua dispersa iterumque 45
collecta et commixta et dicunt puras animas | tendere ad lucem, 46
lux existentes, graves autem a materia tendere in elementa |
et ab elementis in plantas et animalia. Sicque substantiam eius 47
dividen|tes et corpoream ostendentes ac passionibus supponen- 48
29 tes immortalem || esse dicunt. Sed incidunt in contraria. Di- 1
centes enim discurrere graves animas | ad elementa ipsisque 2

33 affuturum] ἐσόμενον. concedi — animationem] συγχωρεῖ τὴν ἐμψύχωσιν γίνεσθαι. 35 γυναικὸς] uxore D_1, A_2. Consequitur autem, ut] ἑξῆς. 36 perscrutemur] ἐπισκεψόμεθα D_1. 38 Haec H] hoc BP. 39 haec H] hoc BP. 40 ut sic] ὡς. essent — animae] τὰς καθ' ἕκαστον εἶναι ψυχάς. 41 dividi] καὶ καταμερίζεσθαι A_2. 43 omnibus deterius] πάντων χαλεπώτατον. in elementis H] in elementum BP. 44 ad se] εἰς ταὐτό. 45 et dicunt] καὶ. 46 lux existentes] φῶς οὐκ οὔσας A_2. graves] μεμολυσμένας. 47 et ab] καὶ πάλιν ἀπὸ. 1 discurrere] ἀνατρέχειν. 2 post — separationem] ἐν ταῖς μετενσωματώσεσι. Utrum haec male intellexerit interpres an aliter legerit, dubium est.

commisceri, iterum eas post incorporationis separatio|nem fa- 3
tentur damnari juxta magnitudinem peccatorum unientes eas |
iterumque per se separantes. Eo quod et umbrae luce dividan- 4
tur praesente | et accedente nubilo uniantur. Sed impossibile 5
est hoc vel natura intelli|gibili fieri. Etenim umbrae sensibi- 6
lium sunt, etsi concedat eas quis dividi et | iterum uniri. Plato 7
vero et unam esse et multas docet; unam esse to|tius ani- 8
mam, multas vero partium, ut ad totum animandum totius
anima sit | propria, iterumque ad eam, quae secundum partem, 9
sit propria uniuscujusque anima. Et dicit | totius quidem ani- 10
mam distendi a centro terrae usque ad terminos | coeli, non 11
localiter eam dicens distendi, sed intellectualiter; hanc | quo- 12
que animam esse circumferentem circulariter totum et conti-
nentem et constringen|tem quod est mundi corporeum. Indi- 13
gere autem corpora continente in superi|oribus monstratum est. 14

---

3 unientes H] viventes BP. Apud Cononem legitur viventes ante τιμωρεῖσθαι. 4 per se separantes BP] χωρίζοντες καθ' ὑπόστασιν. Interpres fortasse scripsit per esse sive per essentiam; quod si ab eo scriptum putamus, convenit ejus interpretatio cum lectione vulgata. Cono autem vertit secundum subdescensionem, unde Matthaeius colligit eum καθ' ὑποκατάβασιν legisse, cujus vocabuli vestigia etiam in cod. D1 conspici posse dicuntur (καθ' ὑπόβασι D1).
eo quod] καὶ γὰρ. praesente] ὄντος corr. ex ὄντως D1, μένοντος A2.

5 nubilo] συννεφίας δὲ καὶ νυκτὸς D1. Sed — vel] ὅπερ ἀδύνατον. intelligibili H] intelligi BP. 7 multas docet] πολλὰς τὰς ψυχὰς ἀποφαίνεται. unam esse] μίαν μὲν γὰρ εἶναι. Sed in A2 γὰρ deest. 8 multas — partium] καὶ ἄλλας τὰς κατὰ μέρος. 9 propria] ἰδίᾳ. Non scripsit interpres proprie, sed legit ἰδία. ad eam quae BP] Puto interpretem voluisse: ad ea quae. Subest tamen similis error lectioni cod. A2 (τὰς κατὰ μέρος). In cod. D1 ἰδίας deest.

Et dicit] λέγει γοῦν. 10 ad terminos] ἐπὶ τὰ πέρατα. Sed ἐπὶ τὰ ἄκρα D1, A2. 11 hanc quoque] ταύτην δὲ. 12 circulariter H] circum larem BP. 13 corporeum] σωματοειδὲς D1. Sed a manu rec. in marg. ejusdem cod.: γρ. καὶ σιγματοειδές. 14 propriam] εἰδοποιὸν. Ab interprete igitur hoc loco εἶδος et ἴδιος quodammodo confusa sunt.

Facere vero hoc propriam ait animam. Vivere enim un|um- 15
quodque propria vita et corrumpi solutione propria. Nam ut
continetur et con|stringitur corpus, esse dicitur, cum vero dis- 16
solvitur, corrumpi; et vivere quidem ait | omnia, non autem 17
omnia esse animalia. Discernuntur enim ab inanimatis plantae, |
quia crescunt et nutriuntur, hoc est nascibili et nutribili vir- 18
tute; irrationa|bilia vero animalia a plantis sensibilitate et ra- 19
tionabilia ab irrationa|bilibus rationalitate; et sic omnia vivere 20
dicentes distare faciunt | uniuscujusque naturam. Vivere ergo 21
dicunt omnia inanimata procreabilem vitam, secundum | id 22
quod continentur a totius anima, ut solummodo sint et non
dissolvantur. Hanc | autem esse animam, quae gubernat totum 23
et quae mittit particulares animas prius | a creatore factas, 24
ostendit enim ab ipso creatore leges sibi datas, quibus || opor- 25
teat hoc totum eam dispensare, quas et generationem vocat
et | dantis virtutem sufficientem dispensare nos. Dicuntur autem 26
haec in his, | quae sunt de generatione. Communiter igitur 27
omnes Hellenes animam immortalem | ostendentes incorpora- 28

---

15 unumquodque] ἕκαστον τῶν ὄντων. 17 omnia H] anima B, animam P (priore loco). Discernuntur] διακρίνουσι. enim B] autem P. 18 nascibili] φυτικῇ D1. Irrationabilia B] Irrationabilia P. 21 omnia inanimata] καὶ τὰ πάντῃ ἄψυχα. procreabilem] ἑκτικήν. Sed interpr. ἐκτικὴν, quod etiam in cod. D1 habetur, legisse et a verbo κτίζειν duxisse videtur. secundum id quod H] sed ita quod BP, καθ' ὃ. 22 ut—sint] εἰς τὸ εἶναι μόνον D1, A2.

24 ostendit—datas] δηλαδὴ, αὐτοῦ τοῦ δημιουργοῦ καὶ νόμους αὐτῇ δεδωκότος. 25 eam dispensare] διεξάγειν. generationem] εἱμαρμένην. Interpretis hic error est, non librarii. cf. v. 27. Nec magis ab eo intellecta sunt, quae sequuntur: καὶ χορηγοῦντος δύναμιν ἀρκοῦσαν τοῦ διέπειν ἡμᾶς. In cod. D1: πρὸς τὸ ἔργον αὐτὴν ἡμῖν ἀρκοῦσαν post δύναμιν ἀρκοῦσαν inserta leguntur. 26 in his] καὶ ἐν τοῖς. 27 de generatione] περὶ εἱμαρμένης. 28 incorporationis denudationem BP] τὴν μετενσωμάτωσιν. Interpres igitur contrarium quodammodo intellexit.

tionis denudationem docent. Sed dissentiunt | de speciebus ani- 29
marum. Hi etenim unam speciem rationalem, scilicet et hanc
in plantas | et in corpora irrationabilium procedere et horum 30
hi, qui secundum quosdam certos temporum | circulos, hi vero, 31
ut accidit; alii autem non unam speciem animarum, sed duas, |
rationalem et irrationalem; quidam vero multas et tot, quot 32
animalium sunt species. Hi | vero maxime a Platone circa doc- 33
trinam hanc inserti sunt. Dicente enim | Platone furiosas et 34
irascibiles et rapaces animas luporum et leo|num corpora in- 35
duere, eas vero, quae sunt impeditae circa inertiam, asinorum
et simili|um suscipere corpora, alii quidem proprie intellexe- 36
runt leones et lupos, | alii vero figurate eum dixerunt intel- 37
lexisse mores per animalia de|monstrantem. Cronius autem in 38
libro de generatione sic dicit denudatio|nem incorporationis, ut 39
rationales omnes esse velit. Similiter autem ait Theo|dorus 40
Platonicus in libro, quod anima omnis species sit et Porphy-
rius similiter, Jamblichus | autem e contrario his incedens se- 41
cundum species animalium animae species dicit, hoc est dif-|
ferentes species. Scriptus ab eo est unus liber, in quo desi- 42
gnat, quia non ab | hominibus ad animalia irrationabilia neque 43

---

29 rationalem] τὸ λογικὸν εἶναι λέγουσι D1, A2. plantas B] planta P. 30 et horum hi, qui] οἱ μὲν. certos] ῥητὰς. 31 animarum H] animalis BP. 32 et tot] τοσαῦτα. Hi — Platone] μάλιστα δὲ οἱ ἀπὸ Πλάτωνος. 33 inserti sunt] διηνέχθησαν.

35 inertiam] ἀκολασίαν. et similium] καί τινων τοιούτων D1.

36 alii quidem — lupos] οἱ μὲν κυρίως ἁρπακτικοὺς ἤκουσαν τοὺς λύκους καὶ τοὺς λέοντας καὶ τοὺς ὄνους D1. In A2 haec omnia desunt.

37 eum dixerunt H] cum vero dixerunt BP, αὐτὸν εἰρηκέναι διέγνωσαν. 38 de generatione] περὶ παλιγγενεσίας. sic] οὕτω δὲ. Interpres igitur etiam hoc loco sententias male conjunxit. 39 Theodorus H] theodocus BP. 40 omnis species] πάντα τὰ εἴδη. 41 hoc est] ἢ δύο γοῦν D1. 42 in quo designat] ἐπιγράφων corr. m. rec. ex ἐπίγραφον D1. 43 ad animalia irrationabilia H] animam ad rationabilia BP.

ab irrationabilibus ad homines | denudationes incorporationis 44
fiunt, sed ab animalibus in animalia, ab | hominibus in ho- 45
mines. Et mihi videtur, quod iste hac de re sit melius con-
tem|platus non solum, quae sunt sententiae Platonis, sed et 46
ipsius veritatis, ut ex mul|tis aliis ostenditur, maxime autem 47
ex hoc, quia nec una rationabilium | motionum apparet in ir- 48
31 rationabilibus animalibus. Neque enim artes || nec disciplinae 1
nec consilia nec virtutes nec aliud quid ad intellectum per-|
tinens in ipsis est, ex quo patet, quod non convertatur in ipsis 2
rationalis anima. Et|enim inconveniens dicere irrationabilia ra- 3
tionabilia. Quamvis enim valde no|vellis infantibus solus irra- 4
tionalis assit motus, rationalem tamen animam eos habere |
dicimus eo, quod crescentes rationalem patefaciunt actum. 5
Superfluo igitur | habuisset rationalem animam inutili omnino 6
futura rationali virtute. Sed cum | his superfluum a deo factum 7
esse omnes simul confitentur. Si autem bestiis at|que feris 8
rationalis anima immissa esset superfluo, nunquam valens opus
suum de|monstrare, esset reprehensio dantis animam non ne- 9
cessariam corpori; nec ar|tificis opus nec ordinem vel adapta- 10
tionem scientis. Si vero quis dixerit, mo|veri secundum dispo- 11
sitionem rationabiliter animalia, sed figmentum eorum non esse
sus|ceptibile operationis artificiosae firmans dictum ab homini- 12

---

44 denudationes H] denudationis B, denudationis et P. 45 hac de re] ἕνεκα τούτου. 47 ostenditur] ἔστιν . . ἐπιδεῖξαι. ex hoc, quia nec una] ἐκ τούτων. οὐδεμίαν γάρ. 48 in — animalibus] τοῖς ἄλλοις ζώοις A2. 2 convertatur — anima] μέτεστι λογικῆς ψυχῆς αὐτοῖς. 3 Quamvis enim valde] εἰ γὰρ καὶ κομιδῇ. 5 patefaciunt actum] ἀναδείκνυσιν ἐνέργειαν· τὸ δὲ ἄλογον κατ' οὐδεμίαν ἡλικίαν ἐμφαῖνον (ἐμφαίνων D1) τὸ λογικόν. Superfluo] περιττὸς D1. 6 inutili B] ἀχρήστου, et inutili P. futura B] futuram P. Sed cum his] καὶ γὰρ οὐδὲν. 7 — 8 Si autem — esset reprehensio] εἰ δὲ τοῦτο, — καὶ ἦν ἄν. 9 non necessariam] ἀνάρμοστον. nec artificis opus] οὔτε γὰρ τεχνίτου τοῦτο ἔργον D1. 11 figmentum . . non . . susceptibile] τὴν διάπλασιν . . ἀνεπίδεκτον. 12 operationis] πράξεως corr. ex τάξεως D1.

bus, quia ex|cisis solis digitis manuum plurimas artes dis- 13
perdant, non solvet, quod | quaeritur. Erit enim hoc verum 14
inconveniens, ut deus inutilem animam adaptas|set corpori 15
et superfluam et otiosam, impeditam per omnem aetatem ad
operationes | proprias; ad hoc rationem quoque firmare ten- 16
tant ex ignotis et non mani|festis. Unde enim habent, quod 17
secundum dispositionem moveantur animalia? Melius | igitur 18
est dicere convenientem unicuique corpori adaptare animam
nihilque | habere secundum dispositionem animalia amplius ap- 19
parente in operibus eorum natura|li simplicitate. Unaquaeque 20
enim species animalium secundum proprium placitum move|tur 21
in usum et actum, ad quem facta est ab initio et secundum
hoc figmentum habuere | congruum. Nec creator reliquit ea om- 22
nino absque juvamine, sed unicuique natura|lem et non ratio- 23
nalem indidit notitiam. Quibusdam enim astutiam indidit, ve-|
lut artis imaginem et umbram rationalitatis, ut praesentia 24
32 declinent || pericula et futura caveant, ut congregetur creatura 25
adinvicem, ut jam dictum est. | Quia vero non rationabiliter 26
hoc faciant, patet, quod unumquodque animal secundum suam
speciem | operatur eadem similiter et non differt abinvicem in 27

---

14 Erit — inconveniens] μένει γὰρ ἔτι τὸ αὐτὸ ἄτοπον. verum librarii errore ex item ortum putaverim. inutilem . . et superfluam] μὴ πρόσφορον . . ἀλλὰ περιττήν. Deest μὴ in A2. 15 et otiosam] καὶ ἀνόνητον καὶ ἀνενέργητον. aetatem] ἡλικίας αὐτῶν. 16 firmare temptant BP] κατασκευάζειν. 17 Unde enim habent, quod] πόθεν γὰρ, ὅτι. moveantur] λογικῶς κινεῖται. 18 dicere P] discere B, ἡγεῖσθαι. Malim: ducere. adaptare] ἐνηρμόσθαι.
20 Unaquaeque H] Una quoque BP. animalium] τῶν ἀλόγων.
21 et secundum — congruum] καὶ πρὸς ταῦτα καὶ τὴν διάπλασιν ἐπιτηδείαν ἔσχεν. Formam ἔσχεν Matth. perperam vituperat. 23 et non rationalem BP] οὐ λογικήν. „non“ a m. pr. insertum est in cod. B.
enim] δὲ καὶ. astutiam] πανουργίας D1, A2. 24 umbram rationalitatis] σκιὰν λογικὴν δυοῖν τούτων ἕνεκεν D1. 25 pericula] ἐπιβουλάς. ut congregetur] ἐπὶ τῷ (corr. m. rec. ex τὸ) συνάψαι D1.
27 operationis] τῆς ἐνεργείας D1.

multiplicitate operationis, | nisi forte secundum magis et minus, 28
sed potius secundum unum placitum tota movetur species. |
Omnis enim lepus timet similiter et omnis similiter lupus in- 29
sidiatur et omnis simia similiter | humanos actus imitatur. 30
Quod non est in homine. Mille namque sententiae actus | hu- 31
mani, quia liberum quiddam est et suae potestatis est ratio-
nale. Unde non unus et idem est actus | omnibus hominibus, 32
ut unicuique speciei irrationabilium. Nam a natura sola haec
mo|ventur. Quae vero a natura sunt, similiter omnibus assunt. 33
Sed rationales actus alii sunt ab | aliis, nec ex necessitate om- 34
nibus idem. Quodsi quis dixerit pro vindicta delictorum | in 35
humana vita animam ad talia transmitti corpora, ex posterio-
ribus | faciens demonstrationem, quidnam est, quod in prima 36
corpora animalium immissae | sunt rationales animae, nondum 37
peccantes in corporibus humanis, eo quod nondum in ipsis |
exstiterint? Apponendus est huic disputationi Galenus, mira- 38

---

28 sed potius] ἀλλὰ. 29 timet] τεχνάζεται vulg., εὐνάζεται Greg. Nyss., δειλιάζεται conj. Matthaeius. Ego veram lectionem πτήσσει (vel πτώσσει) fuisse puto; τεχνάζεται autem et εὐνάζεται glossemata vetusta fuerunt. Multo difficiliora proxima sunt, in quibus interpres lupum dicit insidiari. Ac Matthaeius quidem πανουργεῖ illud, quod codd. praebent, jure in dubitationem vocavit, sed κακουργεῖ non magis placet nec fieri potest, ut ipsum sequentes interpretem ἐνεδρεύει scribamus; nam non est haec omnino luporum natura, ut hac potissimum voce definiatur. similiter humanos actus imitatur] ὁμοίως μιμεῖται.
30 Mille] μυρίαι. actus humani] ὁδοὶ τῶν ἀνθρωπείων πράξεων.
31 quiddam H] quidem BP. est—hominibus] πᾶσιν ἔργον ἐν ἀνθρώποις D1, A2. Jure igitur Matthaeius ἐστί pro ἐν scribi voluit.
32 unicuique P] uni cuique B. irrationabilium] τῶν ἀλόγων ζώων.
33 Quae—sunt] τὰ δὲ φύσει. ab aliis] παρ' ἄλλοις.
34 Quodsi quis dixerit] εἰ δὲ λέγοιεν. 35 transmitti] πέμπεσθαι D1.
36 quidnam—quod] διὰ τί γὰρ. Interpres sententias complures conjunxit. 37 nondum peccantes—exstiterint?] οὐ γὰρ δήπου, ὡς ἐν σώμασιν ἀνθρωπείοις ἁμαρτήσασαι, πρὶν καὶ εἰς σῶμα γενέσθαι ἀνθρώπειον. 38 Apponendus—disputationi] ἔοικε δὲ ταύτῃ τῇ δόξῃ τίθεσθαι καὶ.

bilis medicus, | qui probat per unamquamque speciem animalis 39
diversam esse animae speciem. Dicit enim in prin|cipio libri 40
primi de utili operatione membrorum sic: Multa sunt anima-
lium mem|bra, haec quidem magna, illa vero minora, haec 41
vero in alteram omnino speciem | indivisibilia. Utilitas vero 42
eorum omnium est animae. Corpus autem ejus instru|mentum, 43
et ideo multum differunt abinvicem membra animalium, quia
et animae. Idem | quoque in sequentibus ejusdem libri de simia 44
quoque haec addit: Quodsi, o sapientissime re|prehensor, dice- 45
ret natura contra te derisorio per animam animali derisoriam
opor|tuit dari corporis compositionem. Sic vidit diversis secun- 46
dum speciem corporibus | diversas unitas esse animas. Et haec 47
quidem de his. Quia vero animam ostendimus | neque corpus 48
33 existentem neque harmoniam neque crasin neque aliam ‖ ali- 1
quam qualitatem, manifestum ex his, quod substantia quae-
dam est incorporea | anima, quod etiam omnes confitentur. 2
Quod autem nec corpus sit nec accidens, patet | ex eo, quod 3
incorporea sit substantia et non sit aliquod habentium esse in
alio; haec enim | et assunt et absunt praeter subjecti corrup- 4
tionem. Sed anima absente corpus cor|rumpitur. Eisdem vero 5
utentem rationibus convenit demonstrare animam immortalem |
esse. Si enim nec corpus est, quod natura est dissolubile cor- 6

---

39 qui probat] καὶ . . δοξάζειν. 40 in principio] εὐθὺς ἐν ἀρχῇ. Multa] καὶ εἰ τοῦτο, πολλὰ. sunt] ἔσται. 41 magna] μείζω. 42 animae H] anima BP. autem] γὰρ. 43 Idem quoque] πάλιν δὲ. 44 in sequentibus] προκόπτων. Quodsi] καὶ μὴν. 45 contra te] πρὸς σὲ. per animam] τὴν ψυχὴν.
46 Sic vidit BP] οὕτως οἶδε. 47 unitas esse] ἐνούσας. Interpres igitur formam verbi ἑνόω intellexit. his] τούτου A2. Quia vero] εἰ δὲ. Interpres igitur ἐπεὶ δὲ intellexit; fortasse etiam legit.
2 quod—confitentur] ὅτι μὲν γάρ ἐστιν, ὡμολόγηται πᾶσιν. Quod autem] εἰ δὲ. 3 et assunt] γίνεται D1, A2. 4 absente] χωριζομένης. corpus corrumpitur] πάντως τὸ σῶμα φθείρεται D1.
5 Eisdem . . rationibus] τοῖς αὐτοῖς. convenit] ἐστιν. 6 est—corruptibile] διαλυτὸν ἀπεδείχθη καὶ φθαρτὸν. Propter vocem demon-

ruptibile nec quali|tas nec quantitas nec aliud quid corrupti- 7
bilium, restat, quod immortale | sit. Multae autem sunt osten- 8
siones ejus immortalitatis a Platone et | aliis. Sed illae quidem 9
obscurae et ad intelligendum difficiles vixque in|telligibiles illis 10
disciplinis insudantibus. Nobis autem sufficit ad de|monstra- 11
tionem immortalitatis ejus divinorum verborum doctrina de ea
con|tinens, quod verum est, quia divinitus est inspirata. Con- 12
tra eos autem, qui non | recipiunt Christianorum scripturas, suf- 13
ficiat ostendere nullum esse cor|ruptibilium animam. Cum sit 14
incorruptibilis anima, erit et immortalis. | Et de his quidem 15
sufficienter diximus.

Cap. III.

Quaerendum autem, quomodo animae et corporis inanimati 16
fiat unio. Difficilis enim res | est. Sed si iterum non solum 17
ex his, sed etiam ex intellectu consistit homo, ut quidam |
dixerunt, magis erit difficilior. Omnia enim convenientia in 18
existentia | unius substantiae omnino uniuntur. Omnia vero 19

strare, quae eodem fere superioris versiculi loco legitur, excidisse videtur: demonstratum et. 7 restat, quod] δῆλον, ὅτι. 8 autem] μὲν οὖν. a Platone] παρά τε Πλάτωνι. 9 obscurae] περισκελεῖς. 10 insudantibus] ἐντεθραμμένοις. 11 verborum] λογίων D1, A2. de ea] ἀφ' ἑαυτῆς. 13 scripturas] γράμματα. sufficiat ostendere nullum] ἀρκεῖ, τὸ μηδὲν . . ἀποδεῖξαι. Interpres intellexit ἀρκείτω μηδέν. 14 Cum sit incorruptibilis anima] εἰ γὰρ μηδέν ἐστι τῶν φθειρομένων, ἔστι δὲ ἄφθαρτος. erit] ἔστι. 15 Et — diximus] ὥστε τοῦτο μὲν ἀρκούντως ἔχον παραλειπτέον. 16 Quaerendum H] uerendum B, Querendum P. 17 Sed si — solum] εἰ δὲ μὴ μόνον. homo — difficilior] ἄνθρωπος, ὡς βούλονταί τινες, οὐδεμία λύσις τούτων. εἰ δὲ καὶ ἄλλο παρὰ ταῦτά ἐστιν ὁ ἄνθρωπος, ὡς εἶπόν τινες, ἐπιπλέον ἀπορώτερον D1. Non parum differt ab his lectio cod. A2; attamen hic quoque integro versiculo plenior est codicibus BP, qui, fere ut Cononis et Vallae versiones, hoc loco cum Ellebodii textu conspirant. 18 in existentia] εἰς ὑπόστασιν. Librarii errorem latere puto, qui in existentiam scribere debebat.

unita permutantur et non manent, | quae prius erant, ut in 20
elementis videtur. Cum enim uniuntur, aliud quid fiunt. | Quo- 21
modo igitur vel corpus unitum animae, manet iterum corpus,
vel quomodo anima incorporea | existens et substantia per se 22
unitur corpori et pars fit animalis retinens propriam | essen- 23
tiam inconfusam et incorruptam? Necesse est enim aut uniri
animam | et corpus et commutari et corrumpi utrumque, ut 24
elementa, aut non uniri propter | praedictas causas et incon- 25
34 venientias, adjacere autem, ut regionalis in regione ‖ aut men- 26
surabile in mensura aut confundi, ut vinum et aquam. Sed
quod non | possit adjacere corpori anima, in sermone de anima 27
monstratum est. Erit enim | solummodo illa pars corporis ani- 28
mata, quae proximaret animae, quae vero non adjun|geretur, 29
esset inanimata. Sicque fit, ut non possit dici esse eam, quae
secundum appo|sitionem, ut ligna vel ferrum vel aliquid tale; 30
et commixtio vini et aquae utraque | corrumpit. Neque enim 31
pura est aqua commixta neque commixtum vi|num. Et talis 32
mixtura per appositionem facta refugit sensibilitatem | propter 33
tenuitatem commixtorum. Manifestum autem ex hoc, quod

---

20 videtur] δειχθήσεται   21 igitur vel] οὖν εἰ A2.   iterum BP] ἔτι. Scripsissem item, qua voce interpres saepe utitur pro ἔτι, nisi hoc loco iterum e proximis transpositum videretur.   vel quomodo anima] ἢ πάλιν ἡ ψυχὴ.   22 substantia] οὐσιώδης.   unitur] πῶς ἑνοῦται. Particulam interpres priore loco posuit.   25 praedictas — inconvenientias] τὰς προειρημένας ἀτοπίας.   ut regionalis in regione BP] ὡς χορευτὰς ἐν χορῷ. Confusa igitur videmus χορὸς et χῶρος. Similiter erravit interpres in proximis.   26 mensurabile in mensura] ψῆφον ψήφῳ.   aquam P] aqua B.   27 in sermone] ἐν τῷ.

Erit enim BP] ἦν γὰρ ἂν (ἂν a m. rec. insertum) D1.   28 illa] αὐτὸ τὸ D1, ἐκεῖνο τὸ A2.   29 Sicque — eam] πρὸς τῷ μὴ δύνασθαι ἓν λέγειν εἶναι τὰ (πρὸς τὸ D1, A2, εἶναι τὰ D1, A2, εἶναι τὸ Co. Elleb.)

30 ut ligna] ὡς ξύλα, φέρε εἰπεῖν.   vel ferrum] ἢ σίδηρον D1, A2.   31 commixta] τὸ κρᾶμα D1.   neque — vinum] οὔτε οἶνος.

32 Et talis] καίτοι τῆς τοιαύτης.

iterum abinvicem | possunt separari. Spongia enim oleo intincta 34
purat et siccat aquam, sic | etiam papyrus. Sensibiliter autem 35
separare perfecte unita omnino impossibile. | Si autem nec uni- 36
tur nec adjacet nec commiscetur, quae erit ratio, ut dicatur
animal unum? | Plato sibi propter hanc inconvenientiam non 37
vult animal ex anima et corpore esse, sed ¦ animam corpore 38
utentem, aut tamquam corpus induentem. Sed habet ratio haec
quiddam | inconveniens. Quomodo esse unum potest cum indu- 39
mento anima? Non enim est unum | cum vestito vestis. Am- 40
monius vero didascalus Plotini quaestionem hanc | hoc modo 41
dissolvit dicens intelligibilia talem habere naturam, ut uni|an-
tur valentibus ea suscipere, quemadmodum corruptibilia et 42
unita ma|neant inconfusa et incorrupta, ut adjacentia. In cor- 43
poribus enim unio per|mutationem convenientium omnino ope- 44
ratur, quia in alia corpora permutatur, | ut elementa in com- 45
posita et cibi in sanguinem et sanguis in carnem | et reliqua 46
membra. Intelligibilibus animae vero in corpore vel cum cor-
pore unio | quidem fit, sed permutatio non sequitur. Non enim 47
consistit intelligibile secundum | essentiam permutari, sed aut 48

---

34 purat et siccat] ἀνιμᾶται καθαρὸν. sic etiam BP] καὶ (Co.: et . . similiter). 36 animal H] anima BP. Inter verba „anima unum“ in P insertum legitur: „cum corpore“. Librarius P haec verba proprio Marte addidisse videtur, ut lectionem „anima unum“ explicaret; in B desunt. quae B] quae P corr. ex: quod. 37 Plato sibi] Πλάτων μὲν οὖν καὶ. 38 aut tamquam] πχὶ ὥςπερ. haec] καὶ οὗτος. 39 Quomodo] πῶς γὰρ. indumento B] indimento P.

40 vero H] vir BP. 41 dicens] ἔλεγε D_1, A_2. ut] ὡς καὶ. 44 omnino] πάντων D_1. permutatur BP] μεταβάλλεται.

46 reliqua membra] τὰ λοιπὰ μόρια τοῦ σώματος. Librarii codd. BP hac cum sententia etiam proximam vocem „intelligibilibus“ conjunxerunt. Intelligibilibus — fit] ἐπὶ δὲ τῶν νοητῶν ἕνωσις μὲν γίνεται. 47 consistit] πέφυκε. 48 integrum existens H] integrum existē BP. Uterque librarius inter „existere“ et „existens“ dubitabat.

35 integrum existens, aut ad non existens ‖ venire. Sed neque ad 1
non existens corrumpitur. Nam non esset immortale. | Et ani- 2
ma vita existens, si in mixtura permutaretur, an non esset
vita | animalia fieri. Quid autem conferret corpori, si non ob- 3
tinuisset ei vitam. Non | igitur anima alia fit in unione. Ostenso 4
hoc igitur, quod intelligibilia impermu|tabilia secundum essen- 5
tiam sint, necessario consequitur, quod ipsa unita non cor-
rum|pantur, quibus uniuntur. Ergo et unitur et inconfuse uni- 6
tur corpori anima. Quod | autem unitur, compassio demonstrat. 7
Compatitur enim sibimet animal, ut unum ex|istens. Quod vero 8
inconfusa permaneat, patet, quod anima quomodolibet separata |
a corpore in somno velut mortuum illud jacere relinquit, so- 9
lummodo | autem fumigans illud vita, ne omnino pereat, se- 10
cundum se in somnis operatur dis|ponens futurum, intelligibi- 11
libus appropinquans. Hoc quoque idem contingit et quando |
secundum se ipsam contemplata fuerit aliquid eorum, quae 12
sunt. Tunc enim, ut quidam noverunt, se separat et ad se
ipsam redit, ut accedat existentibus. Incorporea enim exis|tens 13

---

1 venire] φθείρεται, μεταβολὴν δὲ οὐκ ἐπιδέχεται. immortale H] immortalis BP. 2 vita existens] ζωὴ οὖσα. an — fieri BP] ἠλλοιώθη ἂν καὶ οὐκ ἔτι ἦν ζωή. Librarius fortasse amplius (pro: an) et alia fieret (pro: animalia fieri) scribere debebat. Praeterea si verba suis locis reddamus et particulam copulativam inseramus, etiam hanc interpretationem ad graecorum codd. lectiones redire videbimus. 4 impermutabilia] ἀναλλοίωτα, sed D1, A2 habent ἀσώματα. 5 corrumpantur H] corrumpant BP. 7 sibimet] ὅλον ἑαυτῷ. 8 inconfusa] καὶ ἀσύγχυτος D1. 9 velut] καὶ ὥςπερ. 10 fumigans illud vita BP] ἐξατμίζουσαν αὐτῷ τὴν ζωὴν (αὐτὸ τῇ ζωῇ D1). disponens] θεσπίζουσαν. 11 futurum] τὸ μέλλον καὶ. contemplata — se ipsam B] Haec a m. pr. P in margine addita sunt. aliquid — sunt] τι τῶν ὄντων D1, τι τῶν νοητῶν vulg. Tunc] καὶ τότε. ut quidam noverunt] ὡς οἷόν τε. Interpres intellexit οἴονται. 12 se separat] τοῦ σώματος ἑαυτὴν χωρίζει. ut accedat] ἵν' οὕτως ἐπιβάλῃ Elleb. Matth.; ἵνα τότε ἐπιβάλῃ D1. 13 ut corruptibilia B] inter corruptibilia P ex corr. m. pr.

per totum diffunditur, ut corruptibilia, manens incorrup|ta et 14
inconfusa et conservans, quod suum est, et in quibus accedit
permutans ipsa secundum | vitam suam et non permutatur ab 15
ipsis. Nam sicut sol sua praesentia aë|rem in lucem permutat 16
faciens eum lucidum et unitur aëri lux inconfu|se ei diffusa, 17
eodem modo et anima unita corpori manet omnino inconfusa
in hoc | solummodo distans, quod sol corpus existens locoque 18
circumscriptus non sit | ubique, ubi et lux ejus, quemadmodum 19
et ignis. Manet enim in lignis aut in lucer|na alligatus, ut in 20
loco. Anima autem incorporea existens et non circum|scripta 21
loco per totum corpus diffunditur cum luce sua et non est
pars | corporis illuminata ab ipsa, quin ibi sit. Ibi causa. Uni- 22
tur corpori, | sed ipsa tenet corpus, neque in corpore est, ut 23
in vase, in utre, sed magis | corpus in ipsa non impedita adest. 24
36 Non enim tenentur a corporibus intelligi||bilia, sed per totum 25
corpus diffusa et radicata et procedentia non sunt | talia, ut 26

---

14 et inconfusa] καὶ ἀσύγχυτος D_1. conservans] ἓν διασώζουσα. 13—15 ut—suam] εἰς τὰ συνεφθαρμένα καὶ ἀφεῖσα κενῶς τὰ συνεφθαρμένα, μένει ἀδιάφθορος καὶ ἀσύγχυτος καὶ τὸ καθ' ἑαυτὴν καθαρὸν ἐνδιασώζουσα κατὰ τὴν ἑαυτῆς ζωὴν D_1. 15 sua praesentia] τῇ παρουσίᾳ D_1, A_2. 17 ei diffusa] γρ. αὐτῷ κεχυμένον in marg. A_2; κεχυμένος corr. ex κεχυμένως D_1. omnino] πάλιν D_1, πάντως πάλιν A_2. 18 solum B] confusa P superscripta a m. pr. voce: solum. distans] διαλλάττουσα. 19 et ignis] οὐδὲ τὸ πῦρ. enim] γὰρ καὶ αὐτὸ. lucerna] θρυαλλίδι. 21 per—et non] δι' ὅλου χωρεῖ καὶ τοῦ φωτὸς ἑαυτῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ οὐκ vulg. Sed habet μετὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς D_1. 22 sit] ὅλη πάρεστι, sed ὅλη a m. rec. insertum in D_1. Ibi—corpori] οὐ γὰρ κρατεῖται ὑπὸ τοῦ σώματος.

23 in utre] ἢ ἀσκῷ. 24 in ipsa—adest] ἐν αὐτῇ. Interpres vero intellexit: ἐν αὐτῇ μὴ κωλυομένῃ. Non enim tenentur] μὴ γὰρ κωλυόμενα. 25 sed per] ἀλλὰ καὶ διὰ D_1, A_2. radicata BP] διαφοιτῶντα. Potuit sane interpres hanc vocem sic intelligere; sed cum Nemesius in prioribus de luce egerit, quaeritur, nonne interpres διαφοιτᾶν et διαφωτίζειν confuderit. Tum enim librarii cujusdam errorem (pro: radiata) statueremus.

loco corporali contineantur. Intelligibilia enim existentia | in 27
locis intelligibilibus sunt, aut enim in se ipsis aut in subjectis
intelligi|bilibus; ut anima, quae modo est in se ipsa, quando 28
ratiocinatur, modo vero in intellectu, | quando intelligit. Cum 29
igitur in corpore dicitur esse, non ut in loco, ita in corpore
erit, | sed secundum hoc quod coexistit et quod adest, ut deus 30
dicitur esse in nobis. Etenim per coex|istentiam et quandam 31
conclusionem et dispositionem ligari dicimus a corpore | ani- 32
mam, ut dicimus amatorem ligari ab amata, non corporaliter
neque lo|caliter, sed per coexistentiam. Quod enim est sine 33
magnitudine et sine timore | et indivisibile secundum partem 34
locali circumscriptione non eget. Quod enim | partem non habet, 35
quo potest loco circumscribi? Locus enim quanto subsistit. Nam
locus | est terminus circumhabentis secundum quem circuit 36
circumhabitum. Quodsi quis dixerit: | ergo et in Alexandria et 37
in Roma et ubique est anima mea, continget eum locum | ite- 38
rum dicere. Nam quod in Alexandria et omnino ibi et ibi
locus est. Sed omnino anima in loco non | est, nisi in coexi- 39
stentia. Monstratum est enim, quod loco comprehendi non pos-
sit. | Quando igitur in coexistentia loci alicujus contingat esse 40
intelligibile aut | rei in loco existentis, usualiter dicimus illud 41

---

27 in locis] ἐν . . καὶ τόποις. subjectis] ὑπερκειμένοις. 29 ita in corpore] τῷ σώματι. 30 secundum — coexistit] ὡς ἐν σχέσει. deus dicitur B] dicitur deus P. 31 et quandam H] quandam BP. et — dispositionem] καὶ τῇ πρός τι ῥοπῇ καὶ διαθέσει. 33 sine timore BP] ἄογκον. Non correxi. Nam non satis patet, utrum librarius erraverit timore scribens pro tumore, an interpres ἄογκον cum ἄοκνον confuderit; quamquam illud magis est verisimile. 34 et indivisibile — eget] καὶ ἀμερὲς ἡ ψυχὴ πρᾶγμα καὶ τῆς κατὰ τὴν ἐν τόπῳ περιγραφῆς κρείττων ἐστι D1. 35 quanto] ὄγκῳ. 36 circuit BP] περιέχει. Interpres fortasse περιέρχεται intellexit. 37 continget] λάνθανει. Interpres λαγχάνει intellexisse videtur. 38 Nam quod] καὶ γὰρ τὸ. ibi et ibi] τὸ ἐν τῷδε. omnino anima] ὅλως. 39 nisi] ἀλλ'. 40 intelligibile] νοητὸν D1, A2. 41 usualiter] καταχρηστικώτερον.

ibi esse propter actum ejus ibi, os | tensum locum pro coexi- 42
stentia et operatione accipientes. Oportuit enim | dicere: ibi 43
operatur, et dicimus: ibi est. Convenit equidem haec ratio per-
fectius et maxime | in unione verbi dei ad hominem, per quam 44
unitum mansit inconfusum et incomprehen | sum, non secundum 45
animae modum. Illa namque existens eorum, quae multipli-
cantur, videtur | compati corpori quomodolibet propter proprie- 46
tatem et tenere quandoque et teneri. Deus autem verbum | in 47
nullo a communicatione corporis et animae mutatus neque par-
ticipans illorum | infirmitati, sed concedens eis suam divinitatem 48
37 factus cum ipsis unum ‖ manens unum, quod erat ante unio- 1
nem. Novus itaque est iste modus | mixturae et unionis et 2
commiscetur et manet omnino incommixtus et inconfusus | et 3
incorruptus et immutatus, non compatiens, sed cooperans so-
lum neque simul dis | solvendus simulque permutandus, sed 4

---

42 ostensum locum] τὸν τόπον. Oportuit] δέον. 43 et dicimus] καὶ λέγομεν D_1, A_2. Fortasse igitur priore loco δεῖ (non δέον) lectio vetustior. Convenit equidem BP] ἁρμόσειε δ' ἄν. Fortasse interpres scripsit: Conveniret quidem. Ante haec verba in codice B signum aliquod invenitur, quod numero V non plane dissimile est; in cod. P signum §. Atque illud quidem atramento, hoc rubrica pictum est. Novae paragraphi initium sic videtur significari. 45 non secundum] οὐ κατὰ. 46 compati] καὶ συμπάσχειν. propter proprietatem H] proprietatem BP, δι' οἰκειότητα. 47 in nullo] οὐδὲν D_1 (αὐτὸς igitur etiam in D_1 omissum). 48 infirmitati BP] Malim: infirmitatis. sed concedens] ἐναποδιδοὺς δὲ D_1 (sed δὲ a m. rec. insertum). divinitatem — manens] θειότητος τὴν δύναμιν αὐτὸς μένων D_1. 1 unum, quod] ἐν οἷς D_1, sed ἓν ὅπερ $A_{1.3}$, quod etiam interpres legit; ὅπερ etiam A_2, sed posterius ἓν omisit. erat ante B] ante erat P sed notato errore. ante] καὶ πρὸ. Novus itaque] καινότερος. Interpres igitur ante καινότερος particulam καὶ legisse videtur, quam ed. Ox. exhibet. Non igitur οὕτως legit pro οὗτος; hoc enim pronomine iste reddidit. 4 adaugens] συναύξων A_3, συνάγων D_1, A_2. illa H] illam BP.

adaugens illa, ipse autem non diminu|tus ab illis, ut maneat 5
immutatus et inconfusus. Quod autem omnino sit omnis | mu- 6
tationis expers, testis est Porphyrius, qui suam de Christo
movit linguam; | firma vero nobis inimicorum testimonia nul- 7
lamque contradictionem sus|cipientia. Iste igitur Porphyrius in 8
secundo sermone de quaestionibus commixtorum sic | scribit 9
verbotenus: Non ignorandum itaque convenire aliquam sub-
stantiam, | quae accipiat complementum alterius substantiae et 10
esse partem substantiae manentem | in sua natura, postquam 11
compleverit aliam substantiam uuumque cum alio | peractam 12
et conservantem unum, quod secundum se ipsam, et majus,
eam quidem et non | conversam, convertentem vero illa, in 13
quibus accedit sua praesentia in actum | suum. Dicit autem 14
hoc de unione animae et corporis. Si igitur de anima verus
est hic ser|mo, quia est incorporea, multo amplius erit verus 15
de deo verbo, magis et pu|rius et secundum veritatem exi- 16
stente incorporeo. Et hic ut adversarius obtu|rat ora prae- 17
sumentium dijudicare dei unionem ad hominem. De | hac enim 18
gentilium multi risum faciunt, dicentes impossibi|le et incon- 19

---

5 Quod autem] ἐπειδὴ. Haec igitur interpres cum sequentibus conjunxit. omnino] καθαρῶς. Sed καθαρὸς D1. 6 testis] μάρτυς δὲ τούτου D1. de Christo] κατὰ τοῦ δόγματος χριστοῦ D1. 7 nobis] ὑπὲρ ἡμῶν. 8 de quaestionibus commixtorum] τῷ περὶ τῶν συμμίκτων ζητημάτων D1. 9 verbotenus] κατὰ χριστοῦ κατὰ λέξιν D1. ignorandum H] ignorandi BP ἀπογνωστέον. convenire] ἐνδέχεσθαι, sed: ἐστὶ δέχεσθαι D1. 10 quae accipiat] παραληφθῆναι. complementum] εἰς συμπλήρωσιν. manentem H] manente BP. 11 postquam] μετὰ τὸ D1, A2. substantiam unumque] οὐσίαν τε D1. 12 eam — non] αὐτὴν μὲν μὴ. 14 hoc] ταῦτα. Si igitur] εἰ δὲ. 15 amplius erit verus] πλέον. purius H] puris BP. 16 Et — adversarius] ὅπερ ἄντικρυ D1. obturat H] obdurat BP, ἀποφράττει. 17 dijudicare] κατηγορεῖν. 18 gentilium] Ἑλλήνων vulg. 19 incontingens] ἀπίθανον. 17—19 De hac — divinam] τὸ μὲν γὰρ ἐδειλίασεν οἱ πολλοὶ γελοῖον εἶναι τοῦτο ἔφασκον· τὸν δὲ θάνατον καὶ ἀπίθανον· τὴν δὲ ἕνωσιν, ἀπρεπὲς ἡνῶσθαι

tingens et inconveniens esse commisceri mortali naturae divi-|
nam per mixturam et unionem. Sed nos peritissimis eorum 20
utentes | testibus exuimur causationem. Dicitur autem a qui- 21
busdam et maxime | ab Eunomianis uniri deum verbum corpori, 22
non secundum substantiam, sed secundum | utriusque virtutes. 23
Non enim esse dicunt substantias unitas vel commixtas, sed
vir|tutes corporis virtutibus divinis commisceri. Virtutes autem 24
38 corporis of||ficialis juxta Aristotelem dicunt esse sensus. His 25
itaque divinae virtu|tes commixtae unionem fecerunt juxta illos. 26
Sed novimus, quod nullus | eis concedet demonstrantibus sen- 27
sus corporeas esse virtutes. Determi|nabitur enim in sequen- 28
tibus manifeste, quae sint propria corporis, quaeve animae,
quaeve | utriusque et in propriis utriusque sensus organorum 29
ponemus. Ipsa autem | organa, hoc est instrumenta, corporis 30
esse dicimus. Melius est igitur, ut praedictum | est, secundum 31
propriam naturam incorporeorum inconfuse unionem fieri sub-
stantiarum | nequaquam meliori infirmato a deteriori, immo 32
eo roborato a me|liori. Quia vero pura est incorporea natura, 33
diffunditur quidem sine im|pedimento per omnia, per eam 34
autem nihil, ut per totum se diffundendo | uniatur. Quia vero 35

λέγειν τῇ φύσει τὸ θεῖον D1. Sic fere etiam A2. 20 peritissimis] εὐδοκίμοις. 21 exuimur] ἀποδυόμεθα cf. 9. 5, ubi absolvi (ἀπολύεσθαι) habetur. 24 corporis officialis] τοῦ σώματος πάντως δήπου τοῦ ὀργανικοῦ. 23—24 Non enim—officialis] οὐ γὰρ εἶναι δυνατὸν τὰς οὐσίας τὰς ἑνωθείσας μένειν κραθείσας· ἀλλὰ τὰς τοῦ σώματος τοῦ σώματος, τὰς δὲ τῆς ψυχῆς ταῖς θείαις συγκεκρᾶσθαι δυνάμεις. πάντως δέ που δυνάμεις D1. 26 novimus] οἶμαι. 27 concedet] ἂν . . συγχωρήσειε. 28 Determinabitur enim in sequentibus] διώρισται γὰρ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. 29 sensus organorum] τὰς δι᾽ ὀργάνων αἰσθήσεις. 30 organa—instrumenta] τὰ ὄργανα. dicimus] ἐλέγομεν. Sed λέγομεν D1. 32 meliori—roborato] παραβλαπτομένης τῆς θειοτέρας ἐκ τῆς ὑποδεεστέρας· ἀλλὰ ταύτης μᾶλλον ὠφελουμένης D1, μόνον pro μᾶλλον vulg. 33 Quia vero pura] ἐπείπερ ἡ καθαρῶς (corr. ex καθαρὸς) D1. Interpres ᾗ intellexit pro ἡ. 35 uniatur] ἡνῶσθαι πᾶσι D1. Quia—manet] τῷ δὲ μηδὲν δι᾽ αὐτῆς, μένειν.

nihil per eam diffunditur, manet incommixta et in|confusa. 36
Non est igitur causa hujusmodi unionis solummodo beneplaci-|
tum dei, ut quibusdam gloriosis videtur viris, sed natura et 37
accipere. | Etenim corpus per beneplacitum, si quis dixerit, bene 38
dicet. Unitum vero | non confundi, non fiet secundum bene- 39
placitum, sed secundum propriam dei naturam. | Gradus autem 40
animarum et ascensiones et descensiones, quas Origenes | in- 41
ducit, nihil obaudientes divinis scripturis neque accedentes |
Christianorum doctrinis praetereundum est. 42

Cap. IV.

Omne corpus ex iv elementis est compositum et ex his 43
factum est. Singulariter | autem sanguineorum animalium cor- 44
pora ex iv humoribus constant: | Sanguine, phlegmate, rubea 45
cholera et nigra. Ea vero, quae non sunt san|guineorum et 46
aliis humoribus et ex habito humore in ipsis | loco sanguinis. 47
Singulariter vero dicitur, quando principaliter aliquid fit, ut |
se ipsa iv elementorum commixtio iv humores, humores vero || 48

---

36 causa] τρόπος, sed τύπος Greg. Nyss. beneplacitum dei] εὐδοκία. 37 gloriosis BP] τῶν ἐνδόξων (gloriabundis: Cono) natura et accipere] ἡ φύσις αἰτία. 38 Etenim corpus BP] τὸ μὲν γὰρ ἀναλαβεῖν σῶμα. Librarii igitur hoc loco error statuendus, non interpretis, quem graeca sic fere vertisse puto: sed natura causa. Etenim accipere corpus. si quis — dicet] εἴπει τις ἂν εὐλόγως γεγενῆσθαι.

41 obaudientes BP] προςηκούσας. Hanc vocem igitur interpres cum προςακούειν confudit. accedentes BP] συνᾳδούσας. 43 Omne P] mne B. ex — elementis] τῶν — στοιχείων. 44 corpora] τά. humoribus constant] χυμῶν. 45 Ea — sanguineorum] τὰ δὲ τῶν ἀναίμων (ἐναίμων D1). 46 et aliis] ἔκ τε τῶν ἄλλων. et ex — sanguinis] καὶ ἐκ τοῦ ἀναλογοῦντος ἐν αὐτοῖς τῷ αἵματι. 47 principaliter] ἀμέσως ἐξ αὐτῶν ἐκείνων. 48 ut se ipsa IV BP] ὡς εἶναι τῶν μὲν τεσσάρων. Interpres fortasse scripsit: ut per se ipsam; quamquam ne hoc quidem satis placet. humores vero] τῶν δὲ χυμῶν.

39 sint homiomeri i. e. similes partes habentes, quae sunt mem- 1
bra corporis. Assi|milant autem terrae quidem nigram cho- 2
leram, aquae vero phlegma, aëri san|guinem, igni choleram ru- 3
beam. Omne vero compositum ex ɪv elementis aut | firmum 4
est, aut humor, aut spiritus. Aristoteles autem specialiter ex
solo sangui|ne vult fieri corpora animalium; ex hoc enim et 5
nutriri singulatim et crescere animalis | omnia membra et se- 6
minis generationem de sanguine habere; sed quia ex uno |
eodemque non videntur se habere, ut ossa durissima et caro 7
mollissima | anxugiaque fiant. Placuit Hippocrati primo corpora 8
animalium ex ɪv | humoribus singulatim compaginari, ut ex 9
his terrestria et grossiora | firmiora fierent membra et ex mol- 10
lioribus molliora. Inveniuntur | autem multotiens ɪv humores 11
in sanguine, ut est videre in phleboto|miis, aliquando quidem 12
aquoso phlegmate abundante in ipso, quandoque autem | cho- 13
lera nigra vel rubea; unde videntur quomodolibet adinvicem
concordare viri. | Membrorum autem in animalibus sunt haec 14
quidem homiomera, haec vero non homiomera. | Homiomera 15
quidem sunt, ut cerebrum, miningae, nervus, medulla, os, |

---

1 homiomeri H] omnino miri BP. Interpres adjectivo utitur „homiomerus“. Hujus vocis formas, quae in codd. BP ubique litera „h“ carent et variis erroribus detorsae sunt, in sequentibus tacite reponam. sint—habentes] τὰ ὁμοιομερῆ. Ante haec post χυμῶν D1 habet: τῶν τεσσάρων στοιχείων. 3 sanguinem] αἷμα. Sed πνεῦμα A2. omne vero B] omne autem P. 5 nutriri singulatim et crescere] τρέφεσθαι καὶ αὔξεσθαι D1. 6 seminis generationem] τὸ σπέρμα τὴν γένεσιν. 7 non videntur se habere] οὐκ ἐδόκει καλῶς ἔχειν. ut ossa . . fiant] τά τε . . ὀστέα . . γίνεσθαι. 9 ex his—membra] ἐκ μὲν τῶν γεωδεστέρων καὶ παχυμερεστέρων τὰ στερεώτερα γίνωνται. 12 aquoso] ὀρώδους D1, A2, ῥοώδους M1. 13 quomodolibet] πῶς ἐν τούτῳ D1, πως ἐν τούτῳ A2. viri] οἱ ἰατροὶ D1, ἄνδρες ἰατροὶ A2. οἱ ἄνδρες Ellebod. 15 ut BP] οἷον deest in D1, A2. Habet Ellebod. οἷον ante ὁμοιομερῆ μέν. miningae H] mininge B, miringe P rasura ortum ex mininge.

dens, cartillago, suminosa, connexiones, panniculi, pili, ungu-| 16
lae, carnes, venae, arteriae, pori, anxugia, cutis et quae velut | 17
elementa singulatim habentur, ut sanguis, secundum quod san- 18
guis est purus et phleg|ma et cholera nigra et rubea. Tenon 19
enim compositus est ex connexorio et ner|vosis in his. Non 20
homiomera vero sunt caput, thorax, manus, pedes et | alia 21
membra hominis. Non enim in caput dividitur caput, ut nervus
in nervum et | vena in venam et caro in carnem. Omne vero 22
non homiomerum ex homiome|ris constat, ut caput ex nervis 23
et carnibus et ossibus et similibus. Vocantur autem | haec of- 24
ficialia vel organica, descriptio autem eorum, quae sunt homio-
40 mera, haec est: ‖ Homiomera sunt, quorum partes toti sibi- 25
metque sunt similes. Simile vero nunc | pro eodem oportet 26
accipere. Non omne vero animal omnia membra corporis pos-
sidet. | Sed sunt quaedam eorum decurtata; haec etenim sunt 27
sine pedibus, ut pisces et ser|pentes, haec vero sine capite, 28
ut cancri et locustae et quaedam nocturna|lium. In pectore 29
autem habent sensus, eo quod caput non habent, alia vero
carent pulmone, ea scilicet, quae non anhelant aërem; alia vero

---

16 suminosa] ἀδένες. panniculi] ὑμένες, ἶνες. 18 ut sanguis—purus BP] Legit igitur interpres: οἶον αἶμα, καθὸ αἶμα καθαρὸν. Deest οἶον in D_1, A_2. Valla habet sicut, sed omisit αἶμα (pr. loco).

19 compositus H] compositum BP. ex connexorio] ἔκ τε συνδέσμου A_2. 20 in his BP] Librarii archetypi cod. B errorem agnosco. Interpres scripserit inis, pro graeco ἰνῶν. Valla: inibus. 21 membra] μέρη D_1, μέλη Elleb. 22 ex homiomeris] ἐξ ἀνομοιομερῶν D_1. ex omiomiris B, exomiomeris P. 24 Vocantur—organica] καλοῦσι δὲ ταῦτα καὶ ὀργανικά. 25 Homiomera sunt H] omiomira sunt B, Omiomera sunt P. Haec addidit interpres.

toti P] ton B. 26 accipere B] acciperet P. 27 quaedam eorum] ἔνια. 28 locustae] κάραβοι. nocturnalium] νηκτῶν. Interpres igitur νυκτῶν pronuntiavit et sensu τῶν νυκτερινῶν intellexit.

29 autem] γὰρ. alia vero carent—vesicam non habent B] Haec in P suo loco omissa sunt, sed in margine inferiore signo ‖ appicto a m. pr. scripta leguntur.

vesicam non habent, ut aves et omnia non | mingentia. Ostraco- 30
dermata autem plurimis carent membris. In | modicis nam- 31
que istis existit hoc quod animalibus esse videtur. Videntur
autem | quaedam etiam non habere habita, ut cervi videntur 32
non habere choleram rubeam | eo quod in intestinis habeant 33
eam dispersam et non apparentem. Homo | vero et omnia per- 34
fecta et in quantum bene oportuit bene habet omnia. Simi-
liter | autem et secundum positionem membrorum multa diffe- 35
rentia est animalibus. Haec etenim mam|mas habent in pectore, 36
haec vero in ventre, illa vero sub femoribus et alia | quidem 37
duas, alia IV, alia plures. Manifestum autem, quod natura
connu|meravit natorum numero pluritatem mammarum. Si 38
autem perfecte quis | haec noscere voluerit, legat sermonem 39
Aristotelis de animalibus. Non sunt enim hujus | conscriptionis 40
ex toto, sed est velut descriptiones quasdam et figuras ap|po- 41
nere. Transeamus igitur ad rationem de elementis ex ordine
requirendam.

Cap. V.

Elementum mundanum est pars minima confecti|onis cor- 42, 43
porum. Sunt autem elementa quatuor, terra, aqua, aër, ignis,

---

30 mingentia B] mingentia P corr. ex: in ingentia. Ostracodermata H] Ostratodermata B, Ostrato deriuata P. 31 existit — esse videtur] τὸ εἶναι ζώοις ὑπάρχει. 32 etiam — habita] καίτοι ἔχοντα, μὴ ἔχειν. cervi H] servi BP. 33 in intestinis H] intestinis B, in stestinis P. 34 perfecta] καὶ τέλεια. Sed A3 habet: π. τὰ τέλεια. in quantum — habet omnia] ὡς οὐκ ἂν ἄλλως καλῶς ἐνεδέχετο ἔχειν πάντα D1. Similiter] οὕτω. 37 Manifestum — connumeravit] σχεδὸν γὰρ συνεμέτρησεν ἡ φύσις. 38 pluritatem P] pluraritatem B. 39 haec noscere voluerit] ἐκλέγειν ταῦτα βούλεται D1. sermonem] ἱστορίαν 40 hujus — toto] τῆς προκειμένης γραφῆς ἀκριβοῦν ἐστι ταῦτα. Interpres igitur συγγραφῆς videtur legisse. Fortasse etiam ὅλως legit; ἀκριβοῦν ταῦτα ab interpolatore addi potuit. descriptiones — apponere] ὑπογραφάς τινας καὶ τύπους ἐκτίθεσθαι. 41 rationem] λόγον. requirendam B] requirenda P, ἐπιζητούμενον.

42 Elementum P] lementum B.

coor|dinata secundum dicendi ordinem ab inferioribus ad supe- 44
riora corpora. | Ipsaque sunt prima et simplicia corpora quan- 45
tum ad alia. Omne etenim | elementum unius generis est his, 46
quorum est elementum. Principium quidem non | est unius 47
generis his, quorum est principium. Elementum vero omnino
unius est generis. | Quod autem terra, aqua, aër, ignis sint 48
41 elementa, manifestum. Etenim in ‖ his extremae qualitates po- 1
testate et actu manifestae sunt. Sed nul|lum horum sensibilium 2
elementorum simplex est, non infectum alio elemen|to. Infi- 3
ciuntur enim singulatim quomodolibet omnia haec et partici-
pant adinvi|cem magis et minus. Tamen in mixtura manifesta 4
est natura eorum. Unumquod|que vero elementorum qualitates 5
habet specificantes illud. Est enim terra frigi|da et sicca, aqua 6
vero frigida et humida, aër humidus et calidus secundum |
suam naturam, ignis quidem calidus et siccus. Sed neque qua- 7
litates possunt | esse elementa. Non enim ex qualitatibus incor- 8
poreis possunt constare corpora; | sed nec alia corpora extremas 9
non habentia potestate et actu qualita|tes possibile est esse 10
elementa. Si enim ignota essent elementa, omnibus exis|ten- 11
tibus secundum magis et minus qualitatem possidentibus, non

44 secundum dicendi ordinem] κατὰ τὴν εἰρημένην τάξιν. superiora corpora BP] Sic jam ipse interpres interpunxit, ut etiam A2, non D1. 45 corpora — alia] ὡς πρὸς τὰ ἄλλα σώματα. 46 quidem] μὲν γὰρ. 47 his — principium] τοῖς ἐξ αὐτῆς. 48 sint elementa BP] ἐστι τὰ στοιχεῖα. 1 manifestae sunt] φαίνονται. 2 simplex — infectum] ἄκρατον καὶ ἀνεπίμικτόν ἐστιν. 3 singulatim] ἠρέμα. 4 Tamen] ἀλλὰ καὶ Elleb., ἀλλὰ deest in A2. 5 qualitates] κατὰ συζυγίαν δύο ποιότητας Elleb., δύο deest in D1. habet H] habent BP. 6 frigida et sicca] ξηρὰ καὶ ψυχρά. 7 ignis quidem] τὸ δὲ πῦρ. qualitates] ποιότητες καθ' ἑαυτάς. 8 incorporeis P corr. ex: in corporis] in corporis B. 9 extremas . . . qualitates] ἄκραν . . τὴν ποιότητα. potestate et actu] καὶ κατ' ἐνέργειαν. 10 esse P ex corr. m. pr. additum] deest in codice B. Si enim — elementa] ἦν γὰρ ἂν ἄπειρα τὰ στοιχεῖα. Dupliciter igitur erravit interpres. 11 non posset] καὶ οὐ δυναμένων.

posset discer|ni, quae quorum essent elementa. Necesse igitur 12
esset elementum corpus et simplex | corpus et secundum actum 13
habens extremas qualitates, dico autem caliditatem, | frigidi- 14
tatem, humiditatem et siccitatem. Hae namque solae qualita-
tum | totam per totum permutant substantiam. Aliarum vero 15
qualitatum nulla hoc oper|atur. Neque enim albedo adjuncta 16
corpori dealbat illud per totum, | ut calor calefacit et frigus 17
infrigidat nec aliarum aliqua. Opposi|ta vero sunt elementa 18
adinvicem, quae sunt secundum duas qualitates contraria, ut
aqua | igni frigida existens et humida, calido existenti et sicco 19
et terra aëri calido et humido frigida et sicca. Sed quia con-
traria invicem convenire non possunt sine | aliquo vinculo medio 20
ordinato connectente ea, ordinavit cre|ator infra terram et aë- 21
rem contraria existentia aquam, dans ei duas qualita|tes, fri- 22
giditatem et humiditatem, per quas posset extremis conjunc|ta 23
ea connectere. Per frigiditatem namque concordat terrae, hu-
mi|ditate autem conjungitur aëri. Iterum medium ignis et 24
42 aquae contrariorum ‖ existentium ordinavit aërem, humiditate 25
quidem aquae consimilem, ca|liditate vero igni et sic contraria 26
conjunxit invicem per media quaedam | colligantia et se ipsa 27
et colligata. Talis autem connexio optima est. Un|umquodque 28

---

12 Necesse igitur esset elementum corpus BP] ἀνάγκη τοίνυν εἶναι τὸ στοιχεῖον καὶ σῶμα. Interpretem scripsisse puto: „Necesse igitur elementum esse et corpus." 17 infrigidat B] infrigdat P. aliqua B] aliqua P a m. pr. corr. ex: aqua. 19 existens—humido frigida B] Haec verba suo loco omissa m. pr. P in marg. superiore addidit. terra aëri — et sicca] ἡ γῆ τῷ ἀέρι ψυχρὰ οὖσα καὶ ξηρὰ τῷ θερμῷ καὶ ὑγρῷ. non possunt BP] οὐκ ἠδύνατο. 21 infra BP] „intra" scripserit interpres. 24 ignis et aquae] τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ πυρὸς. 25 existentium] ὄντων καὶ αὐτῶν. humiditate] τῇ . . ὑγρᾷ ποιότητι. 26 media quaedam P] quaedam media B castigato signis additis errore. 27 et colligata H] colligata BP. 28 eorum B] horum P. adjungitur] συνῆψε Elleb., copulatur Co. priori antecedenti BP] Haud scio an „antecedenti" glossematis loco habendum sit. per unum—priori] κατὰ μὲν τὴν καθ' ἕτερα ποιότητα συνῆψεν,

igitur eorum per unam qualitatem adjungitur priori antecedenti,
per al|teram vero posteriori, ut aqua frigida est et humida, 29
sed per frigidita|tem conjungitur terrae existenti ante eam, per 30
humiditatem vero aëri ordi|natam post eam. Similiter et aër 31
per humiditatem conjungitur aquae priori, per calorem | igni 32
posteriori; et ignis per calorem conjungitur aëri priori, per
siccitatem | vero terrae per inflexionem et reversionem ad ex- 33
trema. Sic et terra per fri|giditatem aquae, per siccitatem igni. 34
Ut non solum habeant elementa ad | coexistentia superius et 35
inferius per descensionem et ascensionem, sed per cir|culum, 36
inflexit quodammodo et convertit extrema adinvicem, | hoc est 37
terram et ignem. Etenim ignis diminuendo calorem suum fit |
terra et hoc patet ex lateribus. Ablatus etenim ignis et infri- 38
gidatus per su|perfluam ustionem fit lapis. Ideoque omnis testa 39
infra lapidem est | et sulphur. Est enim sulphur velut ignis 40
infrigidatus, non jam | calidum actu, sed potestate, siccum vero 41
potestate et actu. Sola | vero elementa actu habent qualitates. 42
Alia vero omnia non, nisi adjungantur | elemento. Ut autem 43

ἀὴρ ὑγρὸς καὶ θερμὸς ἄριστος τῷ πυρὶ καὶ ὕδατι. ἄριστον οὖν αὐτῶν ἐστι τὸ καθ' ἑκατέραν ποιότητα συνάψαν τῷ πρὸ αὐτοῦ D1. 30 ante eam] πρὸ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἄνοδον. ordinatam P] ordinata B, ὄντι D1, Malim „ordinato". Sed error fortasse latius patet. 33 ad extrema] πρὸς τὸ ἄκρον. 34 igni] τῷ πυρὶ κατ' ἐπίκλασιν. Ut] ἵνα γάρ. coexistentia BP] Haec vox graeco τὴν σχέσιν respondere videtur; sed nihil correxi, cum interpres haec non intellexerit. 36 convertit] ἐπέτρεψε D1. 37 hoc est] λέγω δὲ. diminuendo BP] ἀποβαλὸν. Fortasse interpres voluit: dimittendo. calorem suum] τὴν θερμότητα μόνην. 38 lateribus] κεραυνῶν. Interpres κεράμων intellexit. ablatus] καταφερόμενον. infrigidatus B] infrigdatus P. Sic etiam in proximis. 39 per superfluam ustionem] ἐκ τῆς ὑπεροπτήσεως. Sed ἐκ τῆς ὀπτήσεως D1. testa] κεραυνὸς; cf. quae supra ad 38 notata sunt. lapidem B] lapidem P corr. ex: lapide. infra — sulphur] μετὰ λίθου καὶ θείου φέρεται. 40 ignis infrigidatus H] ignis et frigidatus B, ignis infrigdatus P. 41 potestate et actu] καὶ ἐνεργείᾳ. 42 omnia] πάντα δυνάμει.

nunquam deficiant nec elementa nec ex ipsis composita, | crea- 44
tor sapiens artificiose effecit, ut elementa in composita et com-|
posita iterum in elementa resolverentur et sic ex hac parte et 45
hac su|fficienti consistentia conservarentur perenniter. Terra 46
etenim lutifica|ta efficitur aqua, aqua vero condensata et luti- 47
ficata efficitur terra, | calefacta vero et evaporata efficitur aër, 48
43 aër vero collectus et den‖satus fit aqua, desiccatus autem in 1
ignem transit. Similiter et ignis; exstinc|tus enim siccitatem- 2
que deponens aër fit. Est namque aër exstinctio ig|nis et vapor 3
aquae calefactae. Ex utroque igitur patet, quod ex calore sit
ejus ori|go. Etenim calefacta aqua et exstinctus ignis aër fiunt. 4
Est igitur secundum | propriam naturam calidus. Infrigidatur 5
autem per vicinitatem aquae et terrae, ut | ejus quidem infe- 6
riora, quae sunt versus terram, sint frigida, superiora vero,
quae versus | ignem, calida. Et hoc accidit propter mollitiem 7
et facilem passibilitatem | aëris. Citius enim exit a propria na- 8
tura et permutatur. Aristoteles duo genera aëris | esse dicit, 9
hoc quidem vaporosum, quod fit ex vapore aquae, hocque fu-
mosum, | quod de exstinctione ignis. Et fumosum quidem cali- 10
dum esse, vaporosum | vero, ubi generatur, calidum et istud, 11

---

44 creator sapiens artificiose effecit] σοφῶς ὁ δημιουργὸς ἐτεχνάσατο. ut elementa — resolverentur] ὥςτε τὰ στοιχεῖα ⟨καὶ εἰς ἄλληλα μεταβάλλεσθαι καὶ⟩ εἰς τὰ συγκρίματα καὶ πάλιν τὰ συγκρίματα εἰς τὰ στοιχεῖα ἀναλύεσθαι. Desunt igitur in BP ea, quae uncis inclusi. Ceterum D1 plura etiam habet ante ἀναλύεσθαι inserens: ἐν ἑαυτοῖς εἰς αὐτά. 45 et sic — perenniter] καὶ οὕτως ἐξ ἀλληλογονίας διαρκοῦς συνιστάμενα σώζεται διαπαντός. Alia D1. 46 lutificata H] ludificata BP, πηλωθεῖσα. Idem librarii error in proximis verbis deprehenditur. πιληθεῖσα D1, A1, 3, M1. 48 et evaporata B] et vaporata P, καὶ πιληθὲν καὶ ἐξατμισθὲν D1. 1 exstinctus H] extinctus BP. Sic etiam aliis locis correxi. 3 ejus origo] ἡ γέννησις αὐτῷ D1. 4 fiunt B] fuerit P. 6 quae versus ignem] καὶ πρὸς τῷ πυρὶ D1. 8 Citius] ταχέως. duo] δὲ δύο. 9 hocque] τὸ δὲ. 11 calidum et istud] θερμὸν καὶ αὐτὸ. elongatum] προϊὸν.

elongatum autem ex parte infrigi|dari et ad hucelongatum am- 12
plius aquam fieri et ut quaedam et alia, quae vi|dentur incon- 13
venientia, effugiat, ex eo quod altiora ejus et multum | a terra 14
distantia frigidiora apparent, duplicem ejus naturam ex|posuit. 15
Omnia autem corpora originem ex conventu elementorum isto-
rum | IV habent, plantarum quidem et animalium, natura tra- 16
hente elementorum purissi|ma ad generationem istorum cor- 17
porum. Vocat autem ea corpora Aristoteles | naturalia, non per 18
collectionem ipsis compositis, sed totis per totum in unionem |
confectis et unum quidem et aliud, quam sunt ipsa, facienti- 19
bus corpus. Sic namque | uniuntur, ut non possint ipsa dis- 20
cerni, neque partim videri terra, partim | aqua, aër, ignis, quia 21
unum quid et aliud, quam sint ipsa, ex conventu eo|rum IV
factum est, ut in tetrapharmaco. Etenim ibi aliud est tetra-| 22
pharmacum, quam ea, ex quibus constat, sed non omnino 23
similiter. Non enim per appositi|onem tenuissimorum elementa 24
44 faciunt corpora, sed per commutationes et u‖nitatem. Iterum 25
autem in elementa resolvuntur corpora corrupta et hoc | modo 26
permanent perpetua omnia ad generationem existentium, neque
cres|centia aliquando neque decrescentia. Unde alterius gene- 27

---

12 et ut — alia] ἵνα δὲ καὶ ἄλλα τινά. 13 ex eo quod] καὶ πρὸς τούτοις τὸ. 15 exposuit] ὑπέθετο. corpora H] corpori BP. conventu elementorum P] elementorum conventu B. habent H] hoc deest in codd. BP. 18 — 19 sed totis — facientibus corpus] ἀλλ' ὅλον δι' ὅλου εἰς ἄλληλα χωρούντων καὶ ἀπὸ τῆς συνόδου ἑαυτῶν εἰς ἑαυτὰ ποιούντων τὸ σῶμα D1. 19 unum quidem — ipsa BP] Haec desunt in D1. unum quidem BP] Interpretem etiam hoc loco unum quid scripsisse puto, quod paulo infra (l. 21) in codd. BP habetur. Putavit enim ἕν τι significare „unum aliquid", nec conjunxit haec verba cum sequente substantivo (corpus). 22 in tetrapharmaco H] uitetur farmacho BP. 24 tenuissimorum] λεπτομερεστέρων D1. Tum in graecis codd. sequitur: ὡς ἐν τῇ τετραφαρμάκῳ, quod in BP deest. Cono habet: „ut in hoc emplastro". per H] deest in codd. BP. per commutationes] κατὰ μεταβολήν. 26 perpetua] διηνεκῶς. ad generationem] καὶ διαρκεῖ πρὸς τὴν . . γένεσιν.

rationem, alterius | corruptionem esse dicunt et hujus corrup- 28
tionem, illius generationem, non | solum secundum animam, 29
ut praedictum est, sed etiam secundum corpus. Platoni autem
videtur | tria quidem elementa permutari in alia, terram vero 30
permanere immobilem | immutatamque. Assimilans namque 31
unicuique elemento solidissi|mas figurarum, quae rectis con- 32
stant lineis, terrae quidem assimilavit figuram, | quae graece 33
cubos dicitur, quia immobilissima est reliquarum, aquae vero
eam, quae graece | dicitur icosaëdron, quae residuis est diffi- 34
cilius mobilis, igni vero eam, quae | graece dicitur pyramoïdes, 35
quae est facillime mobilis, aëri autem eam, quae est | octaë- 36
dron, quae est mobilior quidem aqua, difficilius vero mobilis
igne. Ex | his igitur figuris facit ostensionem, quod tria adin- 37
vicem permutentur, et terra | hoc non patiatur. Tria etenim, 38
hoc est pyramidem et octaëdron et | icosaëdron, ex scalenis 39
trigonis consistere ait, cubon vero ex trigonis | aequilateris.
Quaecumque igitur ex scalenis constant trigonis, possunt haec 40
resol|vi iterumque collecta invicem permutari. Cubos autem 41
resolutus neque | in aliam trium figurarum aliarum potest con- 42
verti; ex trigonis enim aequilateris consistit, | e quibus nulla 43
aliarum figurarum trium potest constare; neque ipsarum trium

---

28 dicunt] φησι D_1. hujus — illius] ἄλλου — ἄλλου. 30 tria quidem H] tria quaedam BP, τὰ μὲν τρία. immobilem immutatamque] ἀμετάβλητον. 31 solidissimas] τὰ στερεώματα. Interpres τὰ στερεώτατα expressit. 32 constant lineis B] ″lineis ″constant P. assimilavit BP] Hoc addidit interpres. 34 icosaëdron H] ysostedron B, ysostredon P. Ceterum pro loci natura multa hic explicavit magis, quam vertit interpres. 35 eam quae H] q̄ c̄ā B hoc est: „quae causa“; sed hoc in B rasura ortum est ex: q̄ ēā, hoc est: quae eam; q″uae ″eam P. 36 octaëdron H] ocleadron BP. 38 pyramidem H] pyramoidam B, pyramoydam P. icosaëdron H] ysostedron BP. 39 ex scalenis B] escalenis P. consistere ait] συνίστασθαι. 40 possunt] δύνασθαι. 41 Cubos H] Cubon BP. 43 ipsarum] αὖ D_1, A_1, αὐτῶν A_2, M_1.

figur|arum aliqua permutari valet in cubon. Necesse est igitur 44
et specificatio cor|pora et species hoc sic habere adinvicem, 45
ut illa habent. Sed non impassibilis perma|net terra, sed se- 46
paratur a tenuioribus corporibus, non quidem ut elementum
ma|nens, sed permutata in separantia illam; iterumque con- 47
ferta in se ipsam | residet, quod apparet in aqua. Si enim in 48
aquam modicam immittens terram || moveris, resolvetur terra 1
in aquam, cum vero pausaveris movens, statio|nem accipiente 2
aqua residet. Hoc modo et de omni terra opportet scire. Non
est | autem haec permutatio, sed discretio permixtorum. Dicit 3
vero Plato etiam prae acumi|ne ignis resolvi terram, quae re- 4
soluta mutatur in ipsum aut in grossitatem | aëris, quando 5
eam aër dissolvit, aut in aquam, cum ab aqua soluta fuerit. |
Dicit quoque per alium modum dividens unumquodque elemen- 6
tum tres qualitates | habere, ignem quidem acumen, raritatem, 7

---

44 aliqua B] aliquam P. specificatio B] specificatio (×) P. Puto interpretem scripsisse: „specificantia“ (non: „specificata“, εἰδοποιηθέντα). In proximis enim codd. BP exhibent: „et species“. Utroque igitur loco interpres eandem lectionem secutus esse videtur, quam Valla: εἰδοποιοῦντα (pro: εἰδοποιηθέντα) et καὶ τὰ εἴδη (pro: κατὰ τὰ εἴδη). Valla enim haec habet: „Necesse est igitur et speciem efficientia corpora et has species ita inter se invicem habere, ut illa habuerunt.“ Librarius codicis P super literam a vocis specificatio signum aliquod (×) scripsit, quod in margine (sine nota) recurrit. 45 habent] ἔχει D1. permanet] ἔμεινεν. 46 a tenuioribus B] ὑπὸ τῶν λεπτομερεστέρων. In cod. P prima syllaba vocis „tenuioribus“ a m. pr. praepositioni superscripta est. non — manens] ἀναστοιχειουμένη, quam vocem interpres non intellexit. 47 sed permutata] οὐ μὴν καὶ μεταβαλλομένη. in separantia H] inseparantiam BP. iterumque] πάλιν γὰρ. 48 residet] ἀποκαθίσταται. enim BP] γὰρ deest in A2. 1 stationem H] statione BP. 2 Hoc modo] τὸν αὐτὸν τρόπον. scire] νοεῖν. 4 mutatur in ipsum] φέρεται ἐν αὐτῷ. aut — aëris] ἢ ἐν ἀέρος ὄγκῳ, δηλονότι. 5 in aquam] ἐν ὕδατι. 6 Dicit quoque] λέγει δὲ. elementum] τῶν στοιχείων. 7 raritatem] μανότητα. extremorum] ἄκρον τῶν στοιχείων.

motum. Alterum vero extremorum, hoc | est terram, harum 8
contrarias qualitates habere, hebetudinem, densitatem, | statio- 9
nem, ut sint secundum has qualitates contraria terra et ignis,
quod non esset secundum | alias qualitates in conjugatione exi- 10
stentes. Accipi autem ab utrisque | extremis qualitates et sic 11
media elementa facta esse. Accipiuntur | enim ab igne duae 12
qualitates, raritas et motus, et una a terra hebe|tudo, et con- 13
stituitur aër specificas habens qualitates, hebetudinem, | rari- 14
tatem, motum. Iterumque duae qualitates accipiuntur a terra,
he|betudo et densitas, ab igne vero sola una motus, et fit 15
aqua speci|ficata et ipsa hebetudine, densitate, motu. Est 16
igitur acumen | ad hebetudinem, ut ignis ad aërem et ut rari- 17
tas ad densita|tem, sic aër ad aquam, ut vero motus ad 18
stationem, sic aqua ad terram. Ut igitur est ignis ad aërem,
sic aër ad aquam, et ut aër ad aquam, sic aqua et ad ter-
ram. Exstat enim adjuncta con|tineri duabus medietatibus, 19
interpositionem unius habentia una medie|tate, hoc est simili- 20
tudine. Secundum alium quoque modum dicunt qualitates |
habere elementa: terram namque et aquam gravitatem habere, 21
per quam inferius a natura | feruntur, aërem vero et ignem 22

---

8 contrarias H] contraria BP. 9 secundum has] κατ' αὐτὰς D1. qualitates BP] τὰς ποιότητας deest in A2. 10 accipi] εἰλῆφθαι. 11 media] τὰ μέσα (sed τὰ μὲν A3). 13 qualitates] τρεῖς μόνας ποιότητας D1, A2. 16 Est] ἔσται D1. Est igitur — ad aërem] ἔστιν οὖν ὡς ὀξύτης πρὸς ἀμβλύτητα, οὕτω πῦρ πρὸς ἀέρα. (Sed D1 post πῦρ alterum ὡς addit.) 18 ut vero motus — ut aër ad aquam B] Haec verba suo loco omissa librarius cod. P in marg. signo ‖ addito apposuit. sic aqua et ad terram BP] οὕτως ὕδωρ πρὸς γῆν.

Exstat — similitudine] πέφυκε γὰρ τὰ μὲν ἐπίπεδα ὑπὸ μιᾶς μεσότητος συνέχεσθαι, τουτέστιν ἀναλογίας· τὰ δὲ στερεὰ ὑπὸ δύο μεσοτήτων. Interpres igitur sententiarum ordinem invertit. Sed praeterquam quod nonnulla male intellexit, latere etiam videtur quaedam textus discrepantia. 21, 22 a natura] φύσει. 22 vero et ignem B] In cod. P particula „et“ a m. pr. inter lineas inserta est. aërem vero — feruntur BP] Haec desunt in A1. Omiserunt etiam Co. et Va.

levitatem, per quam superius a natura feruntur. | Stoici vero 23
dicunt elementorum alia quidem esse activa, alia vero passi|va, 24
46 activa aërem et ignem, passiva vero aquam et terram. Ari-
stoteles autem quin‖tum etiam inducit corpus, hoc est aethe- 25
reum et quod fertur in circulo, eo quod in circu|lo circa 26
idem feratur, Platone aperte dicente ex igne et terra illud | con- 27
stare. Dicit autem sic: „Corporeum vero, quod factum est,
oportet esse vi|sibile et palpabile; absque igne vero nullum 28
visibile aliquando | factum, nec palpabile sine solido, sed nec 29
solidum absque terra. Unde | ex igne et terra deus initians 30
corpus totius fecit constare. Sed duo | sola bene consistere sine 31
tertio impossibile. Vinculum enim utraque connec|tens in medio 32
oportuit fieri. Vinculum autem optimum est, quod se ipsum |
et connexa maxime unum facit. Sed hoc existit perficere op- 33
tima si|militudine.“ Vinculum autem dico duo elementa media 34
propter praedic|tam analogiam connexam. Qui vero dicta He- 35
braeorum venerantur, diffe|runt a se de coelo et terra. Quidam 36

---

25 quod fertur in circulo, eo quod BP] κυκλοφορικὸν, μὴ βουλόμενος τὸν οὐρανὸν ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων γεγενῆσθαι· κυκλοφορικὸν δὲ λέγει τὸ πέμπτον σῶμα, ὅτι. 26 circa idem feratur BP] περὶ αὐτὸ φέρεται A3, περὶ αὐτό φέρεται A1, περὶ αὐτὸν φέρεται M1, περὶ αὐτὸν κεῖται A2, περιάγων κεῖται D1, περὶ τὴν γῆν φέρεται Antw. Ox. Matth.; circulari circumgyratione moveatur: Cono. illud] αὐτὸν (sc. τὸν οὐρανὸν). Sed interpres hoc pronomine quintum illud corpus significari putavit. 27 Corporeum — palpabile BP] Si interpres haec intellexisset, ante visibile posuisset: et. Cf. Platon. Tim. p. 31. b. cap. 7.

29 factum] ἂν . . γένοιτο. 30 initians] ἀρχόμενος. 32 oportuit] δεῖ. vinculum] δεσμῶν D1, A1, A2. Sic etiam apud Platonem legitur. 33 Sed hoc — similitudine BP] τοῦτο δὲ πέφυκεν ἀναλογία κάλλιστα ἀποτελεῖν. Ne hic quidem interpres Platonis verba intellexit. ἀναλογία enim dativum esse putavit. (Matthaeium vero fugit haec quoque ipsius Platonis esse, non Nemesii.) 34 vinculum autem dico] δεσμὸν λέγων (sc. Plato). propter] μετὰ D1. ἐξ Matth. 36 differunt a se] διαφέρονται. Quidam — omnes] ἄλλοι μὲν γὰρ σχεδὸν πάντες m. pr. D1.

etenim, immo omnes, ex nulla praeexi|stente materia factum 37
esse coelum et terram. Apollinarius autem de abysso | vult 38
deum coelum et terram fecisse. Abyssi vero mentionem non
fecit | Moyses in genesi mundi, tamquam jam factae. In Job 39
autem dicitur: qui | fecit abyssum. De hac igitur, ut ex ma- 40
teria omnia alia vult esse facta, | sed eam factam esse prae 41
omnibus corporalibus procreatam a deo ad aliorum sub|stan- 42
tiam. Ostendit vero nomen abyssi etiam, quod materiae sit
ignara. | Sed hoc quidem, quomodocumque se habeat, nihil dif- 43
fert. Etenim sic deus et cre|ator omnium ostenditur ex nihilo 44
creans omnia. Contra illos autem, qui | dicunt unum solum 45
esse elementum, sive ignem, sive aërem, sive aquam, | suffi- 46
ciant Hippocratis dicta. Si unum esset homo, nunquam doleret.
Nam nec | esset, a quo doleret, unum existens. Quodsi doluit, 47
unum esset, quod sana|ret. Oportet enim, quod futurum est 48
47 dolere, in permutatione fieri cum sensibi||litate. Sed si unum 1
esset elementum, non esset, in quod permutaretur. Non per-|
mutatum autem, sed manens in eodem, non doleret, et si esset 2
sensibile. | Necesse est autem, quod patitur, ab aliquo pati. 3
Sed si unum esset elementum, non | esset alia qualitas praeter 4

---

37 praeexistente BP] sed in P corr. ex praeexistentia m. pr. terram. Apollinarius BP] τὴν γῆν, ἐπειδὴ Μωϋσῆς φησιν· ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Ἀπολινάριος. Verba in codd. BP omissa desunt etiam in ed. Ellebodii. Explevit lacunam editor Oxon., explevit etiam Matth. ex D_1, $A_{1, 2, 3}$, expleverant etiam Co. et Va.
38 vero] γὰρ. 41 sed eam factam] οὐ μὴν ἀγένητον, ἀλλὰ γενητὴν αὐτὴν. corporalibus] τῶν σωμάτων D_1. 42 ignara] τὸ . . . ἄπειρον. 43 sic deus B] deus sic P. et creator] θεὸς καὶ δημιουργὸς. 44 ex nihilo] καὶ ἐξ οὐκ ὄντων. Omisit καὶ D_1. 46 sufficiant] ἀρκέσει. 47 Quodsi doluit] εἰ δὲ καὶ ἤλγεεν. 48 permutatione H] permutacionem BP. 1 unum] ἓν μόνον. 2 in eodem] ἐφ' ἑαυτοῦ. 3 autem] δὲ καὶ. unum] ἓν μόνον. Sed ἓν deest in A_2, A_3. pati — qualitas BP] πάσχειν — ποιότης. Haec desunt in A_1 et apud Vallam.

qualitatem unius elementi, sub qua pateretur animal. | Si igi- 5
tur nec permutari nec pati posset, quomodo doleret? Ostendens
igitur hoc impossibi|le ad indulgentiam conducit. Si vero et 6
doluisset, unum esset sanativum. | Nunc autem non est unum 7
sanativum, sed multa. Non igitur unum erat homo. | Sed ex 8
quibus unusquisque horum propriam molitur formare doctrinam,
ex his | maxime IV esse elementa monstrantur. Etenim Thales 9
aquam solam | dicens esse elementum nititur monstrare tria 10
alia ab hoc fieri. Sedimen | namque ejus terram fieri et, quod 11
subtilius, aërem, aëris quoque subtilius ignem. | Anaximenes 12
vero aërem solum dicens et hic similiter nititur ostendere |
alia elementa de aëre facta. Heraclitus autem et Hipparchus 13
Meta|pontinus ignem solum dicentes his eisdem utuntur pro- 14
bationibus. Ex his | igitur isti dicunt ignem aliorum esse gene- 15
rativum elementorum et reliquorum | hic quidem aquam, aërem 16
vero ille. Sed eorundem rationibus ostenditur, quod omnia
ele|menta permutantur adinvicem. Omnibus vero adinvicem 17
permutatis | necesse est elementa esse omnia. Quodcumque 18
enim accipias de IV, invenie|tur et hoc factum esse ex altero. 19
Corpus igitur animalibus distribuitur virtutibus animae in- 20
strumentum | existens. His namque habile congruumque est 21

---

6 ad indulgentiam conducit] κατὰ συγχώρησιν ἐπάγει. 8 Sed] ἀλλὰ καὶ. horum] αὐτοὶ. 13 Hipparchus Metapontinus H] yparcus metapontinus B, yparcus mentapontinus P. Matthaeius ostendit Hippasum significari. 14 ignem solum] τὸ πῦρ. his eisdem P corr. ex: his eiusdem] his eiusdem B, ταῖς αὐταῖς ταύταις. In D_1 deest ταύταις. Ex his] ἐξ ὧν. 15 isti] καὶ αὐτοὶ D_1. 16 Sed — rationibus] ἐκ τούτων. 18 Quodcumque enim] ὅπερ D_1, A_2. factum — altero] ὑφ' ἑτέρου γινόμενον. Hic in cod. BP capitis finis est. Quae apud Matthaeium in fine cap. v. subsequuntur: τὸ δὲ σῶμα — μνημονευτικόν in cod. D_1 omnino desunt, in BP autem cum proximo capite conjuncta leguntur. Idem factum video in Cononis versione. 20 Corpus P] orpus B. Litera initialis C in cod. P rubrica picta est. igitur] δὲ.

compositum, ut nulla | virtus animae impediretur a corpore. 22
Unaquaeque igitur animalis virtus propria membra | corporis 23
ad operandum elegit, ut procedens sermo docebit. Anima nam-
que | locum tenet artificis, corpus vero instrumenti. Materia 24
autem sunt ea, circa quae | est actio. Explementum vero ipsa 25
operatio, ut mulier quidem tamquam | materia subsistit; circa 26
eam enim actio. Actio vel operatio est adulte|rium, sive for- 27
nicatio, sive conjugium. Dividuntur autem virtutes animae in |
phantasticam, id est imaginabilem, et intelligibilem, memorialem. 28

Cap. VI.

48 Phantastica igitur est virtus irrationalis animae per sensus 29
operativa; phanta|ston autem, hoc est imaginabile, quod phan- 30
tasiae subjacet, ut sen|sus et sensibile; phantasia vero, i. e. ima- 31
ginatio, est passio ir|rationalis ab aliquo imaginabili facta. 32
Phantasma autem est pas|sio inanis in irrationabilibus animae 33
a nullo imaginabili facta. Sed | Stoici IV esse dicunt, hoc est 34
phantasiam, phantaston, phantasti|con, phantasma, phantasiam 35
dicentes passionem animae apparentem | in ipsa et quod fecit 36
phantasiam, phantaston. Quando enim album videmus, gene-
ratur | quaedam passio animae ex susceptione ejus. Ut enim 37

---

22 animae] αὐτῆς. igitur] γὰρ Matth.; sed γοῦν A1, A3, οὖν A2. virtus] δυνάμει Matth., sed δύναμις A3. 26 Actio vel operatio] ἡ δὲ πρᾶξις. 29 Phantastica H] fantastica BP. Hanc capitum divisionem a codd. BP alienam esse supra dixi. 30 phantaston — imaginabile] φανταστὸν δὲ. quod H] est quod B, ẹṣt quod P. sensus et sensibile B] sensus et sensibileṭaṣ P corr. ex: „sensus et sensibilitas.“ 31 phantasia — imaginatio] φαντασία δὲ. 32 irrationalis] τῆς ἀλόγου ψυχῆς. Adde igitur: animae. 33 animae] τῆς ψυχῆς μέρεσιν. Adde igitur: partibus. Idem omisit M1 et m. pr. A2. 34 IV BP] τέσσαρα ταῦτα. 36 in ipsa] ἐν ἑαυτῷ D1, A1,3, M1, ἐν αὐτῷ olim A2, αὐτὸ Elleb. Matth. phantasiam phantaston] φανταστὸν.

in sensibus efficitur | passio, cum senserint, sic et in anima, 38
cum agnoverit. Imaginem enim in se | suscipit agnitae rei; 39
phantaston autem, quod fecit phantasiam, et sensibile, | ut 40
album et omne, quod potest movere animam; phantasticon
autem inanis re|ceptio sine imaginali; phantasma autem, quod 41
accipimus per phantas|ticon, inanem susceptionem, ut in ma- 42
niaticis et melancholicis. | Sed differentia in his circa solam 43
diversitatem nominum facta est. Instrumenta vero ejus | sunt 44
anteriores cerebri ventres et animalis spiritus, qui in ipso est,
et nervi, qui sunt | in ipsis rotantes animalem spiritum et 45
compositio sensuum. Sensus autem sunt v, | sensibilitas vero 46
una, animalis quidem, quae dignoscit per sensus passiones, |
quae fiunt in ipsis, et magis quidem terreno magisque corporeo 47
sensu, hoc est tac|tu, terream sentit naturam. Clarissimo vero, 48
49 hoc est visu, lucida, ‖ ut et aëreo sensu sentit passiones aëris. 1
Aër enim est vocis | essentia vel aëris ictus. Spongioso vero 2
et aquoso, hoc est gustu, hu|mida suscipit. Unumquodque 3
enim sensibilium per proprium dignosci sen|sum existit. Opor- 4
tuit igitur secundum hanc rationem, quia sunt iv elementa, |
iv esse et sensus. Sed quia vaporum et odorum genus in medio 5

---

38 agnoverit H] agnoverint B, agnoverint P, ἐννοήσῃ. 39 agnitae rei] τοῦ νοητοῦ. et sensibile] αἰσθητὸν. 40 inanis receptio] τὸν διάκενον διελκυσμὸν. 41 quod accipimus] ᾧ ἐφελκόμεθα Elleb. Matth., ὃ ἐφέλκομεν in marg. Antw., ᾧ ἐφέλκομεν D1. 42 maniaticis B] mateniaticis P (scripserat igitur: matematicis, tum voluit: maniacis). 43 in his] τούτοις. 44 in ipso] ἐν αὐταῖς Matth. nervi—spiritum] τὰ ἐξ αὐτῶν νεῦρα τὰ διάβροχα τῷ ψυχικῷ πνεύματι. 45 rotantes BP] Interpretem scripsisse puto: rorantes. 46 animalis quidem] ἡ ψυχική. 47 magis — sensu] τῷ μὲν γεωδεστάτῳ καὶ σωματικωτάτῳ τῶν αἰσθητηρίων. hoc est tactu H] hoc tactu BP. 48 lucida] τῶν αὐγοειδεστάτων A2. 1 aëreo sensu] τῷ ἀεροειδεῖ. 2 hoc est gustu] τῷ κατὰ τὴν γεῦσιν. 5 vaporum] ὁ ἀτμὸς. in medio aeris P] in medio enim aeris B sed „enim“ lineola transversa deletum est.

aëris et | aquae est; aëris enim est, quod crassus, aquae vero, 6
quod tenuis est; manifestum autem | fit hoc per passionem 7
coryzae; coryzantes namque trahunt aërem per an|helitum, 8
suscipientes vero hunc vaporum nihil accipiunt; nam propter |
obturationem, quod grossius est, non pertingit ad sensum; 9
propterea igitur | quintus sensus, hoc est olfactus, a natura est 10
inventus, ut nihil valentium | ad notitiam accedere refugiat 11
sensibilitatem. Est autem sensi|bilitas non quidem permutatio, 12
sed permutationis cognitio. Permutantur nam|que sensibilia, 13
sed discernit permutationem sensibilitas. Vocatur | autem fre- 14
quenter sensibilitas sensus. Sed sensibilitas est receptio sen-|
sibilium. Sed videtur haec descriptio non esse ipsius sensi- 15
bilitatis, sed ejus oper|ationum. Unde sic quoque definiunt 16
sensibile, spiritum esse dignoscentem | a principali, quod graece 17
hegemonicon, ad instrumenta extentum. Est | vero et hoc. Sen- 18
sibilitas est virtus animae susceptiva sensibilium; sen|sus vero 19
est instrumentum susceptionis sensibilium. Plato vero dicit |
sensibilitatem esse animae et corporis communicationem ad 20
exteriora. Nam | virtus est animae, instrumentum vero cor- 21

---

6 aëris enim — tenuis est] ἀέρος μὲν γάρ ἐστι παχυμερέστερος, ὕδατος δὲ λεπτομερέστερος. 7 hoc] τὸ τοιοῦτο D1. per passionem coryzae] διὰ τῆς κορύζης, τοῦ πάθους. 8 nihil] οὐκ. 9 obturationem H] obdurationem BP. 10 olfactus B] olfatus P. 13 sensibilia] τὰ αἰσθητήρια. 14 sensus] καὶ τὰ αἰσθητήρια. 15 sensibilium B] Sic etiam P, sed ex correctura. Etenim librarius primum scripsisse videtur: sensuum, tum autem addidit „lium“ et medias syllabas correxit. ipsius] κατ᾽ αὐτῆς D1. 17 quod graece ygemonicon BP] Interpretis additamentum. Est vero et hoc BP] Intellexit igitur interpres: ἔστι δὲ καὶ τοῦτο. Ac ἔστι quidem habet etiam D1 (ἔτι δὲ καὶ οὕτω Matth.). 18 Sensibilitas — susceptiva] δύναμιν ψυχῆς ἀντιληπτικὴν A1,2. Valla. Nominativum exhibet Ellebod.

19 dicit — exteriora BP] Haec concinunt cum Matthaeii textu. Sed D1 habet: τὴν αἴσθησιν δυνάμεως καὶ ὀργάνου κοινωνίαν πρὸς τὰ ἐκτὸς (corr. m. rec.) ὁρίζεται, τουτέστι ψυχῆς καὶ σώματος.

poris; utraque vero per phantasiam suscepti|va sunt exteriorum. 22
Animalium vero, i. e. eorum, quae sunt animae, haec quidem
sunt deservientia et | repraesentantia, haec vero principantia 23
ac dispensantia. Principantia | quidem sunt dignoscibilis virtus 24
et disciplinabilis; deservientia vero sensus | et motus ad pla- 25
citum virtusque vocalis. Etenim motus et vox velocissime ‖ et 26
absque mora obaudivit consilio notitiae. Simul enim, dum ali-
quid | volumus, movemur ad idem nullum exspectantes tempus 27
inter volun|tatem et motum, ut est videre in digitorum motu. 28
Naturalium autem sunt quaedam | sub dispensatione virtutis 29
dignoscibilis, ut quae vocantur passiones.

Cap. VII.

Visus aequivoce dicitur. Etenim et sensus et virtus | sensi- 30, 31
bilis visus dicuntur. Hipparchus vero dicit radios extensos ab
oc|ulis ad terminos eorum, velut manus in tactibus adjunctas 32

---

22 animalium] ψυχικῶν μερῶν D1. i. e. eorum, quae sunt animae BP] Interpretis additamentum. 23 repraesentantia] δορυφορικὰ. Hoc deest in D1. dispensantia] ἡγεμονικὰ. 24 dignoscibilis—disciplinabilis] τό τε διανοητικὸν καὶ ἐπιστημονικόν. Matth. Sed τὸ μνημονευτικόν D1. sensus] τὰ αἰσθητήρια D1, τὰ αἰσθητικὰ Matth.; hoc om. M1. 25 motus H] motum BP. virtusque B] utriusque P. virtusque vocalis] τὸ φωνητικόν Matth., τὸ φανταστικόν D1, A3, Cono. et vox] καὶ ἡ φωνή Matth., κινουμένη D1. 26 absque mora] σχεδὸν ἀχρόνως. consilio B] cūsilio P. notitiae] τοῦ λογισμοῦ. Simul H] Similis B, Simile P corr. ex: Similis. 27 Simul—ad idem] ἅμα γὰρ καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ θέλομέν τε καὶ κινούμεθα. inter—motum] μεταξὺ χρόνου τῆς τε βουλήσεως καὶ τῆς κινήσεως. 28 Naturalium] καὶ τῶν φυσικῶν. 30 Visus P] isus B.

Visus aequivoce—dicuntur] Haec apud Matth. unam sententiam efficiunt: ἡ ὄψις ὁμωνύμως λέγεται, καὶ τὸ αἰσθητήριον καὶ ἡ δύναμις ἡ αἰσθητική. Sed habetur γὰρ post καὶ etiam apud Ellebod.; deest in D1.

32 in tactibus] ἐπαφαῖς. Intellexit interpres ἐφ᾽ ἁφαῖς. adjunctas] καθαπτούσας. Manus intellexit interpres, Nemesius voluit

exterioribus | corporibus, ut detur eorum susceptio ad visibile. 33
Geometri autem pulveres | quosdam describunt factos ex con- 34
cisione radiorum transmissorum ab oculis. | Mittere enim radios, 35
dextrum quidem oculum ad sinistra, sinistrum vero ad | dextra;
ex concisione eorum perfici pulverem; unde contingit simul 36
quidem | visum visibilia multa capere, videre autem perfecte 37
ea, in quibus conveniunt | radii. Sic enim frequenter inspi- 38
cientes in pavimentum non videmus | in ipso nummum jacen- 39
tem, attendentes autem plurimum, donec commissio|nes ra- 40
diorum in illam partem contingant, ubi situs est nummus;
tunc visui reddi|mus illum, quasi tunc primum incipientes at- 41
tendere. Epicurei autem idola, hoc | est imagines, apparentium 42
advenire oculis aiunt. Aristoteles autem non ido|lum corpo- 43
rale, sed qualitatem mutationis aëris in circuitu existentis a
visi|bilibus ad visum accedere. Plato vero per collatum splen- 44
dorem lucis quidem | ab oculis diffusae ad similem aërem et 45
lucis, quae est in medio aëris, fa|cile penetrabilis et invertibilis, 46
quae est coextenta cum splendore visus. | Galenus autem con- 47

---

adjectivum ad ἀκτῖνας referri. 33 pulveres BP] Interpres κῶνος et κόνις confudit; sic etiam paulo infra (36). 34 ex concisione] ἐκ τῆς συνεμπτώσεως. ab oculis] διὰ τῶν ὀφθαλμῶν. 36 ex concisione] ἀπὸ δὲ τῆς συνεμπτώσεως. unde contingit] ὅθεν. simul H] similis BP. 37 in quibus] ἔνθα. 38 enim] γοῦν. 39 nummum B] nummum P corr. ex: numinum. attendentes autem] ἀτενίζοντες. 40 nummus H] nummi BP. reddimus] προςπίπτομεν.

41 idola—imagines] εἴδωλα. 42 oculis aiunt] τοῖς ὀφθαλμοῖς. Sed D_1 addit φησὶ. 43 mutationis] δι' ἀλλοιώσεως Ellebod. Matth. Sed διαλλοιώσεως D_1. 44 accedere] παραγίνεσθαι. per collatum splendorem] κατὰ συναύγειαν. 45 diffusae] ἐπὶ ποσὸν ἀπορρέοντος.

et lucis] τοῦ δὲ ἀπό τῶν σωμάτων ἀντιφερομένου, τοῦ δὲ. in medio aëris] περὶ τὸν μεταξὺ ἀέρα. 46 penetrabilis et invertibilis] εὐδιάχυτον ὄντα καὶ εὔτρεπτον. Interpres igitur haec adjectiva ad „lucis“ refert. coextenta H] ex contempsa BP συνεκτεινομένου. 47 Galenus H] Gallienus B, Galienus P. concordans] συμφώνως. in septimo conveniente] ἐν τῷ ἑβδόμῳ τῆς συμφωνίας.

cordans Platoni in septimo conveniente dicit scribens | quo- 48
modolibet diverse, quia et in oculum dimittitur pars quaedam
51 vel virtus vel idolum ‖ vel qualitas visibilium corporum, non 1
cognoscimus magnitudinem rei vi|sae, ut montis maximi. Tanti 2
etenim idolum accedere oculis nostris omnino in|contingens. 3
Sed nec spiritum visibilem procedentem noluit tantam virtutem
accipere, | ut possit diffundi circa totum visibile. Restat igitur 4
circumdantem aërem | fieri nobis instrumentum tale in tem- 5
pore, quo videmus, quale in corpore existit | nervus visibilis, 6
qui graece opticus dicitur. Simile enim quid patitur aër nos
cir|cumnectens. Splendor enim solis attingens superiores fines 7
aëris, dif|fundit per totum virtutem et splendor per opticum 8
nervum veniens et spiritua|lem essentiam habens, contingens 9
circumhabentem primoque tactu permutatio|nem faciens ex- 10
tenditur usque ad majorem partem retentus in se, do|nec in 11
oppositum incidat corpus. Fit enim aër organum oculo ad
cognitionem | visibilium tale, quale est in cerebro nervus, ut 12
qua ratione se habet cere|brum ad nervum, eadem se habeat 13
oculus ad aërem, quasi animatum a solari splen|dore. Quoniam 14
vero natus sit aër propinquantibus corporibus coassimilari, ma-|

---

48 quomodolibet] οὕτω πως. quia et] εἴπερ γὰρ. 1 visibilium] τῶν ὁρωμένων. cognoscimus] ἂν . . . ἔγνωμεν. 2 montis] ὄρους, εἰ τύχοι. tanti] τηλικούτου Elleb., Matth.; τηλικοῦτον D_1.
3 Sed nec] ἀλλὰ μὴν καὶ. noluit P corr. ex: noruit] noruit B. Ambigo autem, utrum hoc ex: non ut (οὐχ οἷον) ortum sit, an ex: uoluit. accipere] λαμβάνειν. Sed λαμπηδόνα D_1. 4 possit diffundi] περιχεῖσθαι. 5 instrumentum tale] τοιοῦτον εἶναι, ὡς ὄργανον D_1. quale] ὁποῖον. 6 visibilis — dicitur] τὸ ὀπτικόν.
7 superiores P addito ex corr. s] superiore B. superiores fines] τοῦ ἄνω πέρατος. 8 per totum] εἰς ὅλον $A_{1,3}$ et ex corr. D_1. nervum] νεύρων. 10 extenditur] διαδίδωσιν. usque — partem] ἄχρι πλείστου. retentus in se] συνέχουσα ἑαυτὴν. 13 habeat H] habent B, hn̈t P. aerem B] aerem P corr. ex: erem. quasi animatum] ἐμψυχωμένον. 14 Quoniam vero] ὅτι δὲ.

nifestum quod accedente rubro aliquo vel citrino sive argenteo 15
splen|dido luce praesente ab illato convertitur aër. Porphyrius 16
autem in libro de sen|sibilitate nec pulverem nec idolum nec 17
aliud quid dicit esse causam viden|di, sed ipsam animam co- 18
gnoscere se ipsam, eo quod omnia, quae sunt visibilia | ani-
mam cohibeant sintque omnia anima incohaerentia corpora 19
diversa. Vo|lens namque animam esse rationalem et ideo dici- 20
tur cognoscere se ipsam in omnibus | existentibus. Idem autem 21
visus per rectas lineas sentit secundum primam rationem |
colores et cum ipsis dignoscit coloratum corpus et magnitu- 22
dinem | ejus et figuram et locum, in quo est et distantiam et 23
numerum et motionem atque | stationem et asperum atque 24
52 planum, aequale et inaequale, acutum et obtusum ‖ et constan- 25
tiam, sive aquosa sit, sive terrea vel humida et sicca. Proprium

---

15 accedente] διαφερομένου. Sed διαφαινομένου D1. citrino] κυανοῦ. Erravit fortasse interpres. Sed si quis librarius erravisse putandus est, cirino scribendum. Tum autem huic errori varia lectio subest: κηρίνου. Cf. infra 53. 18 et Plin. h. n. 19. 5. 23. argenteo] ἀργυροῦ Elleb., ἀργύρου D1, Matth. 16 illato] διενεχθέντος Elleb., Matth., δειχθέντος D1. 17 pulverem] κῶνον cf. 50. 33. 18 ipsam animam] τὴν ψυχὴν αὐτὴν ἐντυγχάνουσαν τοῖς ὁρατοῖς. omnia—visibilia BP] πάντα τὰ ὄντα. Confusa videntur ὄντα et ὁρατά. eo quod—diversa] τῷ τὴν ψυχὴν συνέχειν πάντα τὰ ὄντα καὶ εἶναι τὰ πάντα ψυχὴν συνέχουσαν σώματα διάφορα. 19 animam cohibeant B] animae cohibeant P corr. ex: animam cohibeant. anima incohaerentia H] anima in coherentia B, animae incoherentia P corr. ex: anima incoherentia. Interpres ipse igitur, si codicis B lectioni fidem habemus, graeca non intellexerat. Magis vero etiam librarius P erravit, qui lectionem codicis B corrigere posse sibi visus erat. Ego interpretem scripsisse puto aut: „animam cohibentia"; sic enim error ejus facilius explicatur, aut: „animam cohibentem". 20 namque] μίαν γὰρ. animam] πάντων ψυχήν. dicitur BP] φησί. 21 Idem autem visus BP] ὁρᾷ δὲ ἡ ὄψις. Fortasse librarius confudit idem et videt. Post lineas igitur addendum: et. 25 sive aquosa—sicca] εἴτε ὑδατῶδες, εἴτε γεῶδές ἐστιν, οἷον ὑγρὸν ἢ ξηρόν.

ergo | ejus sensibile est color. Per solum namque visum colores 26
apprehendimus, | deinde vero cum colore et coloratum corpus 27
et locum, in quo contigerit esse visi|bile, et distantiam in medio 28
videntis et visae rei. Quibuscumque autem sen|suum appa- 29
ruerit, ab his confestim et locus dignoscitur, tunc solum quando
adjunc|ti fuerint corpori praeter eos, qui deinceps excipiuntur, 30
sed visus de longe. | Quia autem a longe comprehendit propria 31
sensibilia, necessario consequitur, | ut solus etiam percipiat di- 32
stantiam. Magnitudinem vero tunc solus | dignoscit, cum hoc, 33
quod apparet, poterit per unam occupationem comprehen|dere. 34
Cum vero majus fuerit visibile, non per unam occupationem
comprehen|dit hoc visus, sed indiget memoria et intellectu. 35
Partim namque illud | inspiciens nec semel totum necessario 36
ab altero in alterum mutatur et hoc quidem, | quod succum- 37
bit, semper incessitum est sensibile. Prius autem visa memoria |
conservat. Colligit autem utraque intellectus, sensibile quidem 38
et memorabi|le. Magnitudine igitur duobus comprehendit visus 39
aliquando quidem solus, | aliquando autem cum memoria et 40

---

27 deinde vero] εὐθέως δὲ. contigerit H] contingerit BP. 28 Quibuscumque] ὁπόσαις. 29 apparuerit H] apparuerunt BP, συνεμφαίνεται καὶ τὸ σῶμα. locus dignoscitur, tunc solum] ὁ τόπος συνδιαγιγνώσκεται, ὡς τῇ ἁφῇ καὶ τῇ γεύσει· ἀλλ' αὗται μὲν τότε μόνον. 30 corpori] τῷ σώματι αἰσθάνονται. praeter — excipiuntur] πλὴν τῶν ἑξῆς διορισθησομένων. 31 consequitur] ἐπηκολούθησε. 32 solus dignoscit] μόνην διαγινώσκειν. (Sed D1 μόνον.) 33 occupationem] πφοςβολῆς. 34 Cum] ἐν οἷς. fuerit visibile] ἐστι τὸ ὁρώμενον. non — comprehendit] ἢ — περιλαμβάνεσθαι. (Sed περιγίνεσθαι D1.) 35 hoc visus, sed indiget] ἐν τούτοις δεῖται καὶ D1. 37 succumbit] ἐμπίπτον. incessitum B] inc×essitum P. Signum × in margine (sed sine nota) recurrit. Non tamen satis mihi perspectum est, quem errorem librarius ab antecessore commissum denotet. Codd. graeci prabent: κατὰ τὴν μετάβασιν. 38 quidem et] τε. memorabile] τὸ μνημονευτόν Matth., τὸ μνημονευτικόν D1. 39 duobus] διχῶς. comprehendit visus] ἀντιλαμβάνεται. 40 Sed et numerum] τοῦ δὲ ἀριθμοῦ. visibilium] τῶν ὁρωμένων.

intellectu. Sed et numerum visibilium super | tria et IV exi- 41
stentem, quia non per unam occupationem cernitur et motus
et figuras | multiangulas videndo visus memoria indiget et in- 42
tellectu. Non | enim potest v, VI et VII atque plura sine me- 43
moria colligere. Sic neque | hexagonas vel octogonas vel multi- 44
modas figuras. Et motus quidem | per mutationem factus hoc 45
quidem habet prius, hoc vero posterius. Ut autem est primum
et secundum | et alterum, hoc memoria sola conservat. Supe- 46
rius vero et inferius, aequale et inaequale, | similiter asperum 47
et lene, acutum et obtusum, communia sunt tactus et visus,
quia et | soli isti sensus locum discernunt. Indigent vero intel- 48
53 lectu. Solum namque ‖ illud, quod per unam occupationem 1
succedit sensui, solius sensus opus est; | quae vero secundum 2
plures non solius sunt, sed etiam memoriae intellectus, ut |
jam monstratum est. Lucida autem etiam usque ad profundum 3
perforare potest visus; | et primo quidem ac maxime aërem. 4
Totum enim transforat illum. Secundo | vero aquam quiescen- 5
tem atque puram, ut pisces videamus natantes. Minus | autem 6
transit per vitrum et alia hujusmodi resplendentia et hoc quo-

---

41 et IV] ἢ τέσσαρα. quia—cernitur BP] τοῦ—ὁρωμένου. Fortasse interpres scripserat: qui—cernitur. 42 videndo—indiget] οὐδέποτε μόνη, ἀλλ' ἀεὶ μετὰ μνήμης. 43 v, VI] τὰ πέντε καὶ ἕξ. 44 vel—vel] καὶ—καὶ. 45 Ut—primum BP] ἔνθα δὲ πρότερόν ἐστι. Interpretem puto scripsisse: ubi. 46 et alterum] καὶ τρίτον. Superius—inferius] Τὸ δὲ ἄνω καὶ κάτω. aequale et inaequale] καὶ τὸ ἀνώμαλον καὶ ὁμαλόν. 47 similiter] ὡςαύτως δὲ καὶ. acutum] καὶ τὸ ὀξύ. tactus] ἁφῆς Elleb., φύσεως D1. 48 soli isti sensus] μόναι. vero] δὲ καὶ. 2 memoriae intellectus P ex corr.] memoriae intellectu B, μνήμης μετὰ διανοίας Matth., μνήμης καὶ διανοίας A3. Cum in codice P ad vocem intellectu sigma supra finem vocabuli appictum legatur nec satis pateat hujus additamenti origo, non potest dijudicari, utrum interpres olim scripserit „et intellectus“ an „cum intellectu“. iam] ἔμπροσθεν. 3 perforare] διϊκνεῖσθαι Elleb., Matth.; δεικνύσθαι A2. 5 ut] γοῦν. 6 resplendentia] δῆλον δὲ ὅτι πεφωτισμένων. et hoc quoque] καὶ ἔστι καὶ τοῦτο D1.

que ejus | proprium. Non deviet autem quis, ut caloris su- 7
sceptio ad visum pertine|at, eo quod ignem videntes scimus 8
confestim, quod calidum sit. Si enim ad pri|mum referas ra- 9
tionem, invenies, quod, cum visus vidit ignem, solius | coloris 10
et figurae ejus recepit susceptionem, accedente quoque et tactu |
cognovimus, quod calidus esset, quod quidem conservavit me- 11
moria a tactu | accepta. Nunc igitur, quando videmus ignem, 12
nihil aliud videmus, nisi figuram | ignisque colorem, sed intel- 13
lectus simul accipit, cum aliqua visa fuerint, | calorem etiam. 14
Eadem ratio est in malum. Si enim non ex solo colore et
figura | specificatur malum, sed odore etiam et qualitate ad 15
gustum pertinente, non | jam visus hoc apprehendere vidit, 16
quod malum esset, sed anima memoriam ser|vans odoris et 17
gustus, simul ut vidit, agnovit et hoc cum figura et colore. |
Quando igitur album malum putamus esse rubeum, non est 18
visus, qui errat, | sed virtus dignoscibilis. Visus enim in propriis 19
sensibilibus non erravit; colo|rem enim et figuram percepit. 20
Tres igitur sensuum, hoc est visus, auditus et | odoratus ex- 21
teriora, non vero etiam propinquantia 'comprehendunt per me-
dium aërem. | Sed gustus non aliter sentit, nisi jungatur sen- 22

---

7 deviet] ἀπατήσῃ. Hoc igitur interpres a πατεῖν deduxit. quis] τινας. ut] ὡς καὶ. caloris] τῶν θερμῶν. 8 scimus B] simus P. quod calidum sit] ὅτι καὶ θερμόν ἐστιν (sc. τὸ πῦρ.) vide infra l. 10. ad primum] ἐπὶ τὴν πρώτην ὄψιν. 9 referas H] referat B, refferas P corr. ex: refferat. cum] τότε ὅτε πρῶτον. 10 quoque et] δὲ καὶ. 12 accepta] παραλαβοῦσα. 13 colorem P ex corr.] calorem B. cum—fuerint] τοῖς ὁρωμένοις διὰ τῆς μνήμης. 14 in malum] καὶ ἐπὶ τοῦ μήλου. 15 odore P] ex odore B. 16 non—vidit] οὐχὶ καὶ τούτων ἡ ὄψις ἀντιλαμβανομένη οἶδεν. 18 album malum] κήρινον μῆλον. esse rubeum BP] ἀληθινὸν εἶναι μῆλον. Sed in rubeum fortasse librarii B error agnoscendus, qui verum legere debebat. 19 virtus dignoscibilis] ἡ διάνοια. Visus H] Usus BP. 20 hoc est visus] ἥ τε ὄψις καὶ. 21 non vero etiam H] vero etiam BP. medium BP] μέσου ex conj. Matth. 22 agit utrumque] ἐπαμφοτερίζει.

sibili. Tactus autem agit utrum|que. Sentit etenim adjunctis 23
corporibus et quandoque per medium fustem. Aliquando | igitur 24
visus indiget testimonio aliorum sensuum, cum, quod apparet, ‖
54 fuerit artificio factum ad errorem, ut in sculptura. Sculpturae 25
namque | opus deviare visum promimentiis non existentibus et 26
concavationibus | in re habet naturam, ubi opus est ad digno- 27
scentiam tactu quidem maxime | aliquando per se ipsum operans 28
errat ab apparentibus, quando longe inspe|xerit. Turrem igitur 29
quadrangulam rotundam videt de longe. Decipitur | autem 30
etiam, cum viderit per nebulam sive fumum aut aliquid simile
visum | disturbantium. Similiter quoque cum per aquam se 31
moventem aliquid viderit; etenim in mari remum tamquam
confractum videt. Similiter autem, cum per aliquam splenden-
tem materiam inspexerit, | ut per specularia et vitrum et hujus- 32
modi alia; sic quoque cum velociter | movetur visibile. Con- 33
trahit enim visum citatus motus, ut rotun|da non rotunda 34
videat et, quae moventur, tamquam stantia. Errat quoque, |

---

23 Sentit etenim] καὶ γὰρ. 25 in sculptura] ἐπὶ τῆς γραφῆς. Sculpturae] γραφικῆς. 26 deviare] ἀπατῆσαι, cf. 53. 7. 27 in re] εἰ τὸ πρᾶγμα τοιαύτην. tactu P ex corr.] actu B. tactu quidem maxime — aliquando] μάλιστα μὲν τῆς ἁφῆς, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ τῆς γεύσεως ἢ ὀσφρήσεως, ὡς ἐπὶ τοῦ κηρίνου μήλου· ποτὲ δὲ. Totus igitur versiculus excidit, qui pariter ut versiculus superior voce aliquando inceperat. 28 operans P] ἐναργῶς. Sed interpres reddidit ἐνεργῶν (sc. visus), quod haud displicet. errat — inspexerit] παρίστησι τὰ φαινόμενα, ὅταν μὴ πόρρωθεν ὁρᾷ. Consulto videtur interpres hanc sententiam negativam in affirmativam convertisse, quamquam hic mos ejus non est. Non enim putaverim eum alia legisse, ac nos.
29 videt B] vidit P, ὁρᾷ. 30 viderit] βλέπωμεν. 31 se — viderit] κινουμένου. Similiter autem] ὁμοίως καὶ Matth.; ὁμοίως δὲ καὶ A_2. cum per aquam — similiter autem] Haec verba suo loco omissa librarius P signo ‖ apposito in proximo margine addidit. 32 sic quoque] ἤ. 33 contrahit] συνταράσσει. Etiam hoc loco interpres, ut saepe, sonum magis vocis graecae, quam sensum secutus est. 34 quae moventur] τὰ μὴ κινούμενα D_1. Errat quoque, cum] ἢ ὅταν.

cum mens ab aliis impeditur, ut cum praesenti loqui amico et loqui | postea discedente ipso, cum mens ejus aliis intendat. Nec hoc autem | est delictum visus, sed mentis. Cum enim vidit, locutus est, sed mens postea | non intendit sermonibus. Quatuor igitur maxime ad perficiendam dignos|centiam visus indiget, illaeso sensu, moderato motu, distantia, | aëre puro et lucido.

Cap. VIII.

Unumquodque sensuum aliorum duplex creavit deus et loco quodam membroque | corporis circumscripsit; etenim oculos duos et aures duas et duo | foramina sensus in naso fecit et linguas duas omnibus animalibus | condidit, sed aliis quidem divisas, ut serpentibus, aliis conjunctas, ut ho|minibus. Propter hoc duos quoque anteriores solos ventres cerebri plas|mavit, ut ex utroque ventre sensibiles nervi emissi dupli|ces facerent sensus. Duplices vero eos fecit per immoderatam suam benigni|tatem, ut altero patiente alterum sensum servaret. Sed plurimis qui-
55 dem sensibus ‖ destructis, nihil in vita ipsa laeditur animal.

---

35 ab aliis] πρὸς ἄλλοις. loqui—loqui BP] συντυχεῖν—συντυχόντος. ut cum—ipso] ὡς ἐπὶ τοῦ προθεμένου μὲν συντυχεῖν φίλῳ, καὶ συντυχόντος μὲν, παρελθόντος δὲ αὐτὸν. Ceterum D1 praebet καὶ μὴ συντυχόντος. Haec non intellexit interpres. 37 Cum enim—sermonibus] ἡ μὲν γὰρ εἶδε καὶ ἀπήγγειλεν· ὁ δὲ νοῦς οὐ προςέσχε τοῖς ἀπαγγελθεῖσι. 38 Quatuor igitur] τεσσάρων δὲ. ad perficiendam] ἐναργῆ. Interpres ἐνεργῆ legisse videtur; cf. 54. 28. 39 distantia] καὶ διαστήματος. 40 lucido] λαμπροῦ Matth., sed λεπτοῦ A3; addit φωτός D1 (male). 41 Unumquodque P] numquodque B. Non edidi Unumquemque (ut 55. 8), quia interpres fortasse sensilium scripserat, non sensuum; cf. 49. 15 et 55. 8. Cono quoque exhibet: unumquodque, sed addit membrum. creavit] κατεσκεύασε D1, κατασκευάσας Elleb. 43 linguas B] lingas P. 44 divisas P corr. ex: diversas] diversas B. conjunctas] συνημμένας καὶ συνηνωμένας Matth.; „conjunxit“ Va., „unitas“ Co. 47 vero eos B] eos P. 48 alterum sensum servaret] τὸ περιλειπόμενον σώζῃ τὴν αἴσθησιν.

Tactu vero perempto cointeri|mitur animal. Tactus namque 2
solus sensuum communis est animalium omnium. Omne enim |
animal tactum habet. Sed alios sensus non omnia omnes, sed 3
quosdam quaedam. Omnes vero | habent perfectiora. Quia igi- 4
tur in hoc sensu animal habet esse animal vel non esse, unum |
membrum ideo creator non destinavit tactui, sed potius totum 5
animalis corpus. | Nam praeter ossa et ungulas et cornua, con- 6
nexiones atque pilos et alia | quaedam hujusmodi omne mem- 7
brum corporis tactu apprehendit. Contigit | igitur unumquemque 8
sensuum duplices habere sensibilitates, unam quidem suorum |
sensibilium, alia vero tactus et visus; etenim colores discernit 9
et calida | et frigida comprehendit. Sed hoc quidem, ut cor- 10
pora, colores autem, ut visus. | Similiter etiam et gustus et 11
odoratus et auditus. Quomodo igitur totius corporis est tac-|
tus, si ab anterioribus ventribus cerebri dicimus esse sensibili- 12
tates? Ma|nifestum, quod aut nervi sunt transmissi a cerebro 13

---

2 animal] καὶ τὸ ζῶον. namque P corr. ex: animaque] animaque B.

4 Quia igitur in B] Idem nunc in cod. P legitur. Quid antea scriptum fuerit, non satis apparet. in hoc sensu animal habet] ἐν τούτῳ τὸ ζῶον ἐκινδύνευε. habet H] habeat BP. 5 ideo creator] ὁ δημιουργὸς. potius totum] πᾶν σχεδὸν. 7 tactu apprehendit] τῆς ἀφῆς ἀντιλαμβάνεται Matth.; sed διὰ ἀφῆς A3. 8 unumquemque sensuum] ἕκαστον τῶν αἰσθητηρίων. Cf. 54. 41. suorum sensibilium] τῶν ἰδίων αἰσθητῶν. 9 alia — visus BP] τὴν δὲ, τῆς ἀφῆς, ὡς ἡ ὄψις. Malim igitur „alteram vero tactus, ut visus“; nam quae hoc loco in codd. BP leguntur, sensu plane carent, et facilius fieri poterat, ut librarius in vocularum illarum ductibus laberetur, quam ut interpres a sensu sententiae planissimae aberraret. calida et frigida] θερμῶν καὶ ψυχρῶν D1, A1, 3, Valla. ψυχρῶν καὶ θερμῶν Ellebod. 10 Sed — corpora] ἀλλὰ τούτων μὲν, ὡς σῶμα. Sed σωμάτων. Elleb. 11 Similiter] ὡςαύτως δὲ. 12 si] εἴπερ. Manifestum BP] ἢ δῆλον. Elleb., Matth., ἢ δῆλον D1, A1, 3. Legisse etiam interpretem ἢ e proximis patet.

13 sunt P] sint B. aut nervi sunt transmissi — dispersi — aut tacta sensibilitas] νεύρων καταπεμπομένων — διασπειρομένων — ἢ (interpres legit ἢ) τῆς ἀφῆς αἴσθησις.

et dispersi in omne membrum | corporis, aut tacta sensibilitas 14
cerebri ei contingit. Sed quia multotiens | a spina plagati pe- 15
dem capitis pilis frigescimus, noverunt quidam pas|sionem vel 16
passionis sensibilitatem ad cerebrum summitti et sic sentire. |
Sed si vera esset haec ratio, nequaquam doleret membrum 17
incisum, sed cerebrum tantum. | Melius est igitur dicere, quod 18
nervus cerebrum sit. Etenim pars quaedam est cerebri | per 19
totum ipsum animalem habens spiritum, ut ignitum ferrum
habet ignem. Ideoque ubi | nervus sensibilis innatus fuerit, 20
illa pars sensibilitatem percipiet ab | ipso sensibilisque fiet. 21
Similiter vero non erit inconveniens dicere ad principium |
membrorum, quod est cerebrum, non passionem, sed consensi- 22
bilitatem quandam | ac denuntiationem passionis. Sensibile igi- 23
tur non est, nisi proprium tactus | calidum et frigidum, molle 24
et durum, viscosum et liquidum, grave et le|ve. Per solum 25
namque tactum haec dignoscuntur. Communia vero sunt tactus
56 et visus || haec: acutum, hebes, asperum, lene, siccum, humi- 26
dum, grossum, te|nue, superius, inferius, locus, magnitudo, 27
cum fuerint talia, ut per u|nam occupationem tactu compre- 28
hendi possint; densum quoque et rarum | et rotundum, cum 29
fuerit parvum, ut et quaedam aliae figurae. Motionem quoque |

---

15 plagati] πληγέντες. pilis frigescimus] εὐθέως τὰς τρίχας φρίττομεν. 17 cerebrum tantum] ὁ ἐγκέφαλος. 20 illa] ἐκεῖνο. Sed D1 a m. pr. ἐκεῖ. percipiet — fiet] μεταλαμβάνει — γίνεται. 21 Similiter] ἴσως. 22 membrum quod (corr. ex: quidem P) est cerebrum BP] τῶν νεύρων, τὸν ἐγκέφαλον ἀναπέμπεσθαι. Cono sic: „nervorum id est cerebrum non remitti". 20 Sensibile — tactus] ἔστι δὲ ἴδιον αἰσθητὸν ἁφῆς. 24 molle] τό τε μαλακὸν. viscosum et liquidum] καὶ γλίσχρον καὶ κραῦρον. Non igitur patet, utrum interpres hoc legerit, an χαῦνον, quod D1 praebet. 25 dignoscuntur H] dinoscentur B, dinoscuntur P, sed syllaba paenultima in rasura scripta est. 26 haec BP] Hoc addidit interpres. Adjectiva in textu graeco particulis copulata sunt. 27 superius, inferius] ἄνω καὶ κάτω καὶ γὰρ. 28 tactu] τῆς ἁφῆς. 29 quoque] ὁμοίως δὲ καὶ.

corporis sibi appropinquantis sentit cum memoria et intellectu; 30
similiter | numerum usque ad duo et tria et hoc parva levi- 31
terque apprehendenda. Visus | ergo magis quam tactus haec 32
apprehendit, ut aequale et inaequale. Sunt namque de | genere 33
haec lenis et asperi; duritia etenim inaequalitati mixta aspe-
ritatem, | aequalitas vero densitati lenitatem facit. Patet igitur 34
ex praedictis, quod multam | communionem sensus isti com- 35
muniter habeant. Etenim alterius delicta alter corri|git. Cum 36
enim visus sculpturae eminentias quasdam videt, ut nasi et
a|liorum, tactus antecedens correxit ipsius delictum et sicut 37
visus | semper omnia per medium aërem videt, sic quandoque 38
tactus per medium vectem | dura et mollia et humida sentit, 39
sed rationando et cum intellec|tu. Perfectissimum namque 40
habet homo hunc sensum, ut hoc et gustu cetera ex|cellat 41
animalia, aliis tamen tribus imminutus. Aliud etenim animal
per unum de | tribus excellit hominem. Canis autem simul in 42
tribus. Acutius enim et audit | et videt et odoratur, ut patet 43
ex canibus investigantibus. Omne vero | corpus tactus est in- 44

---

30 sibi] αὐτῇ. similiter] ὡςαύτως δὲ καί. 31 usque — tria] ἀλλὰ μέχρι δυοῖν ἢ τριῶν. et hoc] καὶ τούτων. leviterque] καὶ ῥᾳδίως. 32 ergo] δέ. ut] ὥςπερ καί. 33 duritia — inaequalitati] σκληρότης μὲν γὰρ ἀνωμαλίᾳ D1, A1,3. Sed σκληρότητι μὲν γὰρ ἀνωμαλία Elleb., Matth. asperitatem P] asperitate B. 34 ex praedictis] ἐκ τῶν εἰρημένων. quod multam] ὡς πολλήν. 35 communiter] πρὸς ἀλλήλας. corrigit] διασαφεῖ. 36 Cum enim] ἐπὶ γοῦν Matth. Sed interpres intellexit ἐπεὶ γοῦν. sculpturae] τῆς γραφῆς. ut nasi] ῥινός τε. 37 tactus] ἡ δὲ ἁφή. antecedens] προςελθοῦσα Matth. Interpres vertit: προελθοῦσα. correxit] διήλεγξεν. et sicut] ὥςπερ δέ. 38 sic quandoque] οὕτω καί. medium vectem B] mediam vestem P corr. ex: medium vectem. 39 rationando] συλλογιστικῶς. 40 ut hoc] ταύτῃ γοῦν. 41 tamen] καί τοι. imminutus] ἡττώμενος. per unum] κατ᾽ ἄλλην. 43 odoratur B] odorat P. ut H] Et BP, ὡς. Omne vero] καὶ πᾶν μέν. 44 instrumentum] αἰσθητήριον, ὡς καὶ πρόσθεν εἴρηται. harum P corr. ex: horum] horum B.

strumentum, sed maxime interiora manuum et harum | iterum
summitates digitorum magis; has namque velut cognitiones | 45
perfectas tactus habemus. Non enim solum captorium instru- 46
mentum crea|tor manus fecit, sed etiam palpabile, et ideo sub- 47
tiliorem cutem habent et mus|culus eis per tota interiora sub- 48
57 stratus est pilisque carent, ut magis pal||pata percipiant. Ut 1
ipsi pili non nascerentur, substratus musculus | factus est causa. 2
Manuum autem duriores ad capiendum sunt fortiores, | mol- 3
liores vero ad tangendum meliores, ut nervorum duri ad | mo- 4
vendum, molles vero ad sentiendum sunt habiliores. Haec igi-
tur tactus sunt in|strumenta. Per haec namque sensibilitas 5
tactus efficitur.

Cap. IX.

In superioribus autem diximus visum videre per rectas lineas. 6
Odora|tus autem et auditus non solum per rectas sentiunt, sed 7
undique. Tactus | autem et gustus nec per rectas lineas, nec 8
undique dignoscunt. Sed tunc | solum, cum eis propinquaverint 9

---

45 iterum BP] ἔτι. summitates P corr. ex: summitatem] summitatem B. cognitiones] γνώμονάς τινας. Incertum fere, nonne interpres γνώμας legerit. 46 captorium — palpabile] ἀντιληπτικὸν — ἁπτικὸν. 47 et ideo] διὰ τοῦτο καὶ. 48 eis H] eius BP, αὐταῖς. per tota interiora] ὅλαις ἔσωθεν. 1 Ut — non nascerentur] τοῦ δὲ — αὐτὰς μὴ φύειν. musculus] μῦς Elleb., Matth., ὑμὴν D1, qui in marg. habet a. m. rec.: μῦς. 2 factus est causa BP] in cod. B „factus“ a m. pr. additum est. 3 meliores] ἀκριβέστεραι. ut] ὥςπερ καὶ. 4 Haec igitur] ταῦτα γὰρ καὶ τῆς Elleb., ταῦτα δὲ καὶ τῆς D1, M1, ταῦτα δὲ αὐτῆς τῆς A2. 6 In P] n B. autem] μὲν. 7 per rectas sentiunt] καθ' εὐθεῖαν. sed] ἀλλὰ καὶ D1, A2, 3. 9 sua sensibilia] τοῖς ἰδίοις αἰσθητοῖς. praeter ea H] praeterea P, sed corrector has voces conjunctim scriptas lineola divisit; praeterea B. praeter — experta] πλὴν τῶν ἤδη διωρισμένων. Hoc om. Co. Valla habet: „Praeter eos, quos jam definivimus.“ Matthaeius eundem fere sensum horum verborum esse arbitratur, atque interpres codd. BP dicens: „quae jam antea tactu et gustu percepta

sua sensibilia praeter ea, quae jam sunt ex|perta. Est igitur 10
gustus humorum perceptivus. Instrumenta vero ea sunt: | lin- 11
gua et hujus magis extremum; itemque cum his palatus. In
his sunt | a cerebro nervi dilatati deducti nuntiantes factam 12
perceptio|nem principali. Humorum vero gustabiles nominatae 13
qualitates sunt | hae, dulcedo, acetositas, amaritudo, acredo, 14
ponticitas | austeritas, salsitas, pinguedo. Harum namque est 15
gustus cogniti|vus et secundum has qualitates dicitur aqua 16
sine qualitate eo, quod nullam istarum | qualitatum ostendat 17
in gustu. Secundum autem alias qualitates i. e. secundum |
frigiditatem et humiditatem, communiter natam habet quali- 18
tatem. Pontici|tas vero et austeritas differunt abinvicem in 19
hoc, quod altera ab altera magis est styp|tica. Simplices igitur 20

---

sunt." Quod ipse quoque approbo. 10 δὲ] igitur. ea] αὐτῆς. 11 itemque P] iterumque B. In his] ἐν οἷς. 12 a cerebro] ἐξ ἐγκεφάλου. nuntiantes] καὶ ἀπαγγέλλοντα. 13 principali] πρὸς τὸ ἡγεμονικόν. 14 ponticitas BP] Ordo substantivorum non congruit cum textu graeco. Nec tamen dubitavissem vocem *ponticitas* ad ἁλμυρότητα referre (pontus = ἅλς), nisi huic voci *salsitas* et sensu et loco responderet. Est igitur hoc loco non minus, quam infra (l. 18—19) *ponticitas* pro στρυφνότης (στυφνότης D_1, stypticitas Co.) usurpatum, quam ob rem in explicanda hujus vocabuli originatione Iwani Muelleri sententiam sequi praestat, qui acerbitatem *radicis Ponticae* eo significari dicit. Cf. Iw. Muell. not. ad Galeni: Ὅτι ταῖς τοῦ σώματος κράσεσιν κτλ. part. II. p. 18. 10 et dissertationem Act. sem. phil. Erlang. vol. IV. p. 456 (1886) insertam. 16 aqua] καὶ τὸ ὕδωρ.

17 in gustu B] ita gustu P. In cod. B solemne vocis „in" compendium (ī) dubie scriptum est. Post „ostendat" in utroque codice punctum conspicitur, quo uterque librarius saepissime commatis loco utitur. autem] γάρ. alias qualitates] τὰς ἄλλας. 18 communiter H] communi BP. natam H] natat B, natat P, σύμφυτον Elleb., ἔμφυτον A_2.

19 Ponticitas vero et austeritas] στρυφνότης δὲ καὶ αὐστηρότης. altera ab altera magis B] altera magis P sed posteriori voci superscriptum est: „ab altera". quod — stiptica P] τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον στύφειν. 20 manifestum quod BP] σχεδόν. Interpres sic δῆλον ὅτι vertere solet.

gustabiles qualitates manifestum, quod | hae solae sint; com- 21
positae vero mille. Nam per unamquamque speciem animalis |
et plantarum propriae qualitates sunt. Per aliam namque, ut 22
contingit, qualitatem | porcinam carnem apprehendimus et per 23
58 aliam pecorinam. Unde etiam nes|cientes, qualis sit ministrata 24
caro, gustu dignoscimus; et hoc ‖ vero non esset, nisi diversa 25
qualitas uniuscujusque gustabilium foret. Unde | nequaquam 26
eas generaliter aestimet esse inconvenientes et omnino abin-|
vicem differentes. Etenim in quibus superabundaverit unaquae- 27
libet | simplicium qualitatum et his etiam dignoscibilis erit 28
differentia gusta|bilium secundum speciem. In ficu etenim sicca 29
et uva passa et dactylis | una superabundat qualitas, quae est 30
secundum dulcedinem, sed gustus | discernit specierum dif- 31
ferentias.

Cap. X.

Auditus autem vocum et sonorum est sensivus. Discernit 32
vero eorum acu|men et gravedinem, lenitatem, asperitatem at- 33
que magnitudi|nem. Hujus vero instrumenta sunt nervi molles 34
a cerebro procedentes | auriumque compositio, et maxime car- 35

---

21 mille] μυρίαι. 22 plantarum] φυτοῦ. aliam H] alia BP. ut contingit] ἂν οὕτω τύχῃ. 23 unde] διὸ. 24 gustu] ἐν τῇ γεύσει. 26 nequaquam] οὐκ ἄν τις. eas P corr. ex eam] eam B. esse inconvenientes] ἀπείρους οὔσας. Interpres nec vocabulum intellexit nec sententiae structuram. 28 his] ἐν τούτοις. dignoscibilis erit] γνώριμος. 29 gustabilium] τῶν γευστῶν Elleb., τῶν γινομένων D1, τῶν γευστῶν γινομένων A2. dactylis H] dactilis BP, φοίνικος. 30 una] τούτων μία. quae est] ἡ. 31 differentias] τὸ διάφορον. 32 Auditus autem H] uditus autem B, Auditus P. In initio hujus cap. cod. D1 longam definitionem exhibet. sensivus] αἰσθητική. 33 gravedinem] βαρύτητα Elleb., βραχύτητα A2, πικρύτητα A3. In cod. D1 καὶ τὴν — λειότητα τε desunt. asperitatem] τε καὶ τραχύτητα. 34 vero] δὲ καὶ. a — procedentes] τὰ ἐξ ἐγκεφάλου. 35 cartilaginosum B] cartaliginosum m. pr. P, quod eadem manus correxit in: cartillaginosum. earum] αὐτῶν . . γένος. Substantivum om. Co., habet Va.

tilaginosum earum. Ad sonos | vero et cantus congrua est car- 36
tilago. Homo vero et simia non movent au|res, aliis vero omni- 37
bus animalibus aures habentibus ipsas moventibus.

Cap. XI.

Odoratus autem fit per nares contingens ad fines | anterio- 38, 39
rum cerebri ventrium. Hi namque vaporosissimi natura | exi- 40
stentes vapores facillime recipiunt. Vaporem autem dico | hu- 41
midam fumositatem. Dictum est enim prius, quod unusquisque
sensuum propria | sensibilia recipiat. Sed ut aliis sensibus, 42
non sic odoratui ner|vum sensibilem transmisit cerebrum, sed 43
finibus nervorum replet lo|cum vaporumque ministrationem 44
suscipit. Saporum autem generalis est di|fferentia bonus odor 45
et malus et horum medium, quod nec boni odoris est | nec mali. 46
Fit autem bonus odor ex humoribus in corporibus optime | di- 47
gestis. Medius vero fit per mediam dispositionem. Nullo autem |
harum modo digestis efficitur malus odor. 48

---

36 vero] γὰρ. cantus] ἤχους. cartilago H] cartillago B, cartillago P corr. ex: cartilago. Homo vero] μόνος δὲ ἄνθρωπος.
37 aliis vero] τῶν ἄλλων. 38 Odoratus H] doratus B, Hodoratus P. Etiam in hujus capitis initio in cod. D_1 longior quaedam definitio legitur. fit] γίνεται μὲν. 39 ventrium] κοιλιῶν Matth.; μερῶν A_2.

40 facillime] ῥαδίως. Vaporem—fumositatem BP] Haec in graecis codd. non videntur haberi. Desunt etiam apud Co., Elleb. et in ed. Ox. 41 enim] γὰρ καὶ. sensuum] αἰσθητηρίων καθ' ὁμοιότητά τινα καὶ οἰκειότητα Elleb., Matth. 42 odoratui] καὶ τῇ ὀσφρήσει. Ceterum haec ad finem sententiae leguntur. Interpres verborum ordinem apte invertit. 43 transmisit] κατέπεμψεν. finibus] τοῖς πέρασιν ἑαυτοῦ. locum BP] χρείαν. Interpres legit χώραν.

44 ministrationem] ἀνάδοσιν. Saporum B] hodorum P, τῶν . . ἀτμῶν. Interpretem ὀσμῶν legisse puto, quod multo aptius videtur. generalis] ἡ γενικωτάτη. 46 mali] δυςῶδες D_1, δυςωδία Elleb.

47 Medius] μέσως Elleb., μέσος D_1. per—digestis] ἡ μέση διάθεσις· καταδεέστερον δὲ ἢ μηδόλως. Ceterum D_1 praebet: καταδεεστέρα.

Cap. XII.

59 De phantastica igitur virtute et instrumentis et partibus 1
partium|que communitate et differentia convenienti modo, ut 2
in brevibus sufficienter | dictum est. Nunc de virtute digno- 3
scibili dicendum. Cujus sunt species genera|liter discretio, dis- 4
positio, placitum, displicitum; specialiter autem | notitia exi- 5
stentium et virtutes, ut justitia, et scientiae, ut grammatica, |
artiumque rationes, ut architectonica et consilium et praeme- 6
ditatio. | Hujus vero generis est et in somnis animadversio 7
futurorum, quam solam veracem | divinationem Pythagorici 8
dicunt Hebraeos in hoc imitantes. | Hujus vero instrumentum 9
est medius venter cerebri et animalis spiritus, qui est in ipso.

Cap. XIII.

Memoriale vero est memoriae et memora|tionis causale et 10, 11
domicilium. Est autem memoria phantasia | reposita ab aliqua 12
sensibilitate actu apparente. Secundum | Platonem vero con- 13
servatio est sensibilitatis notitiae. Anima namque | sensibilia 14
vel sensus comprehendit. Intelligibilia vero per intellectum |

---

1 De P] e B, omissa, ut semper, initiali litera; cf. praef. De phantastica igitur virtute — dictum est] Τοῦ μὲν οὖν φανταστικοῦ ἥ τε δύναμις — εἴρηται. 3 Nunc — displicitum] τοῦ δὲ διανοητικοῦ εἰσι γενικῶς μὲν αἵ τε κρίσεις καὶ συγκαταθέσεις καὶ ἀποφυγαὶ καὶ ὁρμαί. 5 notitia] αἵ τε νοήσεις. ut justitia — architectonica] καὶ ἐπιστῆμαι καὶ τῶν τεχνῶν οἱ λόγοι. 7 Hujus — est] τοῦτο δέ ἐστι. Legit igitur interpres τούτου (sc. τοῦ διανοητικοῦ), quod jam Matthaeius conjectando divinavit. 8 in hoc imitantes] ἀκολουθήσαντες. 9 Hujus] καὶ τούτου. 10 Memoriale P] emoriale B. 11 domicilium] ταμιεῖον. memoria fantasia BP] μνήμη, ὡς μὲν Ὠριγένης φησίν, φαντασία Elleb. Sed D1 habet ἀριστοτέλης. 12 actu] τῆς κατ' ἐνέργειαν. apparente] φαινομένης D1, A1, 2, M1, Co. Hoc deest apud Elleb. 13 notitiae] τε καὶ νοήσεως. 14 vel sensus] διὰ τῶν αἰσθητηρίων. comprehendit] ἀντιλαμβάνεται καὶ γίνεται δόξα. per intellectum et figu-

et figuras eorum, quae sentit, eorumque, quae cognovit, con- 15
servare memorare | dicitur. Secundum cognitionem in his non 16
intellectum dicit Plato, sed di|gnoscentiam. Sensibilia enim 17
memorantur per ipsa; intelligibi|lia vero per accidens, quia 18
cognoscibilium memoria ex praeaccepta | phantasia fit. Proprie 19
autem intelligibilium, quod quidem didicimus vel audi|vimus, 20
memoramur. Essentiae vero eorum memoriam non habemus. |
Non enim ex praecedenti phantasia est intelligibilium receptio, 21
sed | ex disciplina vel naturali ingenio. Si vero memorare di|ci- 22, 23
mus, quae prius vidimus et audivimus vel quomodolibet ap-
prehendi|mus, cum prius relationem habeat ad posterius tempus, 24
60 manifestum, quod memo||rabilia sint facta et transeuntia. Et 25
est quidem absentium memoria, | sed non fit ab absentibus. 26
Memoratio vero dicitur, cum oblivio inter|ceperit memoriam. 27
Est enim rememoratio memoriae deletae | recuperatio. Deletio 28
vero fit ab oblivione. Oblivio autem est me|moriae oblatio. Si 29
quidem perpetua, haec vero secundum quantitatem, cujus est |
rememoratio. Alia vero est rememoratio, cujus non est oblivio, | 30
non solum eorum, quae per sensum et cognitionem apprehen- 31

---

ras BP] διὰ τοῦ νοῦ καὶ γίνεται νόησις· ὅταν οὖν τοὺς τύπους. 15 conservare] διασώζῃ D1, A1. memorare H] memoriale BP. 16 Secundum—Plato] ἔοικε δὲ νόησιν λέγειν ὁ Πλάτων ἐν τούτοις. 17 per ipsa] καθ' ἑαυτά. 18 quia] ἐπειδὴ καί. praeaccepta] προλαβούσης. 19 fit] περιγίνεται. intelligibilium] νοητά. 20 memoramur BP] μεμνήμεθα. Formam medialem etiam interpres hoc loco imitatus est. 22 memorare B] memorari P corr. ex: memorare. 23 dicimus] λεγόμεθα. quomodolibet] ἄλλως πως. 24 cum—habeat] τὸ δὲ—ἔχει. posterius tempus] τὸν παρελθόντα χρόνον. 25 transeuntia] φθειρόμενα τὰ ἐν χρόνῳ συνιστάμενα. 26 sed H] si BP. 27 deletae] ἐξιτήλου γενομένης. 28 Deletio] ἐξίτηλος.

29 Si quidem BP] ἀλλ' ἡ μέν. Intellexerit interpres: ἀλλ' εἰ μέν, vel legit etiam. Nam si legisset: ἀλλ' ἥ μέν, scripsisset: Sed haec quidem. 30 rememoratio] ἡ ἀνάμνησις ἔργον D1. alia] ἑτέρα.

cujus] ἥτις. Interpres legisse videtur: ἧς. 31 non solum eorum, quae . . . apprehenduntur] τῶν ἐξ. et cognitionem] καὶ

duntur, | sed etiam naturali ingenio adinventorum. Naturali 32
vero ingenio | adinventa 'dicimus, quae firmiter omnibus insunt, 33
ut esse deum. Hanc | autem Plato rememorationem dicit esse 34
ideam. Quid sit autem | idea, in sequentibus dicetur. Phanta- 35
sticum igitur tradit dignoscibili | apparentia. Dignoscibile vero 36
vel ratione accipiens et dijudicans | transmittit illud memoriali. 37
Hujus vero instrumenta sunt po|sterior cerebri venter, quem 38
parencephalida et parencranida vo|cant et spiritus animalis, 39
qui in ipso est.

Quia vero sensuum initia et radices anteriores cerebri ventres | 40
diximus esse, dignoscibilis vero medium et memorialis poste- 41
riorem, | oportet nunc ostendere, si haec hoc modo se habeant, 42
ne videamur sine ra|tione dicta credere. Satis vero est suffi- 43
ciens demonstratio ab ipso | actu membrorum assumpta. An- 44
terioribus etenim ventribus quomodolibet | laesis sensibus prae- 45
pediuntur et dignoscibile manet illaesum. | Medio vero ventre 46
patiente solo ratio interturbatur et sensus ma|nent integri. Si 47
vero et anteriores et medius venter perpessi fuerint, | ratio 48

νοήσεως Matth. Hoc deest in D1. 32 naturali—adinventorum] τῶν φυσικῶν ἐννοιῶν. Naturali—adinventa] φυσικὰς δὲ . . . ἐννοίας. 33 firmiter] ἀδιδάκτως. 34 ideam H] ydeam BP, τῶν ἰδεῶν. Librarii errorem puto pro: idearum. 35 dicetur] ἐροῦμεν. 36 vel ratione] ἢ διαλογιστικὸν. Interpres intellexisse videtur: ἢ διὰ λογιστικοῦ. 37 transmittit illud] παραπέμπει. instrumenta] ὄργανον. 38 quem BP] ἣν καὶ. parencephalida H] parente falida BP. 40 Quia P] ia B. Novi capitis principium in cod. P magna rubricataque litera initiali distinguitur. In cod. B spatium literae initiali destinatum vacuum relictum est. 41 diximus] φαμὲν. 42 si haec] εἰ ταῦτα. Sed in A2 εἰ deest. 43 Satis vero est sufficiens] ἱκανωτάτη δὲ. 45 sensibus] αἱ μὲν αἰσθήσεις. praepediuntur] παραποδίζονται Elleb., Matth.; παρεμποδίζονται D1. manet] ἔτι μένει. Interpres igitur legit ἐπιμένει, quod etiam Elleb. habet. illaesum] σωζόμενον. 46 interturbatur] σφάλλεται. 47 integri] φυλάττοντα τὴν κατὰ φύσιν αἴσθησιν. perpessi fuerint] πάθωσιν. 48 simul H] similiter BP. aufertur] παρακόπτει. Posteriori vero] τῆς δὲ

simul cum sensibus aufertur. Posteriori vero patiente memoria ||
61 corrumpitur sensibus atque mente manentibus illaesis. Scien- 1
dum vero, quod | non est nobis sermo nunc de motione ad 2
placitum. Quod si cum ante|rioribus etiam et medius et po- 3
sterior fuerint perpessi et sensibilitatem et me|moriam et ra- 4
tionem simul corrumpunt; unde et sic, cum in toto pericli-
tatur, | deperditur animal. Patet autem hoc per multas alias 5
passiones atque sym|ptomata, sed maxime ex phrenesi. Phre- 6
neticorum namque quidam | sensus conservant integros mente 7
sola laesa. Talem itaque describit | Galenus phreneticum, qui 8
lanario quodam coram eo laborante exsurgens acci|piensque 9
vasa vitrea ad fenestram accedens interrogare coepit transe-|
untes unumquodque vasorum ex nomine nominans si vellent 10
illud inferius | sibi jactari. Astantibus autem se velle dicen- 11
tibus primo ejecit unumquod|que vasorum; deinde interrogat, 12
si etiam lanarium vellent dejici. Ludum | autem eredentibus 13
esse et se velle dicentibus accipiens a summo deorsum | de- 14

παρεγκεφαλίδος. memoria] ἡ μνήμη μόνη. 1 sensibus] τῆς αἰσθήσεως. Sciendum — placitum BP] Habent haec hoc loco D1, A3, M1, Valla. Habentur etiam in ed. Ox., sed uncis inclusa. Desunt apud Cononem, Ellebodium, Matthaeium. (δῆλον δὲ, ὡς οὐκ ἔστιν ἡμῖν ὁ λόγος νῦν περὶ τῆς καθ' ὁρμὴν κινήσεως.) 3 fuerint perpessi] πάθῃ τι. 4 memoriam et rationem] τὸν λογισμὸν καὶ τὴν μνήμην. simul P] ẹṭ simul B. corrumpunt] παραφθείρονται Elleb. Qui tamen etiam vertit: „delent". unde — animal] πρὸς τῷ καὶ τὸ πᾶν κινδυνεύειν ἀπολέσθαι ζῶον. 5 Patet] γίνεται . . δῆλον. per multas alias] καὶ δι' ἄλλων μὲν πολλῶν. 6 frenesi BP] φρενίτιδος. 7 conservant integros] διασώζουσι. lesa. Talem itaque BP] βλαβείσης. εἰ δὲ τὴν μνήμην ἀπόλλυσιν ἢ τὴν διάνοιαν καὶ τὰς αἰσθήσεις. τοιοῦτον. D1. 8 lanario H] ἐριουργοῦ, ianario BP hoc loco et infra l. 12 et 14. exsurgens H] exurgens BP. 9 ad] ἐπί τε. interrogare cepit BP] ἠρώτα. 10 vellent B] vellet P. 11 sibi jactari] ῥιφῆναι. 12 deinde interrogat B] de interrogat P. εἶτα ἤρετο τοὺς παριόντας D1, A3 (τοὺς παρόντας Elleb., Matth.) 13 esse] εἶναι τὸ πρᾶγμα. et se velle] καὶ διὰ τοῦτο θέλειν. 14 habebat integros] ὑγίαινεν. Viderat] ᾔδει.

misit lanarium. Hic vero sensus habebat integros. Viderat enim,
quod | vasa haec et lanarius hic, sed infirmabatur ratione. 15
Alii vero phrenetici | inanem assumentes phantasiam putant 16
videre, quae non vident. Sed alias secundum | rationem ratio- 17
cinantur. Isti anteriores solos ventres habent laesos, illaeso |
manente medio. A passionibus enim unumquodque membrum 18
comitantibus | uniuscujusque actus praepediuntur. In illo autem 19
opere detinetur animal, quod pa|tiens membrum operari na- 20
tum est, ut pede patiente ad ambulandum | impedimur. Hoc 21
namque pedis opus est.

Cap. XIV.

Haec igitur una est divisio virtutis animae, qua simul quae- 22
que divisa sunt quaedam membra cor|poris. Altera vero divisio 23
alioque modo haec est. Rationalis haec quidem est occulta
ratio | haec vero manifesta. Et occulta ratio est motus animae 24
62 in rationali mente factus || absque voce. Unde multotiens etiam 25
tacentes rationem totam disponimus | eamque postea in somniis 26

---

15 infirmabatur] ἐνόσει. Alii — frenetici BP] ἄλλοι δὲ. infirmabatur — inanem] ἐνόσει δὲ διάκενον Elleb. Media interciderunt in ed. Antw. 16 assumentes] ἕλκουσι D_1, Matth., ἔχουσι M_1. 18 enim] δὲ. comitantibus B] committantibus P. 19 uniuscujusque] αὐτῶν. detinetur] καταβλάπτεται. quod] ἣν D_1, Matth., εἰς ἣν Elleb. 20 ut] ὡς καὶ. 22 Haec H] Hec P, ec B spatio vacuo literae initiali destinato. anima, qua simul quaeque divisa sunt quaedam B] Sic etiam cod. P, sed superscriptis a m. pr. vocibus: „qua simul". „Quaeque" in „quoque" mutandum erat. — Ceterum in cod. D_1 non solum totum hoc caput alio loco legitur, sed in ipso quoque capitis principio longiores quaedam definitiones additae sunt.
23 alioque modo haec est] καθ' ἕτερον τρόπον. Quae sequuntur vocabula interpres cum proxima sententia pessime conjunxit. Rationalis] τοῦ λογικοῦ τῆς ψυχῆς. occulta] ὅ τε καλούμενος ἐνδιάθετος.
24 in rationali mente B] inrrationali mente P, ἐν τῷ διαλογιστικῷ D_1.
25 absque] ἄνευ τινὸς. disponimus] παρ' ἑαυτοῖς διεξερχόμεθα.
26 eamque postea] καὶ. in somniis H] insomnis BP. dici-

dicimus, et fit hoc maxime, quod omnes rationales sumus; |
non quidem sic per manifestam rationem, sicut per istam. 27
Etenim muti a nativi|tate, qui per infirmitatem vocem perdi- 28
derunt nihilominus sunt rationales. | Manifesta autem ratio in 29
voce et sermonibus actum habet; instrumenta vero | vocis 30
multa. Musculi enim interiores, qui sunt in costis mediis et
tho|rax et pulmo et trachea arteria et fauces et hoc maxime 31
cartilagino|sum et iterum moventes nervi et lingua omnesque 32
musculi moventes | membra haec exspirationis sunt instru- 33
menta, dictionis autem os. In hoc enim plas|matur et figura- 34
tur et quasi specificatur dictio. Lingua quidem et uva locum |
plectri tenentibus, palato autem sonitus, dentibus vero et quali- 35
cumque oris operati|one, ut in lyra chordarum supplentibus 36
necessitatem, conferente quidem etiam naso | ad euphoniam 37
sive malam sonoritatem, ut patet ex dentibus.

---

mus] διαλεγόμεθα. et fit—sumus] κατὰ τοῦτο δὲ μάλιστα λογικοὶ πάντες ἐσμέν. 27 non quidem] οὐ γάρ. muti a H] mutia B, mutia P divisis lineola vocibus. 28 qui per infirmitatem] καὶ οἱ διὰ πάθος ἢ νόσημα. 30 in costis mediis] ἐν τοῖς μεσοπλεύροις. 31 trachea arteria P corr. ex: tracheateria] tracheateria B. fauces P corr. ex: fames] fames B. hoc] τούτων. Legit igitur interpres τοῦτο, cui locus non est. cartilaginosum H] cartillaginosum B; librarius P alterum l inter lineas addidit. 32 iterum moventes] τὰ παλινδρομοῦντα. lingua] γλωττίς. omnesque B] et omnes P.

33 membra] ταῦτα τὰ μόρια. haec H] hoc BP. exspirationis BP] τῆς ἐκφωνήσεως D1, A1, 2, ed. Ox., Matth. Sed τῆς ἐκφυσήσεως Elleb., ἐκφύσεως M1, efflationis Va., exsufflationis Co. 34 specificatur BP] Hoc verbo interpres aliis locis utitur, ut graecum reddat: εἰδοποιεῖται. Hoc autem loco μορφοῦται legitur, quod facile verbo „formatur“ verti poterat. Fortasse μορφοῦται glossematis loco habendum est. lingua B] linga P. uva] τοῦ γαργαρεῶνος. 35 sonitus] ἠχείου. Hunc interpretis errorem puto, non graeci cujusdam codicis librarii. et H] Hoc deest in codd. BP. operatione BP] Interpretem „aperitione“ scripsisse puto. 36 naso P corr. ex: uaso] uaso B.

37 ad BP] Fortasse ante praepositionem excidit „aliquid“ (τι) quod breviter „ad“ scribi poterat. sive malam sonoritatem BP]

Cap. XV.

Divi|dunt vero et aliter in virtutes vel species vel partes 38
animam, hoc in nascibile | et quod nutribile et pascibile voca- 39
tur et sensibile et in rationale. Sed instrumentorum | unius- 40
cujusque horum alia dicta sunt quidem et alia dicentur in
sequentibus. Ze|non autem Stoicus VIII partes esse animae 41
dicit, in rationale et in V sensi|bilitates et vocale et seminale 42
dividens eam. Panaetius philosophus | vocale vult partem no- 43
tionis ad placitum, dicens rectissima. Se|minale autem non 44
esse animae partem, sed naturae. Aristoteles vero in physicis
V dicit animae | esse partes, hoc est nascibile, sensibile, mobile 45
secundum locum, appetibile, etiam dignoscibile, nascibile dicens
nutribile et quod augmentum et generationem | facit et quod 46
plasmavit corpora. Vocatur nascibile etiam nutribile, totum
quidem | a nutribili, meliore scilicet parte nominatum et a qua 47

ἢ κακοφωνίαν D1, καλοφωνίαν A3, ἤτοι καλλιφωνίαν Elleb. ex dentibus] ᾀδόντων Elleb., Matth., αὐλητῶν D1, ᾀδόντων D1 m. rec., ὀδόντων M1. Hoc interpres quoque, si non legit, saltem legere sibi visus est.

38 Proxima, quae apud Elleb. et Matth. cap. xv. efficiunt, in codd. BP cum antecedentibus artissime cohaerent neque ulla omnino deprehenditur diversorum capitum distinctio. Idem Matth. de cod. A1 dicit. hoc in BP] εἴς τε τὸ. Puto „hoc est in“ scribi debere. nascibile] ζωτικόν D1, φυσικόν Elleb., φυτικόν A1, 2, 3, M1. 39 et quod] ὃ καὶ. pascibile] παθητικόν. Cum τὸ θρεπτικὸν jam voce „nutribile“ expressum sit, hoc loco librarii error agnosci possit (pro: „passibile“). et sensibile] καὶ εἰς τὸ αἰσθητικὸν. et in rationale H] et irrationale BP, καὶ εἰς τὸ λογικόν. 41 in rationale P corr. ex: irrationale] irrationale B, εἴς τε τὸ ἡγεμονικὸν. 42 seminale B corr. ex: seminocale] semivocale P, τὸ σπερματικόν. Panaetius H] Pavetius BP, Παναίτιος δὲ. 43 rectissima B] rectissimam P. Seminale B] Semmale P superscripta syllaba „oc“. 45 sensibile—nascibile B] Haec in P suo quidem loco omissa, sed in margine addita sunt. nutribile] τὸ τρέφον D1, A2, τὸ τρέφειν A1, 3, Matth. 46 Vocatur] καλεῖ δὲ. 47 meliore scilicet parte] τοῦ κρατίστου μέρους. nominatum H] notum BP.

aliae partes quoque nascibilis habent | existentiam. Et sic 48
quidem in physicis. In ethicis autem in duo prima magisque ||
63 generalia dividit animam, in rationale et irrationale. Sed sub- 1
dividit irrationale | in hoc, quod oboedit rationi et in id, quod 2
non oboedit rationi. Sed de rationali in superioribus | dictum 3
est. Nunc autem de irrationali incipiemus.

Cap. XVI.

Quidam autem per se volunt irrationabilitatem velut existen- 4
tem irrationalem | animae rationalisque non esse partem. Primo 5
quidem per se in animalibus irrationabilibus inve|nitur. Ex 6
quo patet, quod perfectio quaedam sit et non pars alterius;
deinde, quod valde | sit inconveniens, rationalis partem esse 7
irrationale. Aristoteles autem partem dicit esse et virtutem |
et dividit in duo, ut praediximus. Sed vocatur hoc communiter 8
appetibile. Hujus vero et motus | est ad placitum. Appetitus 9
enim motionis est initium. Appetentia namque | animalia agun- 10

---

1 magisque generalia] καὶ γενικώτατα. 2 Sed de] περὶ μὲν οὖν. Elleb. in superioribus] ἐν τοῖς προλαβοῦσιν. 3 irrationali H] rationali BP. incipiemus] διαληψόμεθα. Elleb., Matth. et m. rec. in marg. D1: γρ. διαληψόμεθα, sed in textu: διασκεψόμεθα. 4 Quidam P] uidam B. autem BP] add. interpr. volunt] λέγουσι. 5 animae] ψυχὴν. Interpres ψυχῆς legisse et cum sequentibus conjunxisse videtur. quidem BP] μὲν ὅτι καὶ. Sententiarum nexum ab ipso interprete commutatum puto. irrationabilibus B] In cod. P m. pr. syllabam „bi“ superscripsit syllabis ōā. 6 perfectio BP] Interpres τελεία substantivum esse putavit. quod valde sit BP] Interpres haec non, ut debebat, ad „Primo quidem“ retulit, sed ad: „Ex quo patet.“ Hinc igitur conjunctivus. 7 partem] καὶ μέρος. virtutem] δύναμιν τῆς ψυχῆς δηλονότι, τὴν ἀλογίαν D1. 8 Sed vocatur BP] καλεῖ δὲ Elleb., Matth. appetibile] καὶ ὀρεκτικὸν. 10 aguntur BP] ἄττει A1, 2, 3, M1, Matth., αἴτει Elleb., ἵεται καὶ ἄττει D1. Fortasse interpres legit: ἄγονται. motum B] mortem P sed indicato lineolis errore. Irrationale vero] τοῦ δὲ ἀλόγου.

tur ad motum secundum placitum. Irrationale vero hoc quidem est non oboe|diens rationi, hoc vero oboediens. Iterumque 11
oboediens rationi dividitur autem | in duo, in desiderabile et 12
irascibile. Sunt autem instrumenta desiderabilis quidem, quod
fit | per sensibilitatem, hepar, irascibilis autem cor, durum 13
membrum motumque | naturaliter suscipiens ad durum servi- 14
tium et fortem motum ordinatum, ut hepar, | molle viscum 15
existens mollis desiderii factum est instrumentum. Vocantur |
autem oboedientia rationi, quia nata sunt oboedire rationi et 16
deservire et moveri, | ut ratio praeceperit in hominibus se 17
habentibus secundum naturam. Sunt vero istae passiones |
constitutivae vitalis essentiae; sine his namque non subsistit 18
vita. Sed quia | passio aequivoce dicitur, secernendum prius 19
est aequivocationem. Dicitur enim et corpora|lis, ut aegritu- 20
dines et ulcera; dicitur et passio animalis, de qua nunc est
sermo, ut desi|derium et ira. Est autem communiter et gene- 21
raliter animae passio, cui accidit delectatio | et afflictio. Acci- 22
dit enim passioni afflictio; sed non est secundum hoc afflictio
pas|sio. Nam si hoc esset, omne patiens doleret. Nunc autem 23
insensibilia patiun|tur quidem, sed non dolent. Non igitur passio 24
64 est dolor, sed passionis sensibili||tas. Oportet hoc dignum esse 25

---

11 Iterumque P corr. ex: iterumque] iterumque B. 13 durum H] aurium BP. 14 naturaliter] εὔτονον. Interpres „εὐτόνως“ vertere videtur, quod tamen voce „fortiter“ reddere debebat. durum H] aurium BP. hepar H] erat BP. 15 viscum BP] Sic interpres errare potuit. Quamobrem nihil mutavi. Fortasse autem librarius B v i s c e r u m describere debebat. 16 autem] δὲ ταῦτα. 17 istae] καὶ ταῦτα.

18 subsistit] ἔστι συστῆναι. 19 enim] γὰρ πάθος. 20 et passio] πάθος καὶ. ut desiderium] ἤτε ἐπιθυμία. Interpres fortasse intellexit ἤτοι. 21 animae BP] Librarii error est pro a n i m a l i s.

accidit BP] ἕπεται. Fortasse interpres scripsit a c c e d i t. (Sic etiam in proximis.) 22 sed non] καὶ οὐκ. secundum hoc B] Vocula h o c a m. pr. P supra lineam inserta est. Interpres igitur legit: κατ' αὐτὸ, cujus lectionis cod. M1 vestigium servavit. Matthaeius exhibet: οὐκ αὐτὸ τὸ πάθος ἐστὶ λύπη. 23 doleret] καὶ ἤλγει. 25 hoc] τοῦτο καὶ.

ratione, ut sensibilitati subjaceat. Anima|lium vero passionum 26
definitio haec est. Passio est motus sensibilis appetivae vir-|
tutis in apparitione boni vel mali. Aliter: passio est irrationa- 27
bilis motus | animae per susceptionem boni vel mali. Generale 28
vero passionem definiunt sic: | passio est motus ex altero in 29
alterum. Actus vero est motus activus. Acti|vum dicitur, quod 30
a se ipso movetur. Sic quidem et ira actus est irascibilis.
Passio autem | duarum partium animae adest toti corpori, 31
quando ab ira dei fortiter agitur ad operati|ones. Ex altero 32
enim in alterum factus est motus, quem dicimus esse passio-
nem et secundum | alium etiam modum passio actus dicitur, 33
cum fuerit praeter naturam. Actus etenim est | secundum na- 34
turam. Secundum hanc rationem igitur actus, cum non move-
tur secundum naturam, dicitur | passio, sive a se moveatur, 35
sive ab altero. Cordis ergo motus secundum pulsus | actus est, 36
secundum saltus vero passio. Ex eo namque est et motus se-
cundum saltus, sed non secundum | naturam. Ex eodem est 37
etiam motus pulsuum secundum naturam. Nihil itaque mirum |
et eandem rem et passionem et actum dici. Nam secundum 38
quod motus sunt a se ipsis, passibi|lis animae partis actus sunt 39

---

26 appetivae] τῆς ὀρεκτικῆς. 27 in apparitione] ἐπὶ φαντασίᾳ. Aliter] καὶ ἄλλως. 28 Generale vero] τὸ δὲ γενικὸν. 29 ex altero in alterum] ἐν ἑτέρῳ ἐξ ἑτέρου. activus] δραστικὴ κατὰ φύσιν D_1. Activum] δραστικὸν δὲ. 31 adest toti corpori] καὶ προςέτι τοῦ σώματος ἡμῶν παντός. Interpres igitur intellexit πρόςεστι, quod etiam in A_2 legitur. dei BP] Hoc ejiciendum est. Erravit enim interpres ad formam θυμοῦ, quam jam recte verterat, iterum respiciens. 32 in alterum] ἐν ἑτέρῳ. quem dicimus BP] ὅπερ ἐλέγομεν D_1. Ceterum λέγομεν habet M_1. 34 secundum naturam] κατὰ φύσιν κίνησις· πάθος δὲ παρὰ φύσιν. καὶ. 37 motus pulsuum] ἡ τῶν σφυγμῶν, ἀλλὰ. Librarius hoc „sed“ omisit. 38 et eandem rem] ἓν καὶ ταὐτὸν πρᾶγμα. Librarius omisisse videtur: „unum“. a se ipsis] ἐξ αὐτοῦ Elleb., Matth. Sed ἐξ ἑαυτῶν D_1, $A_{1, 2, 3}$. 39 passibilis animae partis] τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς. actus sunt H] actum sunt BP. et secundum quod] καθ᾽ ὃ καὶ A_1, καθὸ δὲ D_1. non

et, secundum quod sunt immoderatae nec secundum naturam,
non erunt actus, sed | passiones. Sic igitur et motus et ratio- 40
nalis partis passio est secundum utraque designata. Non | omnis 41
vero motus passibilis passio dicitur, sed qui sunt majores et
ad sensibilitatem | accedentes. Parvi enim et insensibiles non- 42
dum sunt passiones. Sed quia oportet | habere passionem ma- 43
gnitudinem ratione dignam, ideo additum est definiti|oni pas- 44
sionis motus sensibilis passibilis. Parvi namque motus sensi-
bilitatem effugi|entes passionem non faciunt, ut dictum est. 45

Cap. XVII.

Dividitur igitur ut diximus irrationale animae, quod oboe- 46
diens est rationi, in duo, hoc est | desiderabile et irascibile. 47
Iterum namque desiderabile in duo: in delectati|ones et afflic- 48
tiones. Desiderium namque repraesentatum delectationem facit, ‖
65 non praesentatum autem afflictionem. Iterum vero secundum 1
alium modum de|siderium divisum fecit omnes IV species. 2
Cum enim existentium haec quidem sint | bona, haec vero 3
mala et haec quidem jam assint, haec vero exspectentur, se-

---

erunt] οὐκ. 40 et motus] ἡ κίνησις. et rationalis P] Librarius hoc deliquit. Debebat enim describere: irrationalis. 41 sensibilitatem B] densibilitatem P. 42 accedentes] προβαίνουσαι. Sed quia oportet] δεῖ γὰρ. 43 magnitudinem] καὶ μέγεθος. 44 passionis P] Haec vox in B deest; in P a m. pr. supra vocem motus signis quibusdam appositis (‖) addita est. sensibilis passibilis BP] Interpres igitur apte addit: τοῦ παθητικοῦ, quod in codd. graecis deesse videtur. Deest etiam apud Cononem, Ellebodium, Matthaeium; neque est omnino necessarium. Interpretamenti igitur vicem gerit.

46 Dividitur P] ividitur B. diximus B] dixius P. animae H] animal BP. 47 namque] δὲ. desiderabile] τὸ ἐπιθυμητικὸν διαιρεῖται. 48 repraesentatum] ἐπιτυγχάνουσα. 1 non praesentatum] ἀποτυγχάνουσα. 2 fecit] ποιεῖ. Fortasse interpres scripsit efficit. IV BP] τέσσαρα σὺν ἑαυτῇ. Cum] ἐπεὶ D1, A3, ἐπὶ Elleb.

cundum hos | modos duobus ad duo junctis, quae sunt desi- 4
derii, in IV dividentur, hoc | est in bonum et malum, in prae- 5
sens et futurum. Exspectatum namque bonum | desiderium est, 6
praesens vero delectatio, et iterum exspectatum malum timor |
est, praesens vero afflictio. Nam circa bona versatur delec- 7
tatio et deside|rium, circa mala vero timor et afflictio, unde 8
quidam passionem in IV | dividunt: in desiderium, delectationem, 9
timorem et angustiam. Bona | autem et mala aut, quae vere 10
sunt, aut, quae esse existimantur. Innascuntur | autem malae 11
passiones animae per tria haec, per malam educationem, per
indisci|plinationem, per malam habitudinem. Non enim bene 12
educati a puero, | ut possint abstinere a passionibus, ad immo- 13
derationem earum ceciderunt. | Per indisciplinationem vero 14
malae discretiones rationali animae parti innascun|tur, ut aesti- 15
mentur mala bona esse et bona mala. Fiunt autem | quaedam 16
passiones etiam mala corporis habitudine. Irascibiles namque |
sunt amaram habentes choleram et sufferentes calidi et hu- 17
midi temperiem. | Curandum est autem malum usum usu bono, 18
indisciplinationem disci|plina et studio. Malam vero habitu- 19
dinem medicandum corporaliter | permutantes eam, ut notum 20

---

4 junctis] πολυπλασιαζομένων. dividentur] διαιρεῖται. 5 hoc est—futurum] ἔστι γὰρ ἀγαθὸν καὶ κακόν· καὶ πάλιν παρὸν καὶ προσδοκώμενον. 6 vero] ἤδη δὲ. et iterum exspectatum] καὶ πάλιν προσδοκώμενον μὲν A3. Alii καὶ omittunt, Elleb. loco πάλιν habet παρα cum verbo conjunctum. versatur] στρέφεται Elleb., Matth.; τρέφεται A2. 8 unde] διὸ. 9 angustiam] λύπην. 10 mala] φαῦλα λέγομεν. 12 a puero] ἐκ παιδὸς in solo M1 videtur haberi. 13 ceciderunt] ἐκπίπτομεν A1, 2, 3, ἐμπίπτομεν Elleb. 14 discretiones H] discretionis BP. innascuntur H] innascitur BP. 15 ut aestimentur] ὡς οἴεσθαι. 16 quaedam passiones] τινα. 17 amaram habentes choleram H] amara habentes colera BP. sufferentes BP] καταφερεῖς legisse videtur interpres, ut Elleb., non κατωφερεῖς, quod A2 exhibet; cf. 22, 39. 18 bono P corr. ex: bona] bona B, 20 ut notum est] ὡς οἰόντε. Interpres hoc quoque loco intellexit: οἴονται. diaeta H] dicta BP.

est, ad mediam temperiem congrua diaeta et | exercitiis et phar- 21
maciis, si opus habuerit.

Cap. XVIII.

Delectationum hae quidem sunt animales, hae vero corpo- 22
rales. Animales autem, | quae sunt solius animae secundum se 23
ipsam, ut quae sunt circa disciplinam et | contemplationem; 24
hae namque et, quae sunt hujus modi, solius sunt animae.
66 Cor‖porales vero sunt, quae fiunt cum communitate animae 25
et corporis ideoque corporales | vocatae, ut quae sunt circa 26
cibos et commixtiones. Solius enim corporis | nullus inveniet 27
delectationes proprias, sed potius passiones, velut ex|cisiones 28
et fluxus et qualitates, quae sunt secundum temperantiam.
Omnis enim delecta|tio est cum sensibilitate. Sed sensibili- 29
tatem ostendimus esse anima|lem. Manifestum autem, quod 30
delectatio sit eorum, quae multipliciter dicuntur. | Nam di- 31
versi generis sunt delectationes, ut religiosae delectationes |
et malae et hae quidem falsae, aliae autem verae et hae qui- 32
dem solius mentis secundum disci|plinam, hae vero cum cor- 33

---

21 exercitiis] γυμνασίοις Elleb., γυμνασίᾳ D1, A2, Matth. pharmaciis P corr. ex: pharmachiis] pharmachiis B. si opus habuerit] ἐὰν καὶ τούτου δεηθῶμεν D1. 22 Delectationum P] electationum B. hae H] ee B. Librarius P scripserat „ee"; hoc autem expunxit et in „he" commutavit. hae vero H] hee vero BP. 23 quae sunt BP] αἱ. circa disciplinam] περὶ τὰ μαθήματα Elleb. 24 hae H] hee BP. quae sunt hujus modi] αἱ τοιαῦται. 26 cibos] τροφὰς Elleb., Matth., τρυφὰς D1. 27 nullus H] nullum BP. sed potius] ἀλλὰ. 28 Omnis B] Omis P. 29 animalem H] animalitatem BP. 30 manifestum autem] καὶ δῆλον. multipliciter B] Sic etiam P, sed ex corr. m. pr.; quid antea scriptum fuerit, non cognoscitur. 31 Nam—sunt] ὑφ' ἕτερον γὰρ καὶ ἕτερον γένος εἰσίν. religiosae] αἱ σπουδαῖαι. 32 et hae quidem H] et equidem BP. Eundem errorem etiam in proximis correxi. secundum] καὶ κατ' D1. 33 hae H] Hic et in proximis verbis BP sine discrimine aut

pore secundum sensibilitatem. Et harum, quae sunt secundum
sensibi|litatem, hae quidem sunt naturales, hae vero non. Et 34
delectationi quidem, quae est in | bibendo, opponitur afflictio 35
in sitiendo. Ei vero, quae est secundum contempla|tionem, 36
nihil opponitur. Haec itaque omnia ostendunt delectationem
aequivo|cam. Earum vero delectationum aliae sunt necessariae 37
simul et naturales, sine | quibus vivere est impossibile, ut cibi 38
indigentiae repletivi et indu|menta necessaria. Aliae vero na- 39
turales quidem, sed non necessariae, ut commixtio|nes, quae 40
fiunt secundum naturalem legem. Istae namque ad perma-
nentiam totius generis | perficiuntur, sed possibile est etiam 41
sine his in virginitate vivere. Aliae vero | nec necessariae sunt, 42
nec naturales, ut ebrietas et adulterium et repple|tiones suf- 43
ficientiam transgredientes. Neque enim ad permanentiam ge-|
neris nobis contingunt, ut non secundum legem coitus neque 44
ad consistentiam | vitae, sed potius afficiunt. Secundum deum 45
igitur viventi per solas gradiendum | est necessarias simul et 46
naturales delectationes. Post hunc autem in secundo | ordine 47
virtutum disposito per has quidem et naturales, sed non ne-
cessarias in|cedendum cum convenienti modo et mensura et 48

„hee“ aut „he“ exhibent, sic tamen, ut codices semper conspirent.

36 nihil opponitur] οὐδὲν. 37 Earum vero delectationum] τῶν δὲ σωματικῶν καλουμένων ἡδονῶν. Omisit igitur librarius B sententiam relativam: „quae vocantur corporales“. 38 indigentiae repletivi] αἱ τῆς ἐνδείας ἀναπληρωτικαὶ. 40 secundum naturalem legem] κατὰ φύσιν καὶ κατὰ νόμον. Interpres fortasse scripserat: „secundum naturam et legem“. 41 perficiuntur] συντελοῦσι. 42 et adulterium] καὶ ἡ λαγνεία. Solus D1 addere videtur: καὶ ἡ φιλαργυρία. 43 permanentiam] διαδοχὴν. Priore loco (l. 40) interpres eodem vocabulo verterat: διαμονὴν. 44 nobis] ἡμῖν D1, A1, ἡμῶν Elleb. ut non secundum legem P] Librarius B „legem“ suo loco omissum inter lineas addidit. Vertit igitur interpres: ὡς μὴ κατὰ νόμον (pro: ὡς ἡ κατὰ νόμον). 45 sed potius] ἀλλὰ καὶ. afficiunt] προςβλάπτουσι. gradiendum] μεταδιωκτέον. 48 modo et mensura] καὶ τρόπου καὶ μέτρου A1, 2, 3, καὶ μέτρου καὶ τρόπου Elleb., Matth.

67 tempore et loco. Alias || vero praeter has non existimandum 1
est esse bonas delectationes nec | complexas quidem afflictioni, 2
nec ingerentes poenitentiam, nec laesionis alius | generativas, 3
nec mensurae terminum non recipientes, neque nos attra|hentes
ad religiosa opera vel subjugantes, sed proprie sunt delecta- 4
ti|ones, quae scientiae boni et disciplinis et virtutibus contin- 5
gunt quomodolibet | vel complectuntur, quas ponendum secun- 6
dum primam rationem in religiosis, non | ut simpliciter sint, 7
nec ad permanentiam generis, sed ut bene sint et religi|osi 8
sint et dei amici conferentes, etiam ad perfectionem hominis
secundum animam | et rationabilitatem, quae nec curationes 9
aliquarum passionum sint, ut quae in|digentiae repletivae et 10
quae nec omnino afflictionem habent praecedentem | vel con- 11
sequentem vel oppositam, sed purae et mundae omni materiali

---

1 Alias—existimandum est] τὰς δὲ ἄλλας φευκτέον παντὶ τρόπῳ. ἁπλῶς δὲ ἡγητέον. 2 complexas P corr. ex: complexam] complexam B συμπεπλεγμένας. afflictioni BP] Supra hanc vocem librarius P signum aliquod (X) scripsit, quod in margine sine nota recurrit. alius H] alium BP. 3 nec mensurae—recipientes] μήτε τοῦ μετρίου πέρα χωρούσας. Hoc plane non intellexit interpres. Non igitur putaverim eum legisse τοῦ μέτρου πέρας, sed aut πέρα aut πέραν, quod in cod. D1 habetur. A sensu autem et hujus vocis et verbi χωρεῖν longe aberrans, particulam „non“ inserendam esse putavit. neque nos—opera] μήτε τῶν σπουδαίων ἡμᾶς ἔργων ἀφελκούσας ἐπὶ πολύ. Hoc quoque loco interpretem eandem lectionem secutum esse puto, quam graecorum codicum consensus tuetur, licet contrariam textui versionem addiderit. 5 boni] τοῦ θείου. 6 complectuntur] συμπεπλεγμέναι. non ut simpliciter sint] οὐκ εἰς τὸ εἶναι ἁπλῶς. in religiosis BP] περισπουδάσταις. Separavit igitur praepositionem interpres.

7 ut bene sint] εἰς τὸ εὖ εἶναι. Idem error in proximis. 8 conferentes] συντελούσας. Hoc verbum interpres ad sequentia retulit. perfectionem B] perfectionem P, sed corr. ex: perfectiones. 9 rationabilitatem] τὸ νοερὸν Matth.; sed ὅρον A2, Co. aliquarum] τινῶν A1, 2, 3, τῶν Elleb. 10 habent] ἔχουσι Elleb., Matth., ἔχουσαι D1.

11 materiali] ὑλικῆς Elleb., Matth.; ψυχικῆς A2.

copula|tione animales solummodo existentes. Secundum Plato- 12
nem namque delecta|tionum aliae sunt fallaces, aliae vero ve- 13
races. Fallaces sunt, quae cum sen|sibilitate fiunt et gloria 14
non vera et afflictione complexae; veraces | autem, quae solius 15
ipsius animae secundum se ipsam cum disciplina et intellectu |
et sapientia mundae et purae afflictione, quas nulla poenitentia 16
consequitur unquam. | Vocant autem eas, quae comitantur 17
contemplationem et bona opera delec|tationes, non passiones, 18
sed actiones. Quidam autem proprie talem de|lectationem gau- 19
dium dicunt. Definiunt vero delectationem generationem | esse 20
sensibilem in naturam. Sed videtur haec definitio esse solius
corpora|lis delectationis, hoc est namque quaedam repletio et 21
medicamentum | corporalis indigentiae et afflictionis propter 22
indigentiam effectae. Ri|gescentes enim et sitientes rigoris et 23
sitis curantes afflictio|nem in calefaciendo et bibendo delecta- 24
68 mur. Secundum accidens igitur || sunt bonae et non per se 25
ipsas nec per naturam. Ut enim sanum fieri per accidens est |
bonum, sanum vero esse natura et per se ipsum bonum est, 26
sic et istae delec|tationes secundum accidens sunt bonae cu- 27
rationes quaedam existentes. Quae | vero sunt contemplationis 28

---

12 solummodo] καὶ μόνον D_1. 13 quae] ὅσαι. Sic etiam in proximis. 14 gloria] δόξης. et afflictione complexae] καὶ λύπας ἔχουσι συμπεπλεγμένας. 15 se ipsam BP] In B haec inter lineas addita leguntur. 16 quas H] quam BP. 17 comitantur H] imitantur BP. bona B] bona P corr. ex: bonam. 18 actiones] πείσεις. Sic hoc verti debere putavit interpres, quia πείσεις oppositae dicuntur τοῖς πάθεσι. In cod. D_1 ἀλλὰ πείσεις deest. 19 definiunt H] diffini B, diffini P superscripta a m. pr. syllaba: unt.
22 effectae] προσγινομένης D_1, A_2. Interpres autem προγενομένης legisse et „progenitae“ intellexisse videtur. Sic A_3: προγενομένης.
23 Rigescentes — rigoris] ῥιγοῦντες — ῥίγους. et sitientes] ἢ διψῶντες. 24 calefaciendo H] caleficiendo BP. 25 bonae H] bona BP; delectationes enim dicit interpres, non gaudia. Hoc etiam proximis docemur. 28 delectationes H] declinationes BP. naturam B] natura P. Ceterum hanc vocem m. pr. P ad finem versiculi

delectationes per se ipsas hae sunt bonae et per naturam. | Non 29
enim pro indigentia fiunt, quod ex eo patet, quia non omnis
delecta|tio indigentiae est repletiva. Si vero hoc est, non erit 30
integra de|finitio, quae dicit delectationem esse generationem 31
sensibilem in naturam. | Non enim omnes comprehendit delec- 32
tationes, sed derelinquit eam, quae est ex | contemplatione. 33
Epicurus quoque delectationem definiens esse omnis | rei affli- 34
gentis sublationem idem dicit cum his, qui dicunt generati-|
onem esse sensibilem; nam permutationem affligentis delecta- 35
tionem | esse dicit. Sed quia nulla generatio cum propriis finibus 36
unius est generis vel eis | cogenerata nec generationem delec- 37
tationis delectationem dicendum, sed | quiddam aliud delecta- 38
tione. Nam dum fit aliquid, generatio est; nullum | factorum 39
simul fit aut factum est. Sed manifestum, quia, quod fit, par-|
ticulariter fit. Quod autem delectatur, ex toto delectatur. Non 40
igitur est delec|tatio generatio. [Item generatio quidem velox 41

---

minutis quibusdam literis addidit. 29 quod ex eo patet] δῆλον οὖν ἐντεῦθεν Elleb., Matth. Sed ἐν τούτοις loco ἐντεῦθεν A2. 31 in naturam H] in natura BP, εἰς φύσιν. Cf. 67, 20, ubi accusativus etiam in codd. BP habetur. 32 comprehendit] περιλαμβάνει Elleb., Matth.; μεταλαμβάνει A1. 35 sensibilem; nam H] sensibilem. non BP. Librarii error facile detegitur, cum in codd. graecis sequatur: τὴν γὰρ ἀπαλλαγὴν (quod interpres non intellexit). Sed ante conjunctionem nam etiam excidisse puto: in naturam (εἰς φύσιν) cf. 68. 31, 67. 20.

37 dicendum] ἡγητέον. Non tamen putaverim interpretem legisse: ῥητέον. cogenerata B] cognata P, συγγενής. 38 generatio est H] generatione BP. Causa erroris facile perspicitur. Viderat cod. B librarius in exemplari suo: generatio ē et hoc esse putavit: generatiōē. nullum] οὐδὲν δὲ. Post nullum excidit vero.
39 aut factum est] καὶ γέγονεν. Interpretis hic error, qui ἢ et καὶ confudit. 40 est delectatio generatio P] est generatio delectatio B.
41 Item — dicitur BP] Uncis inclusi. Hoc loco librarius oculis ad proxima aberraverat, ubi eadem verba l. 42 recte posita sunt. Bis igitur librarius haec descripsit et, quae priore loco scribenda erant, omisit: „ἔτι πᾶσα γένεσις οὐκ ὄντος ἐστίν“, „Item omnis generatio non exi-

et tarda dicitur.] Delectatio | autem jam existentium est. Non 42
igitur generatio delectatio. Item generatio | quidem velox et 43
tarda dicitur, delectatio autem non. Amplius: Bonorum quidem |
haec sunt habitus, haec vero actus, illa vero instrumenta. 44
Habitus quidem, ut virtus, | actus vero, ut secundum virtutes 45
operatio. Et iterum videre habitus | ut actus ut virtus visi- 46
bilis; instrumenta vero sunt, per quae operamur, ut divitiae |
et alia talia. Omnes vero, quae circa bona et mala sunt ani- 47
males virtutes, | habituum aliquorum sunt virtutes. Si ergo 48
69 bonum est delectatio et non ‖ malum, in his erunt solis. Sed 1
habitus quidem non est delectatio, nec | virtus. Non enim sic 2
facile incideret in contrariam sibi afflictionem, nec | ut opposita 3
privationi. Secundum enim eundem habitum et privationem |
impossibile est esse. Sed quidam delectantur simul et affligun- 4
tur, ut mi|sericordes. Non igitur habitus delectatio; sed nec 5

---

stentis est“ H. 42 existentium BP] ὄντων Elleb., Matth.; ὄντος D1, A1, 2, 3. 43 non. Amplius: Bonorum H] non amplius. Bonorum BP. οὔ. ἔτι τῶν ἀγαθῶν. 45 secundum virtutes] κατ᾽ αὐτὴν Elleb., Matth.; κατὰ ταύτην D1. Et iterum] καὶ πάλιν Elleb., οἷον D1.

Et iterum — visibilis] Sic haec omnia codd. BP. Nihil mutavi. Verborum enim ordinem fortasse jam interpres confudit. Hoc enim modo collocanda sunt: „Et iterum, habitus ut virtus visibilis, ut actus videre.“ Neutrum igitur ut delevi; nam ipse interpres utrumque substantivis interposuit, quod ex cod. A3 lectione mihi persuasi, ubi priore loco ὡς servatum est (ὡς ἡ ὁρατική). 46 ut divitiae] ὡς ὀφθαλμὸς καὶ πλοῦτος Matth. Ceterum Matthaeius dicit m. pr. D1 scripsisse καὶ πούς. 1 et non malum BP] ἢ φαῦλον D1, sed οὐ φαῦλον Elleb. erunt BP] Librarium erravisse puto, qui erit scribere debebat. est delectatio] ἔστι. 2 nec virtus] οὔτε γάρ, ὡς ἀρετή. 3 opposita privationi] ἀντικειμένη αὐτῇ στέρησις D1. eundem] ταὐτὸν. Interpres hoc pronomen fortasse ad Epicuri nomen retulit. 4 simul H] similiter BP. 5 misericordes BP] οἱ κνώμενοι. Interpres, opinor, scripsit: morsi; legerat enim: οἱ δακνόμενοι. In cod. A2 habetur οἱ δακνώμενοι, Valla vertit: dormientes (κοιμώμενοι), Cono: scalpentes. delectatio P] in cod. B syllaba antepaenultima

instrumentum. Instru|menta enim propter alia sunt et non 6
propter se ipsa. Sed delectatio non propter aliud, | sed propter 7
se ipsam est. Igitur nec instrumentum est delectatio. Restat |
igitur actum eam esse. Unde Aristoteles eam definivit esse 8
actum expeditum | habitus secundum naturam. Impedimentum 9
namque actus secundum naturam | afflictio. Sed et prosperitas 10
actus est expeditus habitus secundum naturam. | Contingit
igitur hanc secundam definitionem prosperitatem esse delecta-| 11
tionem et errare definitionem; esse finem operum animalis 12
secundum naturam non im|peditorum, ut complectatur delec- 13
tatio prosperitatem et ei coexistat, | sed prosperitas delectatio 14
non esset. Non omnis autem actus motus est, sed quidam | actus 15
sine motu, scilicet quem primum operatus est deus. Quod enim
primo motum | est, immobile erat. Talis vero est etiam actus 16
contemplandi in hominibus: | sine motu. Etenim contemplabile 17
unum et idem semper est et mens | contemplantis exstat. Circa 18
unum enim et idem semper repraesentatur. | Contemplationis 19
vero delectatio maxima existens et praecipua et | verax sine 20
motu fit. Manifestum quod, quae per minores fiunt motus, |
quanto per minores, tanto et meliores et majores sunt. Simul 21

---

superscripta est. 6 propter alia] καὶ δι' ἄλλα Elleb., Matth. 7 propter P] in B haec vox inter lineas addita est. instrumentum est delectatio] ὄργανον. 8 definivit H] diffinivit BP, ὁρίζεται. 9 Impedimentum B] m. pr. P ultimam syll. inter lineas addidit; ἐμπόδια. 10 afflictio H] accio BP. 11 Contingit H] Continet BP. hanc secundam] τοῦτον. 12 definitionem] τὸν ὅρον· διορθούμενος οὖν ὡρίσατο τὴν ἡδονὴν Elleb., Matth. Habet hoc etiam A1, sed praebet συνωρίσατο. 14 autem actus motus H] autem motus BP. 15 primum operatus est] πρῶτος ἐνεργεῖ. primo motum est] πρῶτον κινοῦν. 16 immobile erat] ἀκίνητον. 17 sine motu BP] solus D1 addit: ἐνεργεῖ. 18 exstat] ἕστηκε. repraesentatur] καταγίνεται. 19 praecipua] κυριωτάτη. 20 fit H] sit BP. Ceterum P hoc loco cum cod. A3 conspirat, qui exhibet: ἡ δὲ τῆς θεωρίας—γίνεται, cum D1 praebeat: εἰ δὲ—γίνεται. quod, quae H] quoque BP. 21 Simul H] Similiter BP.

autem | dividuntur cum actibus delectationes secundum speciem. 22
Quot enim actu|um sunt species, tot et delectationum et bono- 23
rum quidem bonae, malorum | autem malae. Et sciendum, 24
quod secundum unumquemque sensum diversae sint specie ||
70 delectationes. Aliae enim sunt tactus et gustus et aliae visus 25
et auditus | et odoratus. Et dignoscibilium vero species duae 26
sunt, haec enim practica, | haec vero theoretica. Manifestum 27
igitur, quod et delectationum hos actus | consequentium species 28
sint duae, et harum vero purior est theoretica quam practica. |
Hominis vero propriae delectationes sunt, secundum quod homo 29
est, rationales; communes | vero, secundum quod animal est, 30
sensibiles, quae sunt et aliis animalibus. Sed quia sensibili|um 31
delectationum hi quidem his, hi vero his delectantur, non quae |
malis, sed quae religiosis bonae apparent, bonae sunt et secun- 32
dum se ipsas. | Judex enim rectus in omni re est non, qui- 33
cumque contingit, sed qui sapiens est | et secundum naturam 34
dispositus.

---

22 Quot P corr. m. pr. ex: Quod] Quod B. 24 sciendum] δῆλον. quod P a m. pr. inter lineas additum] „quod“ deest in B. secundum unumquemque H] secundum quem unumquemque BP. In B voces „quem unum“ inter lineas insertae sunt. 25 delectationes] καὶ ἡδοναί. 26 odoratus] τῆς ὀσφρήσεως. Post hanc vocem multa in codd. BP desunt: καθαρώτεραι δέ εἰσι τῶν αἰσθήσεων, ὅσαι μὴ προςπελάζουσαι τοῖς αἰσθητοῖς ἥδουσι, ὡς ὄψις καὶ ἀκοὴ καὶ ὄσφρησις. Lacunae igitur origo homoeoteleuto explicatur. Habentur autem haec omnia in cod. A2; in A3 deest: καὶ τῆς ὀσφρήσεως, M1 omittit αἰσθητοῖς; de reliquis codicibus Matthaeius nihil annotat. Habetur vero etiam locus integer apud Vallam, Cononem, Elleb. et in ed. Ox. Haec igitur lacuna non ad graecum interpretis codicem (β), sed ad librarium aliquem redit. 26 haec] τούτων τὸ μέν. practica B] pragtica P.
27 theoretica H] theorica B, tehorica P. Haec semel annotavisse sufficit. In proximis enim iidem aut similes errores corrigendi sunt.
29 hominis B] hominis P, sed corr. fortasse ex: homines. 30 vero] γάρ. animal est H] animalem BP. quae — animalibus] καὶ πρὸς τὰ ἄλλα ζῷα. 31 delectantur H] desiccantur BP.

Cap. XIX.

Afflictionis autem species sunt ıv: achos, dolor, invidia, mi- 35
sericordia. | Est autem achos afflictio efficiens hominem sine 36
voce; dolor | autem est afflictio aggravans, invidia autem afflictio 37
in bonis | alienis; misericordia autem est in alienis malis af- 38
flictio. Omnis vero affli|ctio malum est in sua natura. Nam 39
quamvis religiosus affligatur ali|quando bonis viris confusis 40
vel filiis vel civitate destructa, tamen | non principaliter neque 41
secundum propositum, sed secundum circumstantiam. Et in |
his autem, qui est theoreticus, impatiens erit omnino alienans 42
se | ipsum ab his afflictionibus et conjungens deo. Qui vero 43
est sollicitus, me|diocriter est patiens in ipsis et non super- 44
fluo, nec devictus ab eis, sed potius | earum dominans. Oppo- 45
nitur vero afflictioni, ut bonum malo, mode|rata delectatio, et 46
ut malum malo, superflua delectatio. Sed | in corporalibus solis 47
delectationibus superfluitates sunt. Nam contempla|tivae sum- 48
mae quaedam existentes et, quod perfectum est, obtinentes,
71 super||fluitatem non recipiunt. Nam nec opponitur eis afflictio 1
nec ad | curationem praecedentis afflictionis fiunt. 2

---

35 Afflictionis P] fflictionis B. dolor H] clotos BP. Idem error in proximo versiculo. 36 efficiens – voce] ἀφωνίαν ἐμποιοῦσα. 40 confusis] διαφθειρομένων. 42 theoreticus H] theoricus BP. impatiens] ἀπαθὴς. 43 ipsum B] ipsum P, sed corr. ex „ipsam“. sollicitus] σπουδαῖος. Hoc interpres in prioribus voce „religiosus“ verterat. 44 superfluo] ὑπερβαλλόντως D1, ὑπερβάλλον A2, sed ὑπερβάλλων Elleb., Matth. Ceterum codd. D1, A2, A3, exhibent: μετριοπαθήσει, Elleb. et Matth. autem ediderunt: μετριοπαθής. 45 Opponitur—superflua delectatio] ἀντίκειται δὲ ἡ λύπη, ὡς μὲν κακὸν καλῷ, τῇ μετρίᾳ ἡδονῇ· ὡς δὲ κακὸν κακῷ, τῇ ὑπερβαλλούσῃ ἡδονῇ. 46 et ut B] et ut P ex corr. superflua delectatio B] superflua deflectatio P. 47 solis—sunt] μόναις (quod om. A1) αἱ ὑπερβολαὶ γίνονται Matth., sed ἐν ταῖς σωματικαῖς ὑπερβολαῖς A2. sunt BP] Interpres fortasse scripserat fiunt. 2 Ira BP] Cum praecedente capite, quod apud Matth. est XIX., in codd. BP sine ullo aut lite-

Cap. XXI.

Ira est sanguinis ebullitio circa cor per suffumigationem 3
cholerae vel turbatione facta. Unde apud | Graecos chole dici- 4
tur et cholos. Est autem, quando et ira est appetitus pro vin-| 5
dicta. Nam injuste laesi aut, cum putavimus injuste laedi, ira-|
scimur et fit tunc passio commixta ex desiderio et ira. Species 6
vero sunt | irascibilis potestatis tres: furor et ira permanens, 7
quae graece dicitur me|nis, et ira reposita, quae graece dicitur 8
cotos. Furor autem est ira, quae in|itium et motum habet. 9
Ira vero permanens est ira in vetustatem duc|ta memoriaeque 10
tradita. Cotos vero est ira tempus observans | ad vindictam. 11
Est vero ira deserviens rationali. Quando enim rationale di-
g|num judicat, quod factum est, vindicta, tunc ira procedit, si | 12
secundum naturam proprium ordinem servat. 13

---

rarum discrimine aut versiculorum intervallo caput XXI. conjunctum est. Tum demum cap. XX. sequitur. 3 suffumigationem H] suffimigationem B, sufumigationem P. 4 chole dicitur et cholos H] choli dicitur et chalos BP. pro vindicta] ἀντιτιμωρήσεως. 5 aut H] ut BP. 7 irascibilis potestatis BP] Interpres igitur legit τοῦ θυμικοῦ, quod in solo A3 haberi videtur. menis H] minus BP.

7—8 furor—cotos] ὀργὴ, ἡ καὶ χολὴ καὶ χόλος καλεῖται, μῆνις καὶ κότος. Interpretem in exemplari suo sola haec invenisse puto: ὀργὴ, μῆνις, κότος, quibus ut voces graecas explicaret (quod haud raro factum videmus) sua quaedam interposuit. 8 cotos H] cothos BP.

autem] μὲν γὰρ. Hoc quoque loco ad vocem ὀργὴ in graecis codd. additur: καὶ χολὴ καὶ χόλος λέγεται. Sic etiam post vocem ἀγομένη, ubi μῆνις explicatur, additur εἴρηται γὰρ παρὰ τὸ μένειν. Novit tamen etiam interpres hanc vocabuli μῆνις derivationem. Scripserat enim: Ira permanens (9). 9 vero P corr. ex: nec] nec B. 10 tradita] παραδεδόσθαι. 11 ad vindictam B] ad vindictam P corr. ex: adjunctam; εἰς τιμωρίαν· εἴρηται δὲ καὶ οὗτος παρὰ τὸ κεῖσθαι. Hujus additamenti in codd. BP vestigium nullum. 12 vindicta] ἀγανακτήσεως. si P corr. ex: sinū] sinum B. 13 servat] φυλάττωσιν.

Cap. XX.

Dividitur vero timor in vɪ: in ocnon i. e. pigritiam, verecun-| 14
diam, turpitudinem, stuporem, obumbrationem, fatigati|onem. 15, 16
Est autem ocnos i. e. pigritia timor futurae operationis, stupor |
autem est timor ex magna apparitione, obumbratio est timor 17
ex insolita apparitione, fatigatio est timor ex eventu, hoc est
timor adversitatis. Timentes nam|que adversitatem incurrere 18
operationis fatigamur. Verecundia vero | est timor in exspec- 19
tatione vituperii. Melior est haec passio | reliquis. Turpitudo 20
vero est timor in malo facto neque desperato | ad salvationem. 21
In hoc autem differt verecundia a turpitudine, | quod turpis 22
confunditur pro his, quae fecit, verecundans autem timet in-
currere | aliquam infamiam. Sed antiqui multotiens dicunt 23
verecundiam | abutentes nominibus. Fit autem timor per infri- 24
72 gidationem totius ca‖loris currentis ad cor, velut ad princi- 25
pem, quemadmodum minister, | cum timuerit, refugit ad prin- 26
cipem. Instrumentum vero afflictionis est sto|machus. Hic 27
est enim intensionis sensivus in afflictionibus, ut Gale|nus in 28
tertio demonstrationis ait dicens: Affligentibus non mo|dicum 29

---

14 Dividitur P] ividitur B. vero] δὲ καὶ. vɪ P] sex B. 15 obumbrationem] ἔκπληξιν. fatigationem] ἀγωνίαν. 17 apparitione H] operatione BP (priore loco). ex magna—fatigatio est timor B] Haec verba suo loco omissa m. pr. P in margine apposuit. 19 melior . . reliquis] κάλλιστον. 20 desperato] ἀνέλπιστον. 22 confunditur] καταδύηται. fecit B] fecit P corr. ex: facit. 23 infamiam H] in codd. BP facilius legitur: infantiam. verecundiam] καὶ τὴν αἰδὼ αἰσχύνην καὶ τὴν αἰσχύνην αἰδώ. 25 velut ad principem] ἐπὶ τὸ ἀρχικὸν. minister BP] καὶ ὁ δῆμος. Interpres igitur intellexit: δημιουργός. 26 ad principem] πρὸς τοὺς ἄρχοντας. afflictionis H] astrictionis BP. stomachus] τὸ στόμα τῆς κοιλίας. 27 intensionis] δήξεως. Sed interpres δείξεως legisse videtur, quod solus A3 praebet. sensivus] αἰσθανόμενον. Galenus H] gallienus B, galienus P. 28 ait dicens] φησὶν οὕτω πως. affli-

cholerae rubeae corruit in ventrem, qui intensionem eis prae-
stat, | et non prius quiescunt afflicti et demorsi, quam choleram 30
evomant. Fit | namque ejus tensio inferius arteriae, quae est 31
in modum ensis sita juxta | media viscera. Multo vero supe- 32
rius est cor situm. Nam venter inferior | est diaphragmate, 33
cor vero superius. Consueverunt autem antiqui | stomachum 34
cor dicere, ut Hippocrates et Thucydides in pestilen|tia dicens 35
sic: „Si quando in cor firmatum est, subvertit illud et expur-|
gationes cholerae omnes, quot a medicis nominatae sunt, 36
laudavi.“ Quod enim | subvertebatur, omnis erat ventris, quod 37
vomere cogebatur, non cor. | Irrationale igitur oboediens rationi 38
hoc modo se habet.

Cap. XXII.

Rationi vero non oboedientis est nutribile et generativum 39
et pulsati|vum. Vocatur autem naturale nutribile et generati- 40
vum, vitale autem | pulsativum. 41

---

gentibus] τοῖς λυπουμένοις. non modicum H] non in modicum BP. 29 qui BP] ὃ. Hoc pronomen interpres ad „ventrem“ retulisse videtur. intensionem BP] τὴν δῆξιν. Interpres iterum δεῖξιν intellexit. Idem error in proximis. 31 inferius — viscera] ὑποκάτω τοῦ κατὰ τὰ μέσα στέρνα χόνδρου τοῦ ξιφοειδοῦς ὀνομαζομένου. 34 stomachum] καὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς. 35 expurgationes H] expurgationem BP. 36 quot H] quod BP. laudavi BP] ἐπῄεσαν. Interpres autem intellexit: ἐπῄνεσα. 37 omnis erat ventris BP] τὸ στόμα τῆς γαστρός. Idem interpres legit. Nam „omnis“ illud soli librario debemus, qui „os“, quod ante oculos habebat, compendii vice fungi putabat. quod H] in codd. BP facilius „qui“ legitur. vomere H] movere BP. 37—38 Irrationale — se habet BP] Haec in utroque codice prioribus continuantur.

Novum caput (XXII.) in codd. BP inde a verbis: „Rationi vero non oboedientis est nutribile“ orditur, ante quae in BP lineae particula vacua relicta est. Atque in cod. P quidem litera magna initialis S minio picta est, cujus in recessu quodam interiore litera R atramento

Cap. XXVI.

Dividunt vero et aliter virtutes animalis et alias quidem
dicunt | animales, alias materiales, alias vitales. Animales 42
quidem volunta|riae, naturales et vitales sunt involuntariae. 43
Et animales quidem sunt duae: | motio ad placitum et sensi- 44
bilitas. Motionis vero ad placi|tum sunt species III: mutativum 45
vel motivum totius corporis et vocale et | exspirabile. In nobis 46
namque est hoc facere et non facere. Naturales | vero et vitales 47
non sunt in nobis, sed volentibus atque nolentibus na|turales 48
virtutes fiunt, ut nutribilis et augmentativa et generativa, ‖
73 quae sunt naturales, et pulsativa, quae est vitalis. Instrumenta 1
vero aliarum | supra dicta sunt. Nunc vero divisionem motus 2
faciemus.

---

inscripta conspicitur. In cod. B vero litera initialis, ut semper, deest; reliqua autem pars vocis „Rationi“ compendio quodam significatur. Unde si quidem librarius codicis P ipsum librum Bambergensem ante oculos habuit, facile perspicitur, cur vocem „Somni“ sibi describendam putaverit. Cf. praef. 41 pulsativum. Dividunt BP] Haec in utroque codice sine ullo literarum discrimine ullove versiculorum intervallo inter se conjuncta sunt. Incipit autem ex voce „Dividunt“ (Διαιροῦσι) novum caput, quod apud Matthaeium est XXVI. vero et B] vero P. animalis] κατὰ τὸ ζῶον. 42—43 Animales—sunt involuntariae] ψυχικὰς μὲν — τὰς ἀπροαιρέτους. 44 sensibilitas P corr. ex: sensibilitatis] sensibilitatis B. 45 sunt species III H] Ante literam m vocis „mutativum“ excidit in BP numerus III, quem ipse addidi. Deest vero etiam apud Cononem et Vallam. vel] καὶ. motivum B] motuum P. 46 exspirabile] τὸ ἀναπνευστικόν. hoc facere] ταῦτα καὶ ποιεῖν. 47 non sunt in nobis] αἱ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. 48 naturales virtutes fiunt] γινόμεναι. nutribilis B] nutribilis P corr. ex: nutribiles. 2 Nunc — faciemus] τῆς δὲ κατὰ προαίρεσιν κινήσεως νῦν ἐροῦμεν. Interpres igitur intellexit διαίρεσιν pro προαίρεσιν. Hinc reliquae etiam sententiarum differentiae pendent. Debebant autem graeca ab interprete sic verti: „Nunc vero motus secundum voluntatem dice-

Cap. XXVII.

Motus igitur secundum voluntatem vel ad placitum princi- 3
pium est cerebrum | membrum existens et ipsum. Instrumenta 4
nervi vero sunt nascentes | ab hoc et connexiones et musculi. 5
Musculi consistunt ex carnibus et | nervosis chordis et pelli- 6
culis complexis nervorum chordis. Unde quidam | putaverunt 7
eos ideo sensibiles esse propter sensibilitatem nervorum | eis 8
complexorum. Est igitur chorda, quae graece dicitur tenon,
composita ex ligatura | et nervis subtilibus. Differt autem tenon 9
a nervo, quod omnis ner|vus sensibilis est et rotundus et mol- 10
lior et initium habens a cerebro. | Tenon vero et durior est et 11
ab osse et insensibilis per se et latus aliquando. | Manus autem 12
sunt instrumentum captivum et ad artes congruum. Nam si
quis | absciderit manus vel manuum solos digitos, ad omnes 13
artes reddet | hominem inutilem. Et ideo solus homo, quia 14
rationalis est, manus habuit a | creatore. Pedes autem sunt 15
motuum instrumentum. Nam motum secundum | locum per hos 16
facimus. Solus autem homo sedet nullo adminiculo indigens. |
Solus namque ad duos rectos angulos flectit crura juxta ver-| 17
tebram et suffraginem, unam quidem flexionem faciens intror- 18

---

mus“ (sc. instrumenta). 3 Motus P] otus B. cerebrum] ὁ ἐγκέφαλος καί ὁ νωτιαῖος μυελὸς ἐγκεφάλου. Quae autem in codd. BP omissa sunt, non librarii, sed ipsius interpretis incuria exciderunt, nisi forte jam in graeco exemplari ejus praetermissa erant. Ipsa enim (sc. medulla) scripsisset interpres, nisi sic res se haberet. Ceterum μυελὸς deest etiam in M1. 5 ab hoc H] ad hoc BP. 7 ideo sensibiles] αἰσθητικοὺς. 8 complexorum] γινομένην ἐκ τῶν συμπεπλεγμένων. chorda — tenon] ὁ τένων. 11 latus B] ạlatus P. 12 congruum] ἐπιτηδειότατον. 13 omnes] πάσας σχεδὸν. reddet] ποιεῖ. 14 inutilem] ἀχρηστότατον. rationalis est] λογικός ἐστι καὶ τεχνῶν δεκτικὸς. 15 motuum BP] Fortasse hoc quoque loco interpres scripsit: motivum (μεταβατικόν); cf. 72.45. 18 vertebram H] vertebrum BP, τὸ ἰσχίον. suffraginem] τὴν ἰγνὺν. unam quidem

sus et ali|am extrorsus. Quae igitur per nervos et musculos 19
movent, omnia animae sunt | et secundum voluntatem perfi- 20
ciuntur. Horum autem ostendimus esse sensus | et voces. Haec 21
igitur est cognitio secundum rationem animalium et naturalium
operum. | Sed creator secundum ejus benignitatem summam 22
complexus est animales naturalibus | et e converso. Sed quia 23
egestio superfluitatum expulsivae est virtutis, quae | est una 24
naturalium virtutum, ne inviti foedemur et ubi non oportet et
74 quando ‖ non oportet et ex quibus non oportet, janitores quos- 25
dam statuit mus|culos et sic fecit naturae opera animalia. 26
Propter hoc igitur egestiones | retinere possumus et frequenter 27
in longum. Nervi vero sensibiles | et molles demittuntur a 28
medio et anterioribus ventribus cerebri, | duriores vero et mo- 29
biles a ventre posteriori et medulla spina|li, sed magis duri 30
sunt, qui sunt a medulla, et iterum horum magis, qui nas-|
cuntur ab inferiore parte medullae. Nam quanto plus elonga- 31
tur | a cerebro spinalis medulla, tanto plus durior efficitur se 32
ipsa; | sic quoque et nervi ab hac nascentes sunt duriores. 33

---

flexionem faciens BP] τὴν μὲν. Hoc ad γωνίαν referri potest, sed fortasse Nemesius scripserat καμπὴν ποιῶν post ἔξω. 19 movent BP] interpres hoc verbum nonnunquam sensu intransitivo usurpavit. animae H] ae̅ BP. Solet hic genetivus scribi aīe. 20 sensus] καὶ τὰς αἰσθήσεις. 22 benignitatem] προμήθειαν. 23 e converso B] e convero P. Sed] γὰρ. 24 et ubi] ἔνθα. 25 ex quibus] ἐφ' ὧν. Interpres igitur ἐξ ὧν legisse videtur. Potuit vero etiam fieri, ut participium προιέμενοι eum in errorem induceret, praesertim si discrimen, quod inter ἔνθα et ἐφ' ὧν intercedit, non perspexit. Tum autem non solum hoc consulto mutavit, sed etiam προιέμενοι sciens omisit. statuit] ἐπέστησε ταῖς ἐκκρίσεσι. 26 animalia] ψυχικά. 27 in longum] καὶ ἐπὶ πολύ. 28 demittuntur H] dimittuntur B, dimituntur P. 29 spinali] νωτιαίου. 30 a medulla] ἐκ τοῦ νωτιαίου. iterum] ἔτι. 31 parte] μερῶν. 32 se ipsa] αὐτὸς. 33 sic quoque et] καὶ. Fortasse interpres illud αὐτός τε... καὶ sic expressit: „ut ipsa .. sic quoque et". In codd. BP nulla reperitur post ipsa interpunctio.

Sed quemadmodum | sensus duplices recepimus, sic et ortus 34
nervorum duplices | habuimus. Unusquisque enim sphondylus 35
spinae par nervorum a se | emittit, et unus quidem tendit ad 36
dextra membra corporis, alter | autem ad sinistra. Notum est 37
autem, quod totum corpus nostrum in duo di|viditur, in dextra 38
et sinistra; sic et pedes et manus, sic aliorum | unumquodque, 39
sic etiam sensus.

Cap. XXIX.

Quia vero multotiens meminimus voluntarii et involuntarii, | 40
necesse est de his incipere, ut eorum notitia perfecta non erre- 41
mus. | Sed oportet de voluntario et non voluntario disserere, 42
prius regulas | quasdam et indicia apponere, per quae digno- 43
scatur, quod fit, sive sit volun|tarium, sive involuntarium. Quia 44
igitur omne voluntarium in actu quodam | est, etiam et invo- 45
luntarium in actu quodam esse monstrabitur non post multum.
Qui|dam autem hoc, quod est involuntarium, non solum in 46
pati, sed etiam in agere ponunt. | Sed ante omnia alia defi- 47
niendum est, quid sit actus. Actus est rationalis operatio. |

---

34 recepimus H] recipimus BP. nervorum H] membrorum BP. 35 habuimus] ἔχομεν Matth. Interpres rectius nobis formam ἔσχομεν suggerit (cf. 73. 14). sphondylus H] spondilius BP. par H] per par BP. 36 emittit H] emittet BP. et unus quidem] ἧς τὸ μὲν. Interpres fortasse εἷς legit. 37 Notum—quod] σχεδὸν γὰρ. Interpres intellexit δῆλον γὰρ ὅτι. 39 sic etiam sensus] ὡς καὶ τῶν αἰσθητηρίων. Ceterum αἰσθήσεων etiam in cod. M1 legitur. 40 Quia P] uia B. Quia vero] ἐπειδὴ. Habet ἐπειδὴ δὲ A1. 41 de his incipere] καὶ περὶ τούτων διαλαβεῖν. 42 sed oportet] δεῖ δὲ τὸν μέλλοντα. Hoc verbum a librario omissum puto („volentem“). 43 indicia BP] γνώμονας Elleb., sed γνώμας perperam D1, M1. 44 omne voluntarium B] omne voluntarium P corr. ex: omne involuntarium. 45 etiam et involuntarium] καὶ τὸ νομιζόμενον δὲ ἀκούσιον. esse monstrabitur] ἐστι· δειχθήσεται τοῦτο. Interpres sententias conjunxit. 46 involuntarium H] voluntarium BP, τὸ ὄντως ἀκούσιον. 47 Sed BP] deest hoc δὲ in codd. graecis. Sed

Operationes autem laus vel vituperatio consequitur, et earum 48
75 quidem hae aguntur ‖ cum delectatione, hae vero cum afflic- 1
tione, et hae quidem sunt pla|centes operanti, hae vero dis- 2
plicentes. Et placentium hae | quidem sunt semper placentes, 3
hae vero secundum aliquod tempus. Similiter et displi|centium 4
et iterum operationum hae quidem sunt veniales, hae vero
ve|nia indignae, hae autem odibiles et tormentantes. Sint igi- 5
tur indi|cia voluntarii, quod omnino consequitur laus aut vitu- 6
peratio et quod cum | delectatione agitur operationes placentes 7
esse operantibus. In|voluntarii vero indicia sint, quod dignum 8
sit venia vel misericordia et | quod, cum agitur, est cum afflic- 9
tione et quod non placet. His igitur sic de|terminatis dicamus 10
prius de involuntario.

Cap. XXX.

Involuntarii hoc quidem est per violentiam, hoc vero per 11
nescientiam. | Involuntariorum igitur per violentiam effectivum 12
principium ex|terius est. Aliud enim quidem violentiae causale 13
est, non nos. Defi|nitio igitur involuntarii per violentiam est, 14
cujus principium est exterius | nihil conferente eo, cui violen- 15
tia illata, secundum proprium placitum. | Principium vero dici- 16

D1 exhibet οὖν. 2 placentes—displicentes] αἱρεταὶ—φευκταί.

5 hae vero venia indignae] καὶ συγγνώμης ἀξιοῦνται. Interpres intellexit: αἱ δὲ συγγνώμης ἀπαξιοῦνται. tormentantes] κολάζονται.

7 agitur operationes] Potui et inserere, ut graecum πράττεσθαι καὶ imitarer. Sed fortasse interpres praecedentem sententiam a subsequente pendere putabat, quasi ei vertendum fuerit: καὶ τὸ αἱρετὰς εἶναι τὰς πράξεις τοῖς πράττουσιν διὰ τὸ μεθ' ἡδονῆς πράττεσθαι. operantibus] τοῖς πράττουσιν ἢ ἀεὶ ἢ τότε ὅτε πράττονται. 9 non placet BP] μὴ εἶναι αἱρετάς. Interpres hoc ad τὸ ἀκούσιον retulit, non ad πράξεις. 11 Involuntarii P] n voluntarii B. 13 Aliud enim quidem BP] ἄλλο γάρ τι. Malim igitur quid pro quidem, sed deest τι etiam in A2. 14 involuntarii H] in voluntarium BP. violentiam est P] Post „violentiam“ B „est“ inseruit. 15 illata BP] Malim illata est. 16 dicitur] εἴρηται. si haec] εἰ καὶ ταῦτα.

tur hic effectiva causa. Quaeritur autem, si haec involuntaria |
sint, ut jacturae ponderum, quas faciunt nautae in hieme, sive | 17
cum aliquis aliquo tempore quid egerit, ut salvet amicos vel 18
patriam. | Sed existit magis esse voluntaria; propter hoc enim 19
additur definitioni: Ni|hil proferente secundum proprium pla- 20
citum; eo enim, cui violentia infertur. | In talibus namque vo- 21
lentes ipsi per se ipsos movent organica | membra et sic pro- 22
jiciunt in mare onera. Similiter et qui turpe vel periculo|sum 23
quid sustinent pro majori bono, ut Zenon, qui dentibus | ab- 24
scidit linguam suam et exspuit Dionysio tyranno, ne omnino
76 ei con||fiteretur inenarranda. Similiter Anaxarchus philosophus 25
susti|nuit emergi a Nicocreonte tyranno, ne manifestaret ami-| 26
cos. Universaliter igitur, quando quis pro timore malorum ele- 27
gerit minus | malum, quod non est aliud nisi corrigere, non 28

---

17 hieme B] hyme P, χειμῶνι περιπεσόντες. 18 aliquis aliquo tempore quid egerit BP] τις αἰσχρὸν πρᾶγμα καταδέξηται παθεῖν ἢ πρᾶξαι. Priora librarius deturpavit, qui scribere debebat: aliquis turpe quid egerit; cf. infra 22; sed verba καταδέξηται — πρᾶξαι ipse interpres minus accurate expressit. 19 Sed existit — voluntaria] ἐοίκασι δὲ μᾶλλον εἶναι ἑκούσιοι. Sed codd. BP lectio longe praestat, ita ut legendum videatur hoc loco: ἔοικε δὲ μᾶλλον εἶναι ἑκούσια, quod jam Matthaeius sensit. 20 eo — infertur] τοῦ βιασθέντος. Haec igitur veluti explicationis loco interpres in fine totius sententiae collocavit; „enim“ fortasse e „nempe“ depravatum est. 21 volentes H] violentes BP. organica P corr. ex: orgamea] orgamea B. 22 turpe H] tempore B, tempus P; cf. ad versiculum 18 notata. 23 dentibus abscidit] ἀποφαγών. 25 Similiter] ὁμοίως δὲ καὶ. Anaxarchus H] enaxarcus BP.

26 emergi BP] πτίσσεσθαι Elleb., Matth. πτήσσεσθαι A 3. Puto interpretem scripsisse contundi; nam hic error librarii aliqua ex parte ex ipso literarum ductu explicari potest. a Nicocreonte H] amico creone BP. 27 quando] ὅταν ᾖ. malorum] μειζόνων κακῶν. Excidit igitur librarii incuria: majorum. 28 minus malum] τὸ ἔλαττον κακὸν ἢ δι' ἐλπίδα μείζονος καλοῦ καταδέξηταί τις τὸ ἔλαττον κακόν. Eadem lacuna in codd. A 1, 2 et apud Vallam. aliud nisi BP] ἄλλως. Interpres vertit: ἄλλο ἤ, quod sensu caret.

involuntarium sustinet | actum vel passionem. Agit enim se- 29
cundum praeelectionem et tunc sunt placentes, | quando fiunt 30
per se existentes displicentes. Sunt igitur hae actiones | mixtae 31
ex involuntario et voluntario; involuntario quidem per se ipsum, |
voluntario autem per circumstantiam. Nam, si non circum- 32
stantia eligeret, hoc | ageret. Ostendit autem laus vel vitupe- 33
ratio in talibus actibus facta, | quod voluntariae sint. Invo- 34
luntariorum namque operum nulla laus erit | vel vituperatio. 35
Non est enim facile cernere, quale prae quali sit eligendum. |
Oportet autem prae turpibus frequenter eligere affligentia, ut 36
Susanna, | ut Joseph fecerunt, non semper vituperandi. Ori- 37
genes autem, | ne incideret ineptitudinem Aethiopum, immolans 38
decidit ab omni. | Sic non est facilis talis cognitio, quia quando 39
periculosius est, quam manere | in sententiis. Non enim simi- 40
liter abumbrant pericula exspectata et con|sequentia. Sed 41

---

29 actum vel passionem BP] πρᾶξιν ἢ πάθος Elleb., πάθος ἢ πρᾶξιν A1, 2, Matth.; Agit H] Agat BP. praeelectionem] προαίρεσιν καὶ κατ' ἐκλογήν. 30 Sunt — actiones] εἰσὶν οὖν. 31 per se ipsum] καθ' ἑαυτάς. 32 autem] δὲ τότε. Nam — ageret] ἄνευ γὰρ περιστάσεως οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ταῦτα πρᾶξαι. Aut igitur idem legit interpres et πρᾶξαι potentialem esse putavit, aut „si non“ ex „sine“ ortum est et „nemo“ excidit. Tum enim facilius fieri potuit, ut „agere“ in „ageret“ temere mutaretur. 33 Ostendit] δῆλος D1. autem] δὲ καὶ. 35 enim] δὲ. 37 ut] καὶ. Joseph H] ioseph P, iosep B. vituperandi] μεμπτοί D1, A1, 2, M1, Valla, μέντοι Co., Elleb., Matth. 38 ineptitudinem BP] Fortasse interpres scripserat: in turpitudinem. decidit ab omni] τοῦ παντὸς ἐξέπεσεν. Post haec verba in utroque codice parvum aliquod lineae spatium vacuum est. 39 talis] τῶν τοιούτων. quia quando BP] ἔτι δὲ καὶ τούτου. Utrum interpres ἐπεί ποτε, an ἔστιν δὲ ὅτε legerit, non satis patet. quam manere BP] τὸ ἐμμεῖναι. Interpres horum verborum sensum plane convertit. 40 obumbrant] ἐκπλήσσει.
41 quando] ἐνίοτε, cf. ad v. 39 notata. erramus — eligentes] ἐξιστάμεθα τῆς κρίσεως ἐν τοῖς δεινοῖς γενόμενοι. Sensum horum verborum interpres adumbravit quodammodo, non accurate circumscripsit. Non

quando dijudicantes erramus in judicio potiora eli|gentes, ut 42
in quibusdam contingit in martyriis, qui in principio fuerint |
robusti et circa finem in verecundia et in tentatione crucia- 43
tuum sunt | emolliti. Nullus autem putet veneris desiderium 44
et furorem invo|luntariorum esse delictorum, eo quod initium 45
hoc exterius habet effectivum. | Nam species meretricis ex- 46
cerpsit inspectorem ad venerem et irri|tans movit furorem. 47
Quamvis enim initium extrinsecus habeat, tamen ipsi | per se 48
et per organica membra agunt et non subintrant definitioni
77 involun||tarii, cum principii esset causa i. e. ipsi obtineant 1
per ineptam educa|tionem; a passionibus igitur devicti sunt. 2
Vituperantur igitur hoc agentes, ut vo|luntarium malum per- 3
ficientes. Quod vero fit voluntarium, ex hoc mani|festum. De- 4
lectantur enim in actu. Sed involuntarium afflictivum os|tensum 5
est. De involuntario igitur, quod sit per violentiam, sufficiant
haec. | Restat autem dicere de involuntario per nescientiam. 6

Cap. XXXI.

Multa agimus per ignorantiam, de quibus post actum gau- 7
demus, ut, cum | nollet inimicum occidere, gaudet in morte. 8

---

enim putaverim eum alia legisse. 42 contingit] συμβέβηκεν. qui in principio] τὴν ἀρχὴν γάρ. Interpres has sententias pronomine relativo conjunxit. 43 in verecundia — cruciatuum] ἐν τῇ πείρᾳ τῶν χαλεπῶν. 44 sunt emolliti] ἐνέδωκαν . . . . ἀπομαλακισθέντες. 45 hoc] καὶ ταῦτα. effectivum B] effectum P corr. ex: effectuum. 46 excerpsit] ἐξοίστρησεν. 47 habeat] ἔχουσιν. 48 subintrant] ὑποπίπτουσι. 1 cum — educationem] ὁπότε καὶ τῆς ἀρχῆς τὴν αἰτίαν ἑαυτοῖς παρέχονται διὰ φαύλην ἀγωγήν. Haec interpres sic fere intellexit: ὁπότε ἢ τῆς ἀρχῆς ἡ αἰτία, ἢ ἑαυτοῖς — ἀγωγήν. Quae sequuntur: ὑπὸ τῶν παθῶν ῥᾳδίως αἰχμαλωτιζόμενοι cum antecedentibus artissime cohaerere consentaneum quidem est, interpres vero sejungenda putavit. 2 hoc] ταῦτα. 3 perficientes] ὑπομένοντες. sit B] fit P. ex hoc manifestum] δῆλον. 5 sufficiant haec] ταῦτα. 7 Multa P] ulta B. 8 nollet P] nolet B. in morte]

Hoc igitur et talia vo|cant involuntaria, sed nec etiam invo- 9
luntaria. Et iterum agimus quaedam | per ignorantiam et in 10
factis affligimur. Haec autem vocaverunt involunta|ria, quibus 11
perfectis secuta est afflictio. Eorum igitur, quae fiunt per igno-
rantiam, | duae sunt species, una quidem non voluntarii, altera 12
vero involuntarii. Ex|stat autem nunc dicere de solo involuntario. 13
Nam non voluntarium volun|tariis magis subjicitur mixtum 14
existens. Initium etenim involuntarium | habet, finem vero vo- 15
luntarium. Ex processione namque voluntarium factum | est 16
involuntarium. Unde et sic definiunt involuntarium. Involunta-|
rium est, quod, cum non sit voluntarium, affligens sit et in 17
poenitentia. Iterum | aliud quidem est per ignorantiam quid 18
agere, aliud vero ignorantem. | Si enim in nobis fuerunt igno- 19
rantiae causae, ignorantes quidem facimus, sed | non per igno- 20
rantiam. Nam ebrius et iratus faciens aliquid perversum hic
quidem | ebrietatem, hic vero furorem causam habet actorum 21
ab ipso, quae erat volun|taria. Potestas enim ei erat non in- 22
ebriari. Ipse igitur sibimet factus | est ignorantiae causa. Hoc 23

ἐπὶ τῷ φόνῳ. 9 vocant involuntaria BP] Interpres fortasse scripserat: vocant non voluntaria. etiam involuntaria BP] cod. B syllabam „in" inseruit. 10 Haec H] hoc B P. 12 non voluntarii — involuntarii] οὐχ ἑκούσιον — ἀκούσιον. una P] una una B. voluntarii P] voluntaria B. Exstat] πρόκειται. 15 ex processione] ἐξ ἀποβάσεως. 16 Unde] διὸ. 17 in poenitentia] ἐν μεταμελείᾳ. Iterum B] Item P. 18 ignorantem B] ignoranter P corr. ex: ignorantem. P igitur hoc loco cum A3 consentire videtur. Cf. ad lin. 23. notata. 19 fuerunt — causae] ᾖ — τὸ αἴτιον. Interpretem scripsisse puto: fuerit — causa. 20 iratus faciens BP] θυμούμενος καὶ ποιῶν. Sed codd. BP lectio longe praestat. Hoc καὶ ejici debere jam Matthaeius sensit. 21 quae erat voluntaria] ἅπερ ἑκούσια ἦν. Nisi hic quoque librarii error est, interpres verbi forma singulari commotus adjectivum ἑκούσια ad αἰτίαν retulit. Ceterum A3 hoc loco ἀκούσια praebet. 23 Hoc] ταῦτα. ignorantem B] Librarius P hoc quoque loco ignorantem scripserat et hoc postea correxit. Valla hoc loco praebet: ignarus; et hinc, nisi fallor, Matthaeius suae editionis

igitur non per ignorantiam dicitur facere, sed ignoran|tem agere, 24
quae non sunt involuntaria, sed voluntaria. Unde vituperantur ||
78 etiam a bonis viris, qui hoc egerunt. Si enim non inebriaretur, 25
nequaquam | faceret. Volens autem inebriatus est; volens igitur 26
fecit hoc. Per ignoran|tiam vero hoc agimus, cum non ipsi 27
obtinuerimus causam ignorantiae, sed | contigerit, ut in loco 28
solito quis sagittans patrem transeuntem per eventum | per- 29
cutiens interemerit. Ex praedictis igitur ostenditur, quod non
ignorans con|tingentia, neque dignoscens inutilia esse utilia, 30
passionem invo|luntariam sustinet. Ejus namque vitii igno- 31
rantia est omnis. Vituperatur | ergo et iste. Sed voluntariorum est 32
vituperatio. Non igitur universalium et | generalium vel eorum, 33
quae secundum praeelectionem sunt, involuntaria est ignoran-
tia, | sed eorum, quae sunt in parte. Alia enim per singula 34
nolentes, quaedam autem univer|saliter volentes ignoramus. 35
His itaque sic determinatis deinceps | dicendum est, qualia 36
sint per singula. Haec autem sunt, quae vocantur a rhetori|cis 37

---

lectionem deprompsit, quae est: ἀγνοῶν. Nam Ellebodius ediderat: ἀγνοοῦντα. Mirum autem est, quod A3 ἀγνοοῦτος exhibet. Atque Matthaeio quidem haec lectio ad ἀγνοοῦντες redire videtur, mihi autem ad ἀγνοούντως. Sic igitur lectio cod. P (ignoranter) cum archetypo codicis A3 hoc loco optime convenit. Cf. 77. 18. Textum meum cod. Bamb. lectionem repraesentare malebam. Nam ταῦτα subjectum est, non αὐτὸς, quod librarium A3 et Matthaeium pariter fefellit, non interpretem.

25 qui hoc egerunt] οἱ ταῦτα πράττοντες. inebriaretur B] inhebriarentur P, ἐμεθύσθη. 26 faceret] ἂν ἐποίησεν. 27 obtinuerimus] παρέχωμεν Elleb., Matth.; sed παράσχωμεν A3. sed contigerit] ἀλλ' οὕτω συνέβη. 28 ut H] vel BP οἷον. Sic emendavi propter conjunctivi formam: interemerit. Nam post sed facile potuit sic excidere; facile etiam velut in vel deturpari potuit. solito B] Hanc vocem suo loco omissam m. pr. P inter versiculos addiit. quis sagittans B] sagitans quis P. 29 praedictis] εἰρημένων. 31 vitii B] vicii P superscripta voce: „uti“. omnis H] omnia B, omnium P corr. ex: omnia; πᾶσα deest in codd. graecis. Ne πάντως quidem („omnino“) displiceret. 33 involuntaria H] in voluntate BP. 34 quaedam] τὰ δὲ. 35 volen-

circumstantia membra, hoc est: quis, quem, quid, cum quo, 37
ubi, quando, propter quid, ut | persona, factum, instrumentum, 38
locus, tempus, modus, causa; verbi gratia persona | quidem
est agens, vel circa quem actum est actio, ut si patrem filius 39
percussit ig|norans; actum autem illud idem operatum, ut 40
verberare volens caecavit; | instrumentum vero, si lapidem jac- 41
tavit putans esse pumicem; locus autem, | si in angiporto
ignorans percussit obviantem; tempus vero, si in | nocte putans 42, 43
inimicum interemit amicum; modus autem, si modice | plagans 44
et non nimis interfecit; ignoravit enim, si ex modica plaga |
interierit; causa vero, si hic quidem dedit medicamentum, ut 45
sanaret et, qui accepit, | sit mortuus, ut medicamentum repe- 46
riatur mortiferum. Sed omnia haec simul | quis ignoravit, vel 47
si esset maniosus. Qui vero plurima horum vel magis | prae- 48

---

tes B] nolentes P. His itaque] τούτων. 37 quando BP] πότε, πῶς. Excidit igitur quomodo. In codd. D1, A2 deest τίνι, in A3 τί, τίνι.

38 verbi gratia persona] πρόςωπον. Fortasse οἷον exciderat, quod A2 praebet. 39 vel—actio] ἢ περὶ τίνα ἡ πρᾶξις. Hoc loco interpres τίνα generis neutrius esse putavit; nam sic vertit, quasi legerit: περὶ τί πρᾶγμα ἡ πρᾶξις. 40 illud idem BP] αὐτὸ. Ne hoc quidem ab interprete satis intellectum. ut verberare BP] Non excidit si, quod facile addere poteram, sed interpres οἱονεὶ legit, et hoc voce ut reddidit. Οἱονεὶ junctim scriptum praebet A2, εἰ solum Elleb., Matth. volens H] nolens BP. 41 pumicem P] Addunt τὸν λίθον D1, A2, A3. si in angiporto H] si in augi porto BP. Formam declinationis secundae servandam putavi; εἰ ἐν τῷ περικλᾶν στενωπὸν. 43 inimicum interemit amicum BP] Haec sic edidit Matthaeius: πολέμιον τὸν φίλον, ἐφόνευσεν. modus H] modum BP.

modice H] modico BP. 44 et non nimis] καὶ μὴ ῥαγδαίως.

45 interierit] τελευτήσει. ut sanaret] ὡς ὑγιάζον. Interpres legit ὑγιάζων, quod M1 praebet. 46 ut—reperiatur] τῷ—εὑρεθῆναι. simul H] similiter BP. Atque haec quidem pars erroris manifesta est; sed utrum post simul exciderit non, an nec, non aeque patet; putaverim simul nec quis scriptum fuisse. 47 maniosus H] mamosus BP, μαινόμενος. 48 Magis praecipua P] κυριώ-

cipua ignoravit, hic per ignorantiam fecit. Magis praecipua
79 vero sunt ‖ in his, cujus causa et quid sit, quod peractum 1
est, hoc est causa et factum.

Cap. XXXII.

Involuntario autem dupliciter existenti, hoc quidem per igno- 2
rantiam, hoc vero per | violentiam, voluntarium utrisque oppo- 3
nitur. Est enim voluntarium, quod nec | per violentiam nec 4
per ignorantiam factum est. Et est non violentia quidem, cujus |
initium in ipsis. Non per ignorantiam autem voluntarium est, 5
si nihil sit eorum, | quae per singula ignorantur, per quae et 6
in quibus fuit actio. Conjungentes igitur | utraque definiamus 7
voluntarium esse, cujus initium est in eodem sciente ea, quae |
per singula. Quaeritur autem, si, quae a natura fiunt, volun- 8
taria sint, ut digestio | et augmentum. Sed monstrantur haec 9
nec voluntaria esse nec involuntaria. | Nam voluntarium et 10
involuntarium est in his, quae sunt in nobis. Digestio autem |
et augmentum non sunt in nobis. Unde, etsi per singula igno- 11
remus in nobis haec esse, | nec voluntaria sunt nec involun- 12
taria. Illa vero, quae sunt per furorem et desiderium, osten|sa 13
sunt voluntaria. Nam et correcta laudantur et delinquentia

τερα Elleb.; κυριώτερον A3; κυριώτατα D1, A1, 2. 2 Involuntario P] n voluntario B. autem BP] Hoc δὲ deest in textu graeco. hoc vero] καὶ τοῦ. 3 Est enim voluntarium] ἔστι γὰρ. 4 factum est] γινόμενον Matth.; interpres legit: γενόμενον. 5 in ipsis] ἐν αὐτοῖς. Non — est] οὐ δι' ἄγνοιαν δὲ. 6 ignorantur] ἀγνοούμενον Matth.; interpres vertit ἀγνοουμένων. fuit actio] ἡ πρᾶξις. Interpres intellexisse videtur: ἦν πρᾶξις. 7 definiamus] ὁριζόμεθα. in eodem H] in eadem BP. 8 singula] ἕκαστα ἐν οἷς ἡ πρᾶξις. 10 in nobis] ἐφ' ἡμῖν. 11 per singula] τὰ καθ' ἕκαστα. ignoremus] μὴ ἀγνοοῦμεν. in nobis haec esse BP] τῷ μὴ ἐφ' ἡμῖν αὐτὰ εἶναι. Hoc loco particulam negativam librarii culpa excidisse puto; in praecedentibus mendi auctor incertus est. 12 ostensa sunt] ἐδείχθη. Sic igitur bene edidit Matth. 13 delinquentia] ἁμαρτανόμενα.

vituperantur | vel odiuntur, et delectatio et afflictio ea conse- 14
quitur, et eorum initium in ipsis est. | In ipsis namque erat 15
a passionibus tam facile non apprehendi, quia per bo|nos 16
mores talia corriguntur et aliter, si haec essent involuntaria,
nec | aliquod irrationabilium animalium hoc ageret nec etiam 17
parvuli. Nunc vero non sic habetur. | Videmus enim voluntarie 18
ipsa ad escam venientia et non per violentiam. Ipsa enim |
sunt per se moventia nec ignorantia. Escam enim non igno- 19
rant, ut videntia | escam delectentur et tamquam ad rem no- 20
tam moveantur et non percipientia affligan|tur. Sed voluntarii 21
erant indicia, in contingente delectatio, in non contingen|te 22
vero afflictio. Ex quibus patet, quod voluntarium habeat desi-
derium atque fu|rorem; etenim furor cum delectatione fit et 23
desiderio. Dicitur autem voluntarias non dici | morales virtutes. 24
Nam in medio passionum sunt ipsae. Si autem involuntariae ||
80 passiones, involuntariae etiam erunt actiones secundum pro- 25
bitatem. Etenim ipsae secundum passio|nem fiunt. Nullus vero 26

14 odiuntur] μισεῖται. 15 tam facile] ῥᾳδίως. per bonos mores] διὰ . . τῶν ἐθῶν. 16 et aliter] ἄλλως τε. aliquod P corr. ex: aliquid] aliquid B. 17 hoc ageret] ἑκουσίως τι πράττει. habetur] ἔχει. 19 moventia] ὁρμῶντα. ut] γοῦν. 20 non percipientia H] percipientia BP. 21 erant indicia] γνώμονες. in non contingente H] in contingente BP. Fortasse „in incontingente“ scribere debebam. 23 cum delectatione fit et desiderio] μεθ' ἡδονῆς γίνεται. καὶ ἄλλως ἐάν τις τὰ διὰ θυμὸν καὶ ἐπιθυμίαν ἑκούσια μὴ λέγῃ, ἀναιρεῖ τὰς ἠθικὰς ἀρετάς. Major igitur hujus loci pars in codd. BP interiit. Remanserunt autem ultima totius sententiae verba: „Dicitur — virtutes“, quae satis corrupta et nunc sunt et jam olim fuisse videntur. Nam interpres etiamsi „morales“ scripsit, non: „mortales“, ut librarii BP, tamen reliqua ipse misere confudit. et desiderio BP] sed in cod. B „et“ inter versiculos additum est.
24 ipsae] αὗται. Nemesius αὐταὶ scripserat. Cf. 80, 25. 25 etiam erunt] καὶ. secundum probitatem] αἱ κατὰ τὰς ἀρετὰς. Etenim ipsae] καὶ γὰρ αὗται. Nemesius αὐταὶ scripsisse videtur, quod hoc loco etiam Matthaeius sensit.

secundum rationem et praeelectionem et proprium placitum
atque | desiderium noscendo, quae per singula, involuntarium 27
dicet. Ostensum quoque est, | quod initium ex ipsis est. Vo- 28
luntaria ergo. Sed quoniam multotiens praeelectionis | memi- 29
nimus et ejus, quod in nobis est, incipiendum de praeelectione.

Cap. XXXIII.

Quid igitur est praeelectio? Numquid idem, quod volunta- 30
rium, eo quod omne, quod est secundum | praeelectionem, sit 31
etiam voluntarium? Sed non convertitur, quod fieret quidem,
si idem esset | voluntarium et praeelectio. Nunc autem in plu- 32
ribus invenimus voluntarium. Omnis | enim praeelectio volun- 33
taria, sed non omne voluntarium in praeelectione. Etenim |
parvuli et irrationabilia sponte faciunt, sed non praeeligentia; 34
et quaecumque | per furorem agimus, non praeconsulti, haec 35
voluntarie quidem agimus, sed non secundum | praeelectionem. 36
Sed et amicus nobis subito praesentatus est voluntarie quidem, |
ut delectaremur, sed non per praeelectionem. Et thesaurum 37
insperatum inveni|ens voluntarie quidem lucro apposuit, sed 38
non praeeligens. Ex omnibus ergo colligitur | non idem esse 39
voluntarium, quod praeelectio. Sed numquid appetitus est prae-
electio? | Sed nec hoc est. Dividitur enim appetitus in tria, 40

---

27 noscendo] μετὰ τοῦ γνωρίζειν. dicet] λέγει. 28 ex ipsis] ἐν αὐτοῖς. 29 incipiendum de] διαληπτέον καὶ περὶ. 30 Quid P] id B. 31 convertitur] ἀντιστρέφει. 32 in pluribus] ἐπὶ πλέον Elleb., Matth.; ἐπιπλέον D1. 34 sed non] οὐ μὴν καὶ. Idem plane in proximis notandum (35). 37 per praeelectionem] προῃρημένοις Elleb., προαιρουμένοις A3. Interpres autem προαιρουμένως legisse videtur; cf. ad 80, 38 notata. insperatum] ἀπροσδοκήτως. 38 apposuit] περιέτυχεν. praeeligens] προαιρουμένως Elleb.; sed προαιρούμενος D1, A1, 2, quam lectionem etiam interpres secutus esse videtur. 39 quod praeelectio] τῇ προαιρέσει. 40 consilium BP] Utrum βούλησιν legerit interpres, an βούλευσιν, non satis patet.

in desiderium et furorem et consilium. | Sed neque furor est 41
neque desiderium praeelectio, quod manifestum ex hoc, quod |
non est communitas hominibus et irrationabilibus secundum prae- 42
electionem, sed secundum desiderium et furo|rem. Et si secundum 43
hoc communicamus, secundum praeelectionem vero differimus,
manifestum, quod | aliud sit praeelectio, aliud furor et desiderium. 44
Monstrat vero hoc, quod retineri | non valet, quod retineatur 45
a desiderio et agit hoc, sed non secundum praeelectionem. |
Repugnant enim in ipso praeelectio et desiderium, sed si idem 46
essent, non repugna|rent et qui retentus est agens secundum 47
praeelectionem, non secundum desiderium. | Quod autem nec 48
consilium sit praeelectio, patet inde, quod non omnibus, quibus
81 convenit praeeligere ‖ his conveniat et consiliari. Dicimus 1
enim consiliari, ut sit sanum; sed praeeli|gere sanum esse 2
nullus dicet. Et consiliari divitem esse, sed praeeligere divi-
tem | esse non dicitur. Amplius. Consiliari etiam in impossi- 3
bilibus ponitur, praeeligere autem in | solis his, quae sunt in 4
nobis. Sic enim dicimus: Volo immortalis fieri vel consulo;

---

41 neque furor est — quod manifestum] ὅτι μὲν οὔτε θυμὸς — φανερόν. 43 Et si BP] εἰ γάρ. Fortasse legendum: Etenim si. 44 quod retineri non valet BP] Librarii errorem hunc puto, qui scribere debebat: „qui retineri non valet". Nam interpretem vocem ὁ ἀκρατὴς exprimere voluisse patet, cum D1 et A2 (qui hoc loco chartaceus est et a manu secunda scriptus, cf. Matth. p. 278) exhibeant: ἀκροατής, et Valla vertat: auditor. 45 agit hoc BP] Scripsissem: „agit secundum hoc" (πράττων κατ' αὐτὴν D1, Matth.), sed habet πράττων ταύτην etiam Ellebodius. 46 Repugnant — et desiderium] ἀντιβαίνει — τῇ ἐπιθυμίᾳ. 47 retentus] ὁ ἐγκρατής. non secundum] οὐ πράττει κατ'. 48 quod non omnibus] οὐ πᾶσιν. Particula non in P suo loco omissa et inter versiculos a m. pr. addita est. 1 consiliari] βούλεσθαι. Interpres autem βουλεύεσθαι vertit, cf. ad v. 4 notata.
ut sit sanum] ὑγιαίνειν. 2 nullus P, corr. m. pr. ex nullum] nullum B. sed] ἔτι δὲ καὶ. 4 sunt in nobis B] in nobis sunt P.
volo — vel consulo] βούλομαι. Haec verba volendi, consulendi, consiliandi interpres toto hoc loco promiscue usurpat; neque amplius

sed eli|go immortalis fieri non dicimus. Consilium namque 5
eorum est, quae versus finem | secundum eandem similitudinem, 6
quam habet consultum ad hoc, quod est in consilio. Consultum
enim | est finis. Quae vero sunt in consilio, sunt versus finem. 7
Amplius. Haec sola praeeli|gimus, quae per nos scimus posse 8
fieri. Consiliamur autem de his etiam, quae per nos novimus |
non fieri, ut devincere aliquem militem. Quia igitur nec furor 9
est nec desiderium nec consi|lium praeelectio, sufficienter 10
ostensum est. Quod vero nec sententia, fit manifes|tum et per 11
has demonstrationes et per alias. Sententia enim non solum
est eorum, quae in | nobis, sed etiam sempiternorum. Amplius. 12
Sententiam quidem veram dicimus et falsam, | praeelectionem 13
vero nec veram dicimus nec falsam. Et sententia quidem est
universalium, prae|electio autem particularium vel eorum, quae 14
per singula; nam circa actus est praeelectio; sed et hi horum
sunt, quae per singula; sed consilium non est praeelec|tio. 15
Consilium etenim est inquisitio de eisdem agendis, praeelectum
vero, quod a | consilio processit. Manifestum igitur, quod con- 16

---

hoc annotabo. 5 immortalis B] immortalia P. Consilium — finem] ἡ μὲν γὰρ βούλησις τοῦ τέλους ἐστίν· ἡ δὲ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ τέλος. 6 consilio B corr. ex: consulto] consilio P. enim H] eum BP. 7 Amplius BP] Haec vox hoc loco, ut etiam supra in v. 3 et alibi a sequente sententia sejuncta est. 8 scimus] οἰόμεθα.

quae per — fieri] τὰ μὴ δι' ἡμῶν οἷάτε γενέσθαι. Legit igitur etiam interpres οἷάτε, sed οἰόμεθα vel simile aliquid esse putavit. 9 militem] στρατηγόν. 10 fit H] sit BP γίνεται. 11 per has] διὰ τῶν αὐτῶν. Interpres vertit διὰ τούτων τῶν. sententia] δόξα. 13 nec — nec] οὐ — καὶ. veram BP] sed librarius B aliquid correxerat. 14 autem — singula] τῶν καθ' ἕκαστα. nam circa — per singula B] Haec suo loco omissa m. pr. P in margine notavit. actus] τῶν πρακτῶν A1, 2, 3. non] οὐδὲ. 15 praeelectio] προαίρεσις, οἷον βουλή. de eisdem agendis BP] Sic solus M1: περὶ τῶν αὐτῶν πρακτῶν, sed perperam. Melius αὐτῷ. 16 in jam inquisitis] ἐπὶ τοῖς ἔτι ζητουμένοις. Non putaverim interpretem ἔτι legisse pro ἤδη positum, sed aut librarius „etiam“ scribere debebat, aut error e pro-

silium sit in jam inquisitis, praeelectio | vero in jam praejudi- 17
catis. Quid igitur non sit praeelectio, dictum est. Quid autem
sit, dica|mus. Est igitur quiddam mixtum ex consilio et judicio 18
et appetitu. Sed nec appeti|tus est secundum se ipsum nec judi- 19
cium nec consilium solum, sed ex his quiddam constans. | Ut 20
enim dicimus ex anima et corpore animal constare, sed nec
corpus esse per se animal, nec | animam solam, sed utrumque, 21
sic et in praeelectione. Quia vero consilium quoddam sit cum |
judicio, etsi non sit idem quod consilium, manifestum ex ety- 22
mologia; praeelec|tum enim dicitur alterum prae altero electum. 23
Nullus autem praejudicat, quod non praeju|dicatis. Sed quia 24
non omnia, quae videntur nobis vel sentiuntur bene se habere,
82 ad ‖ actum ducere cogimur, tum praeelectio et praeelectum 25
fit, quod procedit ex consilio, cum | apprehenderit appetitum. 26
Necessario igitur praeelectio est circa eadem, circa quae | et 27
consilia. Colligitur autem ex his praeelectionem esse appetitum
consultivum eorum, | quae in nobis. Hoc enim, quod procedit a 28
consilio concupiscimus praeeligentes. Sed quia prae|electionem 29
diximus esse circa eadem, circa quae et consilium, declaremus,
circa quae versa|tur consilium et de quibus consulimus. 30

---

ximo „jam“ originem duxit. 18 Sed nec] καὶ οὔτε. 19 ipsum P corr. ex: ipsam] ipsam B. 20 et corpore H] ex corpore BP, καὶ σώματος. 21 utrumque BP] in cod. B ultima vocis syll. inter lineas addita est. in praeelectione] τὴν προαίρεσιν. Quia — sit] ὅτι μὲν οὖν βουλή τίς ἐστι καὶ βούλευσις. 22 idem quod consilium] αὐτοβουλὴ m. rec. D1. ex] καὶ ἐκ. 23 dicitur] ἐστι. Nullus — praejudicatis] οὐδεὶς δὲ προκρίνει τι, μὴ βουλευσάμενος, οὐδὲ αἱρεῖται, μὴ κρίνας. Librarius igitur non solum satis multa omisit, sed etiam ultimam verbi formam (praejudicans = κρίνας) foede deturpavit.
24 quae — sentiuntur] τὰ δόξαντα ἡμῖν. 25 cogimur] προθυμούμεθα. quod procedit] τὸ προκριθὲν. 27 consilia] ἡ βουλή Elleb., Matth.; ἡ βούλησις A3. autem] δὲ D1, A1, 2; δὴ Elleb., Matth. consultivum H] consultum BP, βουλευτικήν. 28 nobis] ἡμῖν, ἢ βούλευσιν ὀρεκτικὴν τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν. Eadem desunt in D1 et apud Cononem.

Cap. XXXIV.

Antequam dicamus, de quibus consulimus, melius est defi- 31
nire, in quo differt con|silium ab inquisitione. Non enim idem 32
est consilium et inquisitio, etsi consulens quaerat, | quid con- 33
sulat. Sed multum differt. Quaerimus namque, si major sit
sol terra. Sed | nullus dicit: consulo, si major sit sol terra. 34
Est enim inquisitio genus con|silii; etenim de pluribus dicitur. 35
Omne namque consilium inquisitio est. Sed non omnis | inqui- 36
sitio consilium. Ostenditur autem hoc sic. Perscrutari quando-
que pro consiliari di|cimus, ut perscrutemur, si oportet navi- 37
gare, aliquando autem pro animadver|tere, ut perscrutemur 38
disciplinas. Turbamur autem multotiens indis|crete audientes 39
nomina putamusque esse idem non idem. Differentia namque
mani|festa facta restat dicendum, de quibus consulimus. Con- 40
sulimus igitur de his, quae in nobis, | et de possibilibus per 41
nos fieri atque finem incertum habentibus, hoc est de possi-
bilibus et sic et | aliter fieri. Quod igitur in nobis est, dictum 42
est, quia de agendis consiliamur. Haec enim sunt in nobis.
Non | etenim de contemplativa vocata philosophia consiliamur; 43
nam nec de deo nec de | his, quae fiunt ex necessitate. Ex 44
necessitate autem dico, quae semper eodem modo | fiunt, ut 45

---

31 Antequam P] ntequam B. 32 consulens — consulat] βουλευόμενος ζητῶν τι βουλεύεται. Interpres igitur pronomen τι interrogativum arbitratus cum proximo verbo conjunxit. 35 de pluribus] ἐπὶ πλέον. inquisitio est] ζήτησίς τίς ἐστιν. Etiam A 1, 2 et Valla omiserunt τις. 36 Ostenditur] δέδεικται. Interpres legisse videtur: δείκνυται. hoc sic] τοῦτο. Quomodo hae sententiae cohaerere videantur, ostendit Matthaeius. 37 ut perscrutemur] ὡς σκέπτομαι. Idem error interpretis in proximo versiculo deprehenditur, ita ut utroque loco σκεπτόμεθα intellexisse videatur. 38 disciplinas] τὰ μαθήμαθα, οὐ βουλεύομαι τὰ μαθήματα. Eadem desunt apud Cononem. 39 Differentia namque] τῆς οὖν διαφορᾶς τούτων. 42 de agendis] περὶ τῶν πρακτῶν μόνον. 45 circulum] τοῦ κύκλου. Interpres τὸν κύκλον intellexit et ad λέγω retulit; haud male. de non semper existentibus]

circulum anni; neque de non semper existentibus, semper autem
similiter|fiunt, ut de occasu et ortu solis; neque de existentibus 46
natura, plerumque tamen, | ut decanescere sexagenarium vel bar- 47
bescere vicenarium. Sed neque de | his, quae natura aliquando 48
83 aliter indiscrete fiunt, ut de pluviis et serenitatibus vel ‖ de labe; 1
sed neque de his, quae dicta sunt ab eventu fieri, qualia sunt,
quae rapiunt in pau|cis. Propter hoc igitur dictum est, quae 2
in nobis. Quod vero per nos dicitur, quia non de omnibus
homini|bus neque de omni opere consiliamur. Non enim con- 3
siliamur, quomodo fiant pugnae vel, | si illi, qui longe siti sunt 4
a nobis, bene pugnabunt, etsi hoc ab illis consul|tum sit. Sed 5
neque de omnibus, quae per nos et in nobis fiunt, consiliamur.

περὶ τῶν οὐκ ἀεὶ μὲν ὄντων Elleb., Matth.; sed μὴ ὄντων A3, οὐκ om. D1, μενόντων habent A1, 2. semper autem BP] E verborum collocatione discimus jam interpretem ipsum putavisse pronomen relativum, quod desideramus, e prioribus suppleri posse. similiter] ὁμοίως Elleb. Hoc omisit A3, sed A1, 2 habent ὁμοίων. 46 natura, plerumque] φύσει μέν, οὐκ ἀεὶ δὲ ὁμοίως γινομένων, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. 48 serenitatibus] αὐχμῶν. Idem legit interpres; non autem nebulas intellexit, ut Cono, nec squalores, ut Ellebodius, sed siccitates. Non male igitur has voces sibi opponi putavit, ut apud Aristoph. in Nub. v. 1120. 1 de labe] χαλάζης. Fortasse librarii culpa genetivus grandinis excidit. neque de his P] neque de his que dis B.

quae dicta sunt] λεγομένων. ab eventu] ἀπὸ τύχης. quae rapiunt in paucis BP] τῶν ἐπ' ἔλαττον ἐνδεχομένων. Puto interpretem scripsisse: „quae capiuntur in paucius“ et eadem legisse ac nos, nec tamen intellexisse. 2 hoc] ταῦτα. per nos dicitur] δι' ἡμῶν.

3 opere consiliamur] πράγματος βουλευόμεθα, ἀλλὰ περὶ τῶν ἐφ' ἡμῖν μόνον καὶ δι' ἡμῶν γινομένων. Eadem desunt etiam in codd. A1, 2. Expletur lacuna codd. D1 et A3, sed facile caremus his verbis. quomodo H] quod modo BP. fiant pugnae] οἱ πολέμιοι. Similiter erravit Cono; hic quoque πόλεμοι legisse videtur. vel si] ἢ οἱ. Aut interpres errore suo adductus temere addidit si, aut εἰ legit, quod etiam D1, A1, 2 praebent. 4 pugnabunt] πολιτεύοιντο. Interpres intellexit πολεμοῖεν (πολεμοῖντο). ab illis consultum] παρ' ἐκείνοις βουλευτόν. 5 fiunt] γινομένων—ὄντων.

Sed oportet | apponere et incertum finem habentibus. Si enim 6
est manifestum et clarum, de hoc non con|siliamur. Neque 7
enim de operibus vel actibus secundum artem vel disciplinam
est consi|lium; determinatae sunt enim horum rationes exceptis 8
paucis artibus, quae vo|cantur stochasticae i. e. arbitrariae, 9
ut medicina ars et gymnastica et ars | gubernatoria. Non enim 10
de his solis consiliamur, sed de his, quae in nobis et per |
nos, incertum quidem finem habentibus possibilibusque sic et 11
aliter fieri. Monstra|tum autem est, quod non circa finem sit 12
consilium, sed de his, versus finem quae sunt. | Consiliamur 13
namque non ditescere, sed quomodo et per quae ditescamus.
Ut bre|viter vero dicamus, consiliamur de contingentibus aequa- 14
liter vel utrumlibet. Et de | hoc etiam oportet sermonem assu- 15
mere, ut nihil desit huic rationi ad delectati|onem. Potestates 16
vero dicuntur, secundum quas possumus aliquid facere. Omnis
enim rei, | quam facimus, potestatem habemus; quorum vero 17
potestatem non habemus, eorum actus | nec; habetur actus 18
igitur a potestate, potestas vero ab essentia. Nam actus | est 19
a potestate, potestas vero ab essentia et in essentia. Tria igitur
haec sunt | adinvicem se habentia: potens, potestas, possibile. 20
Potens quidem | essentia, potestas vero, a qua habemus posse, 21
possibile autem, quod secundum | possibilitatem potestatemve 22

---

6 apponere] προςκεῖσθαι. de hoc non] οὐκ ἔτι. 9 stochasticae i. e. arbitrariae H] stoyastice .1. arbitroe B. Idem cod. P habet, sed scripta inter lineas syllaba „sti", στοχαστικῶν Elleb., Matth.; σχολαστικῶν D1. gymnastica H] gymnasium BP. 11 finem B] finem P corr. ex: fidem. fieri] πραχθῆναι, sed προαχθῆναι D1. 12 non] οὐδὲ. 14 consiliamur — utrumlibet] περὶ τούτων μόνων βουλευόμεθα, περὶ τῶν ἐπίσης ἐνδεχομένων. 15 sermonem assumere] διαλαβεῖν. ad delectationem BP] πρὸς σαφήνειαν. Interpretem scripsisse puto: ad dilucidationem. 17 eorum actus nec] τούτων οὐδὲ τὰς πράξεις. Sic distinxi, ut proximum habetur cum sequentibus conjungeretur. 19 potestas vero] καὶ ἡ δύναμις. haec sunt] ταῦτά ἐστιν, ὥς ἔφαμεν. 22 possibilitatem potestatemve] δύναμιν.

natum est fieri. Sed possibilium haec quidem sunt neces|saria, 23
haec vero contingentia; necessaria quidem, quae impossibile
est evitare, | vel quorum oppositum impossibile est esse. Con- 24
84 tingens vero est possibile evitare ‖ vel quorum oppositum pos- 25
sibile est, verbi gratia: necesse est spirare hominem viven|tem, 26
contingens vero hominem ditescere vel pluviam hodie fieri.
Sed et op|positum ei possibile est hodie pluviam non fieri. 27
Iterum vero contingentis | hoc quidem frequenter, hoc autem 28
raro, illud vero aequaliter vel utrumlibet; frequenter | quidem 29
contingens, ut senem canescere, raro autem, ut senem non
canescere, | utrumlibet vero, ut ambulare vel non ambulare et 30
simpliciter facere vel non | facere. De his igitur utrumlibet 31
contingentibus consiliamur. Utrumlibet vero vel | aequaliter 32
contingens, quod idem possumus et oppositum ei. Si enim
non utraque possemus | et idem et oppositum, nequaquam con- 33
siliaremur. Nam nec de manifestis nec | de impossibilibus quis 34
consiliatur. Sic autem, si alterum solum oppositorum | pos- 35
sumus, et hoc quidem erat manifestum et nequaquam dubium;
oppositum | autem ejus impossibile. 36

---

23 contingentia] τὰ ἐνδεχόμενα, ut saepe. 23 et 24 evitare] κωλυθῆναι. 24 vel quorum] ἢ ὧν καὶ. 25 vel quorum] ἢ οὗ καὶ. verbi gratia] οἷον. spirare H] sperare BP. viventem] ζῶντα· τούτου καὶ τὸ ἀντικείμενον ἀδύνατόν ἐστι τὸ μὴ ἀναπνεῖν ζῶντα. 26 contingens—fieri] ἐνδεχόμενον δὲ τὸ σήμερον ὄμβρον γενέσθαι. Interpres igitur duo exempla prolata vidit: τὸ ἄνθρωπον πλουτῆσαι ἢ κτλ. Cf. 83, 13. 27 contingentis BP] τοῦ ἐνδεχομένου Elleb., cujus lectionem Matthaeius Cononem secutus temere mutavit. 28 frequenter] ἐπὶ πολὺ λέγεται. aequaliter vel utrumlibet] ὡς ἐπίσης. 29 quidem contingens] μὲν. senem] ἑξηκοντούτην. senem] τινα ἑξηκονταετῆ. 30 ut] τὸ. 31 consiliamur] μόνον βουλευόμεθα. Sed μόνον deest etiam in codd. D_1, M_1, A_3. 32 possemus] ἐδυνάμεθα Elleb., Matth.; δυνάμεθα D_1. 34 Sic autem, si alterum—et hoc] εἰ δὲ τὸ ἕτερον—τοῦτο μὲν. 35 possumus] ἐδυνάμεθα Elleb., Matth. 36 oppositum autem ejus] τὸ δὲ ἀντικείμενον. Aliis locis interpres dativo uti solet; cf. l. 32.

Cap. XXXIX.

Ratio de libero arbitrio, hoc est de eo, quod in nobis est, 37
primam habet quae|stionem, si sit in nobis aliquid; multi 38
namque hoc contradicunt; | secundam vero, quae sint, quae in 39
nobis et quorum potestatem habemus; tertiam, causam quae-|
rere, propter quam faciens nos deus liberi arbitrii fecit. In- 40
cipientes igitur de | prima dicamus ostendentes, quod sit in 41
nobis aliquid ex his, quae ipsi confessi sunt. | Omnium, quae 42
facta sunt, vel deum dicunt esse causam vel necessitatem vel
factum vel na|turam vel eventum vel ipsum sponte. Sed dei 43
quidem opus est substantia et pro|videntia, necessitatis vero 44
motus eorum, quae semper similiter se habent; fa|ti autem, 45
quod ex necessitate completur per ipsum fatum. Etenim et
hoc necessi|tatis est. Naturae vero generatio, augmentum, 46
corruptio, plantae et | animalia; eventus autem, quae sunt rara 47
et insperata. Definiunt enim | eventum contingentiam et con- 48
85 cursum duarum causarum a praeelectione || initium habentium 1
et aliud quid, quam exstat fieri, explentium, ut sepulcrum |
fodientem thesaurum invenire. Nec enim ponens ad hoc re- 2
posuit, | ut hic inveniret, nec inveniens ad hoc fodit, ut the- 3
saurum reperiret, | sed is quidem, ut cum vellet, auferret, hic 4

---

37 Ratio P] atio B. 41 de prima] περὶ τοῦ πρώτου πρῶτον. quod B] quid P. ipsi] καὶ παρ' ἐκείνοις A1, 2, Matth. 42 dicunt H] dicant BP. fatum H] factum BP. 43 substantia et providentia H] substantiam et providentiam BP. 44 fati H] facti BP. 45 quod — fatum] τὸ ἐξ ἀνάγκης τὰ δι' αὐτῆς ἐπιτελεῖσθαι. fatum H] factum BP. Etenim — est] καὶ γὰρ — ἐστί. Uncinae, quibus Matthaeius haec inclusit, mihi delendae videntur. Ipsi enim Nemesio haec sententia debetur, non librarii vel interpolatoris cujusdam temeritati. 1 et aliud H] Aliud BP. Deest καὶ etiam apud Elleb. quid, quam H] quicquam BP. quam exstat fieri] παρ' ὃ πέφυκεν. sepulcrum] τάφρον Elleb., Matth., sed τάφον D1 hic et in versiculo quarto. Sic etiam Co. 2 ad hoc] οὕτω et in proximis οὕτως. 4 auferret P corr. ex: auferre] auferre B.

vero, ut sepulcrum foderet. Sed contigit | aliud quid, quam 5
illud, quod proposuerunt utrique. Ipsius vero sponte sunt con-
tingen|tia inanimatorum vel irrationabilium absque natura et 6
arte. Cui igitur horum su|bjicimus, quae fiunt per homines, 7
si non est causa et initium actuum. Sed nec deo | conveniens 8
est ascribere turpes quandoque actus et injustos, nec neces-|
sitati; non enim semper similiter se habentium sunt; nec 9
fato; non enim contingentium, | sed necessariorum sunt, quae 10
fati sunt; nec naturae; naturae etenim opera animalia | sunt 11
et plantae; nec eventui; non enim rari et insperati sunt actus
hominum; sed | nec ipsi sponte; nam inanimatorum sunt vel 12
irrationabilium contingentia. Re|linquitur ergo eundem agentem 13
et patientem hominem initium esse suorum operum | liberum- 14
que arbitrio. Amplius. Si homo nullius actus esset initium,
superfl|uo haberet consiliari. Ad quid enim uteretur consilio 15
nullius actus existens | dominus? Optimum autem, quod est 16
in homine, et venerabilissimum superflu|um ostendere, incon- 17

---

5 quid quam P corr. ex: quicquam] quicquam B. proposuerunt] προήρηντο Elleb.; hoc correctum demum ex: προήρηνται in A2. contingentia] συμπτώματα. 6 subjicimus] ὑπαγάγομεν D1, ὑπαγάγωμεν Elleb., Matth. 7 quae — homines] τὰ διὰ τῶν ἀνθρώπων γινόμενα D1. Participium in A1, 2 deest, uncis inclusit Matth. si non H] sed non BP. actuum H] activum BP, πράξεων Elleb., Matth.; correxit hoc in πράξεως A2. Fortasse „actionum“ scribere debebam. 8 turpes quandoque B] quandoque turpes P. 10 fati H] fata BP. 11 sed nec] οὔτε. 13 agentem et patientem BP] τὸν πράττοντα καὶ ποιοῦντα. Interpres vero τὸν πράττοντα καὶ πονοῦντα legisse videtur; nam vix putaverim patientem librarii errore ortum esse ex facientem. 14 esset — haberet] ἐστι — ἔχει. 15 uteretur] καὶ χρήσεται D1. 17 Si igitur — dominus] εἰ τοίνυν βουλεύεται, πράξεως ἕνεκα βουλεύεται· πᾶσα γὰρ βουλὴ πράξεως ἕνεκα καὶ διὰ πρᾶξιν Elleb., Matth. Interpres vero haec fere vertit: εἰ τοίνυν βουλεύεται πράξεως ἕνεκα καὶ διὰ πρᾶξιν, τῶν πράξεων αὐτός ἐστι κύριος. Fortasse igitur ad ea, quae Elleb. et Matthaeius ediderunt ultima, haec addenda sunt, quae soli codd. BP exhibent. Sic

veniens est valde. Si igitur consiliatur actus causa et propter |
actum, actuum ipse est dominus. Amplius. Quorum opera in 18
nobis sunt, | horum actiones quoque secundum opera in nobis 19
erunt. Sed in nobis sunt opera secundum virtu|tes; in nobis 20
ergo sunt virtutes. Quod vero in nobis sint opera secundum
virtutes, mani|festat Aristoteli optime dictum in moralibus vir- 21
tutibus hoc modo: Quae faci|entes addiscimus, haec addiscentes 22
facimus. Abstinere enim a delec|tationibus addiscentes, sobrii 23
efficimur et facti sobrii abstinemus a delectationibus. | Est 24
autem et sic dicere. Meditari et studere omnes fatentur in
86 nobis esse. Sed ‖ meditationes actuum sunt dominae. Usus 25
enim est natura acquisita. Sed | si domina habituum est me- 26
ditatio, cum in nobis sit meditatio, in | nobis erunt et habitus. 27
Sed quorum in nobis habitus sunt, eorum etiam sunt in nobis
actus, qui secundum | habitus. Habitus enim actus sunt com- 28
petentes. Qui igitur justum habitum habet, | justa aget et in- 29

---

fere: ἔστιν οὖν αὐτὸς τῶν πράξεων κύριος, quae propter simile initium proximae sententiae (ἔτι ὢν) facile excidere poterant. superfluum ostendere P] ostendere superfluum B, sed notato signis quibusdam errore. 19 in nobis erunt] ἐφ' ἡμῖν. 20 ergo sunt] ἄρα καὶ. 21 manifestat] δηλοῖ καὶ. optime] καλῶς. in — modo] ἐπὶ τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν. Quae] ἃ γὰρ. 22 addiscimus — addiscentes] μανθάνομεν — μαθόντες. 23 addiscentes H] deest in codd. BP. 24 Meditari et studere] μελετᾶν καὶ γυμνάζεσθαι. fatentur] ὡμολόγηται Elleb.; ὁμολογεῖται D1. 25 actuum BP] ἕξεων. Interpres fortasse habituum scripserat. 26 habituum BP] ἕξεως. 27 erunt et habitus] καὶ ἡ ἕξις. habitus sunt H] sunt BP. Substantivum igitur ipse addidi. Signum tamen aliquod hoc loco in cod. P posuit manus recentior (saec. XIV; cf. praef.) et in margine ascripsit: „habitus“. In cod. B lacuna non expletur. 28 Habitus — competentes] ταῖς γὰρ ἕξεσιν αἱ πράξεις πρόσφοροι. Fortasse ante habitus praepositio excidit (ad). 29 aget H] agit BP, καὶ πράξει. esse justos H] esse BP. Sed eadem manus recentior cod. P, de qua supra diximus (cf. ad v. 27 notata) signis quibusdam apte appositis lacunam explevit ascripta in margine voce: justos. Caret hac correctura B.

justus injusta. In nobis igitur est esse justos vel injustos.
Quod vero in | nobis sunt aliqua, ostendunt immutationes et 30
edicta. Nullus enim | immutat nec bibere nec sitire nec so- 31
porari. Non enim sunt in nobis haec. Patet | igitur, quod, ex 32
quibus sunt immutationes, ipsa sunt in nobis. Amplius. Si
nihil est in | nobis, superfluae sunt leges. Sed naturaliter omnis 33
gens legibus utitur quibusdam | instans, ut potestatem habeat 34
agere, quae lex disponit. Et plurimae | gentium deos descri- 35
bunt legislatores, ut Cretes Dianam et Lace|daemones Apol- 36
linem. Naturaliter igitur omnibus hominibus notitia ejus, quod |
in nobis, conspersa est. Eadem autem dicendum de vitupera- 37
tionibus et laudibus | et omnibus auferentibus omnia fieri per 38
fatum.

Cap. XL.

Quod autem sint in nobis quaedam et quod domini actuum 39
quorundam sumus, sufficienter | monstratum est. Restat autem, 40

---

30 immutationes — immutat] προτροπαὶ — προτρέπει. Interpretem priore loco scripsisse puto: innutationes, posteriore innutat. Nullus enim] οὐδεὶς γὰρ ἀνθρώπων. Fortasse igitur post enim excidit: hominum. 31 bibere B] bibibere P. soporari] ἵπτασθαι. Hoc verbum igitur interpres a voce ὕπνος derivavit. in nobis haec. Patet H] in nobis. Hoc patet B. in nobis. hoc patet P. 32 immutationes BP] Scribendum igitur: innutationes. 34 instans BP] ἐπιστάμενον. Interpres autem hoc confudit cum ἐφιστάμενον. lex disponit BP] νομοθετεῖ. Interpres autem intellexit νόμος θετεῖ, quasi hoc omnino intelligi possit. 35 describunt] ἐπιγράφεται. dianam BP] Δία. Haec lectio non librarii culpa depravata videtur. Etiam proximum errorem (Lacedaemones H] lacedemones BP) in terminatione admissum interpretis fuisse puto. 37 conspersa] συγκατέσπαρται. Eadem autem dicendum] τὰ αὐτὰ δὲ τούτοις ῥητέον. 38 auferentibus] ἀναιρούντων Elleb., Matth.; λεγόντων D1. 39 Quod P] od B. Huic capiti (XL.) Matthaeius eundem indicem praefixit, quem Ellebodius: περὶ τοῦ ὅτι ἐστὶν ἐφ' ἡμῖν τινά. Longe vero praestat index: περὶ τοῦ τίνα ἐστὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν, quem A3 et m. rec. A2 praebent. Hoc enim ex ipso capitis initio patet. domini P corrigens dn̄i ex: dm̄] dm̄ B. 40 autem ut H] autem BP.

ut dicamus, quae sint in nobis. Dicimus igitur generaliter |
omnia, quae per nos voluntarie operantur, in nobis esse. Non 41
enim voluntarie diceren|tur agi, actu vel actione non existente 42
in nobis et simpliciter, quae consequitur | laus vel vituperatio 43
et in quibus est immutatio et lex. Hoc etenim in anteriori|bus 44
ostensum est. Proprie autem in nobis sunt animae omnia et de
quibus consiliamur. | Nam tamquam in nobis existente agere 45
propositum et non agere, consiliamur. Osten|sum est enim 46
in praecendentibus esse consilium contingentium utrumlibet.
Utrumlibet | vero contingens est, quod ipsum possumus et ei 47
oppositum. Sed facit hujus electionem | mens nostra et hoc est 48
initium actuum et haec sunt, quae in nobis, quae sunt utrum-
87 libet contingen‖tia, ut moveri et non moveri, festinare et non 1
festinare, gaudere et | non gaudere et quaecumque talia, in 2
quibus etiam sunt vitii et virtutis opera. In his | enim sumus 3
liberi arbitrii. Utrumlibet autem contingentium sunt et artes;
omnis enim | ars circa generationem contingentium et esse et 4
non esse et quorum est initium in faci|ente, non in facto. 5
Nihil enim nec sempiternorum et ex necessitate existentium |

---

41 dicerentur H] dicentur BP. 42 actu vel actione] τῆς πράξεως. 43 immutatio BP] προτροπή. Corrigendum videri „innutatio“ supra dixi ad l. 30. 44 animae omnia] τὰ ψυχικὰ πάντα.
45 et non agere consiliamur] καὶ μὴ πρᾶξαι βουλευόμεθα. D1, A1, 2, Co., Valla.; sed desunt apud Elleb. 46 enim] δὲ. 48 mens nostra H] mensuram BP. actuum H] activum BP. Fortasse „actionum“ vel „actionis“ edere debebam. πράξεως ediderunt Elleb., Matth., πράξεων habent A1, 2, 3 (Va.). quae in nobis quae sunt B] quae in nobis sunt P superscripta ultimae voci syllaba „que“.
1 non festinare] μὴ ὁρμᾶν, ὀρέγεσθαι τῶν μὴ ἀναγκαίων καὶ μὴ ὀρέγεσθαι, ψεύδεσθαι καὶ μὴ ψεύδεσθαι, διδόναι καὶ μὴ διδόναι. gaudere] χαίρειν οἷς δεῖ. 2 etiam sunt] ἐστι. vitii BP] In cod. B haec vox vix legi potest. Ne ipsum quidem librarium B scivisse puto, quid scriberet. Librarius P hanc vocem paulatim demum agnovisse et „initii“, quod antea scripserat, correxisse videtur. 4 et esse et non esse P] et esse non esse B.

neque eorum, quae sunt ex necessitate, secundum artem fieri 6
dicimus. Sed neque eorum, quae fiunt, | [sunt] in contingen- 7
tibus etiam aliter se habere, in se ipsis autem habentibus ef-
fectivam | causam, ut in animalibus et plantis, secundum artem 8
quid fieri [non] dicimus. Natura enim sunt, | et non arte. Si 9
igitur eorum, quae secundum artem fiunt, extrinsecus est effi-
ciens causa, quae causa | secundum artem factorum erit, nisi 10
efficiens artifex? In artifice enim erat facere. | Iste igitur est 11
principium et causa actionum. Ergo in nobis quoque sunt se-
cundum artem opera et vir|tutes i. e. probitates et omnes 12
actiones animales et rationales. Monstratum | est autem in an- 13
terioribus, quales sint actus animales. Sed multi putantes dici
liberum | arbitrium de omni actu et possessione et eventu con- 14
fundunt necessario ra|tionem. Perspicaciores autem scripturam- 15

---

6 dicimus] λέγεται. quae sunt BP] γινομένων. Interpretem scripsisse puto: „quae fiunt“. quae fiunt sunt. Incontingentibus BP] τῶν γινομένων ἐν τοῖς ἐνδεχομένοις. Haec ab interprete male intellecta sunt, ut etiam ex interpunctione patet. Sed cum in proximo versiculo (8) legatur: non (BP) dicimus, hoc οὐ autem etiam in cod. M_2 ante κατὰ τέχνην appareat, colligi potest interpretem prava exemplaris graeci sui interpunctione in errorem priorem inductum esse. Legebatur igitur hic locus in antiquo quodam exemplari graeco: ἀλλ' οὔτε τῶν γινομένων. Ἐν τοῖς ἐνδεχομένοις κτλ., quibus postea librarius aliquis, ut sensui sententiae corruptae mederetur, οὐ illud addidit. Ego, ut par erat, mutata codd. BP interpunctione additamenta illa uncis inclusi. 7 effectivam causam] τὸ ποιητικὸν αἴτιον Elleb. Matth. 8 dicimus] λέγεται. quae P corr. ex: qui] qui B. 9 causa efficiens] τὸ ποιητικὸν αἴτιον Elleb. Matth.; τὸ ποιοῦν αἴτιον D_1, $A_{1,2}$ hoc (ποιοῦν) etiam interpres hoc loco legit. efficiens causa B] causa efficiens P. quae causa] τίς ἄρα αἴτιος. Idem tamen etiam interpres legisse putandus est (non: τί αἴτιον). 10 factorum erit] γινομένων. erat facere] τὸ ποιεῖν. 12 virtutes i. e. probitates] ἀρεταί. 14 possessione] κτήσεως Elleb. Matth.; κινήσεως A_3. confundunt] ἀποδοκιμάζουσιν. 15 Perspicaciores] δριμύτεροι. scripturamque — et vanae] τὸ τῆς γραφῆς εἰς ἔλεγχον φέροντες τὸ „οὐκ ἐπ' ἀνθρώπῳ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ“, ὦ βέλτιστοί, φασι, πῶς αὐτεξούσιος ὁ ἄνθρω-

que in cavillationem ferentes, | quae ait, non sunt in homine 16
viae ejus et vanae sunt ratiocinationes hominum tamquam non |
valentibus ad opus conferre etiam cognoscimus et hujus modi 17
multa dicunt ig|norantes, quomodo dicatur liberum arbitrium. 18
Non enim divitem fieri vel pauperem, | sive ex toto sanum 19
vel fortem esse secundum naturam, sive omnino instrumenta-|
lium vel bonorum, quae dicuntur contingentium, vel accipien- 20
tium finem secundum, | providentiam potestatem habemus, sed 21
earum actionum, quae secundum probitatem sunt et vi|tium 22
et praeelectionem et motum et eorum, quae sunt utrumlibet
et quorum opposita | agere possumus, sed quia omne opus 23
praeelectio praecedit, non solum actus, sed etiam praeelectio
sub justitia manet et hoc | patet in evangelio sic: Inspiciens 24
88 mulierem ad concupiscendum eam ‖ moechatus est eam in 25
corde suo. Et Job pro peccatis mentis filiorum suorum immo-
lavit deo. | Initium enim delicti operisque justi est praeelectio. 26
Opus namque quandoque permittitur | a providentia, quando- 27

πος, ὁπότε οὐκ ἐπ' αὐτῷ ἡ ὁδὸς αὐτοῦ καὶ μάταιοι. 16 ratiocinationes H] ratiotinationes BP. 17 valentibus] δυναμένων ἡμῶν. etiam cognoscimus] ἃ διανοούμεθα. Quomodo hic error ortus sit, non satis apparet. Interpretem legisse puto: ἃ καὶ διανοούμεθα et vertisse: quae etiam cognoscimus; pronomen autem librarii incuria excidisse verisimile est. 19 ex toto] διὰ παντὸς. secundum naturam] κατὰ φύσιν ἢ τοῦ ἄρχειν. 21 quae secundum H] secundum BP. 22 praeelectionem et motum] προαιρέσεων καὶ κινήσεων. eorum— possumus] ὧν ἐξίσης καὶ τὰ ἀντικείμενα πρᾶξαι δυνάμεθα. Videtur igitur alterum ὧν post καὶ excidisse, aut interpres legerat ἃ ἐξίσης καὶ ὧν κτλ.

23 sed quia] ἐπειδὴ. Interpres autem vertit ἐπεὶ δὲ. Delendum igitur sed. praecedit B] p̄eedit P. non] καὶ οὐ praecedit — praeelectio B] Haec verba suo loco omissa prima, ut videtur, manus P in margine addidit (signis quibusdam apte appositis). sub — sic] ὑπόδικός ἐστι. καὶ τοῦτο δηλοῖ τὸ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. 24 ad] πρὸς Elleb. Matth. Optimi codd. genetivum exhibent. 25 est eam B] est P. 27 retunditur] κωλύεται. Sed interpres κολούεται vertit.

eo] καὶ τοῦ. nobis P] vobis B.

que vero retunditur. Nam existente eo, quod in nobis est,
existen|te etiam praescientia necesse est secundum utraque, 28
quae fiunt, fieri. Si enim secundum alterum solummodo | fie- 29
rent, alterum quidem non esset. Mixtis autem existentibus,
quae fiunt, aliquando | quidem adveniunt secundum, quod in 30
nobis, aliquando secundum praescientiae rationem, aliquando |
autem secundum utraque. - Praescientia autem hic quidem com- 31
muniter existente, illic vero singulariter, | necesse est cum uni- 32
versalibus particularia similiter pati; aëre enim nos circum-|
habente sicco existente desiccantur corpora, etsi non omnia 33
aequaliter et non bene | diaetata et nutrita consequenter, quae 34
generat, corporibus distemperata mo|tibusque incongrua na- 35
scuntur. Patet igitur ex praedictis, quod contingit accidere
quidem per | temperantiam corporis et non per bonum even- 36
tum vel per communionem aëris circum|habentis sive ex vo- 37
luntaria diaeta generantium sive a diaeta ipsorum | corrupto- 38
rum et temperantias ex voluntario initio quandoque malas

---

30 adveniunt] ἀποβήσεται. 32 similiter pati] ὁμοιοπαθεῖν. Sed ὁμοπαθεῖν D1. aëre — circumhabente] τοῦ γὰρ περιέχοντος. Substantivum non solum hoc loco, sed etiam infra (v. 36) in omnibus codd. graecis deest. Ipse igitur interpres hoc addidisse videtur.
33 et non BP] καὶ μητρὸς δὲ οὐκ. Excidit igitur matre post et.
34 diaetata H] dictata B, dicta P superaddita a m. pr. syllaba „ta“. Similis error in proximis. nutrita] τρυφώσης. Interpres τρυφᾶν et τρέφειν confudit. consequenter, quae generat H] consequenterque generat BP, sed in P „que“ a manu incerta additum est.
35 accidere] περιπεσεῖν. quidem] καὶ. 36 et non per bonum eventum] οὐκ εὐτυχεῖ Elleb., Matth. Interpres οὐκ εὐτυχίᾳ legisse videtur, quod D1, A1, 2, 3 praebent. aëris circumhabentis] τοῦ περιέχοντος. 37 diaeta H] dicta BP. a diaeta H] a dieta B, addicta P, ἀπὸ τρυφῆς. Interpres intellexit ἀπὸ τροφῆς, neque hoc cum διεφθαρμένων conjunxit. 38 temperantias H] temperantiam BP. et temperantias — perficiunt] ὥστε τὰς κράσεις — κατασκευάζεσθαι Elleb., Matth.; ὡς ἅμα τε καὶ τὰς κράσεις κτλ. D1. initio H] immo BP, ἀρχῆς A1, 2, 3, Elleb., Matth., ἀγωγῆς D1.

per|ficiunt, et praescientia omnino non erit causa talium. Quando 39
igitur anima temperantia | corporis devicta desideriis vel furori- 40
bus se subdiderit, a contingentibus | eventu flectitur et emolli- 41
tur, ut a paupertate vel divitiis et volun|tario malo succumbit. 42
Si enim non fuerit devicta, corrigit et de|vincit distemperatum, 43
ut permutet magis quam permutetur et constitu|at animales 44
dispositiones in bonam habitudinem deductio|ne congrua et 45
diaeta convenienti. Patet igitur ex corrigentibus, quod, qui
non | fuerint corrigentes, voluntarie peccent. In nobis est nam- 46
que vel cur|rere cum distemperantiis vel contra ire vel absti- 47
nere. Multi namque | distemperantiam, ut causam passionum 48
89 proponentes necessitati et non || praeelectioni vitium ascribunt 1
et propter hoc dicunt nec etiam probitates in nobis | esse in- 2
convenienter dicentes.

Cap. XLI.

Residuum est dicere, propter quam causam liberi arbitrii 3
facti sumus. Dicimus ergo rationali | confestim coaccedere li- 4
berum arbitrium et his, quae facta sunt, coinnatam esse per-|
mutationem et inversionem, maxime his, quae facta sunt ex 5
subjecta materia. | Principium generationis est in conversione. 6

---

39 non erit] μὴ . . . εἶναι. 40 subdiderit] ἐκδῷ καὶ. Interpres sententias aliter conjunxit. 41 et — ut H] et — et BP, ἢ — οἷον. et — succumbit] ὑφίσταται. 43 permutet B] permutet P corr. ex: permittet. constituat] καθίστησι. Interpres indicativo uti debebat. 45 diaeta H] dieta BP. ex corrigentibus] ἐκ τῶν κατορθούντων, ut saepe. 47 currere BP] malim: concurrere. abstinere] κρατεῖν. multi namque] οἱ δὲ πολλοὶ. 48 proponentes] προςβαλλόμενοι D1. 3 Residuum P] esiduum B. est dicere P voce „est“ a m. pr. inserta] dicere B. 4 coinnatam H] cōinata BP, quod „communinata“ legi debet. Graeco συμπεφυκέναι lectio „communiter natam“ propior videtur; ego autem συνεμπεφυκέναι legendum esse putaverim, ut in antecedentibus συνειςέρχεσθαι habetur. 6 Principium] ἀρχὴ γὰρ. in conversione P corr. ex: in conversio] in conversio B, τροπή. Malui cod. P sequi, quam scribere: inconversio.

Ex inversione namque subjectae | materiae fit generatio. Di- 7
gnoscat aliquis, quod dicimus, respiciens plantas | omnes et 8
animalia terrea et volatilia et aquatilia. Frequens est eorum
permuta|tio. Quod autem rationali coassit liberum arbitrium 9
ex praedictis de eo, quod aliquid | sit in nobis, non frustra 10
audientibus clarum fit. Sed nihil inconveniens nunc | etiam 11
recordari eorum consequentia eadem requirente. Rationalis igi-
tur hoc quidem est | theoreticum, hoc vero practicum; theo- 12
reticum quidem secundum intellectum, ut habeant exi|stentia,
practicum autem consiliativum determinans operabilibus rectam 13
rationem. | Et vocant theoreticum quidem intellectum, practi- 14
cum vero rationem; et illud | quidem sapientiam, hoc vero 15
prudentiam. Omnis autem consiliator, velut in ipso | electione 16
existente de operibus, consiliatur et, quod procedit a consilio,
eligit | et eligens facit. Omnino igitur est necessarium haben- 17
tem consiliari dominum quidem | esse actuum. Si enim non 18
esset dominus actuum, superfluo haberet consiliari. Si | consi- 19
liari adest, ex necessitate inest rationali liberum arbitrium. Aut

---

7 materiae H] memorie B, meterie P corr. ex: memorie. Dignoscat] κατανοήσειε δ' ἄν. 8 Frequens] συνεχής. 9 autem] δὲ καὶ. quod aliquid H] aliquid BP. 10 frustra] παρέργως. fit] ἐστιν. Sed nihil] οὐδὲν δὲ ἴσως. 11 eorum BP] τῶν αὐτῶν. Fortasse interpres scripserat: eorundem. Rationalis igitur] τοῦ λογικοῦ. 12 theoreticum H] theoricum BP. Idem error in proximis; paulo infra (14) vero BP exhibent: theorieticum. secundum intellectum] τὸ κατανοοῦν Elleb., Matth.; habent vero τὸ κατὰ νοῦν $A_{1,3}$, M_2. Quam in lectionem pravam cum etiam interpres incidisset, facile fieri poterat, ut etiam in proximis a sensu aberraret. habeant H] habeat BP. ut—existentia] ὡς ἔχει τὰ ὄντα. 14—15 illud—hoc] τὸν – τὸν, sed A_3 τὸ μὲν. 15 velut] ὡς D_1, A_1, A_3, deest apud Elleb. 16 de operibus] τῶν πρακτέων Elleb., Matth. et—eligit] ἵνα—ἕληται. 17 facit H] ait BP. Fortasse interpres scripserat: ut—eligat—faciat. consiliari B] consiliarii P. dominum quidem] καὶ κύριον. 18 actuum B] actuum P corr. ex: activum. haberet] ἔχει. Si—adest] εἰ δὲ τοῦτο. 19 inest] παρυφίσταται.

enim | non esset rationale, aut rationale existens dominus erit 20
actuum; dominum vero existens ac|tuum omne rationale erit 21
liberum arbitrio. Ostensum est autem, quod ex subjecta ma-| .
teria facta permutabilia sint. Ex utrisque ergo colligitur ho- 22
minem ex neces|sitate esse liberum arbitrio et permutabilem; 23
permutabilem quidem, quia factus, | liberum vero arbitrio, quia 24
rationalis. Quicumque igitur accusant deum, quod hominem
90 non fecerit ‖ malitiae susceptivum, sed liberum arbitrio, deci- 25
piunt se ipsos accu|santes deum, quod rationalem fecerit ho- 26
minem et non irrationalem. Necesse enim erat | ex duobus 27
alterum, aut irrationalem fieri, aut rationalem existentem et
circa | operabilia permutabilem liberum esse arbitrio. Ex ne- 28
cessitate igitur omnis | natura rationalis liberi est arbitrii et 29
permutabilis secundum propriam naturam. Sed | quae factae 30
sunt ex subjecta materia, duobus modis habent permutabile,
secundum | materiam et secundum ipsum generari; quaecum- 31
que vero non ex subjecta materia factae sunt, | secundum 32
unum solum modum scilicet generationis sunt permutabiles.
Iterum vero | harum, quae sunt absque materia, quaecumque 33
quidem sunt circa terrena per communicatio|nem ad homines 34

---

20 esset] ἔσται. dominus BP] Malim: dominum; κύριον. Proximo loco etiam BP habent: dominum. 21 omne BP] πάντως. autem] δὲ καὶ. 24 liberum B] liber P; αὐτεξούσιος A3. rationalis. Quicumque BP] Inter haec verba codd. D1, A2, 3 satis multa addunt, quae necessaria non sunt. accusant P corr. ex: excusant] excusant B. 25 susceptivum] ἀνεπίδεκτον. Interpretem primam hujus vocis syllabam (ἀν) male interpretatum esse puto. Non igitur inserui voculam non tamquam a librario omissam. decipiunt] λανθάνουσιν. 28 permutabilem] στρεφόμενον D1, A1, 2, 3, συστρεφόμενον Elleb. Interpretem στρεφόμενον legisse puto, non τρεπόμενον, ut aliquis e proximis suspicari possit, ubi permutabilis idem est ac τρεπτή.

30—31 factae—factae H] facta — facta BP. 32 scilicet generationis] τὸν τῆς γενέσεως. 33 harum H] horum BP. sunt — terrena] ἐν τοῖς περιγείοις εἰσί. communicationem B] commutationem P.

circa operabilia exhibitae, permutabiliores sunt ceteris. | Quae- 35
cumque vero per puritatem, summitatem naturae deo per ardo-
rem adhaerent | hujusque contemplatione beatitudinem lucrantur, 36
ad se ipsas et deum solummodo | conversae, ab operabilibus 37
quidem et materia omnino se avertunt, contemplationi et deo
inhae|rentes manent impermutabiles, liberi quidem arbitrii exi- 38
stentes, quia rationabi|les sunt, sed invertibiles propter causas 39
praedictas. Nihilque mirum. Etenim hominum quicumque |
sunt theoretici ab operabilibus se avertentes, manserunt inver- 40
tibiles. Sci|mus cum praedictis esse patefactum, quod omnes 41
rationales naturae optimum initium in | creatione perceperunt 42
et, si sic permanserunt, ab omni vitio semotae fuerunt. | Sed 43
accidit eis vitium per praeelectionem. Sic igitur permanentes se-
cundum quod genitae in|itio, beatitudinem obtinent. Soli vero 44
angeli incorporeorum inversi sunt | et nec omnes ipsi; nam 45
quidam ex ipsis, qui delapsi ad inferiora terrenorum cupi|di- 46
tatem habuerunt, segregati ab ardore superiorum et dei. Ostensis

---

35 puritatem summitatem BP] Nihil delevi, sed ut locus saltem aliqua ex parte intelligi posset, comma interposui. Codices graeci solum praebent: ἀκρότητα. Putaverim autem in margine ascriptum fuisse ἢ καθαρότητα; nam aliis locis interpres voce „summitas“ sine additamento utitur. per ardorem BP] κατὰ σχέσιν D1, A1, A2. Quae A3 pro σχέσιν exhibet: συνάφειαν ἢ κοινωνίαν glossemata sunt.

37 conversae H] cū se (= cum se) BP pro ɔ̑use. se avertunt H] avertunt BP. contemplationi] τῇ δὲ θεωρίᾳ. Aut igitur hoc loco deest vero, aut et post inhaerentes. 39 invertibiles BP] ἄτρεπτοι. 40 theoretici H] theorici BP. scimus] οἶμαι.

41 optimum initium in creatione perceperunt] τὴν ἀρχὴν . . . ἄριστα δεδημιούργηνται. 42 et si] καὶ εἴπερ. permanserunt] διέμειναν ὡς ἐξ ἀρχῆς ἐκτίσθησαν. fuerunt] ἂν . . ἦσαν. 43 quod P a correctore inter lineas insertum] deest in B. 45 nam — qui] ἀλλά τινες ἐξ αὐτῶν, ὅσοι. delapsi] ῥέψαντες. 46 segregati] ἀποχωρήσαντες. Sed interpres intellexit: ἀποχωρισθέντες. Ostensis — accusabit] οὐκοῦν ἐκ τῶν δεδειγμένων δῆλόν ἐστιν, ὡς ἕνεκα μὲν τοῦ φύσει τρεπτοὺς ἡμᾶς εἶναι, τὰς δυνάμεις τὰς προαιρετικὰς τρεπτὰς

igitur pa|tefactum est, quod natura permutabiles sumus et 47
potestate praeelecti. Sed | quia habemus permutabiles pote- 48
91 states, ideo mali esse debemus. Sin autem ‖ deum quis accu- 1
sabit. Non enim in potestatibus sunt vitia, sed in habitibus. |
Sed habitus sunt secundum praeelectionem. Secundum prae- 2
electionem ergo mali efficimur et non | secundum naturam 3
sumus. Addiscat autem quis perfectius, quod dicitur, sic. In
superioribus | diximus potestatem esse, per quam unumquodque 4
facere possumus. Omnis praeelectiva po|testas eadem est op- 5
positorum. Una namque et eadem potestas est mentiendi et |
verum dicendi, et una et eadem potestas est sobrium fieri et 6
luxuriari. Sed nunquam | idem est habitus oppositorum, ut 7
luxuriandi et sobrietatem agendi, mentiendi et ve|ritatem di- 8
cendi, sed oppositorum oppositi sunt habitus. Et sobrietatem |
agere enim est habitus, qui est secundum probitatem et lu- 9
xuriari est habitus | malitiae. Ergo non sunt potestatum vitia, 10
sed habituum et praeelectionis. | Non enim potestas est, quae 11
facit nos luxuriari vel mentiri, sed praeelectio. | In nobis enim 12
exstat et verum dicere et mentiri. Si igitur non est vitium
potestas, | sed habitus, non est nobis causa malorum, qui de- 13
dit potestatem, sed habitus, | qui effectus est in nobis et per 14

ἔχομεν, οὐ μὴν διὰ τὸ ἔχειν τρεπτὰς δυνάμεις τοῦ κακοὺς ἡμᾶς εἶναι τὸν θεὸν ἄν τις αἰτιάσαιτο. Quae interpres vertit, partim sensu carent.

4 per quam unumquodque] ἀφ' ἧς ἕκαστον, ὧν ποιοῦμεν. 5 oppositorum P] opsitorum B, τῶν ἀντικειμένων. 6 sobrium fieri] τοῦ σωφρονεῖν. nunquam] οὐκέτι, sed οὔτι A3. 7 mentiendi B] hanc vocem suo loco omissam m. pr. P inter versiculos addidit. Deesse videtur: vel; habent enim codd. graeci: ἢ τοῦ ψεύδεσθαι, ut paulo infra.

8 oppositi sunt habitus] αἱ ἐναντίαι. Et—enim] τὸ μὲν γὰρ σωφρονεῖν. 9 qui H] quod BP. 10 praeelectionis] τῆς προαιρέσεως Elleb., Matth., sed προαιρέσεων D1, A2, 3. 12 exstat] ἦν.

et mentiri] καὶ μὴ ψεύδεσθαι Elleb., Matth.; sed μὴ deest in D1, erasum est in A2; ἢ loco καὶ μὴ habent A1, 3. 14 in nobis] παρ' ἡμῶν. Ex eo namque est BP] ἐξῆν γὰρ. Interpres intellexit: ἐξ οὗ γάρ ἐστι.

nos et a nobis. Ex eo namque est contrarium habi|tum acqui- 15
rere et per studium et non pravum. Differt autem potestas ab
habitu | eo, quod omnes potestates naturales sunt, habitus vero 16
accidentales et quod | potestates insint sine disciplina, habitus 17
vero contingat ex dis|ciplina et usu. Si igitur potestas naturalis 18
est et sine doctrina, habitus vero | acquisitus et per doctri- 19
nam, non erit natura causa malorum, sed mala nostra educa-
tio | et propter hanc mali habitus. Acquisitionis namque habi- 20
tus ostensum est | esse acquisitus. Quod autem a natura sint 21
potestates, patet ex eo, quod omnes | easdem habent potestates 22
praeter expertorum. Quod vero habitus non sint | naturales, 23
patet etiam ex eo, quod non omnes eosdem habitus habent,
sed alii | alios. Naturalia namque sunt eadem in omnibus. 24

---

15 et per studium] ἐκ τῆς γυμνασίας. Haec interpres alieno loco collocavit. habitu B] Superscripta demum hujus vocis litera h in P. 17 insint] εἶναι. contingat] προςγίνεσθαι. Praeterquam quod neutro loco conjunctivus apte positus est, hic etiam infinitivus *esse* excidit; nisi forte interpres *contingant* scripsit, aut, quod magis etiam probaverim: insunt — contingunt. 18 naturalis H] naturale BP, φυσική τις. 19 non erit] οὐχ. nostra H] nostri BP. sed mala — mali habitus] ἀλλὰ τὸ κακῶς ἡμᾶς ἦχθαι καὶ διὰ τοῦτο κακὴν ἕξιν κτήσασθαι. Sed habent ἐθίσαι loco ἦχθαι D1, A2.
20 Acquisitionis — acquisitus] πᾶσα γὰρ ἕξις ἐπίκτητος ἐδείχθη. Quae praebent codd. BP, vario modo corrigi possunt. Ego in ultimis primi vocabuli syllabis latere puto vocem: omnis. Interpres igitur scripserit: „Omnis namque habitus ostensus est esse acquisitus.“ Priores autem ejusdem vocis „Acquisitionis“ syllabae cum praecedente sententia conjungendae sunt, ita ut legamus: „mali habitus acquisiti“. Non igitur praetermisit interpres vocem: κτήσασθαι. In ipso autem textu eam ob causam nihil mutavi, quia incertum est, nonne interpres scripserit: „Omnes namque habitus ostensum est esse acquisitos.“ 22 expertorum BP] τῶν πεπηρωμένων. Interpres igitur confudit *expertus* et *expers*; hac autem voce usus est, ut truncatos vel aliqua corporis parte privatos significaret. De genetivo jam diximus praef. pag. XVII.
23 patet etiam] δῆλον. 24 alios P corr. ex: alias] alias B.

Cap. XXVIII.

92 Anhelitus etiam animalium est operum. Etenim musculi 25
sunt, qui movent tho|racem, quod principalius est anhelitus 26
instrumentum et co|piosus et constrictus anhelitus in magnis 27
afflictionibus | factus animalem demonstrat operationem. In 28
nobis autem sunt permu|tationes secundum utilitatem anhe- 29
litus. Dolentes enim quid spirantium mem|brorum vel cum 30
eis se moventium, ut diaphragma vel hepar vel sple|nem vel 31
ventrem vel aliquid subtilium intestinorum vel colum, parv|um
et densum spiramus. Parvum quidem, ne fortiter opprimamus 32
membrum do|lens, densum vero, ut, quod a magnitudine re- 33
lictum est, densitas re|pleat. Etenim cum dolemus crus, mo- 34
dice extendimus illud ambu|lantes propter eandem causam, 35
propter quam et anhelitum. Ut igitur ire animale est, sic |
et animale est anhelare. Sed quiescentes, non autem euntes, 36
per multum | temporis quiescere possumus; anhelitum nec per 37

---

25 Anhelitus P] nhelitus B. operum] ἔργων A2, Matth., ἔργον Elleb. qui movent] οἱ διαστέλλοντες. 26 principalius P] principilius B, κυριώτατον. 28 autem] δὲ καὶ. 29 quid spirantium membrorum] τι τῶν ἀναπνευστικῶν μορίων. 30 cum—moventium] συγκινουμένων Elleb., Matth.; sed συγκειμένων D1. 31 vel—intestinorum] καὶ τῶν λεπτῶν ἐντέρων. colum, parvum H] columpnarum BP. Interpres κῶλον vel κόλον dicit; proximum vero adjectivum graeco μικρὸν respondet. Particulam vel etiam A2 praebet. 32 opprimamus] πλήττωμεν. 33 ut BP] sed in cod. P in rasura. quod—est] τὸ λεῖψαν κατὰ τὸ μέγεθος, sed λείψανον D1 expunctis literis duabus, ultima et paenultima. 34 modice BP] ἐπ' ὀλίγον Elleb., Matth.; omittit ἐπ' A2; ὀλίγον sine praepositione etiam interpres legerit; pro ἐπ' ὀλίγον enim etiam „ad modicum" dicere poterat. Hunc locum omnino immutavit D1. Nam pro ἐπ' ὀλίγον ἐκτείνομεν αὐτὸ βαδίζοντες haec praebet: ἐπ' αὐτὸ ἐκεῖνο ἐρείδομεν (sic) ἑαυτοὺς βαδίζοντες. 35 igitur] οὖν καὶ. 36 et—anhelare] καὶ τὸ τῆς ἀναπνοῆς. multum] πλεῖστον. 37 quiescere BP] ζῆν. Non librarii hunc errorem esse dixerim, sed interpretis; ἡσυχάζειν enim intellexit pro

decimam horae partem retinere | valemus. Offocatus enim calor, 38
qui in nobis est, ab aestu exstinguitur et confe|stim mortem 39
inducit. Etenim si flammam quis operuerit vase aliquo | exhala- 40
tionem non habente, exstinguet eam offocans in lucerna. Pro-
pter | hanc igitur necessitatem etiam dormientibus nobis nihi- 41
lominus operatur secundum | hanc partem anima sciens, quod, 42
si vel ad modicum defecerit, interimatur animal. | Iterum autem 43
in hac re animali complexum est naturale. Per arteriam nam-
que | facit opus anhelitus, organum naturale existens et semper 44
motivum, | ne aliquando deficiat opus ejus, ut nec aliarum 45
arteriarum. Unde quidam | hoc attendentes naturalem esse pu- 46
taverunt anhelitum. Tres autem sunt anh|elitus causae: uti- 47
litas, virtus, instrumenta. Utilitas vero duplex | est; pro con- 48
servatione quidem est naturalis caloris et pro nutrimento
93 naturalis spiritus. Sed ‖ conservatio quidem naturalis caloris 1
per inspirationem et exspirationem | consistit; per inspirationem 2
quidem infrigidantem et mediocriter ventilan|tem calorem, per 3

ζῆν. anhelitum] τὴν δὲ ἀναπνοὴν. partem] μέρος A3, hoc deest in D1; habet μικρὸν M1. 38 valemus] οἷόν τε. Idem legerit interpres, non οἷοί τε. aestu H] estu BP, αἰθάλης. Primae igitur syllabae sono interpres deceptus est. exstinguitur P superscripta litera x] extinguitur B. 39 operuerit vase BP] Matth. edidit: σκεπάσει ἐν ἀγγείῳ et scribi posse conjecit: σκεπάσειεν ἐν. Sed praestat scribere σκεπάσειεν et delere praepositionem ἐν. 40 exstinguet] ἀποσβέσειεν ἄν. in lucerna] ἀπὸ τῆς λιγνύος Elleb.; sed ὑπὸ praebent D1, A3, quorum lectionem (ὑπὸ) etiam BP tuentur. Vocem λιγνὺς interpres confudit cum λύχνον, cf. 93. 3. 42 vel ad modicum defecerit] τὸ βραχύτατον ῥαθυμήσειε. 43 in hac re] ἐνταῦθα. animali — naturale] τῷ ψυχικῷ — τὸ φυσικόν D1, A2, 3, sed τὸ ψυχικὸν — τῷ φυσικῷ Elleb., Matth. et inverso verborum ordine A1. 44 motivum BP] κινουμένου. Malim: motum. 46 hoc] οὐ Matth., sensu non plane diverso, sed verbum συνιέντες poscit, ut hoc in non commutetur. 47 vero — quidem] μὲν — τε. 48 pro conservatione — pro nutrimento] φυλακὴ — θρέψις. 2 infrigidantem B] infrigidātatē P.

exspirationem vero emittentem, quod fumosum est cordis. |
Nutrimentum vero animalis spiritus fit per solum anhelitum. 4
Attrahitur enim quaedam | aëris pars per sublevationes cordis 5
in ipsum cor virtute animali. Ipsa | namque est, quae movet 6
instrumenta anhelitus per musculos et primo | quidem tho- 7
racem. Et cum hoc movetur pulmo et tracheae arteriae quae
sunt | partes pulmonis. Nam tracheae arteriae quod cartila- 8
ginosum est, vocis | instrumentum est. Connexiones vero ejus, 9
quae sunt in modum membranarum, | instrumenta sunt anhe- 10
litus. Ipsa vero arteria, quae constat ex his utrisque, | vocis 11
simul et anhelitus existit organum. Est igitur pulmo conple-|
xio constans ex IV, ex trachea arteria et leni et vena et spu- 12
mo|sa carne ejusdem pulmonis, quae caro replet regiones com- 13
plexi | pulmonis more straminis, quod sunt in medio duarum 14

---

4 spiritus fit] -πνεύματος. Fortasse hoc loco excidit γίνεται.
5 per sublevationes] κατὰ τὰς διαστολὰς Elleb., Matth.; κατὰ τῆς διαστολῆς A_2. in ipsum cor] εἰς αὐτήν. virtute animali] δύναμις δὲ ἡ ψυχική Elleb., Matth.; sed δυνάμει δὲ ψυχικῇ A_1 et a m. rec. A_2, neque putaverim lectionem Ellebodii sensus gratia omnino praeferendam esse, ut statuit Matthaeius. Ipsa] αὕτη. Interpres igitur vertit αὐτὴ.
7 cum hoc movetur] συγκινεῖται Elleb., Matth.; σύγκειται D_1. 8 cartilaginosum H] cartigilosum B, sic, sed addita insuper altera litera l a m. pr. P. 10 anhelitus B] ḥanhelitus P. instrumenta sunt anhelitus] τῆς ἀναπνοῆς. Ipsa] αὐτὴ D_1, A_1, Matth.; αὕτη Elleb.

12 leni] τῆς λείας. Librarii error videtur pro levi vel laevi.
13 ejusdem] αὐτοῦ τοῦ. complexi pulmonis BP] τοῦ πλέγματος Elleb., Matth.; idem m. rec. D_1 scripsit pro πνεύματος aut πνεύμονος. Vera igitur lectio fuit τοῦ πλέγματος, sed glossa τοῦ πνεύμονος a lectore quodam in margine ascripta et per librarios propagata paulatim in textus irrepsit, ita ut aut veram lectionem extruderet, quod in cod. D_1 olim factum videtur, aut ascriberetur. Error igitur aut ad interpretem redit aut ad librarium illum, a cujus manu textum graecum exaratum habebat. Pro „complexi“ autem fortasse: „complexionis“ scribendum est. 14 straminis] στοιβῆς Elleb., Matth., κύβης M_1 pro στύπης, quod Co. vertit. in medio] μεταξύ. Hanc vocem interpres alieno loco collocavit.

arteriarum et | venae, ut harum sedes fieret atque vinculum. 15
Imbibit autem caro pul|monis naturaliter spiritum, quemad- 16
modum hepar sugit humorem a ventre. | Ideoque, ut hepar 17
extremis summitatibus suis circumtenet ventrem | calefactione 18
indigentem, sic et pulmo medium apprehendit in circu|itu cor 19
indigens infrigidari ab anhelitu. Conjungitur autem | tracheae 20
arteriae continuatim guttur, quod constat ex tribus magnis
car|tilaginibus, huic vero faux, deinde vero os et nasus. Per 21
utraque nam|que haec trahimus ab extrinsecus aërem. Intrat 22
autem inde per os spongiosum | et quidem in modum pontis, 23
quod imo perforatum est, ut in permutationibus aë|ris secundum 24
qualitatem nequaquam cerebrum laedatur et copioso spiritu in-
94 cidente || in ipsum. Opus enim habuit in aëre naso creator pro 25
anhelitu et odo|ratu, ut lingua pro voce et gustu et masti- 26
catione. Principalia | vero membra ad ipsam existentiam et 27
ad necessarias vitae utilita|tes animalibus virtutibus distri- 28
buuntur. Si vero quid derelictum sit, | ex jam dictis contempla- 29
bile erit. Quemadmodum autem omnium, quae facta sunt, |

---

15 Imbibit] συμπέσσει. 16 sugit H] fugit BP. Haec interpretis est explicatio. 17 extremis summitatibus suis BP] ἄκροις τοῖς λοβοῖς αὐτοῦ A2. 20 guttur] βρόγχος. 22 Intrat] χωρεῖ. per os — pontis] διὰ τοῦ ἠθμοειδοῦς ἢ σπογγοειδοῦς ὀστοῦ D1. Interpres igitur non solum verborum ordinem mutavit, sed etiam pro ἠθμοειδοῦς vertit: ἰσθμοειδοῦς, quod A3, M1 exhibent. 23 imo perforatum est H] ideo perforantur est BP, κατετρήθη. in permutationibus B] impermutionibus P, ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς. 24 secundum H] sed BP. qualitatem] ποιότητα Matth., πιότητα D1. nequaquam H] nec quamquam BP. et BP] addidit interpres. spiritu] πνεύμονος D1.

25 in aëre] καὶ ἐνταῦθα. Cum Nemesius in prioribus aëris mentionem fecerit, interpres hic quoque de eo sermonem fieri putavit. 26 principalia] κυριώτατα D1, καιριώτατα A1, 2, 3. 27 vero] μὲν οὖν. 28 distribuuntur] συνδιήρηται A3, συνδιήρτηται D1, A2. Idem legit interpres, quod A3 praebet, sed male intellexit. quid] τι καὶ.

derelictum sit H] derelictūs P, derelictum B. 29 Quemadmodum H] Quem BP.

alia quidem propter se facta sunt, alia vero propter se et propter 30
alia, et alia solum propter alia, et alia secundum | accidens 31
adsunt, sic etiam in membris animalis hanc eandem invenies
con|sequentiam. Omnia etenim instrumenta trium principium 32
disponentium animal propter | se ipsa facta sunt. Haec nam- 33
que principaliter et secundum primam rationem constituta sunt, |
quae etiam secundum naturam esse proprie dicuntur et in 34
matrice ab ipso semine assumunt | originem, ut ossa; cholera 35
vero rubea et propter se ipsam et propter aliud. Etenim | ad di- 36
gestionem facta et movet egestionem et secundum haec quodam-
modo est unum | de nutriciis membris et non solum, sed etiam 37
calorem quendam praestat corpori, quem|admodum virtus vita- 38
lis. Horum igitur causa propter se ipsam videtur esse facta.
Splen | enim non parum proficit ad digestionem; acetosum enim 39
existens et stypticum | natura et egestionem superabundans nigri 40
humoris in ventrem effun|dens stringit et confortat et ad digestio- 41
nem exigit; super haec etiam purifi|cat hepar. Unde etiam hic 42

---

30 solum propter alia B] haec verba suo loco omissa m. pr. P inter versiculos ascripsit. et alia B] alia P. secundum H] sed BP.

31 invenies P] inveniens B, εὑρήσεις. 32 Omnia] εἰρημένα πάντα. principium BP] ἀρχῶν. Fortasse interpres scripsit: principiorum; sed nihil mutavi, cum ipsa verba graeca aliqua ex parte suspecta sint. Ac Matthaeius quidem scite conjecit: ἀρχικῶν δυνάμεων, hoc est: „principalium virtutum“. propter H] pro BP.
34 quae etiam] ἃ καὶ Elleb., Matth.; sed ἀλλὰ A2. in matrice BP] ἐν τῇ μήτρᾳ. 35 ut] ὡς καὶ. Etenim] καὶ γὰρ καὶ. 36 facta] συντελεῖ. est] γίνεται. 37 membris] μορίων A3, μόριον Elleb., Matth. et — etiam] οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ. Non putaverim pronomen hoc excidisse librarii culpa. 38 facta] γεγονέναι· τῷ δὲ καθαίρειν τὸ αἷμα δι' ἄλλο πως δοκεῖ γεγονέναι; eadem desunt in M1. 39 enim] δὲ. acetosum] ὀξώδης Elleb., Matth., ζοφώδης m. pr. D1, corr. m. rec.: σομφώδης. stypticum H] stipticum P corr. ex: stipticus; stipticus B, στρυφνὸς, cf. 57. 19. 40 superabundans] τοῦ περιττεύοντος.

41 stringit et confortat] στύφει τε αὐτὴν καὶ τονοῖ. exigit] διεγείρει. 42 Unde] διὸ. hic] αὐτὸς. Nemesius hoc loco de

videtur quomodolibet factus esse propter sanguinem. Re|nes 43
quoque sanguinis sunt purificativi et causa appetitus coeundi.
Venae | namque, quas dicimus tendere ad testiculos, a renibus 44
exeunt et inde implent | acredinem quandam, quae concitat 45
appetitum. Acredo, quae sub cute existit, | facit pruritum; 46
quanto autem testiculorum caro mollior est cute, tanto | plus 47
ab acredine demorsi furiosam concupiscentiam excitant projec-|
tionis seminis. Haec igitur et alia talia quodammodo et propter 48
95 se ipsa et propter alia ‖ facta sunt. Suminosa vero membra, 1
quae dicuntur adenes et caro propter alia tantum | facta sunt. 2
Adenes namque sedes et sustentaculum sunt vasorum, ne erum-
pant | in longum vel in altum introducta in violentis motioni- 3
bus. Caro autem operimen|tum facta est aliorum membrorum, 4
ut aestate refrigeretur animal calorem ab | interioribus emittens 5
et hieme obtineat utilitatem, quam faciunt pili in|juncti ejus 6

---

splene loquitur; sed cum dubium sit, num interpres hoc vere senserit, in prioribus (v. 39) adjectivorum formas neutrales non correxi.
43 purificativi] καθάρσιον. Jam Matthaeius vidit scribendum esse: καθάρσιοι, quam lectionem codd. BP soli tuentur. 44 dicimus] ἐλέγομεν A 2, 3, λέγομεν Elleb. tendere] ἐμπίπτειν. a renibus exeunt] διὰ τῶν νεφρῶν διεξέρχονται. implent] ἀρύονται.
45 appetitum. Acredo] τὴν ὄρεξιν, ὥσπερ καὶ . . ἡ δριμύτης.
47 projectionis H] proiectioni BP. 48 alia talia] τὰ τοιαῦτα.
1 Suminosa—adenes] ἀδένες. tantum—sunt] μόνον.
2 vasorum H] nasorum BP. 3 introducta P corr. ex: eroducta] eroducta B. in longum — introducta] μετέωρα φερόμενα Elleb., Matth.; μετέωρα φαινόμενα M 1 et margo ed. Antw. 4 ut] ἵνα καὶ.
refrigeretur H] refrigeratur B, reffrigeratur P, ἀναψύχῃ. calorem] νοτίαν corr. ex: ὅτι ἂν m. pr. D 1; νοτίδα A 3. Interpres per verba antecedentia in errorem deductus est. 5 obtineat] παράσχῃ.
quam—animalibus] τὴν τῶν πιλητῶν ἐρίων αὐτοῖς. Quae hoc loco in codd. BP leguntur, sensu omnino carent. Interpres, nisi fallor, verba graeca explicaturus scripsit: „quam faciunt pili injuncti ejus cuti“. Tum autem sic prosecutus est: „Animalibus cutis quoque operimentum est facta“ et quae sqq.

animalibus. Cutis quoque operimentum est facta et mollis car-
nis et omnium ali|orum interiorum membrorum. Esset enim 7
caro per suam naturam et a circumhabente aëre et ab | ap- 8
proximantibus corporibus morticina. Ossa quoque sustentacu-
lum sunt totius cor|poris et maxime spina, quam tropum ani- 9
malis dicunt esse. Ungues autem communem | quidem omnibus 10
habentibus praebent scalpendi utilitatem et propriam aliam
quidem alii. Multis etenim | animalium ad defensionem dati 11
sunt, ut habentibus uncas ungulas, et sunt | quasi instrumen- 12
tum irascibilis partis, multis ad defensionem simul et | susten- 13
tationem gressus, ut equis et omni animali integram ungulam
habenti, | hominibus vero non solum ad scalpendum et even- 14
tandum acredinem cutis, sed etiam | ad subtilium comprehen- 15
sionem. Valde namque subtilia cum ipsis capimus | et extremis 16
digitorum retro appositi confirmant capturam eorum. Pili vero |
secundum accidens sunt. Ex fumosissimis namque a corpore 17
surgentibus den|sationem quandam assumentibus consistunt se- 18
cundum accidens. Nec hos omnino inuti|les condidit creator, sed 19
quamvis secundum accidens fiant, ad operimentum et pulcritu-
di|nem conferunt animalibus; ad operimentum quidem capris et 20
pecoribus, ad ornatum vero | hominibus et ad utrumque leoni. 21

---

7 interiorum membrorum] τῶν ἐντοσθίων. Esset enim BP] ἔστι δὲ. Interpres fortasse scripsit: Est etenim. et—aëre] ὑπό τε τοῦ περιέχοντος. et ab H] ab BP. Deest καὶ apud Elleb. morticina] τυλωθεῖσα. quoque] δὲ. 9 quam] ἣν καὶ. tropum BP] Interpres igitur τρόπον legit, quod etiam D1 exhibet, pro τρόπιν A1, 2. communem] κοινῇ. Interpres fortasse κοινὴν legit. 10 quidem omnibus B] omnibus quidem P. aliam quidem B] quidem P inserto postea: „aliam“, δὲ παρὰ ταύτην ἄλλην. 11 uncas H] unicas BP. 12 irascibilis partis] τοῦ θυμικοῦ. 14 eventandum BP] διαφορεῖν. 15 cum ipsis] δι᾽ αὐτῶν. capimus] ἐπαίρομεν. 16 appositi] ἀντιβαίνοντες. capturam H] captura BP, λαβήν. 17 namque] τῶν γὰρ ἀτμῶν. Exciderit igitur: vaporibus. 18 hos B] hos P corr. ex: os. 20 conferunt] συντελεῖν . . . παρεσκεύασε. 21 hominibus—leoni] τοῖς ἀνθρώποις· τισὶ δὲ ζώοις κόσμον τε ἅμα καὶ

Cap. XXV.

Ac generativum pars est non oboedientis rationi. Inconsulte 22
namque in somniis | projicimus semina. Concupiscentia coitus 23
naturalis est. Nolentes | enim movemur in eam. Sed opus 24
96 manifeste in nobis est et animale. Etenim per instrumen‖ta, 25
quae sunt ad placitum, perficitur, et averti et abstinere a cu-
pidine in nobis est. | Instrumenta autem seminalis virtutis 26
primo quidem venae sunt et arteriae. In his | enim primo 27
turbidus generatur humor ex demutato sanguine, velut in |
uberibus lac. Nutrim . . . . ua . . . est humor iste; etenim ge- 28
neratio in ipsis | est ex initio seminis. Imbibunt arteriae et 29
venae sanguinem, ut | vertant illum in turbidum humorem. 30
Quod autem superest a nutrimento earum, fit | semen. Elevatur 31
autem primo quidem per multos circuitus ad caput, et iterum
de ca|pite descendit per duas venas et duas arterias. Unde si 32

σκέπην, ὡς τῷ λέοντι. 22 Ac H] At P, τ B. generativum pars B] generativa pars P corr. ex: generativum pars. τὸ γεννητικὸν δὲ τοῦ μέρους. in somniis BP] ἐν ταῖς ὀνειρώξεσι. 23 semina. Concupiscentia BP] in cod. P „Concupiscentia“ in rasura scriptum est; τὴν γονὴν καὶ ἡ ἐπιθυμία. naturalis H] naturale BP, φυσική. 24 animale B] animalis P. 27 turbidus BP] Interpres igitur ὀρῶδες legit, quod etiam D_1 ex corr. rec. exhibet. A_3 hoc loco et infra habet θορρῶδες (pro θορῶδες). 28 lac—est] τὸ γάλα. τροφὴ γὰρ τῶν ἀγγείων τούτων ἐστίν. Lacuna codd. BP non rasura orta est, sed uterque librarius intervalla verborum reliquit, quae videlicet sic erant explenda: „Nutrimentum enim vasorum horum“; quae archetypi verba librarius B propter desinentium syllabarum similitudinem distinguere non potuit. 29 seminis BP] ἐκ σπέρματος. Matthaeius conjicit: ἐξ αἵματος. Imbibunt] ἐκπέσσουσι μὲν οὖν. Mire omnem sententiam convertit interpres, quasi στρέφωνται pro τρέφωνται legerit et cum substantivis praecedentibus conjunxerit. Ceterum cf. 93. 15, ubi συμπέσσει ab interprete vertitur: imbibit. Nostro loco A_3 habet: ἐκπέμπουσι, M_1: ἐκπέσουσαι. 30 turbidum BP] ὀρῶδες D_1. 31 autem] γάρ. per multos circuitus] διὰ περιόδου πολλῆς.

quis exciderit | venas, quae sunt circa aures et circa carotidas 33
sine semine reddit animal. | Istae autem venae et arteriae ef- 34
ficiuntur retina et varicosa complexio | circa lumbos et inde 35
immittunt turbidum humorem in utrumque testiculum; | uni- 36
cuique quidem una arteria et una vena repleta semine. In his |
autem perfectum semen efficitur et per varicosum parastaten, 37
qui est post testicu|los, egeritur cum spiritu, eo quod arteria 38
sit, quae dimittit. Quod autem a vena | feratur, patet ex adul- 39
terio. Quando enim nimium coierunt confuderintque se|mi- 40
nalem ac turbidum humorem, tunc a violento concussu san-
guinem | purum egerunt. 41

Mulieres quoque omnia eadem, quae viri, habent membra,
sed intus | et non deforis. Aristoteles autem et Democritus nihil 42
volunt conferre semen mu|lieris ad generationem filiorum. Nam 43
quod procedit a mulieribus magis | desudationem membri, quam 44
semen esse volunt. Sed Galenus reprehendens | Aristotelem 45
dicit mulieres quidem semen effundere et mixturam utrorumque
seminum | conceptum efficere; unde et coitum commixtionem 46

---

33 carotidas H] carrodidam B, carotidā P. Interpres igitur locum omnem sic legit: τὰς περὶ τὰ ὦτα καὶ τὰς περὶ τὰς καρωτίδας. Sed D_1 habet τὰς παρακαρυωτίδας et A_3 περὶ τὰς παρακαρωτίδας, quae sensu carent. sine semine] ἄγονον. 34 retina—complexio] τὸ ἑλικοειδὲς καὶ κιρσοειδὲς πλέγμα (D_1: ἑλκοειδὲς). 35 lumbos] τὸν ὄσχεον. et inde] ἔνθα. immittunt] ἐμπίπτει. 36 unicuique quidem BP] Haec in codicibus graecis deesse videntur; reliqua leguntur quidem, sed jam Matthaeio suspecta fuerunt. repleta] πλήρης Elleb., πλήρεις D_1, A_2. 37 parastaten, qui H] parastoton quod BP. 38 quae dimittit] ἡ παραπέμπουσα D_1. a] καὶ ἀπό. 39 adulterio] λαγνείας. nimium] ἐπὶ πολύ. confuderintque] καὶ καταναλώσωσι. Fortasse interpres scripsit: „effuderintque".

41 Mulieres BP] Ante primam hujus vocis literam signum atramento pictum conspicitur in B; in P curva quaedam linea rubrica picta est, quasi paragraphi initium notetur. 43 quod procedit] προϊέμενον. 45 mixturam H] mixtura P, mixta B. 46 dici H] dicit BP, λέγεσθαι.

dici, non autem perfectum | semen esse, ut virile, sed calidum 47
et humidius. Tale autem mulieris semen | fit nutrimentum 48
virili. Ex eodem etiam pars quaedam compaginatur membrani, ||
97 quod graece dicitur chorion, circa extremitates matricis et re- 1
ceptaculum, quod dicitur | allantoides i. e. ad similitudinem ma- 2
ris, quod existit ex superfluitatibus | embrii. Per unumquodque 3
vero genus animalis tunc accedit femina ad masculum, | cum 4
poterit concipere. Quae igitur semper possunt concipere, semper
accedunt ad | coitum, ut pulli et columbae et homo. Sed alia 5
quidem, postquam conceperint, coitum spernunt, | mulier autem 6
semper sustinet. Pulli vero ex hoc, quod cotidie generant, per |
singulos dies accedunt ad coitum. Mulieres autem, ut in ceteris 7
liberum | habent arbitrium, sic et in coitu post conceptum. 8
Nam irrationabilia animalium | non a se ipsis, sed a naturae 9
regula disponuntur et modum et tempus determina|tum re- 10
cipiunt.

Cap. XXIII.

Nutribilis autem naturales virtutes sunt ɪv: attractiva, con- 11
tentiva, im|mutativa, expulsiva. Unumquodque enim membro- 12

---

47 esse B] est P. sed calidum] ἀλλ' ἔτι ἄπεπτον. 48 virili] τῆς τοῦ ἀνδρός Elleb., Matth.; sed τῇ τοῦ ἀνδρὸς A1, 3. etiam] δὲ καὶ. membrani BP] Legit igitur interpres χορίου (cum D1), non χωρίου, quod A1, 2 exhibent. 1 membrani — chorion] τοῦ χορίου.

2 allantoides — maris] ἀλαντοειδὴς Elleb., Matth., ἀλλαντοειδής A1. Hoc etiam interpretem legisse puto; mire autem a sensu hujus vocis aberravit obscure quodammodo explicans: ἄλλο ἀντὶ (τοῦ ἄρρενος = maris) εἴδους. 3 accedit] προςίεται, cf. 96. 43. Sic etiam formae verborum ἵεσθαι et ἰέναι in proximis confusae sunt. 4 accedunt] προςίεται. Ceterum praebet τῷ ἀνδρὶ pro τὸν ἄρρενα M1 (3 ad masculum). 5 homo] ἄνθρωπος D1, A3, ἄνθρωποι Elleb., Matth. postquam B] priusquam P.

6 semper BP] ἀεὶ deest in A2. vero] γὰρ. cotidie] καθ' ἑκάστην σχεδὸν ἡμέραν. Etiam in proximis versio vocis σχεδὸν desideratur. Posteriore vero loco etiam in codd. D1, A2 deest σχεδόν.
8 irrationabilia] ἄλογα Elleb., Matth.; ἄλλα A3, Co. 9 a sed — disponuntur] ἀλλ' ὑπὸ τῆς φύσεως κανονίζεται. 11 Nutribilis P]

rum animalis naturaliter | trahit ad se proprium nutrimentum 13
et attrahens continet et continens in se ipsum | immutat et 14
deinde, quod superfluum est, expellit. Et istae erunt virtutes,
quae nu|trimentum corporis disponunt, ex quibus efficitur in- 15
crementum per longitudi|nem et latitudinem. Egerunt vero 16
superflua per ventrem, per urinas, per | vomitus, per sudorem, 17
per os, per nares, per aures, per oculos, per exspirationem, |
per occultos poros. Nam aliae egestiones manifestae sunt. Per 18
aures | vero egeritur, quae graece dicitur kypseli i. e. sordes 19
aurium, per oculos vero lacri|mae et lippitudines, per exspi- 20
rationem vero fumosus vapor caloris | et cordis. Occultos vero 21
poros dicunt eventationem totius corporis, per quam ex pro-
fun|do per constrictionem arteriarum vapores plurimi per ra- 22
ritatem corporis ege|runtur. Instrumenta vero nutribilis sunt 23
os, stomachus, venter, hepar, ve|nae omnes, intestina, cholera 24
98 utraque et renes. Nam os primo adaptat || ventri nutrimen- 25
tum in subtilia minutans illud cum dentibus et lingua. | Ma- 26
ximam enim utilitatem lingua masticationi coadjuvans escam |
dentibusque supponens, quemadmodum molendinarii manu fru- 27

---

utribilis B. 13 ipsum B] ipsam P, sed vocalis a manum correctricem perpessa est, sic tamen, ut, quid commutatum fuerit, non perspiciatur. 14 deinde] οὕτως. erunt] εἰσιν. 15 corporis] τῶν μορίων τοῦ σώματος. 17 per sudorem] δι' ἱδρώτων. 18 Nam] οὖν. 19 vero egeritur] δὲ. kypseli H] kypsedi BP. quae— aurium] ἡ καλουμένη κυψέλη, ἥτις ἐστὶ ῥύπος τῶν ὤτων. 20 lippitudines H] limpitudines BP. fumosus vapor] τὸ λιγνυῶδες. caloris et cordis] τῆς θερμότητος τῆς καρδίας. Erravit interpres. 21 dicunt H] dicit BP. eventationem] τὴν διαπνοήν. per quam B] deest in P. per constrictionem BP] καὶ τῆς συστολῆς.

22 per raritatem] διὰ τῆς μανότητος. 23 nutribilis sunt] τοῦ θρεπτικοῦ. os—renes] τό τε στόμα—καὶ οἱ νεφροί. Haec substantiva in codd. graecis voculis τε—καὶ conjuncta sunt. 24 adaptat] παρασκευάζει D1, προκατασκευάζει Elleb., Matth. 25 cum dentibus] διὰ τῶν ὀδόντων. 26 coadiuvans P] coadiuians B, παρέχεται-—συνάγουσα. 27 molendinarii] αἱ ἀλετρίδες. Malim: molendinariae.

mentum | molis subjiciunt; sic quodammodo et lingua manus 28
est masticationis. | Sic itaque praeparata esca transmittitur 29
ventri per stomachum. Sto|machus enim non solum est sen- 30
sibile indigentiae, sed etiam est transitus cibariorum; | con- 31
fractioni namque accurrit et attrahit escam ventrique mandat.
Venter | autem accipiens separat utile a lapidoso et lignoso et 32
non nutriente et | utile quidem in humores permutans sum- 33
mittit hepati per venas attrahen|tes ab ipso portantesque 34
ad hepar, quae venae radicibus assimilantur | hepatis trahenti- 35
bus a ventre nutrimentum, ut attrahunt a terra radices |
plantarum. Assimilatur namque venter terrae obtinenti nutri- 36
mentum plan|tis; radicibus autem venae, quae ad portas et 37
sima hepatis elevant hu|morem a ventre et intestinis per me- 38
diantia; stipiti autem ipsum hepar | assimilatur; ramis vero 39
et cimis venae divisae alvi vena oriente | a curtis hoc est a 40
gibbis hepatis. Hepar itaque accipiens a ventre | humorem 41
imbibit illum et sibi ipsi assimilat. Nam simillimam | habens 42

---

28 molis P] In cod. B facilius legitur: malis. molis subjiciunt] ταῖς μύλαις. sic quodammodo] τρόπον γάρ τινα. lingua H] linga BP. 29 praeparata B] Hanc vocem m. pr. P superscripsit voci: masticata, quae expuncta est. 31 accurrit B] occurrit P. confractioni — accurrit] ἀνατρέχει γὰρ ἐν τῇ καταπόσει. Matth. Sed A3 habet ἀνατρέφεται. 32 utile] τὸ χρηστὸν καὶ τὸ τρόφιμον. 33 attrahentes H] adtrahentes B, atrahentes P. 35 attrahunt H] adtrahunt B, atrahunt P. 37 sima hepatis] τὰ σιμὰ τοῦ ἥπατος. elevant] ἀνάγουσαι Elleb., Matth.; ἀντανάγουσαι A2. 38 per mediantia] τοῦ μεσαραίου. stipiti H] stipici BP. ipsum — assimilatur] τὸ ἧπαρ αὐτό. 39 alvi H] cui BP. 39 — 40 venae — hepatis] αἱ φλέβες αἱ κατασχιζόμεναι τῆς κοίλης φλεβὸς τῆς ἀποφυομένης ἐκ τῶν κυρτῶν τοῦ ἥπατος. Ut autem alvi vena pro κοίλης φλεβὸς ab interprete profectum putarem — quamquam haec lectio sensu caret — id me adduxit, quod etiam cod. D1 κοιλίας exhibet loco κοίλης et quod Valla quoque alvi vena scripsit. A3 autem habet τῆς ἄλλης φλεβός. 40 a curtis H] arrurcii B, arurcii P. itaque] γάρ. 41 imbibit] συμπέσσει. 42 in sanguinem] εἰκότως εἰς αἷμα.

sanguini carnem in sanguinem mutat humorem. San|guis vero 43
purificatur a splene et vesica, quae est fellis domicilium et |
a renibus; a splene quidem trahente, quod est faeculentum, 44
sibique proprium | nutrimentum faciente; a domicilio vero fellis 45
acre, quod remansit de | humoribus factis ex nutrimento; a 46
renibus vero accipitur, quod dicitur oro|des i. e. sero simile, 47
cum acredine derelicta, ut purus remanens | et perfectus san- 48
guis in nutrimentum dirigatur aliis membris corporis per ‖
99 venas dispersas in ipsa et sic unumquodque membrorum at- 1
trahens sanguinem | et continens et permutans ad suam na- 2
turam residuum transmittit vicinis | membris nutrimentum 3
congruum ipsis efficiendum. Et hoc modo omnia membra ex
san|guine nutriuntur et crescunt et permanent distribuente 4
illum hepate. Dicitur | autem ista pars irrationalis non oboe- 5
dire rationi, eo quod non secundum notitiam | nostram neque 6
secundum praeelectionem, sed naturaliter proprium opus perficit.

Cap. XXIV.

Pulsuum vero motus vocatur etiam vitalis virtus. Habens 7
autem principium ipsum cor et | maxime sinistrum ejus ven- 8
trem, qui spiritualis vocatur, innatum et vitalem ca|lorem 9
distribuit in omni membro corporis per arterias, sicut hepar

---

43 vesica — domicilium] τῆς χοληδόχου κύστεως. 44 faeculentum H] feculentum B, feculentum P corr. ex: feculatum. 45 a — fellis] τῆς δὲ χοληδόχου κύστεως. de — factis] τοῖς χυμοῖς. 46 a — accipitur] τῶν δὲ νεφρῶν. orodes — simile] τὸ ὀῤῥῶδες Elleb., Matth.; τὸ ὀρῶδες D1, A1, τουρῶδες M1, τὸ οὐρῶδες A2. 48 perfectus sanguis] χρηστὸν τὸ αἷμα γενόμενον. aliis] τοῖς ἄλλοις πᾶσι. 3 efficiendum] γινόμενον D1, A3. Sed interpres legisse videtur: γενησόμενον, ut Va. et Co. 4 illum] αὐτὸ Elleb., Matth.; αὐτοῖς D1.

5 irrationalis B] rationalis P adjecta insuper syllaba: „ir“.

7 Pulsuum P] ulsuum B. vero motus B] motus P. ipsum cor] τὴν καρδίαν. Interpres ante ἀρχὴν legisse videtur αὐτὴν. 9 in omni] παντὶ. nutrimentum B] m. pr. P ante hanc vocem scripserat

nutrimen|tum per venas. Calefacto igitur corde extra naturam 10
mox etiam totum animal | calefit extra naturam et infrigidato 11
infrigidatur. Vitalis etenim spiritus | a corde per arterias in 12
omne corpus distribuitur. Conscinduntur vero adin|vicem se- 13
cundum majorem partem tria haec, hoc est vena, arteria, ner-
vus, existentia | a tribus principiis animal gubernantibus; a 14
cerebro quidem, quod est principium moti|onis et sensibilitatis, 15
nervus; ab hepate autem, quod est principium sanguinis | et 16
nutribilis, vena, vas existens sanguinis; a corde vero, quod
est principium | vitalis, arteria, quae vasculum est spiritus. 17
Horum itaque trium existentium ad | invicem unumquodque 18
accipit uniuscujusque adminiculum. Vena | etenim nutrimen- 19
tum impertitur nervo et arteriae; arteria autem tribuit venae |
calorem naturalem spiritumque vitalem. Unde nec arteria valet 20
inveni|ri sine sanguine subtili nec vena absque spiritu vapo- 21
roso. Levatur | autem fortiter et deponitur per quandam har- 22
moniam atque rationem principium moti|onis habens a corde. 23
Sed elevata quidem a vicinis venis cum violentia tra|hit san- 24
guinem subtilem, qui vaporans nutrimentum fit spiritui vitali,

---

per, sed postea expunxit. nutrimentum] τὴν τροφὴν ἤτοι τὸ αἷμα D1. Hanc explicationem jam Matth. in apparatum criticum ablegavit.

10 calefacto P] calefacta B. 10, 11 extra naturam] παρὰ φύσιν. Haec apud Matth. uncis inclusa leguntur; desunt in codd. A1, 2.

11 infrigidato infrigidatur B] infrigidato infrigidatur P. 12 a corde] παρ' αὐτῆς. 13 secundum majorem partem] ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. hoc est vena] φλέψ. existentia a tribus] ἐκ τῶν τριῶν.

15 sanguinis H] sanguis BP. 16 vas existens] τὸ ἀγγεῖον.

17 Horum — adminiculum] συνόντα δὲ ἀλλήλοις τὰς παρ' ἀλλήλων ὠφελείας καρποῦνται. 18 invicem B] invicem secundum invicem P.

20 vitalem. Unde BP] Inter haec solus addit D1: τὸ δὲ νεῦρον αἴσθησιν παρέχει αὐταῖς τε καὶ τῷ παντὶ σώματι. Sic etiam in proximis (21) post vaporoso solus D1 addit: οὔτε νεῦρον χωρὶς αἰσθήσεως. Haec igitur, si vere a Nemesio profecta sunt, non fortuito exciderunt.

21 — 22 Levatur — deponitur] διαστέλλεται — συστέλλεται. 24 qui H] quod BP. vaporans] ἀναθυμιώμενον.

100 de|posita autem fumositates, quae sunt in ipsa, movet per 25
totum corpus et per poros | invisibiles, quemadmodum cor per 26
os et nares in exspirationibus | ejicit suas fumositates. 27

---

25 deposita B] depositas P addita, ut videtur, a m. pr. litera s. fumositates] τὸ αἰθαλῶδες. movet] κενοῖ Elleb., Matth.; κενῇ A 3. Interpres intellexit: κινεῖ. 26 in — ejicit] ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς ἐξωθεῖται Ox., ἐν ταῖς πνοαῖς ἀνωθεῖται D 1, ἐν ταῖς ἐκπνοαῖς ἐνωθεῖται A 1, 2. 27 fumositates] τὸ λιγνυῶδες. Hic desinunt codd. BP reliquis in utroque codice folii ultimi partibus vacuis relictis.

INDEX VERBORUM ET LOCUTIONUM.[1])

[1]) Numeri duplices ad columnas et lineas cod. Prag. referuntur, quas in margine editionis notabam. cf. praef. pag. IV. Addo permulta vocabula, quae in versione saepe reperiuntur, in hoc indice semel indicari satis visum esse.

ADDENDA.

2.32 app. crit. nutribile] θρεπτικήν. Malim **nutribilem** cf. 3.3.
31.21 „ „ habuere] sic BP.

CORRIGENDA.

7.24 lege: noverunt.
21.13 „ in textu et app. crit.: haplis.
22.47 „ intendendo.
24.25 „ potest || antequam.
34.25 „ propter || praedictas.
43.12 „ adhuc elongatum.
60.29 „ ablatio.
61.13 „ credentibus.
68.37 „ congenerata.
76.40 „ obumbrant.
91.22 „ in app. crit.: XVIII.
94.31 „ assunt.

Praeterea nonnullis locis j pro i legi debet 4.45, 4.46, 6.37, 8.45, 8.47, 9.3, 12.30, 13.24, 28.47.

Alii loci justa interpunctione carent: 21.15 diaetas, | 22.38 choleris, | 26.46 fieri, | 51.15 manifestum, | 61.24 ratio, | 62.28 perdiderunt, |
